

RÓD GEDIMINA.

2400.

RÓD GEDIMINA

Gedymin-ród- historia- B- 16 w.

DODATKI I POPRAWKI

do dzieł

~~Dr. K. STADNICKIEGO:~~

„Synowie Gedymina“, „Olgiere i Kiejstut“ i „Bracia Władysława Jagiełły“,

przez

JÓZEFA WOLFFA.

Z Wojciechowskiego

2055

~~Piotr K. Wojciechowski~~
~~Warszawa~~

KRAKÓW.

W Drukarni Wł. L. Anczyca i Spółki,
pod zarządkiem Jana Gadowskiego.

1886.

K-1/188

W

M3558 ✓

~~Piotr Wojciechowski~~

~~Warszawa~~

~~1897~~

NAKŁADEM AUTORA.

Hr. Kazimierz Stadnicki w znakomitych swoich pracach nad synami Gedimina i Olgerda¹⁾, dość pesymistycznie odniósł się do całego szeregu kniaziów, którzy we współczesnych źródłach występują jako krewni Jagajły lub Witowda. Kniaziów tych p. Stadnicki albo całkiem pominął, albo starał się połączyć ze znanymi już osobistościami. Nie obchodzą p. Stadnickiego występujący w XIV i XV-tym wieku kniaziowie Pińscy, gdyż według słów jego, niezem zresztą nieusprawiedliwionych, „Pińsk ze śmiercią Narimonta przeszedł w inne rody“²⁾. P. Stadnicki przytacza dokumenty gdzie w liczbie braci Jagajły i Witowda występują kniaziowie Fedor Ratneński, Wasil Piński, Szymon Stepański i Jerzy Słucki³⁾. Pierwszy jest u niego księciem Ruskim (!); dlaczego inni trzej w tak bliskim pokrewieństwie z domem panu-

¹⁾ Synowie Gedymina wielko-władcy Litwy. Monwid-Narymunt-Jewnuta-Koriat. We Lwowie 1881. (Tom I. wyd. drugie); Tom II. Lubart książę Wołyński. Lwów 1853.

Olgerd i Kiejstut synowie Gedymina w. księcia Litwy. We Lwowie 1870. Bracia Władysława Jagielly Olgierdowicza. We Lwowie 1867.

Dodatki i poprawki do dzieła Bracia Władysława Jagielly.

²⁾ Synowie Gedymina I. 62.

³⁾ Tamże I. 21; Bracia Wład. Jagielly str. 33.

jącym pozostawali? — nad tem się p. Stadnicki nie rozwodzi. Książ Dowgold jest u niego jedną osobą z Dowgirdem wojewodą Wileńskim ¹⁾ a kniaziowie Jamuntowicze identyczni z Jewnutiewiczami ²⁾.

Chociaż kroniki Ruskie do synów Olgerda z pierwszej żony liczą Fedora, tem nie mniej p. Stadnicki istnienia jego nie przyznaje, identyfikuje tego Fedora z innym Olgerdowiczem — Wiguntem ³⁾, a natomiast do synów Olgerda zalicza urojonego Minigaję ⁴⁾. Powyższe twierdzenie p. Stadnicki opiera na rodowodzie książąt Litewskich ułożonym w XVI-tym wieku ⁵⁾. Według nas jednak rodowód ten zasługuje na daleko większą wiarę, gdy wspomina o pochodzeniu współczesnych mu kniaziowskich rodzin, które wówczas o swoim pochodzeniu jeszcze świeżą posiadały tradycją, niż gdy podaje fakty odnoszące się do XIV-go wieku. Tymczasem p. Stadnicki według tego rodowodu wylicza synów Olgerda, a nie przyznaje pochodzenia od Gedimina kniaziów Koreckich, Pińskich, Trubeckich, Czartoryskich, Kobryńskich i Sanguszków.

Nie mając bynajmniej zamiaru zmniejszać niezaprzeczonej wartości prac p. Stadnickiego, ani powtarzać, tak po mistrzowsku przez niego nakreślonych monografij kilkunastu postaci historycznych, uważamy jednak, że dzieła jego nie wyczerpały przedmiotu. Uzupełnienie badań p. Stadnickiego nad potomkami Gedimina jest zadaniem niniejszej pracy.

¹⁾ Synowie Gedymina I. 198.

²⁾ Tamże 81.

³⁾ Bracia Wład. Jagielly str. 241—242.

⁴⁾ Tamże 304.

⁵⁾ Patrz. niżej str. 5 przypis 1.

T R E Ś Ć.

	Str.
Kilka słów przedwstępnych	V
Ród i synowie Gedimina	1
Monwid	10
Narimont-Hleb	13
Aleksander Narimontowicz	14
Jerzy Narimontowicz	15
Patrycy Narimontowicz	16
Michał Narimontowicz i kniaziowie Pińscy	19
Szymon Narimontowicz	25
Olgerd	26
Jewnut-Iwan	33
Szymon Jewnutiewicz	34
Michał Jewnutiewicz i kniaziowie Zasławscy	35
Kiejstut	47
Patirg Kiejstutowicz	53
Wojdat Kiejstutowicz	55
Butaw-Henryk Kiejstutowicz	55
Witowd-Aleksander Kiejstutowicz	56
Towtiwil-Konrad Kiejstutowicz	59
Zygmunt Kiejstutowicz	61
Koriat-Michał	70
Lubart-Dymitr	73

	Str.
Synowie Olgerda	77
Andrzej Olgerdowicz	88
Dymitr Olgerdowicz	90
Konstanty Olgerdowicz	95
Włodzimierz Olgerdowicz	101
Andrzej Władimirowicz	102
Iwan Władimirowicz i kniaziowie Bielscy	103
Aleksander (Olelko) Władimirowicz	107
<i>Szymon Olelkowicz</i> i kniaziowie Pińscy	108
<i>Michał Olelkowicz</i> i kniaziowie Słucey	112
Fedor Olgerdowicz	116
Sanguszko Fedorowicz	121
Hurko	126
Roman Fedorowicz i kniaziowie Kobryńscy	128
Jagajło-Władysław i Skirgajło-Iwan	145
Koribut-Dymitr	152
Lingweni-Szymon	159
Korigajło-Kazimierz i Wigunt-Aleksander	162
Szwitrigajło-Bolesław	164
Tablica genealogiczna „Ród i synowie Gedimina“	168
Tablica genealogiczna „Synowie Olgerda“	170

RÓD I SYNOWIE GEDIMINA.

Zmrok, który pokrywa zwykle pierwiastkowe dzieje każdego narodu, przeciągnął się na Litwie. Albowiem gdy historia ościennych państw już dobrze jest znana, to dzieje Litwy, pierwszej połowy XIII-go wieku, należą jeszcze do bajecznych i dopiero z wystąpieniem Mendoga na widownię polityczną zaczynają przybierać pewniejsze rysy. Nadto do XV-go wieku Litwa nie posiadała swojskich źródeł historycznych, to też badaczowi pierwotnych jej dziejów wypada się zadowolnić szczupłymi wiadomościami, jakie o wewnętrznych stosunkach tego kraju podają kronikarze Krzyżacy, Ruscy i Polscy.

W końcu XIII-go wieku na Litwie zaczęła panować nowa dynastia o powstaniu której jak najsprzeczniej istnieją podania.

Najstarsze kroniki Pruskie podają, że w 1292 r. Putuwer (Pukuwer, Lutuwer?) *król Litwy* wysłał na Polskę wyprawę pod wodzą syna swego Witena¹⁾. Witen występuje najprzód jako *syn króla*²⁾, a następnie w latach 1296—1315, jako *król Litwy*³⁾. W 1323 r. pojawia się nowy *król Litewski* Gedimin⁴⁾,

¹⁾ Scriptores rerum Prussicarum, 5 tomów, Leipzig 1861—1874, a mianowicie kroniki: Dusburga „*Pucuwerus rex*“ (I. 155), Jeroschina „*kunic Putuwere*“ (I. 532), Aeltre Hochmeisterchronik „*konig Putuwer*“ (III. 582); ostatnie dwie czerpały z pierwszej. W starym wydaniu kroniki Dusburga (Francofurti 1679 str. 323) ojciec Witena nazwany „*Lutuwer*“; Strykowski (Kronika, wyd. 1846 r. I. str. 267) nazywa go „*Utinuerus*“.

²⁾ Script. rer. Pruss. I. 155, 156, 532, 534, III. 9, 582 i 583.

³⁾ Tamże I. 163, 181, 545, 587 itd.

⁴⁾ Tamże I. 191, 606, II. 61; Daniłowicz, Skarbiec Dyplomatów, Wilno 1860 I. Nr. 297—313.

stosunek którego do poprzednika jego Witena, rozmaicie bywa określanym.

Źródła Krzyżackie XV-go wieku, wystawiają Gedimina jako *koniuszego* Witena, którego zgładziwszy ze świata, przywłaszczył sobie panowanie nad Litwą¹⁾. Waryantem tego podania będzie wersja Ruska, według której: „kniaź Witianec, z rodu kniaziów Połockich, wydostawszy się z niewoli Tatarskiej, osiadł na „Żmudzi, tu ożenił się z córką bartnika i po 30-tu latach bezdzietnego pożycia z nią, zabity został od pioruna. Po śmierci „kniazia Witianca niewolnik jego i koniuszy Gedimenik, pojął „jego żonę, z której spłodził 7-miu synów itd.²⁾).

Według rękopiśmu Raudańskiego (wątpliwej autentyczności?), odnalezionego przez Narbuta, Lutawor, syn Dormunimunda, potomek Gelona, odbudował Ejragojłę i namiestniczył w Połocku; syn jego Witenes obrany został *wielkim księciem* Litewskim i pozostawił *trzech synów*: Gedimina, Gwałutę i Wojna³⁾.

Kronika litewska podaje, że po śmierci Trojdena, *księciem* Litwy obrany został Witen z Ejragojły, z rodu Kolumnów, poprzednio *marszałek* księcia Trojdena; następcą Witena był *syn jego* Gedimin⁴⁾. Mniej więcej to samo powtarza kronika Gustyńska⁵⁾.

Nareszcie ułożony w XVI-tym wieku rodowód, podaje nam następującą genealogią książąt litewskich: „W 1129 r. książę Mściśław Władimirowicz Monomach opanował Połock, wypę-

¹⁾ *Summarium von Jagel und Wytant*, przy Paul Pole's Preussische Chronik (Script. rer. Pruss. V. 223): „*Item do der obgenannte konick Wytenne gestarb, da wart uffgeworfen für einen konigk sein pferdemarschalck, Jedemen genannt*“. Mniej więcej to samo Annales Olivienses (Voigt, Geschichte Preussens, 9 tomów, Königsberg 1827—1839 IV. str. 314): „*Fuit Gediminus hic magister stabuli apud Vitenen magnum ducem Lithuaniae, vir ambitiosus et excelsi animi, qui praedictum Vitenen, dominum suum, nacta occasione temporis obruncavit, statimque magno ducatu et uxore domini occisi, quae etiam in necem mariti consenserat, petitus est*“.

²⁾ Rodowód książąt Litewskich (Wremennik Imp. Moskowskaho obszczestwa istorii itd. X. Moskwa 1851 str. 75); także Karamzin, Istorija hosudarstwa Rossijskaho, wydanie Ejnerlinga IV. przypis 266.

³⁾ Narbut, Dzieje starożytne narodu Litewskiego I. 158—159.

⁴⁾ Kronika tak zwana „*Bychowca*“ (Narbut, Pomniki do dziejów Litewskich. Wilno 1846) str. 13.

⁵⁾ Połnoje sobranie Russkich lietopisiej II. 345—346.

dziwszy ztąd kniaziów Rohwołodowiczów, którzy zbiegli do Carogrodu (!). Następnie Wilnianie zaprosili z Carogrodu synów Rościsława Rohwołodowicza kniazia Połockiego, Dawiła i Mowkołda; ten ostatni był pierwszym księciem Wileńskim. Dawił pozostawił synów: Wida, zwanego Wilk, i Erdena; syn Erdena ochrzcił się i pod imieniem Andrzeja był władką w Twerze. Mowkołd miał syna Mindowga (Mendoga) a ten ostatni Wyszlega (Wojszełka) i Domonta. W 1265 r. Erden, syn Dawiła, zabił księcia Mindowga. Synowie Mindowga pochrzcili się; Domont przybrał imię Tymofieja i był księciem Pskowskim. Po Mindowgu księciem Litewskim został Wid Dawiłowicz; po nim następowali kolejno syn Projden (Trojden), wnuk Witeń i prawnuk Jediman (Gedimin), ojciec siedmiu synów itd.¹⁾ Cesarzowa Katarzyna II. w swoich „zapiskach o historii Rossyjskiej“, niby na zasadzie źródeł, które zaginęły w 1812 r. podczas pożaru Moskwy, uprościła ten wywód; pierwszym księciem Wileńskim miał być Rościsław Rohwołodowicz, po którym nastąpił syn Dawid i wnuk także Dawid. Pozostała po Dawidzie Dawidowiczu wdowa Litwinka wychowała małoletniego syna Projdena (Erdena) w pogaństwie; synem Projdena był Witen, ostatni udzielnny książę Wileński, jedna osoba z wielkim księciem Litewskim tego imienia²⁾. O tej genealogii napomyka książę Michał Iwanowicz Worotyński w liście pisanym w 1567 r. do króla Zygmunta Augusta³⁾.

A więc w pierwotnej historii Gediminowskiego rodu spotykamy dwie zagadki. 1. *Czy książęta Litewscy byli swojskiego pochodzenia lub pochodzili od Rurykowiczów?* i 2. *Czy Gedimin był uzurpatorem niskiego stanu, lub prawym następcą Witeń?*

Co do pierwszego, to powyższy rodowód od kniaziów Połockich, powtórzyli w ostatnich czasach bez nowych dowodów,

¹⁾ Rodowód książąt Litewskich istniejący w pięciu odpisach: 1 druk. Poln. sobr. Russ. lietop. VII. 165 i 254; 2. Rodosłownaja kniga kniaziej i dworian soderżeszczaja w siebie rodosłownuju knigu etc., kotoraja izwiestna pod nazwaniem *Barchatnoj knigi* etc. Moskwa 1787 I. str. 28—50; 3, 4 i 5. Trzy odpisy *Sinodalnyj*, A i B druk. Wremennik imperatorskaho Moskowskaho obszczestwa istorii i dremnostej Rossijskich X. Moskwa 1851 str. 74—84, 136—140 i 222—225.

²⁾ Bez-Kornilowicz, *Istoriczeskija swiedienija o primieczatelniejszych miestach w Bielorusii*. S. Pbg. 1855 str. 10—11.

³⁾ Daniłowicz, *Skarbiec* Nr. 2375.

pp. Bez-Kornilowicz¹⁾ i A. H. Kirkor²⁾. Zresztą, nawet z historyków Rossyjskich, nikt w niego nie wierzy a pp. Antonowicz³⁾, Daszkiewicz⁴⁾ i Iłowajskij⁵⁾, w znakomitych swoich pracach nad dziejami Litwy, milczeniem go obeszl.

Podanie o *koniuszostwie* Gedimina powtórzył Długosz⁶⁾ a za nim kronikarze jego szkoły, jak Miechowita, Kromer i Bielski. Nad faktem tym zastanawiali się już krytycznie: Strykowski⁷⁾, Naruszewicz⁸⁾ i Daniłowicz⁹⁾; pierwszy mieni go *synem*, a dwaj drudzy *koniuszym* Witeń. Do tego ostatniego zdania przychyłają się historycy Rossyjscy Karamzin¹⁰⁾ i Sołowjew¹¹⁾. Tymczasem ze źródła współczesnego przekonywamy się, że Gedimin nie był synem, a tem mniej koniuszym, ale *bratem i następcą* Witeń. Niezaprzeczony na to dowód znajdujemy w liście rajców miasta Rygi, pisanym około 1322 r. do Gedimina (*Illustri principi domino Gedemynde dei gratia lethwinorum ruthenorumque regi*), w którym odpowiadając na otrzymane listy, rajcowie zaznaczają, iż Gedimin gotów jest zachować dobre stosunki jakie miał z nimi „świętej pamięci brat jego i poprzednik Witeń“ (*sicut Withene bone memorie frater vester et antecessor, nobiscum habuit*¹²⁾). A więc podanie o koniuszostwie Gedimina, wyrosłe u Krzyżaków wkrótce

¹⁾ Bez-Kornilowicz str. 10—11.

²⁾ Żiwopisnaja Rossija pod obszczej redakcją P. Semenowa. Tom III. Litowskoje i Bieloruskoje Poliesie S. Pbg. 1882 str. 293.

³⁾ Monografii po istorii zapadnoj i jugo-zapadnoj Rossii, Kiew 1885, str. 36—38.

⁴⁾ Zamietki po istorii Litowsko-Russkaho hosudarstwa, Kiew 1885.

⁵⁾ Istorija Rossii. Moskowsko-Litowskij period. Moskwa 1884 str. 56—57 i 538—539.

⁶⁾ Długosz, *Dziejów Polskich*, ks. 12, 5 tomów, Kraków 1867—1870. III. 501, 505.

⁷⁾ Strykowski, *Kronika*, wyd. 1846 r. I. str. 353—354. Myli się jednak Strykowski twierdząc, że Dusburg „kładzie Gedimina własnym synem Witeńsowym“, albowiem Dusburg zamilcza o stosunku Gedimina do Witeń.

⁸⁾ Naruszewicz, *Dzieje narodu Polskiego*, wyd. Turowskiego IV. 282—283.

⁹⁾ Daniłowicz, *Skarbiec* Nr. 288.

¹⁰⁾ Karamzin IV. 127.

¹¹⁾ Istorija Rossii III. (wyd. 2-gie) str. 306 i przypis 122.

¹²⁾ List ten druk. Napierski *Russko-Liwonskie akty*. S. Pbg. 1868 str. 30—31 dokum. 53. Porównaj artykuł A. I. Nikitskiego: „Kto był Gedimin“ w czasopiśmie *Russkaja Starina*, Sierpień 1871 str. 162—166.

po bitwie Grunwaldzkiej¹⁾, a więc w czasie największej nienawiści Zakonu dla Jagajły i Witowda, musimy uważać za paszkwil, mający na celu poniżenie Gediminowskiej dynastii.

W drugiej połowie XIII-go wieku spotykamy na Litwie mnóstwo udzielnych książąt. Do ich liczby musieli należeć **Putuwer** i syn jego **Witen**; są poszlaki, że gniazdem ich była Ejragojła na Żmudzi²⁾. Czy ów Putuwer był *zwierzchnim księciem Litwy?* — trudno orzec stanowczo, albowiem kronikarze i innych książąt Litewskich nazywają królami; godność tę jednak piastował już stanowczo syn jego Witen. Putuwer umarł w 1292 r. albo wkrótce potem³⁾, pozostawiając synów: **Witena**, **Gedimina** i trzeciego **Wojna**.

Witen (Witenes) nazwany w 1292 r. *synem króla*⁴⁾, w 1293 r. *księciem*⁵⁾ a 1296—1315 *królem Litwy*⁶⁾, umarł w 1315 r., podobno rażony od pioruna⁷⁾. Synem jego będzie ów **Gwalezuta**, *syn króla Litewskiego*, który w 1310 r. wojował w Inflantach⁸⁾. Wobec tradycji o uzurpacji Gedimina mogliśmy przypuścić, iż ten po śmierci Witena, z krzywdą synowca swego, zagarnął najwyższą władzę (!).

Wojn, trzeci syn Putuwera, był księciem Połockim. W 1326 r. przybyli do Nowogrodu z Litwy, dla zawarcia pokoju z Nowogrodem i Niemcami: *brat wielkiego księcia Gedimina Wojnij kniaz Połocki*, kniaz Wasil Miński i kniaz Fedor Swiatosławicz⁹⁾. Synem jego był **Liubko**. W Sierpniu 1342 r., w bitwie Pskowitan z Niemcami, pod Izborskiem, poległ *Liubko kniaz Litewski, syn Wojna kniazia Połockiego*¹⁰⁾.

Gedimin, drugi syn Putuwera, brat i następca Witena¹¹⁾,

¹⁾ Script. rer. Pruss. V. 227 przypis 2.

²⁾ Kronika Bychowca str. 13.

³⁾ Patrz wyżej.

⁴⁾ Patrz wyżej.

⁵⁾ Długosz II. 504.

⁶⁾ Patrz wyżej.

⁷⁾ Rękopism Raudański (Narbut I. 159).

⁸⁾ Strykowski, Kronika I. 283; Script. rer. Pruss. II. 145.

⁹⁾ Połn. sobr. Russ. lietop. III. 72—73, IV. 50, V. 217, VII. 199—200 i X. 190.

¹⁰⁾ Tamże III. 81, IV. 56 i 188, V. 13 i 223, VII. 208 i X. 214.

¹¹⁾ Patrz wyżej.

twórca potężnego państwa Litewskiego, umarł w zimie 1341—1342¹⁾, jeszcze za życia wyznaczwszy udziały siedmiu swoim synom²⁾. Czy ci rodzili się z trzech matek, jak podaje rękopism Raudański³⁾, na to brak innych dowodów; wiadomo tylko, że wdowa po Gediminie, księżna **Jewna** (Ewa?) zmarła w 1344 r.⁴⁾. Gedimin pozostawił nadto kilka córek⁵⁾:

NN. (nieznana po imieniu) była, według Strykowskiego, żoną **Dawida** starosty Grodzieńskiego⁶⁾; inne źródła o tem nie wspominają. Dawid, najznakomitszy wódz i towarzysz wypraw Gedimina, w 1314 r. bronił Grodna od napadu Krzyżackiego, w 1318 r. przedsięwziął śmiałą wyprawę na Prusy, a w latach 1322—1323 pomagał Pskowu w wojnie z zakonem. Następnie dowodził wyprawami Litwinów na Mazowsze i podczas jednej z nich zabitym został w 1326 r.⁷⁾.

Marya wydana w zimie 1319—1320 za **Dymitra Michałowicza** księcia Twerskiego⁸⁾, który 15 Września 1325 r. zamordowanym został w hordzie⁹⁾, umarła w 1349 r.¹⁰⁾.

Aldona, na chrzcie **Anna**, poślubiona 28 Czerwca 1325 r. **Kazimierzowi** królewiczowi, następnie królowi **Polskiemu**¹¹⁾; zmarła 28 Lipca 1339¹²⁾.

Danmiła, na chrzcie **Elżbieta**¹³⁾, żona **Wańka** (**Wacława**) księcia Mazowieckiego na Płocku, owdowiała 16 Maja 1330¹⁴⁾; zmarła w 1364 r.¹⁵⁾.

¹⁾ Połn. sobr. Russ. lietop., III. 81, V. 223, VII. 207, 224 i 237, X. 213.

²⁾ Kronika Bychowca 17.

³⁾ Patrz niżej str. 9 przypis 1.

⁴⁾ Krótko przed wyzuciem Jewnuta z Wilna (Kronika Bychowca 18).

⁵⁾ Narbut, powołując się na Karamzina, wspomina jeszcze o jednej córce Gedimina, która miała być za Jurjem Andrejewiczem księciem Halickim (Narbut IV. 628) na co brak innych dowodów.

⁶⁾ Strykowski, Kronika wyd. 1846 r. I. 380.

⁷⁾ Script. rer. Pruss. I. 181—194, III. 66.

⁸⁾ Kronika Twerska (Połn. sobr. Russ. lietop. XV.) str. 414.

⁹⁾ Tamże 415.

¹⁰⁾ Połn. sobr. Russ. lietop. X. 221.

¹¹⁾ Długosz III. 109.

¹²⁾ Tamże 181.

¹³⁾ Strykowski I. 382.

¹⁴⁾ Długosz III. 128.

¹⁵⁾ Tamże 282.

Ofka, na chrzcie **Marya**¹⁾, zaślubiona w 1331 r. Bolesławowi księciu Mazowieckiemu i Ruskiemu²⁾. Owdowiała 23 Marca 1340³⁾, zmarła 5 Lutego 1342⁴⁾.

Ajgusta (sic), na chrzcie **Anastazyja**, poślubiona w zimie, pod koniec 1333 r. Szymonowi Iwanowiczowi wielkiemu księciu Moskwy⁵⁾; zmarła 11 Marca 1345 r.⁶⁾

Wszystkie kroniki zgadzają się jak najzupełniej co do liczby i imion synów Gedimina; różnica zachodzi tylko co do starszeństwa w jakim po sobie następowali. Większość źródeł wyliczają kolejno trzech starszych synów: „*Monwid, Narimont, Olgerd*“, i dwóch najmłodszych: „*Koriat, Lubart*“, i wszystkie kładą „*Jewnuta*“ przed „*Kiejstutem*“⁷⁾. A więc synów Gedimina wyliczamy w następującym porządku:

1. Monwid,	5. Kiejstut,
2. Narimont,	6. Koriat,
3. Olgerd,	7. Lubart.
4. Jewnut,	

Odmiennej kolej ma rękopism Raudański, który o żonach i synach Gedimina podaje nam o tyle dokładne szczegóły, że je

¹⁾ Długosz III. 133. Narbut, Pomniejsze pisma historyczne. Wilno 1856 str. 296.

²⁾ Tamże 146.

³⁾ Tamże 133.

⁴⁾ Narbut, Pomn. pisma hist. 296.

⁵⁾ Połn. sobr. Russ. lietop. VII. 204, X. 206.

⁶⁾ Tamże VII. 209, X. 216.

⁷⁾ Latopisiec Litwy wyd. p. Daniłowicza. Wilno 1827, str. 27 (za nim Długosz, Dziejów Pols. ks. XII. T. III. 377—378): „*Monwid, Narimont, Olihord, Jewnutiej, Kestuti, Koriat, Liubort*“. Taką samą kolej mają kroniki Nowogrodzka (Połn. sobr. Russ. lietop. IV.) 72, Sofijska (Tamże V.) 235 i Nikonowska (Tamże X.) 213, z tą różnicą, że Monwida, którego nazywają „*Montowit*“ vel „*Montiwit*“ kładą nie na pierwszym, ale na ostatnim miejscu. Kronika Bychowca str. 17 ma: „*Montwid, Narimont, Olgerd, Koriat, Liubort, Jewnuti, Kestuti*“. Kronika Woskresieńska (Połn. sobr. Russ. lietop. VII.) str. 165, 207 i 254: „*Mondowid, Narimont, Jewnutiej, Olgerd, Kestutej, Koriat, Liubort*“. Traktat z królem Kazimierzem około 1343 r. zawierają: „*Jewnutij, Kistiutij, Liubart, Jurij Narimontowicz, Jurij Korjatowicz*“. (Akty odnoszące się do historii zapadno-rosyjskiej i wydane przez komisję I. str. 1).

musimy uważać za podejrzaną, tembardziej, że inne źródła podanych przez ów rękopism faktów nie stwierdzają¹⁾.

W 1366 r., w tranzakcyi z królem Kazimierzem, występują żyjący wówczas synowie Gedimina: „*Olgerd, Kiejstut, Jewnut i Lubart*“²⁾; toby przemawiało za tem, że Kiejstut był starszym od Jewnuta. Wiadomo jednak, że Kiejstut naówczas wyższe od Jewnuta zajmował stanowisko, gdy z Olgerdem niejako dzielił najwyższą władzę, nie więc dziwnego, że choć młodszy, przed Jewnutem tu wymieniony.

¹⁾ Narbut, Dzieje starożytne narodu Litewskiego I. str. 156—161. Według tego źródła Gedimin miał trzy żony. Pierwsza *Wida*, córka bartnika z Kuronii pochodzenia Szwedzkiego (?) była matką *Montwida* urodzonego 1276 r. i *Narimunta*, przy urodzeniu którego w 1277 r. matka umarła. Druga *Olga* księżniczka Smoleńska, matka *Olgerda* urodzonego 1296 r. i *Kiejstuta* urodzonego 1297 r. Nareszcie trzecia *Jewna*, czyli Ewa, także księżniczka Ruska, córka Iwana Wszewłodowicza księcia Połockiego, brata drugiej żony Gedimina *Olgi* (?), urodziła synów: *Lubarta* 1299 r., *Jewnuta* 1301 r. i *Koryata* 1306 r.

²⁾ Naruszewicz, Historia narodu Polskiego, wyd. Turowskiego, V. 273.

1. Monwid¹⁾.

Monwid (Moniwid, Montwid, Montiwit, Montowit, Mondowid), najstarszy syn Gedimina, otrzymał Kiernów i Słonim²⁾. Żadnych szczegółów o życiu jego nie posiadamy; umarł bezpotomny³⁾, podobno w rok po ojcu⁴⁾.

W drugiej połowie XVI-go wieku powstała bajka, według której Monwid Gediminowicz był protoplastą rodziny litewskiej Moniwidów i jakoby od niej pochodzących Zabrzezińskich, Dorohostajskich, Hlebowiczów i Wiażewiczów⁵⁾. Sam fakt, że żadna

¹⁾ Stadnicki, Synowie Gedimina I. 3—5.

²⁾ Długosz, *Dziejów Polskich* ks. 12. III. 377. Latopisiec Daniłowicza str. 1 i Kronika Bychowca str. 17 mają wprawdzie „*Karaczew i Słonim*“. Pierwsze jednak zdaje nam się prawdopodobniejszem, albowiem Karaczew znajdował się wówczas w posiadaniu udzielnych kniaziów z rodu książąt Czernihowskich. Takimi byli Mścisław (syn ks. Michała Czernihowskiego † 1246), syn jego Tytus, wnuk Swiatosław, żonaty z Teodorą Olgerdówną itd. (Dolgorukow. *Rossijskaja rodosłownaja kniga* I. 48—49).

³⁾ Kronika Woskresieńska (Póln. sobr. Russ. lietop. VII.) 165 i 254.

⁴⁾ Narbut, IV. 626—627, V. 2.

⁵⁾ Paprocki, *Herby rycerstwa*, wyd. Turowskiego str. 840—841. „*Monwid Gedyminowicz miał synów Monwida II. i Montwida. Monwida II, który był wojewodą Wileńskim, synami byli: Olechno protoplasta Dorohostajskich, Irzykowiczów, i Jusko przodek Zabrzezińskich. Montwid, także wojewoda Wileński, miał synów: Wiaża, przodka Wiażewiczów, i Hleba, protoplastę Hlebowiczów*“.

z tych rodzin nie używała nigdy tytułu kniaziowskiego i że kronika litewska wyprowadza Moniwida wojewodę Wileńskiego od niejakiego Grawża, któremu Litewski książę Erdziwiłł miał nadać ziemię nazwaną Grawżyszki¹⁾, już dostatecznie dowodzi bezzasadności tego twierdzenia. Jeszcze lepiej przekonamy się o tem przypatrzwszy się bliżej rzeczywistym początkom wymienionych rodzin. Przedewszystkiem nie wszystkie one mają wspólne pochodzenie, ale dzielą się na trzy grupy:

Moniwidowie pochodzą od pana Litewskiego Moniwida Kojlikinowicza²⁾, który przyjąwszy na chrzcie imię Wojciecha³⁾, pogańskie swe imię przekazał potomkom za nazwisko. W końcu XIV-go wieku starosta, a od 1413 r. wojewoda Wileński, umarł około 1424 r.⁴⁾.

Zabrzezińscy i Dorohostajscy mają wspólne pochodzenie. Protoplastą ich był Rimowid, który musiał żyć w końcu XIV-go i na początku XV-go wieku. Współczesnych wiadomości o nim nie posiadamy; z późniejszych jednak dokumentów dowiadujemy się, iż posiadał dobra Niemonoity⁵⁾, a potomkowie jego piszący się przez pierwsze dwie generacje *Rimowidowiczami*, istnienie jego ostatecznie stwierdzają⁶⁾.

Wiażewiczowie i Hlebowiczowie prawdopodobnie także mają wspólne pochodzenie. Wiaż otrzymał, na schyłku pierwszej

¹⁾ Kronika Bychowca str. 4. „*Y z Khrumpia narodylsia Gasztolt, a z Eyksza-Dowoin, a z Grawża-Monwid*“. Strykowski (*Kronika* I. 237) przepisał to samo ale błędnie, albowiem Monwida czyni synem Eyksza, a Dowojna Grawża.

²⁾ Pargamin metryki Litewskiej (Akt. Zap. Ross. I. dokum. N. 2).

³⁾ Akt unii w Horodle. (Rzyszczewski i Muczkowski, *Codex diplomaticus Poloniae* I. str. 288).

⁴⁾ Wolff, *Senatorowie i dygnitarze*. Kraków 1885, str. 72.

⁵⁾ Metr. Lit. Zapisów, Ks. 3 f. 12 i Ks. 5 f. 108 odw.

⁶⁾ Akt unii w Horodle podpisał między innymi: „*Johannes Rymowidowicz*“ (Rzyszczewski, *Codex* I. 288); 1440—1450 występują: *Olechno Rimowidowicz* (M. Lit. Ks. Zap. 3 f. 23 i 48), *Jusko Rimowidowicz* (Tamże f. 5); 1432 r. podpisany „*Jusko Rimowidowicz*“ (Napierski, *Russko Liwonskie akty* str. 191). W 1499 r. w. ks. Aleksander potwierdza *Janowi Jurjewiczowi Zabrzezińskiemu*, wojewodzie i kasztelanowi Trockiemu, posiadanie majątku Zabrzezia, „*który w. ks. Zygmunt nadał ojcu jego Jurju Rimowidowiczu*“ (M. Lit. Ks. Zap. 99 f. 411). W końcu XV-go wieku występuje „*Andrzej Olechnowicz Rimowidowicz*“ (Tamże Ks. 3 f. 79 i Ks. 4 f. 77) itd.

połowy XV-go wieku, nadanie od w. ks. Kazimierza ¹⁾. Iwaszko Wiażewicz był namiestnikiem Smoleńskim 1459—1466 ²⁾, a następnie wojewodą Trockim (?) ³⁾. Potomkowie Fedora Wiażewicza otrzymali w 1496 r. potwierdzenie na Słowiaży w powiecie Smoleńskim ⁴⁾. Hleb Wiażewicz, podobno namiestnik Smoleński za króla Kazimierza ⁵⁾, pozostawił wdowę Hannę Raczkównę ⁶⁾, i trzech synów: Jurja, Stanisława i Piotra Hlebowiczów ⁷⁾.

¹⁾ Metr. Lit. Ks. Zap. 3 f. 69.

²⁾ Senatorowie i dygnitarze 50.

³⁾ Tamże 56.

⁴⁾ Metr. Lit. Ks. Zap. 6 str. 144.

⁵⁾ Strykowski, Kronika wyd. 1846 r. II. 514.

⁶⁾ Akty izdawaemye Wilenskoju archeograficeskoju kommissieju, 12 tomów. Wilno 1865—1883. XI. str. 6—7.

⁷⁾ Metr. Lit. Ks. Zap. 4 f. 2 odw.

2. Narimont-Hleb ¹⁾.

Narimont, na chrzcie Hleb, drugi syn Gedimina, otrzymał w udziale Pińsk.

Żoną jego miała być „córka Tuchais regnanta Taurykańskiego“ ²⁾. Niezapominajmy jednak iż nie było w owym czasie „regnantów Taurykańskich“ gdyż Tauryka czyli Krym, z wyjątkiem miasta Kaffy osady Genueńskiej, znajdowała się w posiadaniu Tatarów. Małżonka Narimonta musiała więc być córką hana Tatarskiego; przez nią miał on stosunki z Tatarami, do których w 1345 r. po wypędzeniu Jewnuta, udawał się z prośbą o pomoc ³⁾. Fakt jakoby z niewoli Tatarskiej wykupionym został przez w. ks. Moskwy Iwana Kalitę jest baśnią, którą zbił już Karamzin ⁴⁾.

Według rodowodu książąt Litewskich, Narimont miał synów Patrycego (Patrykija) i Semena ⁵⁾. Misztolt w genealogii Sapieżyńskiej

¹⁾ Stadnicki, Synowie Gedimina I. 6—9.

²⁾ Niesiecki, Herbarz, wyd. Bobrowicza VIII. 163, powołując się na genealogię Jagiellońską Jana Wenera. Według Tabulae Jablonovianae (Tab. X. Norimbergae 1748), żoną Narimonta była: „Marya córka Tuchaja władcy Taurydy i Maryi Paleologówny“.

³⁾ Synowie Gedimina I. 8.

⁴⁾ Karamzin, Istorija hosudarstwa Rossijskaho, izdanie Ejnerlinga IV. przypis 294.

⁵⁾ Wremennik X. str. 80, 136 i 222 (Patrz wyżej str. 5 przypis 1).

daje mu trzech synów: Aleksandra ks. Podolskiego, Jerzego ks. Bełzkiego i Punigaję kasztelana Trockiego niby protoplastę Sapiarów¹⁾. Podanie o pochodzeniu Sapiarów od Narimonta powstało dość późno, albowiem heraldycy jak Paprocki, Okolski i Kojalowicz o pochodzeniu tem jeszcze nie wspominają²⁾. Zbił je już dostatecznie p. Kossakowski³⁾; dodajmy tutaj, że rzeczywisty protoplasta Sapiarów — Sopeha, był w latach 1440—1450 pisarzem kancelaryi w. księcia, a potem króla Kazimierza⁴⁾. P. Stadnicki, na zasadzie kronik i dokumentów, dowiódł istnienie trzech synów Narimonta: Aleksandra, Jerzego i Patrycego⁵⁾. Do nich należy dodać Michała, prawdopodobnie najstarszego, protoplastę kniaziów Pińskich i wyżej wspomnianego Szymona⁶⁾.

Aleksander Narimontowicz⁷⁾.

Jedyna o nim wzmianka pod r. 1338. Narbut każe mu być protoplastą kniaziów Rożyńskich⁸⁾ na zasadzie, że Okolski wyprowadza tych kniaziów od Narimonta⁹⁾.

Pochodzenie kniaziów Rożyńskich, a raczej Rużyńskich, pozostaje wątpliwem. Okolski wyprowadza ich od Narimonta a Paprocki od Koriata¹⁰⁾, nie jednak nie przemawia za tem, aby pochodzili rzeczywiście z książąt Litewskich. Zaczynają występować pod koniec XV-go wieku. Książę Iwan Rużyński żył 1486¹¹⁾, a książę Michał Rużyński 1487 — 1488¹²⁾.

¹⁾ Misztolt, Historia illustrissimae domus Sapiarum. Vilnae 1724, str. 61.

²⁾ Paprocki, Herby wyd. Turowskiego str. 847; Okolski, Orbis Poloni II. 149; Kojalowicz. Nomenclator familiarum et stemmatum M. D. L. (reko-pism) art. Sapiara.

³⁾ Kossakowski, Monografie historyczno-genealogiczne III. 12—16.

⁴⁾ Senatorowie i Dygnitarze, 254.

⁵⁾ Synowie Gedymina I. 9.

⁶⁾ Patrz niżej.

⁷⁾ Synowie Gedymina 10—12.

⁸⁾ Narbut VII. Dodatki str. 105.

⁹⁾ Okolski, Orbis Poloni. II. 649—654.

¹⁰⁾ Paprocki, Herby 835.

¹¹⁾ Metr. Lit. Ks. Zap. 4 f. 9 odw.

¹²⁾ Tamże f. 27, 63 i 73.

W pierwszej połowie XVI-go wieku nazywali się także *Rohowickimi*. Książę Michał Rohowicki uczynił zamianę dóbr z książęciem Michałem Sanguszkowiczem i synami jego Januszem i Wasilem, albowiem za Rużyn wziął Zajeczyce i Wołkowicze, o co sprawa w 1510 r.¹⁾ W 1522 r. spotykamy znów kniazia Michała Rużyńskiego, który ma siostrę za Michnem Kłoczkiem²⁾. W rewizji zamków Wołyńskich 1545 r. wymienieni kniazio wie Rohowiccy Iwan, Wasil i Fedor (dwaj ostatni już nie żyli, występują tylko ich wdowy), którzy posiadali majątki Rohowicze, Horów, Rużyn i Twornicze, i książę Stefan Rużyński³⁾. Od tych kniaziów Iwana, Wasila i Fedora, pochodzą wszyscy kniazio wie Rużyńscy, licznie rozrodzeni, którzy dzielili się majątkami w 1606 r.⁴⁾.

Jerzy Narimontowicz⁵⁾.

P. Stadnicki dowiódł, że jednocześnie z Jurjem Narimontowiczem chwilowo księciem Bełzkim, żył także Jurij Daniłowicz książę Ruski na Bełzie i Chełmie, ojciec Iwana poległego 1399 r. nad Worskłą. Niewiadomo jednak dlaczego p. Stadnicki przypisuje owemu Jerzemu kniazio wi Ruskiemu fakta, które niewątpliwie odnoszą się do Jurja Narimontowicza.

Jurij Narimontowicz, po swoim pobycie na Rusi i w Węgrzech, przybył w 1379 r. do wielkiego Nowogrodu⁶⁾. Jak długo tu bawił, niewiadomo; w 1387 r. znów jest na Rusi. Gdy podczas wyprawy królowej Jadwigi na Ruś, Benedykt wojewoda Halicki poddał Halicz, w nieobecności króla Władysława, który bawił na Litwie, „Aleksander Witowd z Bożej łaski książę Brze-

¹⁾ Metr. Lit. Ks. Zap. 8 f. 332.

²⁾ Tamże. Ks. Spraw sądowych 2 f. 323 odw.

³⁾ Jabłonowski, Źródła dziejowe. Tom VI. Rewizya zamków ziemi Wołyńskiej w połowie XVI. wieku. Warszawa, 1877 str. 11, 20, 21 i 52.

⁴⁾ Archiw jugo-zapadnoj Rossii izdawaemyj wremennoj kommissieju pri Kiewskom general-gubernatorie. Cz. VI. Tom I. str. 313—337.

⁵⁾ Synowie Gedymina I. 12—26.

⁶⁾ Tamże.

ski i Grodzieński, z braćmi swymi z Bożej łaski książętami Jerzym Belzkim, Fedorem Ratneńskim, Wasilem Pińskim, Fedorem Włodzimierskim, Jerzym Stuckim i Szymonem Stepańskim“ wydają Benedyktowi poręczenie, że król przypuści go do swej łaski i zachowa przy dzierżeniu Halicza¹⁾. Niewątpliwie ten sam „książe Jerzy“ razem z Witowdem, Konradem (Towtiwiłem) i Koributem napadał w 1388 r. na zamek Wiznę, zostający w zastawie u Krzyżaków²⁾. Jako zakładnik Witowda książe Jerzy Belzki bawił 1390—1392 u Krzyżaków³⁾, a w 1392 r. książę Jurij Narimontowicz Belzki znajdował się przy Witowdzie, gdy ten obejmował rządy Litwy⁴⁾. Na tem urywają się znane o nim szczegóły; musiał umrzeć bezpotomnie pod koniec XIV-go wieku.

Patrycy Narimontowicz⁵⁾.

Patrycy Narimontowicz wspomniany w latach 1383—1397 w dziejach wielkiego Nowogrodu, żadnych więcej śladów po sobie nie pozostawił.

Rodowód książąt Litewskich daje mu trzech synów: Aleksandra, Jurja i Fedora⁶⁾.

Jerzy i Fedor Patrykiewicz⁷⁾, przenieśli się do Mos-

¹⁾ 1387 in crastino S. Laurencii martyri (11 Sierpnia) „Nos Alexander alias Witoldus etc. una cum fratribus nostris dilectis eadem gracia ducibus videlicet Georgio alias Debek (?) (W Inventarium: u Gołębiowskiego „Georgio Belzensis“), Fedario de Rathin (u Gołębiowskiego i w Inventarium „Rohatinensis“), Wassilio de Pinsko etc.“ (Prohaska, Codex epistolaris Vitoldi. Cracoviae, 1882 (Monum. medii aevi historica. Tomus VI.) str. 13; Rykaczewski, Inventarium privilegiorum etc. quaecunque in archivo regni in arce Cracoviensi continentur etc. Paris 1862 str. 250; Gołębiowski, Panowanie Władysława Jagielly. Warszawa 1846, str. 501).

²⁾ Voigt, Codex diplomaticus Prussicus. IV. Königsberg 1853, str. 66.

³⁾ Lindenblatt's Jahrbücher herausgegeben v. Voigt u. Schubert. Königsberg, 1823 str. 73, 86.

⁴⁾ Kronika Bychowca 33.

⁵⁾ Synowie Gedymina I. 37—39.

⁶⁾ Kronika Woskresenska (Połn. sobr. Russ. lietop. VII.) 254.

⁷⁾ Synowie Gedymina I. 43—65.

kwy, gdzie potomkowie ich kwitną do dziś dnia w książęcych rodzinach Golicynych¹⁾, Kurakinych²⁾ i Chowanskich³⁾.

Aleksander Patrykiewicz⁴⁾ pozostał w Litwie, gdzie władał najprzód Starodubem a następnie Korcem. Jeszcze w XIV-tym wieku istniał ród udzielnych kniaziów Starodubskich z rodu Rurykowiczów⁵⁾; do nich musiał należeć książę Patrykiewicz Dawidowicz Starodubski wpisany, z żoną Heleną i synem Janem, do synodika Lubeckiego⁶⁾. Po zajęciu Staroduba przez Litwę, takowy nadany został kniaziewi Aleksandrowi Patrykiewiczowi. „Książę Starodubowski“ bawił w 1388 r. na dworze króla Władysława⁷⁾. W 1397 r. książę Aleksander Patrykiewicz Starodubski jeździł do Moskwy na chrzciny syna wielkiego księcia⁸⁾. W następnym roku podpisał (Alexander Patrikiesen son), najprzód przedugodne warunki pokoju⁹⁾, a następnie (dux Alexander de Starodub) traktat Litwy z zakonem¹⁰⁾. W 1400 r. u jeziora Krudy, między Grodnem i Merezem, książę Aleksander Patrykiewicz Starodubski, wykonał przysięgę na wierność królowi i koronie Polskiej¹¹⁾. We dwa lata później kniaziewie Litewscy Szymon Lingwien Olgerdowicz i Aleksander Patrykiewicz Starodubski bronili ziemi Brańskiej, przeciwko kniaziewi Rjazańskiemu Rodziszławowi Olgowiczowi, który pobity, w bitwie pod Lubuckiem wzięty został do niewoli¹²⁾. W następnym roku książę

¹⁾ Dołgorukow Rossijskaja rodosłownaja kniga I. 285 — 314. Petrow, Istorija rodow Russkaho dworianstwa str. 181 — 192. Golicyn. Materijały dla połnoj rodosłownoj rospisi kniaziej Golicynych. Kiew 1880.

²⁾ Dołgorukow I. 314—319; Petrow 192—194.

³⁾ Dołgorukow I. 274—285. Petrow 173—175.

⁴⁾ Synowie Gedymina I. 40—42.

⁵⁾ Rodosłownaja kniga kniaziej i dworjan soderżaszczaja w siebie rodosłownuju knigu etc. kotoraja izwiestna pod nazwaniem Barchatnoj knigi etc. Moskwa 1787. II., str. 58.

⁶⁾ Miłoradowicz, Liubez. Moskwa 1871, str. 37.

⁷⁾ Przeździecki, Życie domowe Jadwigi i Jagielly z regestrów skarbowych z lat 1388—1417, str. 7.

⁸⁾ Karamzin, wyd. Ejnerlinga V., str. 100 przypis 254.

⁹⁾ Prochaska, Codex epistolaris Vitoldi str. 54. Daniłowicz, Skarbiec dyplomatów. Wilno 1860—1862 Nr. 694.

¹⁰⁾ Raczynski, Codex diplomaticus Lithuaniae. str. 256.

¹¹⁾ Akty Zapadnoj Rossii I. Nr. 17; Prochaska, Codex epistolaris Vitoldi. str. 71; Rykaczewski, Inventarium str. 377; Daniłowicz, Skarbiec Nr. 723.

¹²⁾ Połn. sobr. Russ. lietop. IV. 106, V. 232, VI. 131, VIII. 75.

Aleksander Patrykiewicz Starodubski wydał córkę swą Agrypinię za kniazia Andrzeja Dymitrowicza Moskiewskiego; ślub odbył się w Moskwie 8 Października 1403 r.¹⁾ W 1406 r., podczas wojny Witowda z w. ks. Moskiewskim, *kniaz Aleksander Starodubski* okazał chęć zdrady, za co przez Witowdę został uwięzionym²⁾. Zakon troszczył się o los jego i Witowd w 1407 r. donosił listem marszałkowi, że *kniaz Aleksander Starodubski* zdrów³⁾.

Po pewnym czasie kniaz Aleksander odzyskał swobodę ale niezawodnie wówczas utracił Starodub, który nadany został Zygmuntovi Kiejstutowiczowi⁴⁾. W zamian za Starodub kniaz Aleksander musiał otrzymać Korzec, na którym ostatek życia w zapomnieniu przepędził.

Według rodowodu książąt Litewskich, pozostawił syna kniazia Semena Koreckiego; ten szukał chleba w Moskwie i miał dwóch synów: kniazów Daniła i Wołocha bezdzietnego. Danił miał syna Bohdana, a ten Iwana, który umarł młodo i na nim wygasł ród kniazów Koreckich w Moskwie⁵⁾. Drugim synem kniazia Aleksandra Patrykiewicza musiał być kniaz Wasil Aleksandrowicz Korecki. W 1443 r. Szwitrigajło nakazuje bojarom i ziemianom w okolicy Korca osiadłym służyć *kniazowi Wasilowi*, tak jak służyli *ojcu jego kniazowi Aleksandrowi*⁶⁾. Tenże Wasil uzyskał nadto od króla Kazimierza potwierdzenie przywilejów, które otrzymał od Witowda, Szwitrigajły, i tegoż Kazimierza, gdy był tylko wielkim księciem⁷⁾.

Fakt, że kniazowie Koreccy pochodzili od Aleksandra, syna Patrycego Narimontowicza, nie przedstawia dla nas żadnej wątpliwości. Tradycją o tem pochodzeniu zachowały nam zarówno

¹⁾ Poln. sobr. Russ. lietop. VI. 132, VII. 238, VIII. 76.

²⁾ Prochaska, Codex epistolaris Vitoldi str. 136.

³⁾ Tamże, str. 150.

⁴⁾ W 1422 r. traktat z zakonem nad jeziorem Melno podpisali: „Boleslaus alias Swidrigal dux Czerniechoviensis, et Sigismundus dux Starodubensis itd.“ (Dogiel, Codex diplomaticus regni Poloniae IV. 114).

⁵⁾ Rodosłownaja kniga kniaziej i dworjan I. 42—43.

⁶⁾ Luceoriae 9 Novemb. indictione 7 (1443) privilegium Swidrigelonis in boiaros & curiae feruos circa Korec statuta tenentes „Vasilio duci omnem exhibete obedientiam prout parenti ipsius Alexandri exhibuistis“ (Okolski Orbis Poloni I. 547).

⁷⁾ Tamże.

źródła Ruskie, jak i krajowe. Pierwsze zaznaczając wygaśnięcie kniazów Koreckich w Moskwie dodają iż „ród ten *istnieje w Polsce*“¹⁾; drugie, jak zwykle bałamutne, wyprowadzają ich od Butawy - Dymitra, urojonego syna Olgerda²⁾. Kniaziowie Koreccy pieczętowali się herbem Pogonia³⁾, a starożytny pominnik ich rodu zaczyna się od imion „*Hleb, Patrycy* itd“⁴⁾, to jest Narimonta i jego syna.

Okolski, dobrze świadomy początków tego domu, bo na usprawiedliwienie przytoczonych faktów cytuje dokumenty, daje kniazowi Wasilowi Aleksandrowiczowi Koreckiemu syna Iwana⁵⁾. Ten ożeniwszy się z Wasilissą córką jedynaczką kniazia Hleba Lizinosowicza otrzymał w 1493 od w. ks. Aleksandra przywilej potwierdzający mu całe dziedzictwo tego kniazia⁶⁾. Kniaz Iwan Wasilewicz pozostawił pięciu synów: Fedora, Iwana, Wasila, Lwa i Aleksandra, którzy dalej prowadzą ród kniazów Koreckich⁷⁾.

W Metryce Litewskiej o kniazach Koreckich przed 1500 r. mało wzmianek. Pod r. 1465 wspomniany bojarzyn „kniazia Koreckiego“⁸⁾. Kniaz Iwan Korecki namiestnik Krasnosielski 1488 — 1492⁹⁾.

Michał Narimontowicz

i kniazowie Pińscy.

Jurij Władimirowicz książę Piński z rodu Ruryka, umierając w 1292 r. pozostawił wdowę, synów i brata

¹⁾ „Rod Koreckich kniaziej na Moskwie *izwelsia*, a *nynie* toho rodu kniaziej w Polsce, a *kto* toho *ne* *wiedomo*“ (Rodosłownaja kniaziej i dworjan I. 43).

²⁾ Okolski Orbis Poloni I. 546; za nim Kojalowicz Nomenclator familiarum et stemmatum (Rękopis art. Korecki) i Niesiecki Herbarz wyd. Bobrowicza V. 228.

³⁾ Tamże.

⁴⁾ Rękopis Nr. 387 Rumiancowskiego muzeum w Moskwie zawierający wypiski z synodików; na str. 27: „Rod kn. Koreckich; kniaz *Hleb, Patrykij, Josif, Wasilij, Michaił, Aleksandr, Lew, Ioann* itd.“.

⁵⁾ Okolski I. 547.

⁶⁾ Vilnae 18 Febr. ind. 11. (1493) (Okolski Orbis Poloni I. 547).

⁷⁾ Tamże.

⁸⁾ Metr. Lit. Ks. Zap. 18 f. 139.

⁹⁾ Tamże Ks. 4 f. 63, 68 i Ks. 5 f. 1 odw.

Demida¹⁾. Dalszy los tych kniaziów nie jest znany dokładnie²⁾, niewątpliwie jednak wyzuci zostali z posiadłości swych przez Gedimina, który dziedzictwo ich Pińsk, nadał synowi swemu Narimontowi³⁾.

Narimont zginął 2 Lutego 1348 r. w bitwie nad rzeką Strawą⁴⁾, a w kilka lat po jego śmierci zaczyna występować kniaz Piński Wasil Michałowicz Narimontowicz⁵⁾, niewątpliwie jego wnuk a syn Michała Narimontowicza. Historycy Rossyjscy wiedzą o tem, że Pińsk przez pewien czas pozostawał w posiadaniu Narimontowiczów⁶⁾, a twierdzenie p. Stadnickiego, że „ze śmiercią Narimonta przeszedł w inne rody“⁷⁾, żadnym dowodem nie jest poparte.

O **Michale Narimontowiczu** głucho w dziejach; istnienie jego stwierdzone tylko przez syna, który się pisał „Michałowiczem“. W 1349 r. w poselstwie od Olgerda do Tatarów jeździli *kniazowie litewscy Michał, Koriat, Semen Swistocki i Ajksza*⁸⁾; być może, iż pierwszy z tych kniaziów to Michał Narimontowicz. W każdym razie panował na Pińsku niedługo i miał za następcę syna Wasila.

Kniaź Wasil Michałowicz jest już więcej historyczną osobistością. 1355 r. indikta 9 „*pan (?) Wasil Michałowicz Narymunt(owicz) kniaz Piński, pan Mscisławski (?)*“, fundował w Kurzeniu cerkiew na cześć Matki Boskiej⁹⁾. Tenże „*kniaz Wasil*

¹⁾ Połn. sobr. Russ. lietop. II. 226.

²⁾ Maksimowicz wyprowadza od nich kniaziów Ostrogskich (Piśma o kniazach Ostrogskich k grafinie Błudowej. Kiew 1866). Zbija to p. Radziwiński w dotąd niedokończonym dziele: Rulikowski i Radziwiński, Kniazowie i Szlachta między Sanem, Wieprzem, Bugiem itd. Kraków 1880. Ostrogscy i Zasławscy str. 14.

³⁾ Latopisiec Daniłowicza str. 1. Kronika Bychowca 17.

⁴⁾ Synowie Gedymina I. 8 — 9, Kronika Nikonowska (Połn. sobr. Russ. lietop. X.) str. 220.

⁵⁾ Patrz niżej.

⁶⁾ Materiały dla geografii i statystyki Rossii. Zelenkij. Minskaja gubernija S. Pbg. 1864. I. str. 22.

⁷⁾ Synowie Gedymina I. 69.

⁸⁾ Kroniki: Nowogrodzka (Połn. sobr. Russ. lietop. IV.) 59 i Latopisiec Daniłowicza 171, „*kniaziej litowskich Michaila, da Korijada, da Semena Swistoczskaha, Aiksza*“; Wokresenska (Tamże VII.) 215 „*Korijada da Michaila, Semena itd.*“; Sofijska (Tamże V.) 227, nie wymienia kniaziów ale nazywa ich w ogóle „*Korjadowu czad*“.

⁹⁾ Wzmianka w zapisie funduszowym Gabryela Wojny pisarza i refe-

Narymontowicz“ uczynił zamianę z Pawłem Kotowiczem; za ostrow na Stupi dał mu inny zwany Wetelie „*potomu kniaz Fediuszko, oca swojego kniazia Wasila syn, priložil hramotu i peczat' swoju Kotowiczu*“¹⁾. Niewątpliwie ten sam „*kniaz Wasil Piński*“ w 1386 r., w Łucku, przyrzeka wierność królowi, królowej i koronie Polskiej²⁾. W następnym roku wojewodzie Benedyktowi przy poddaniu Halicza wydają poręczenie „*bracia, z Bożej łaski księżęta Witowt, Jerzy Betzki, Fedor Ratneński, Wasil Piński, Fedor Włodzimierski, Jerzy Słucki i Szymon Stepański*“³⁾. W tym samym mniej więcej czasie wielkiemu księciu Skirgajle, za Hryčka Konstantynowicza, wydali poręczenie kniazowie: Michał Jewnutiewicz, *Wasil Michałowicz*, Iwan Horodecki, brat jego Jurij, i bojarowie⁴⁾. Kniaź Wasil Piński umarł w końcu XIV-go wieku; synami jego, oprócz wyżej wymienionego **Feduszki**, mogli być zabici nad Worskłą w 1399 r. kniazowie Michał i Semen Wasilewicz⁵⁾ a także następujący po nim kniaz Piński Jurij.

Wyżej wspomniani kniazowie **Jerzy Słucki i Szymon Stepański** mogli być rodzonymi braćmi kniazia Wasila Pińskiego; na myśl tę naprowadza niewielka odległość tak Słucka jak i Stepania od Pińska, którego losy te grody naturalnie dzielić musiały. O Słucku głucho; w XV-tym wieku znajdujemy go w posiadaniu potomków Włodzimierza Olgerdowicza. Stepań był w XIII-tym wieku siedzibą udzielnych kniaziów Rurykowiczów. W 1292 r. umarł Iwan Hlebowicz kniaz Stepański

renderza w. ks. Lit. na cerkiew Kurzeniecką z d. 20 Paźdz. 1586 r. (Akty izd. Wilens. Arch. Komiss. XI. str. 41—43, rok „1576“ oznaczony mylnie).

¹⁾ Dokument bez roku drukowany w dziele: Rewizija puszczy i perechodow zwierinych w bywszem wielkim kniaźstwie Litowskim etc. sostawlennaja starostoju Mstibohowskim Hrihoriem Bohdanowiczem Wołowiczem w 1559 roku, s pribawieniem drugiej aktowej knigi soderzaszczey w siebie priwilegii dannyja dworianam i swiaszczennikam Pinskaho powieta, sostawlennoj w 1554 roku; izdany Wilenskoju Archeograficzskoju Kommissieju. Wilna 1871; na str. 232. Słowo „ostrow“ oznacza nie tylko wyspę ale także i miejsce suche między błotami, miejscowość żyzną wśród bezpłodnej ziemi, lasek oddzielny (Dal, Tolkowyj słowar żywaho Welikoruskaho jazyka III. 730).

²⁾ W Łucku 1386 w dzień Ś. Ś. Szymona i Judy apost. (28 Paźdz.) Metr. Lit. Ks. Zap. 1 i 2 f. 1 druk. Prochaska, Codex epist. Vitoldi str. 10. Golebiowski, Panow. Wład. Jagielly str. 4. Daniłowicz, Skarbiec Nr. 534.

³⁾ Patrz wyżej str. 16.

⁴⁾ Dokument bez roku druk.: Akty Jużnoj i Zapadnoj Rossii I. Nr. 2.

⁵⁾ Patrz niżej pod Michałem Jewnutiewiczem.

i miał za następcę syna Włodzimierza¹⁾. Około 1450 r. król Kazimierz potwierdza kniaziowi Iwanowi Stepańskiemu (może synowi Szymona?) posiadanie ojcowizny²⁾.

Kniaź Jurij Piński podpisał w 1398 r. traktat pokoju Witowda z zakonem (*dux Jurgen de Pinske*)³⁾. Ten czy inny *kniaź Jurij Piński* przewany *Nos* był około 1410 r. namiestnikiem Pskowskim z ramienia Witowda⁴⁾.

Synem tego kniazia, z przydomkiem *Nos*, mógł być **kniaź Aleksander Nos**, gorliwy stronnik Szwitrigajły. Już w 1418 r. Szwitrigajłę, więzionego z rozkazu Witowda w Krzemieńcu, oswobodzili, wdarszy się na mury po drabinach i wpadłszy do zamku, kniazowie Daszko (Ostrogski), *Aleksander Nos* i inni⁵⁾. Po wyniesieniu Szwitrigajły na wielkie księstwo, kniaź Nos musiał otrzymać w zarząd Łuck; zamek ten po upadku Szwitrigajły poddał z całym krajem Zygmuntovi, który mu za to wydał tylko list przebaczenia, a Gasztolda wysłał na objęcie Łucka (w jesieni 1432)⁶⁾. Kniaź Nos, który poddał się Zygmuntovi, prawdopodobnie tylko w zamiarze utrzymania się w Łucku, niezadowolony z takiego obrotu, przystąpił napowrót do Szwitrigajły, podstępem opanował Łuck i zgromadziwszy tu stronników tego księcia, stanął na czele powstania na korzyść tego ostatniego (na wiosnę 1433)⁷⁾. Wyprawa kniazia Nosa na ziemię Chełmską nie powiodła się, gdyż pobity przez Hryčka Kierdejowicza musiał ratować się ucieczką⁸⁾. W tym samym jednak roku wtargnąwszy na Ruś, pobił Polaków pod Samborem⁹⁾, a następnie połączywszy się

¹⁾ Ipatiewskaja lietopis (Połn. sobr. Russ. lietop. II.) str. 226.

²⁾ „*Czerejasel (?) kniaziu Iwanu Stepańskomu choż otcizna. Pan Pietrasz marszałok s pana Gastowtowym wiedoma. Kuszlejko*“ (Metr. Lit. Ks. Zap. 3 f. 16).

³⁾ Raczyński, Codex dipl. Lithuaniae str. 256. Daniłowicz, Skarbiec Nr. 695.

⁴⁾ Kronika Bychowca 38. Twierdzenie to stara się zbić Karamzin (V. przypis 217).

⁵⁾ Długosz, Dziejów Pols. Ks. 12. IV. 200.

⁶⁾ Doniesienie Hansa Balg szpiega Krzyżackiego (Daniłowicz, Skarbiec Nr. 1623).

⁷⁾ Długosz IV. 461. Porównaj Hildebrand. Liv.-Est.- und Curländisches Urkundenbuch. Band VIII. Riga 1884, str. 403 i Karamzin V. przypis 264.

⁸⁾ Długosz IV. 461—462.

⁹⁾ Kotzebue, Switrigail. Leipzig 1820, str. 108.

z kniazem Fedkiem starostą Podolskim, spalił Brzesé miasto i obległ zamek; po przybyciu jednak odsieczy, którą prowadzili książęta Mazowieccy, musiał od oblężenia odstąpić (w końcu 1433 r.)¹⁾. Wojując ciągle po stronie Szwitrigajły, został pobity i wzięty w niewolę przez Hryčka Kierdejowicza²⁾. W następstwie uzyskał wolność; zawsze jednak stawiał zacięty opór wpływowi Polaków na Wołyniu, utrzymywał porozumienia z księżną Hurkową, wdową wydziedziczonego kniazia, a ta dostawszy się do niewoli obiecywała „*swaha swojego kniazia Nosa*“ namówić do służby królewskiej³⁾.

W każdym razie, kniaź Aleksander Nos nie panował na księstwie Pińskim, a nawet to ostatnie musiało za panowania w. ks. Zygmunta utracić swoją samoistność. Za wielkiego księcia Zygmunta namiestnikiem Pińskim był pan Andrzej, a za Kazimierza, jako wielkiego księcia, takimże namiestnikiem był kniaź Jurij⁴⁾.

Pod panowaniem Kazimierza, kniazowie Pińscy powrócili do swej dzielnicy w osobie **kniazia Jurja Semenowicza**. Ten *kniaź Jurij Semenowicz* otrzymał od w. ks. Kazimierza przywilej na ludzi w Dowirowiczach, Dostojewie, Rarowiczach i Wawuliczach⁵⁾ a także na Neble i Drużyłowicze⁶⁾. W *Pińsku* Sierpnia 8 (bez roku) *kniaź Jurij Semenowicz* przydaje cerkwi S. Nikoły w Drużyłowiczach ludzi, których wysłużył „*u hospodara wielkiego króla*“⁷⁾. Niezawodnie ten sam *kniaź Jurij Piński* znaj-

¹⁾ Długosz IV. 481.

²⁾ Kromer, O sprawach, dziejach etc. Ks. XXX. tłóm. Błażowskiego. Kraków 1611, str. 401. Potwierdzenie tego znajdujemy w liście Hryčka do króla, w sprawie kniahini Hurkowej (Patrz niżej pod Fedorem Olgerdowiczem).

³⁾ Tamże.

⁴⁾ „*Ot wielikoho kniazia Żikimonta panu Andreju namiestniku Pinskomu etc. A pisan w Trociech Dekabria 31 deń indikt 10 (?)*“;— *Ot wielikoho kniazia Kazimera korolewicza namiestniku Pinskomu kniazju Jurju etc. Pisan u Nowiehorodku Augusta 17 dnia. Pan Dowkgird woewodu*“. Obacz dokumenty druk. Rewizya puszczy etc. i przywileje pow. Pińskiego. Wilno 1871, str. 123.

⁵⁾ Metr. Lit. Ks. Zap. 3 f. 54.

⁶⁾ Tamże. „*Kniazju Jurju Semenowiczu Neble a Drużyłowiczi u otczinu. Sam wielikij kniaź*“.

⁷⁾ Rewizya puszczy etc. i przywileje pow. Pińskiego str. 252—253.

dował się w 1452 r. w Łucku w chwili śmierci Szwitrigajły¹⁾. Musiał umrzeć ostatnim ze swego rodu; po jego śmierci Pińsk spadł na króla, który zwolnił bojarów Pińskich z pewnych służebności, nałożonych na ojców ich przez *kniazia Jurja Semeniowicza Pińskiego*²⁾.

Jednocześnie żył jeszcze **kniaz Piński Michał Konstantynowicz**, ale już nie panujący na Pińsku; mógł być synem kniazia Konstantego, który w 1431 r. posłował od Szwitrigajły do króla³⁾. Kniaz ten bawił przy Szwitrigajle, który jak wiadomo od 1437 r. rezydował w Łucku, i piastował urząd starosty Włodzimirskiego⁴⁾. Król Władysław Warneńczyk nadaje w 1443 r. *kniazowi Michałowi Pińskiemu* opiekę nad monasterem Uniejowskim⁵⁾. W liczbie aktów fundacyjnych na monaster Spaski Krasnosielski w Łucku, znajduje się zapis, którym „*kniaz Michajło Konstantynowicz Piński starosta Włodzimierski* przydaje temuż monasterowi dziesięcinę ze swego dworca Mlińca⁶⁾. Kniazia tego mieszają ze współczesnym mu kniazem Michałem Kurcewiczem⁷⁾; a może to i jedna osoba (?), w takim

¹⁾ Długosz V. 97.

²⁾ W Wilnie, Maja 13 indikta 1. (1522) Potwierdzenie Zygmunta I. (Rewizya puszczy str. 255).

³⁾ Długosz IV. 413.

⁴⁾ Na przywileju Szwitrigajły d. d. Łuck 1441 (1414?) Maja 5, podpisany „*kniaz Michajło Konstantynowicz starosta Włodzimierski*“ (Naruszewicz, *Historja nar. Pols.*, wyd. Turowskiego V., str. XXIII i XXV.); na innym przywileju tegoż księcia d. d. w Horodku 1440 (1403?) Stycznia 1 indikta 3, podpisany *kniaz Michajło Konstantynowicz Olszanickij* (?) (druk. Akt. Juźnoj i Zap. Ross. II. str. 105).

⁵⁾ W Budzie 1 Września 1443 król uwiadamia wojewodę Ruskiego i starostę Lwowskiego Piotra Odroważy, że nadał *księciu Michałowi Pińskiemu* opiekę nad klasztorem Uniejowskim. W Szanocku 31 Paźdz. 1443 król nadaje *księciu Michałowi Pińskiemu* opiekę nad klasztorem Uniejowskim (Oblata w aktach grodu i ziemstwa Lwowskiego druk. Akt. Grodzkie i ziemskie (Lwów) X str. 6 Nr. 85 i 87. Błędnie tu wydrukowano „*Mikolaj*“ zamiast „*Michał*“; błąd ten poprawiony w Rozprawach i sprawozdaniach wydziału historyczno-filozoficznego. Tom XVII. str. 126 i 129).

⁶⁾ Przywilej ten pisany „*za gospodarstwa króla Kazimierza i przy biskupie Łuckim (?) Eufemim*“ wpisany do Ewangelii znajdującej się w Rumiancowskim muzeum. (Wostokow. opisanie rękopisów Rumiancowskiego muzeja, str. 178; także Akt. Zap. Ross. I. str. 112).

⁷⁾ W Wilnie 1452 Stycznia 10 indikta 15. Król potwierdza „*kniazu Michajłu Kurcewiczu*“ (sic) posiadanie ojcowizny jego: w Łuckim powiecie

razie i tradycya o pochodzeniu kniazów Kurcewiczów z książąt Litewskich znalazłaby potwierdzenie¹⁾.

Po śmierci kniazia Jurja Pińskiego, Pińsk spadł na króla i w 1471 r. nadany został wdowie Semena Olelkowicza, księcia Kijowskiego, księżnie Maryi i jej potomstwu. Ci dali początek drugiej linii książąt Pińskich z rodu Gedimina²⁾.

Cały ten rodowód kniazów Pińskich-Narimontowiczów, istnienie których nie może więcej podlegać wątpliwości, jest jeszcze bardzo nie pewnym. Urywkowe dokumenty mogły tylko służyć za podstawę do domysłów i hipotez. Pińszczyzna pokryta mnóstwem błot i bagnisk, poprzerzynana masą rzek i strumieni, była krajem mało dostępnym, to też kroniki nie zachowały nam dotyczących się jej szczegółów historycznych. Niewątpliwie jednak w aktach miejskich Pińskich, z których nikt dotąd nie korzystał, znajduje się bogaty materiał do dziejów tego kraju.

Szymon Narimontowicz.

Według rodowodu, który o nim wspomina, umarł bezdzietnie³⁾. Będzie to może ów *kniaz Semen Swisłocki*, który w 1349 r. brał udział w poselstwie Litewskim do Tatarów⁴⁾.

Buremła, Nowosielce, Korsów i Stratyń; w Peremilskim powiecie Nowosielce i jeszcze w Łuckim ludzi Ozyr i dworzec Zmejnc (Metr. Lit. Ks. Zap. 3 f. 55. Dokument ten wniesiony jeszcze do Metryki dwa razy Ks. 22 f. 75 i Ks. 25 f. 267 druk. Akt. Juź. i Zap. Ross. I., str. 20 i Baliński-Lipiński. *Starożytna Polska* II. 1406. W obydwóch tych późniejszych wniesieniach nie „*Michał Kurcewicz*“ ale „*Michał Konstantynowicz*“). Na początku XVI-go w., Buremła i Obzyr znajdowały się w istocie w posiadaniu *kniazów Kurcewiczów*, z których najprzód Lew, a potem Dymitr od Buremli stali się pisać „*kniaziami Buremskimi*“ (Metr. Lit. Ks. Zap. 8 f. 412, Ks. 22 f. 46, Ks. 19 f. 163. Jabłonowski, *Źródła dziejowe* VI. Rewizya zamków ziemi Wołyńskiej str. 86).

¹⁾ Niby potomkowie Koriata Gediminowicza! (Niesiecki, wyd. Bobrowicza V. 452. Dołgorukow *Rossijskaja rodosłownaja kniga* I. 337. Kosiński, *Przewodnik heraldyczny* II. Warszawa 1880, str. 240).

²⁾ Patrz niżej pod Włodzimierzem Olgerdowiczem.

³⁾ „*Druhoj syn wielikaho kniazia Gedimana, kniaz Narimont jeho że udieł Pińsk a oposlie oca swojeho był na wielikom kniażenii ne mnogo. A dieti jeho kniaz Patrikej i kniaz Semen bezdieten*“ (Wremennik X. str. 80, 136 i 222; patrz wyżej str. 5, przypis 1).

⁴⁾ Patrz wyżej str. 20.

3. O l g e r d.

Olgerd, trzeci syn Gedimina, przez lat przeszło trzydzieści zwierzchni książę (wielki książę, król) Litewski, umarł w Maju 1377 r.¹⁾; że wyznawał chrześcijaństwo według obrządku wschodniego, dostatecznie wyjaśnili pp. Stadnicki i Smirnow²⁾. Miał dwie żony; pierwsza Marya księżniczka Witebska, podobno córka Jarosława Wasilewicza, ostatniego księcia Witebskiego, zmarłego w 1320 r., wydana za Olgerda, wówczas księcia Krewskiego, w 1318 r., zmarła w Wilnie w 1346 r.³⁾. Drugą żoną Olgerda była Julianna córka Aleksandra Michałowicza księcia Twerskiego, poślubiona w 1349 r.⁴⁾, zmarła wdową na wiosnę 1392 r.⁵⁾.

¹⁾ Olgerd i Kiejstut str. 157.

²⁾ Tamże str. 117—127 i Smirnow, Jagello-Jakow-Władisław i perwoe soedinenie Litwy s Polseju. Odessa 1868, str. 155 — 158.

³⁾ Szczegóły te zawiera genealogia książąt Witebskich, w dodatku do Kroniki Bychowca (str. 81) Książę Jarosław Wasilewicz, Ruskim rodosłownym nieznanym, miał być synem księcia Wasila Andrejewicza, zmarłego 1297 (według źródeł Ruskich księcia Suzdalskiego) a wnukiem Andrzeja Jarosławicza zmarłego 1265 (Ten był wielkim księciem Włodzimierskim). Cały ten rodowód zasługuje na bardzo małą wiarę, fakt jednak małżeństwa Olgerda z księżniczką Witebską nie podlega wątpliwości (Latopisiec Daniłowicza str. 27. Kronika Bychowca w tekście str. 17).

⁴⁾ Połn. sobr. Russ. lietop. VII., 215, X. 221.

⁵⁾ Tamże VIII. 62.

Z obu żon pozostawił Olgerd dwunastu synów, o których w drugiej części niniejszej pracy, i córki¹⁾. Z nich:

Teodora żona księcia Światosława Titowicza Karaczewskiego i Zwenigrodzkiego. Choć Karamzin twierdzi, iż.rodziła się z ks. Twerskiej²⁾, tem nie mniej musiała być jedną z najstarszych córek Olgerda i pierwszej jego żony, gdy prawnukowie jej już w 1408 r. emigrowali do Moskwy. Książę Światosław Titowicz pozostawił dwóch synów: Jurja i Mscisława. Jurij Światosławicz jest protoplastą wszystkich książąt Masalskich. Książę Mscisław Światosławowicz miał syna Jerzego, przezwanego Chotet; tego syn książę Michał Chotetowski w 1408 r. razem z książętami Szwitrigajłą Olgerdowiczem, Patrikiem i Aleksandrem Zwenigrodzkimi, Semenem Przemyskim i wielu innymi, wyjechał z Litwy do Moskwy³⁾.

N. N. córka Olgerda (?) żona Iwana księcia Nowosiłskiego⁴⁾. Będzie to książę Iwan Jurjewicz Nowosiłski i Odziejewski, który pozostawił dwóch synów Michała i Fedora zmarłych bezpotomnie⁵⁾.

Agryppina, wydana w 1354 r. za Borysa Konstantynowicza księcia Suzdalskiego⁶⁾. Borys był księciem

¹⁾ Nie znamy dokładnej liczby córek Olgerda. Książę Ostein *wnuk Olgerda* (1) zginął w Sierpniu 1382 r. broniąc Moskwy przeciwko Tatarom (Połn. sobr. Russ. lietop. IV. 87, VIII. 43, 45, XV. 441—442). Książę Jurij Światosławicz Smoleński miał za żonę „*córkę starszej siostry Skirgajły*“ (Latop. Daniłowicza 43. Kronika Bychowca 31). Piotra wojewodę Mołdawskiego król Władysław nazywa w 1388 r. „*ziatem*“ (Akt. Zap. Ross. I. Nr. 8); miał on w 1387 r. zaślubić siostrę lub synowicę królewską (Szajnocha, Jadwiga i Jagiello. Lwów 1861. III. 292).

²⁾ Rodosław. kniaziejidworjan I. 185—187. Karamzin V. przypis 137, str. 58.

³⁾ Rodosławna kniaziej i dworjan I. 185—187. Także Połn. sobr. Russ. lietop. V. 257, VI. 136, VIII. 82.

⁴⁾ List „*cara Litwy*“ Olgerda do patriarchy Konstantynopolańskiego. Olgerd skarży się na metropolitę Kijowskiego i w. ks. Moskiewskiego, że: „*szurina mocho kniazia Michaiła (Twerskiego) pod klatwoju peremanił k siebie... ziatja mocho Borisa kniazia Niżnaho Nowhoroda i jeho pojmał i kniaźestwo wział, i ziatia Iwana kniazia Nowosiłskaho i jeho kniaźestwo zajechali i mat' jeho pojmał i docz moju wział... itd.* (Grigorowicz. Protokoly Konstantinopolskaho patriarchata, w czasopiśmie: Żurnal ministerstwa narodnaho proswieszczenia r. 1847 cz. 54 str. 148—152).

⁵⁾ Rodosławna kniaziej i dworjan I. 181. Chmyrow. Alfawitno-sprawocznyj pereceń udielnych kniaziej itd. S. Pbg. 1871 str. 151 Nr. 888.

⁶⁾ Latopisiec Daniłowicza 175. Połn. sobr. Russ. lietop. IV. 62, V. 228, VIII. 9.

Suzdalsko - Horodeckim i panował w Niżnym Nowogrodzie ¹⁾, zmarł 6 Maja 1394 r. ²⁾. Z Litwą pozostawał w stosunkach; w 1372 r. *kniaz Borys Konstantynowicz* brał udział w poselstwie Olgerda do w. ks. Dymitra Dońskiego ³⁾. W 1385 r. *kniaz Borys* i Hanko starosta Wileński posłowali z Litwy do królowej Elżbiety Węgierskiej ⁴⁾. Borys pozostawił dwóch synów: Daniła i Iwana kniazów Suzdalskich ⁵⁾.

Kenna (?), żona Kazimierza księcia Pomorskiego na Szczecinie, Dobrzyniu i Bydgoszczy, zmarła w Kwietniu 1368 r. ⁶⁾. Wdowiec po niej ożenił się powtórnie z Salomeą księżniczką Mazowiecką i zmarł bezpotomnie 2 Stycznia 1377 r. ⁷⁾.

Wymienione cztery córki Olgerda, musiały się rodzić z pierwszej jego żony, tak jak następujące trzy, rodziły się bez wątpienia z drugiej.

Helena wydana za kniazia Włodzimierza Andrejewicza, przezwanego „Chrobry“, brata stryjecznego w. ks. Dymitra Dońskiego, udzielnego księcia na Borowsku i Sierpuchowie. Zaręczyny odbyły się w lecie 1371 r. ⁸⁾, a ślub w zimie tegoż roku ⁹⁾; księżna Helena owdowiała 29 Sierpnia 1410 i zmarła w Moskwie 15 Września 1437 r., przed śmiercią zostawszy mniszką pod imieniem Eupraksyi ¹⁰⁾. Helena urodziła mężowi swemu sześciu synów, którzy otrzymali udziały w Borowsku, Sierpuchowie i Ugliczu ¹¹⁾. Z nich Jarosław Władimirowicz udzielny kniaz Borowski zmarł w 1426 r., pozostawił dwie córki

¹⁾ Chmyrow str. 42. Nr. 403.

²⁾ Poln. sobr. Russ. lietop. VI. 124, VIII. 64.

³⁾ Daniłowicz, Skarbiec Nr. 451.

⁴⁾ Tamże Nr. 507; Sokołowski-Szujski. Codex epistolaris saeculi XV. (Monum. medii aevi histor. II.) Kraków 1876, str. 4.

⁵⁾ Chmyrow, str. 42—43, Nr. 403.

⁶⁾ Kalendarz Krakowski, na Kwiecień „*Kenna uxor Casimiri ducis Saxoniae (?), filia Olgerti ducis Lithvanie obiit anno Dni 1368*“. (Letowski, Katalog biskupów etc. Krakowskich. Tom IV Kraków 1853. Dodatek str. 72). Wiadomość tę uzupełnia Naruszewicz, czyni ją jednak córką Kiejstuta (Histor. nar. Pols. wyd. Turowskiego VI. 96—97).

⁷⁾ Naruszewicz VI. 96—97.

⁸⁾ Poln. sobr. Russ. lietop. VIII. 18.

⁹⁾ Tamże 19.

¹⁰⁾ Chmyrow str. 124 Nr. 758. Życiorys jej pióra Jul. Bartoszewicza w Encyklopedyi Powszechnej XI. 434—436.

¹¹⁾ Tamże.

Maryę żonę w. ks. Moskwy Wasila Wasilewicza ¹⁾, Helenę żonę Michała Andrejewicza udzielnego księcia Werejskiego ²⁾ i syna Wasila ³⁾. Wasil Jarosławicz, udzielny kniaz Borowski, podczas rządów w Moskwie Dymitra Szemiaki, uszedł w 1446 r. na Litwę, gdzie otrzymał od Kazimierza: Brańsk, Homel, Starodub i Mscisław ⁴⁾. Następnie dopomagał w. ks. Wasilowi do odzyskania Moskwy i po wypędzeniu Szemiaki otrzymał od Wasila w 1449 r. potwierdzenie na władanie swoim dziedzictwem ⁵⁾. W Lipcu 1456 r., bez najmniejszej winy, z rozkazu Wasila, uwięziony został w Moskwie i pozbawiony dzielnic; tylko żonie i synowi jego Iwanowi udało się zbiedz do Litwy ⁶⁾. Wasil Jarosławicz trzymany najprzód w Ugliczu a potem w Wołogdzie zmarł w 1483 r. ⁷⁾. W niewoli żona urodziła mu jeszcze trzech synów Iwana (mniejszego), Andrzeja i Wasila, którzy jak i ojciec ich w więzieniu pomarli ⁸⁾.

Kniaz Iwan Wasilewicz ⁹⁾ Jarosławicz za młodu przybył na Litwę, gdzie król Kazimierz nadał mu Kleck, Rohaczew, i po kniahini Szwitrigajłowej Horodek Dawidowy ¹⁰⁾, a w. ks. Aleksander w 1499 r. potwierdził mu posiadanie tych majątków ¹¹⁾.

¹⁾ Tamże. Alfawitno-sprawocznij poreczeń hosudarej russkich str. 54, Nr. 130.

²⁾ Tamże, Alfawitno-sprawocznij poreczeń udielnych kniaziej str. 126, Nr. 764.

³⁾ Tamże, str. 60, Nr. 500.

⁴⁾ Poln. sobr. Russ. lietop. VI. 174—175, VIII. 117.

⁵⁾ Chmyrow, str. 60, Nr. 500.

⁶⁾ Poln. sobr. Russ. lietop. VI. 181, VIII. 147.

⁷⁾ Tamże, VI. 235, VIII. 214.

⁸⁾ Tamże, VII. 238.

⁹⁾ Ten czy inny *kniaz Iwan Wasilewicz* występuje w 1486 r. (Archeograficzeskij sbornik dokumentow izd. Wilens. Arch. Komiss. VII. str. 1—2); w latach 1487—1489 piastował urząd namiestnika Mińskiego (Senatorowie dygnitarze str. 25).

¹⁰⁾ Świadczą o tem dokumenty wydane przez „*kniazia Iwana Wasilewicza Jarosławicza*“ lub zwykle „*kniazia Iwana Jarosławicza*“ na rzecz bojarów Kleckich, i Horodeckich (druk. Rewizya puszczy etc. i przywileje pow. Pińskiego str. 328, 329, 334, 342, 348 i 358; także Metr. Lit. Ks. Zap. 1 i 2 f. 137, 192 i 193). W Horodku 7000 indikta 10 Kwietnia 16 (1492) *kniaz Iwan Wasilewicz Jarosławicz* potwierdza nadanie *kniahini Szwitrigajłowej* (Rewizya puszczy str. 329 i podobny dokument str. 334).

¹¹⁾ W Wilnie 7007 Julii 2 (1499) Aleksander potwierdza *kniazowi Iwanowi Wasilewiczowi Jarosławiczowi* listy (przywileje) na Horodek Dawi-

W tymże roku *kniaz Iwan Wasilewicz Jarosławicz z żoną Eudoksya, synem Fedorem i córkami*, powiększa fundusz cerkwi w Perechodiczach w powiecie Horodeckim¹⁾. W 1505 r. wytoczyła się przed królem sprawa między *kniazem Iwanem (Wasilewiczem) Jarosławiczem* a panem Stanisławem Piotrowiczem (Kiszka) o Łosk; ze sprawy tej dowiadujemy się, że małżonka *kniazia Iwana*, była córką *kniazia Fedora Worotyńskiego* i żony jego *Maryi córki Koributa Olgerdowicza*²⁾. Jeszcze w 1507 r. *kniaz Iwan Wasilewicz z synem swoim Fedorem*, powiększa fundusz sobornej cerkwi w Horodku Dawidowym³⁾. Musiał umrzeć w 1508 r. albowiem już w następnym roku, syn jego *kniaz Fedor Iwanowicz Jarosławicz* władający wspólnie z żoną swą, córką *kniazia Semena Olelkowicza*, Pińskim, znajduje się także w posiadaniu Horodka, Klecka i Rohaczewa i na przypadek śmierci swej, wszystkie majątki, które mu się dostały *tak po ojcu jak i po swiekrowej*, zapisuje królowi⁴⁾. O *kniazu Fedorze Jarosławiczu* obszerniej pod *kniaziami Pińskimi* potomkami *Włodzimierza Olgerdowicza*. Oprócz tego syna, pozostawił *kniaz Iwan Jarosławicz* dwie córki: *Juliannę* wydaną w 1501 r. za *kniazia Jurja Iwanowicza Holszańskiego* i *Dubrowieckiego*⁵⁾ i *Wasilisę*, która poślubiła w 1513 r. pana *Aleksandra Iwanowicza Chodkiewicza*⁶⁾ (w końcu wojewodę Nowogrodzkiego) i zmarła, ostatnią ze swego rodu, 11 Maja 1552, pochowana w Supraślu⁷⁾.

Marya, córka Olgerda, według latopisca, rodzona siostra

dowy, Kleck i Rohaczew nad Dnieprem, dane mu przez przodka (ojca) jego (t. j. króla Kazimierza) (Metr. Lit. Ks. Zap. 1 i 2 f. 133).

¹⁾ W Klecku 7007 Aprila 17 indikta 2 (druk. Rewizya puszczy str. 358).

²⁾ Akty Zapadnoj Rossii I. Nr. 214.

³⁾ 7015 indikt 10 April 25 (1507) (druk. Rewizya puszczy str. 348—349).

⁴⁾ Metr. Lit. Ks. Zap. 1 i 2 f. 177, 180—182.

⁵⁾ 7010 Stycznia 25 indikta 5 (1501) kn. Hrehor (?) Janowicz Surjewicz Holszański zapisuje *żonie swej Juliannie córce kniazia Iwana Jarosławicza* sumę 500 kop na Hłusku i Holszanach jako oprawę i posag (Metr. Lit. Ks. Zap. 1 i 2 f. 131).

⁶⁾ W Pińsku 7021 indikta 1 Listopada 11 (1513). Zapis *Aleksandra Iwanowicza Chodkiewicza* żonie swej *Wasilissie Iwanownie córce kniazia Iwana Wasilewicza Jarosławicza* sumy 4000 kop na Berestowicy z miastem Supraślem i lowy Błudeńskimi, jako wiano. (Hildebrand. Rukopisnoe otdielenie Wilenskoj publicznoj biblioteki. Wilna 1871 str. 88).

⁷⁾ Opisanie trumien Chodkiewiczowskich w Supraślu (Kossakowski Monografie historyczno genealogiczne III. Warszawa 1872. Dodatki str. IV.).

Jagajły, przez tego ostatniego wydaną została w 1379 r. (we dwa lata po śmierci Olgerda) za *Wojdyłę* starostę Lidzkiego; potem była za *kniazem Dawidem*¹⁾. *Wojdyło* powieszonym został w 1382 r. z rozkazu *Kiejstuta*²⁾. Drugi mąż *Maryi*, *kniaz Dawid* będzie to niezawodnie ów „*kniaz Dawid Dmitrjewicz Horodecki*“, który „z *kniahinią swą Maryą*“ wpisany do synodika *Lubeckiego*³⁾; p. *Stadnicki* mylnie go nazywa starostą *Grodzieńskim*⁴⁾, gdy szczegół ten odnosi się do zięcia *Gedimina* także *Dawida*, choć nie *kniazia*⁵⁾. *Kniaz Dawid* musiał być założycielem *Horodka*, który po nim zwał się *Horodkiem Dawidowym*, dziś *Dawidgródek*⁶⁾. Synem jego musiał być *kniaz Mitko Dawidowicz* władający *Horodkiem* i innymi dobrami w *Horodeckim powiecie*; *kniaz ten* nazwany *siostrzeńcem Szwitrigajły*, uwięziony i stracony został z rozkazu w. ks. *Zygmunta* (1432—1440)⁷⁾. Przedtem bo w latach 1412—1416 *kniaz Mitko*, w towarzystwie *kniazów Hurki* i *Romana*, bawił na dworze króla *Władysława*⁸⁾. Niezawodnie do niego odnosi się przywilej (poprzekręcany w późniejszych odpisach), którym król *Władysław* nadaje w 1427 r. „*Mytkoni, Simeonis ducis Brestensis (?) filio*“, *siola Kropy*, *Wanierce* etc. w powiecie *Horodeckim* i *Kleczo* w *Sanockim*⁹⁾.

¹⁾ Latopisiec Daniłowicza str. 30.

²⁾ Tamże 34.

³⁾ *Miloradowicz*. *Liubecz*. Moskwa 1871 str. 38. Jednocześnie „*kniaz Iwan Horodecki i brat jego kniaz Jurij*“ występują w liczbie *kniazów* co około 1390 r. poręczali *Skirgajle* z *Hryćka Konstantynowicza* (Patrz wyżej str. 21).

⁴⁾ *Olgerd* i *Kiejstut* str. 172.

⁵⁾ Patrz wyżej str. 7.

⁶⁾ *Baliński-Lipiński*, *Starożytna Polska* III. 796.

⁷⁾ W *Peremyszu* Września 3 indikta 15 r. 69(60) = 1451. W. ks. *Szwitrigajło Olgerdowicz* nadaje *Fedku Wojniłowiczu* *siolo Nowe* w *Horodeckim powiecie*, po *niejakim Radziwile*, który ten majątek trzymał od *siostrzeńca naszego kniazia Mitka Dawidowicza*, którego oczernił przed w. ks. *Zygmunt*em, w skutek czego *Zygmunt kniazia Mitka* kazał wtrącić do więzienia i stracić (*kniazia Mitka iniał i zgubił*) (druk. Rewizya puszczy etc. i przywileje pow. Pińskiego str. 327). W przywileju wydanym w *Horodku* 15 Grudnia indikta 7 (1458) *kniahini Szwitrigajłowa* wspomina iż trzyma majątki „*po kniazu Mitku*“ (Tamże str. 330).

⁸⁾ *Przeździecki*, *Życie domowe Jadwigi i Jagielly* str. 94 — 95, 97, 99 — 100, 102 — 103.

⁹⁾ *Rykaczewski*, *Inventarium*. Paryż 1871, str. 253.

Aleksandra, najmłodsza z córek Olgerda, poślubiona w 1388 r. w Wilnie Ziemowitowi księciu Mazowieckiemu¹⁾, na Płocku, Rawie i Sochaczewie, owdowiała 1426 r.²⁾; zmarła w Płocku 20 Kwietnia 1434³⁾. Aleksandra była ulubioną siostrą królewską i matką liczego potomstwa. Z jej córek dwie, jedna po drugiej, były żonami Michała Zygmunowicza ks. Litewskiego.

¹⁾ Długosz, *Dziejów Polskich* ks. 12. III. 449.

²⁾ Tamże IV. 319.

³⁾ Tamże 488. Życiorys jej, pióra J. Bartoszewicza w *Encyklopedyi Powszechnej* I. str. 413—414.

4. J e w n u t - I w a n¹⁾.

Według kronik litewskich, Gedimin wyznaczając Jewnucie za dzielnicę Wilno, przekazał mu jednocześnie najwyższą władzę wielkoksiążęcą²⁾. Fakt ten p. Antonowicz, na zasadzie, że kroniki Ruskie także Monwida³⁾, Narimonta⁴⁾ lub Olgerda⁵⁾ czynią bezpośrednim następcą Gedimina, starał się poddać w wątpliwość, twierdząc, iż pierwiastkowo wszyscy synowie Gedimina byli równymi pomiędzy sobą i stan taki trwał póty, póki dwaj najzdolniejsi Olgerd i Kiejstut nie połączyli się, aby położyć koniec temu nieokreślonemu położeniu⁶⁾. Niezaprzeczony jednak dowód na to, że Jewnut po śmierci ojca sprawował najwyższą władzę, znajdujemy w liście Witowda do zakonu, w którym Witowd dowodząc praw swych wspomina, że: „dziad nasz Gedimin przeznaczył ostatnią wolą *wielkie kniaźstwo w Wilnie Jewnucie*, Olgerdowi Witebsk, a memtu ojcu Kiejstutowi Troki itd.⁷⁾).

¹⁾ Synowie Gedymina I. 71—79.

²⁾ *Latopisiec Daniłowicza* str. 1. *Kronika Bychowca* str. 17.

³⁾ *Narbut* V. str. 2—5.

⁴⁾ *Połn. sobr. Russ. lietop.* VII. 165 i 254.

⁵⁾ Tamże VII. 207, X. 213.

⁶⁾ Antonowicz, *Monografii po istorii zapadnoj i jugo-zapadnoj Rossii*. Kiew 1885, str. 77 i następne.

⁷⁾ Olgerd i Kiejstut str. 158.

Ród Gedimina.

Wyzuty z Wilna, Jewnut udał się do Moskwy gdzie 25 Września 1345 r. uroczyście przyjął chrzest pod imieniem Iwana; powróciwszy następnie na Litwę prawdopodobnie osiadł w Zaslaviu, który mu bracia za dzielnicę wyznaczyli, i żył jeszcze w 1366 r.¹⁾ Pozostawił dwóch synów.

Szymon Jewnutiewicz²⁾.

Kniaź Szymon Jewnutiewicz dostał się w 1390 r. do niewoli Krzyżackiej³⁾ i odtąd więcej o nim nie słycać.

Jest on całkiem różną osobistością od kniaziów: *Semena Swistockiego*, który w 1349 r. posłował do Tatarów⁴⁾, i *Semena Jamontowicza*, który w 1411 r. podpisał traktat z zakonem⁵⁾. Ostatni należał do rodu kniaziów Jamuntowiczów, czysto Litewskiego pochodzenia, jako to wskazują imiona pogańskie, w istnienie których p. Stadnicki wierzyć nie chce⁶⁾.

W drugiej połowie XIV-go wieku żył kniaź Jamunt Tułuntowicz z Klecka. Jemu, wspólnie z Wasilem Borej-kowiczem, Witowd powierzył w 1396 r. zarząd księstwa Smoleńskiego⁷⁾. *Kniaź Jamunt* podpisał w 1398 r. traktat z zakonem⁸⁾ i zginął w następnym roku w bitwie nad rzeką Worską⁹⁾. Syn jego kniaź Semen (Sieńko) Jamuntowicz podpisał w 1401 r. akt unii¹⁰⁾, a w 1411 r. traktat Toruński¹¹⁾. Drugim

¹⁾ Synowie Gedymina I. 78—79.

²⁾ Tamże 80—81.

³⁾ Latopisiec Daniłowicza str. 45. Kronika Bychowca str. 31.

⁴⁾ Patrz wyżej str. 20.

⁵⁾ Patrz niżej.

⁶⁾ Synowie Gedymina I. str. 81 przypis 148.

⁷⁾ „*Kniaziu Jamontu*“ (Kronika Bychowca 35, Latopis. Daniłowicza 48 i 213. Połn. sobr. Russ. lietop. IV. 101).

⁸⁾ „*Jamundus de Kleczke*“ (Patrz niżej str. 36).

⁹⁾ „*Kniaź Jamont Tułuntowicz*“ (Patrz niżej str. 36—37 przypis 4).

¹⁰⁾ „*Semen Jamunti*“ (Prochaska Codex epistolaris Vitoldi str. 73).

¹¹⁾ Na tym traktacie podpisy: „*Johannis et Semoviti fratrum, ducum Mazoviae, Simeonis alias Ligwen, Sigismundi germani fratris ducis Witowdi, Syenconis filii Jamunth Litwanie ducum*“ (Raczyński, Codex diplomaticus Lithuaniae str. 132).

synem Jamunta musiał być kniaź Michał Jamuntowicz, którego dzielnica w 1443 r. nadaną została Babiczowi (jednemu z synów kniazia Iwana Semenowicza Druckiego-Baby¹⁾. Kojałowicz od tych kniaziów, jak najbezzasadniej wyprowadza ród Chodkiewiczów²⁾. Prędzej można przypuścić, że potomkiem ich był żyjący na początku XVI-go wieku kniaź Semen Jamontowicz Podberezski³⁾.

Michał Jewnutiewicz⁴⁾

i kniazio wie Zaslawsy.

Drugi syn Jewnuta, Michał, jest protoplastą rodu kniaziów Zaslawskich. Potwierdzenie tego znajdujemy w liście kniazia Iwana Fedorowicza Zaslawskiego i Mściśławskiego, pisanym w 1567 r. do króla Zygmunta Augusta, w którym kniaź powołuje się na swoje pokrewieństwo z królem i wspólne z nim pochodzenie od Gedimina⁵⁾.

Kniaź Michał Jewnutiewicz (Herzog Mikel Yawnoten son) wzmiankowany w 1383 r. w liście w. mistrza do Jagajły⁶⁾. Towarzyszył Jagajle do Polski, z kąd wyjeżdżając wydaje, 1 Marca 1386 r. w Krakowie, jako *książe Zaslawski* (Michael Dei gracia dux Zaslaviensis), zapis, którym przyrzeka stawić się na zawołanie⁷⁾. Wkrótce potem „*kniaź Michajło Jewnutiewicz*“, obok

¹⁾ 1443 indikta 6 „*Babiczu menszomu taja delnica szto kniaź Michajło Jamontowicz derżał*“ (Metr. Lit. Ks. Zap. 3 f. 16).

²⁾ Nomenclator familiarum et stemmatum. Rękopism art. Chodkiewicz i Jamont.

³⁾ Kniaź Semen Jamontowicz Podberezski występuje 1507 (Metr. Lit. Ks. Zap. 8 f. 170, 306, 412) i 1522 (Tamże Ks. 1 i 2 f. 27, Ks. 12 f. 333 i Ks. 25 f. 44), umarł bezpotomny, a w 1541 r. o spadek jego prawują się, siostra zmarłego, Julianna żona Michała Sienkowicza bojaryna Połockiego, z wdową po nim kniażną Fedą Bohdanówną Zaslawską (Tamże Ks. Spr. Sąd. 10 f. 214).

⁴⁾ Synowie Gedymina I. 81—88.

⁵⁾ Druk. Daniłowicz, Skarbiec Nr. 2374.

⁶⁾ Raczyński, Codex dipl. Lith. str. 64—68.

⁷⁾ Druk. Prochaska, Codex epistolaris Vitoldi str. 8. Rykaczewski, Inventarium str. 373. Daniłowicz, Skarbiec Nr. 516. Gołębiowski I. str. 5.

innych kniaziów i panów, wydaje poręczenie w. ks. Skirgajle, za Hryćka Konstantynowicza¹⁾. W 1398 r. zawierając z wielkim mistrzem przedugodne warunki pokoju, Witowd obowiązuje się w tymże roku zjechać dla ratyfikacji, na wyspę graniczną rzeki Niemna Salin, i przyprowadzić dostojnych bojarów z pieczęciami: *Michała syna Jawnuta* (Michal Janotten son), Iwana syna Awmunta (Algimunta?), Aleksandra syna Patrycego, Jamunta, Minegajłę, Bratosza itd.²⁾ I w istocie traktat zawarty 12 Października tegoż roku podpisali: Włodzimierz brat stryjeczny (patruus) i Zygmunt brat rodzony księcia Aleksandra, kniaziowie Jurij Piński, *Michał Zasławski* (dux Michael de Salsa), Aleksander Starodubski, kniaź Iwan z Holszan (dux Ywan de Gloschaw), kniaź Iwan z Drucka, Jamund z Klecka (Jamundus de Kleczke) itd.³⁾ *Michał Jewnutiewicz* zginął w następnym roku w bitwie z Tata-rami nad rzeką Worskłą⁴⁾.

¹⁾ Druk. Akt. Jużn. i Zap. Ross. I. Nr. 2.

²⁾ Druk. Prochaska, Codex epistolaris Vitoldi str. 52 — 54. Daniłowicz, Skarbiec Nr. 694.

³⁾ Raczyński, Codex dipl. Lith. str. 253 — 257. Daniłowicz, Skarbiec Nr. 695.

⁴⁾ Siedem kronik wyliczają kniaziów litewskich poległych nad Worskłą: Nowogrodzka (Połn. sobr. Russ. lietop. IV. 104, 142), Sofijska (Tamże V. 251), Woskreszeńska (Tamże VIII. 73), Twerska (Tamże XV. 458), Gustyńska (Tamże II. 352), Latopisiec Daniłowicza (str. 218) i Kronika Bychowca (str. 36). Najdokładniejszy spis ma kronika Nowogrodzka, za nią więc idziemy, podając różnice z innymi kronikami: „*A se imena izbitych kniaziej Litowskich: Polockij kniaź Andrej Olgerdowicz, i brat jeho Dmitrij kniaź Brianskij* (Twerska ma: Andrej Połockij i brat jeho Dmitrij Brianskij Olgerdowicz“. W Nowogrodzkiej, III. 101 i IV 142, opuszczono „Dmitrij kn. Brianskij“ przez co wypadło „kniaź Andrej Olgerdowicz i brat jeho kniaź Michał Jewnutiewicz“, *kniaź Michajło Jewnutiewicz* (W Sofijskiej, Woskreszeńskiej, Daniłowicza i Bychowca opuszczony), *kniaź Iwan Dmitriewicz Kindir* (Bychowca ma „Skindyr“) *kniaź Andrej pasynok Dmitriew* (Bychowca ma „kniaź Andrej Dmitrowicz pasynok jeho“; Gustyńska zamiast „pasynok“ ma „wnuk“), *kniaź Iwan Jewłaszkowicz* (w Gustyńskiej opuszczony), *Iwan Borisowicz Kiewskij kniaź, Hleb Swiatostawicz Smolenskij kniaź* (on i wszyscy idący po nim opuszczeni w Gustyńskiej), *kniaź Lew Korjadowicz* (Bychowca zamiast „Lew“ ma „Hleb“), *kniaź Michajło Wasilewicz* (opuszczony w Daniłowicza i Bychowca przez co idący po nim „brat jeho Semion“ stał się u nich bratem „Lwa Korjadowicza“), *brat jeho Semion* (Twerska ma kniaź Semen Wasilewicz), *kniaź Michajło Podberezski, brat jeho Aleksandr* (opuszczony w Twerskiej i Bychowca), *kniaź Michajło Daniliewicz* (opuszczony w Twerskiej i Bychowca), *brat jeho Dmitrij Wołyński kniaź* (Sofijska, Woskreszeńska, Daniłowicza,

Pozostawił dwóch synów: **kniaź Jurij Michałowicz** i brat jego **Andrzej**, wydają w 1401 r. zapis, jako po śmierci Witowda nie będą mieli innego pana nad Władysława króla Polskiego¹⁾. O tych dwóch kniaziach prawie żadnych nie posiadamy szczegółów, żyli zapomnieni w swoim Zasławiu i nawet nie brali udziału w wojnie Zygmunta ze Szwitrigajłą. Niezawodnie jednak stali po stronie pierwszego; to też Szwitrigajło podczas drugiej wyprawy na Litwę (w lecie 1433) zdobywszy Zasław, takowy spalił, i wielu mieszkańców do niewoli uprowadził²⁾. *Kniaź Andrzej* umarł bezpotomnie a spuściznę po nim, Kazimierz nadał bratu jego *kniaziowi Jerzemu Michałowiczowi*³⁾. Temuż *kniaziowi Jurju Michałowiczowi* w. ks. Kazimierz nadał jeszcze Krasne siodło⁴⁾. Kniaź Jurij umarł w połowie XV-go wieku, pozostawiając syna Iwana⁵⁾.

Kniaź Iwan Jurjewicz Zasławski piastował kolejno, w sześćdziesiątych, siedemdziesiątych i osmdziesiątych latach XV-go

Bychowca mają tylko „brat jeho Dmitrij“ a słowo „Wołyński“ kładą przy następnym), *Fedor Patrakiewicz kniaź Ryłskij* (w Twerskiej opuszczony; Sofijska, Woskreszeńska, Daniłowicza mają zamiast „Ryłskij“, „Wołyński“; Bychowca ma „Wolski“; w Nowogrodzkiej w wariantach idzie po nim „kniaź Andrej Driutskij“ w innych niewspomniany), *kniaź Jamont Tuluntowicz* (Woskreszeńska „Jamant Tulujkowicz“, Twerska „kniaź Amont iże w Smolensku bie“, Daniłowicza i Bychowca „kniaź Jamontowicz“, Nowogrodzka IV. 142 „kniaź Iwan Jamont namestnik Smolenskij“), *Iwan Jurjewicz Bielskij kniaź* (zamiast „Belzki“), *Wspytko Krakowski kniaź* (Kron. Bychowca ma tym razem najlepiej: „pan Krakowski Spytko“. Ostatni dwaj opuszczeni w Twerskiej).

¹⁾ Dokum. druk. Sokołowski-Szujski, Codex saeculi XV. str. 22 — 23, Prochaska, Codex epist. Vitoldi str. 75, Rykaczewski, Inventarium str. 378, Akt. Zap. Ross. I. Nr. 19, Daniłowicz, Skarbiec Nr. 737. Tenże Daniłowicz pod Nr. 593 ten sam zapis odnosi mylnie do r. 1390!

²⁾ Latopisiec Daniłowicza str. 57.

³⁾ „*Kniaziu Jurju Michajłowiczu bratnia Andreejewaja dolia Gonwence, Opanow, Nedochoodow, Buszkewiczi, Eyczina*, (podp.) *pan Dowgird, pan Pietrasz* (pisał) *Puzyr*“. (Metr. Lit. Ks. Zap. 3 f. 15 odw.).

⁴⁾ „*Kniaziu Jurju Michajłowiczu Krasnoe Selo* (podp.) *pan Dowgird, pan Gastowt* (pisał) *Kuszelejko*“. (Metr. Lit. Ks. Zap. 3 f. 23 odw.). Tak ten dokument jak i poprzedni wydane 1440—1443. (Porównaj Senatorowie i dygnitarze str. 254 przypis 1).

⁵⁾ Kronika Woskreszeńska (Połn. sobr. Russ. lietop. VII.) str. 255.

wieku, urzędy namiestnika Mińskiego¹⁾, Witebskiego²⁾, Mceńskiego i Lubeckiego (?)³⁾; poczem usunął się od życia publicznego. W 1499 r. *kniaz Iwan Jurjewicz Zastawski z synami swymi Michalem, Fedorem i Bohdanem*, bił czołem w Grodnie przed w. ks. Aleksandrem i uzyskał potwierdzenie: na zamianę majątku Łososino, który wziął za żonę, i ludzi, z kniaziami Andrzejem, Lwem, Iwanem, i synem tego ostatniego Olechną, Kozeczycami (Kozik, Kozika), na ziemię w Orszańskim powiecie, i na różne kupna ziem u bojarów⁴⁾. W Marcu 1501 r. król Aleksander nadaje mu sióło Dworce w powiecie Krzemienieckim⁵⁾. Kniaz Iwan umarł w lecie 1501 r.; już w sierpniu tegoż roku król daje królowej Helenie przywilej na dwory Kniażyce, Teteryn i Popową górę, które trzymał *kniaz Iwan Jurjewicz Zastawski*, a także na dwory na rzece Prud, które król odjąwszy *księżnie Zastawskiej*, do Teteryna powrócił⁶⁾.

Oprócz wyżej wspomnianych trzech synów, pozostawił kniaz Iwan Jurjewicz kilka córek⁷⁾. Z nich jedna była żoną knia-

¹⁾ W Markowie Czerwca 7 indikta 1 (1468) za rozkazaniem królewskim *kniaz Iwan Iwanowicz* (zamiast „Jurjewicz“) *Żestawski namiestnik Miński* i pan Michajło Korsakowicz namiestnik Markowski wydają wyrok w sprawie p. Olechna Sudymontowicza namiestnika Połockiego (* 1460 — 1476) z p. Jurjem Jurjewiczem (zam. „Iwanowiczem“) Zenowicza“ (Metr. Lit. Ks. Zap. 25 f. 243—245 druk. Akt. Zap. Ross. I. Nr. 31 i mylnie odniesiony do r. 1483). W Grodnie Kwietnia 10 indikta 6 (1473) list królewski do *namiestnika Mińskiego kniazia Iwana* (Metr. Lit. Ks. Zap. 3 f. 47—48).

²⁾ Pod r. 1496 wzmianka, że „*kniaz Iwan Jurjewicz trzymał Witebsk za króla Kazimierza*“ (Metr. Lit. Ks. Zap. 6 str. 153).

³⁾ „*Kniaz Iwan Żostawski*“ podpisany w 1486 r. na zapisie kniahin Zofii Żubrewickiej i Semenowej Trabskiej na cerkiew w Wilnie (druk. Arch. sborn. dokum. Wilno VI. str. 1—2). W 1487 r. występuje „*kniaz Iwan Jurjewicz namiestnik Mceński i Lubecki*“ (Metr. Lit. Ks. Zap. 4 f. 51) i 1488—1489 „*kniaz Iwan Jurjewicz*“ (Tamże f. 62, 64 i 80).

⁴⁾ W Grodnie 7:07 Lutego 13 indikta 2 (Metr. Lit. Ks. Zap. 6 str. 229 — 230).

⁵⁾ W Trokach 7009 Marca 30 indikta 4. Przywilej *kniazu Iwanu Jurjewiczu Żestawskiemu* (Tamże str. 377—378).

⁶⁾ W Grodnie pierwszej soboty po Ś. Bartłomieju 1501 r. (28 Sierpnia) (Z rękopismów Dogiela druk. Baliński, Historia miasta Wilna. Wilno 1836 II. 194—199. Daniłowicz, Skarbiec Nr. 2136).

⁷⁾ W aktach Jużnoy Zapadnoy Rossii wydrukowany przywilej 1507 r., którym król Zygmunt po bezpotomnej śmierci *pani Zofii Mikołajowej Radziwillowej księżnej Zastawskiej (?)* nadaje Pliszę Aleksandrowi Piotuchowi

zia Wasila Andrejewicza Połubińskiego¹⁾, druga była za kniazem Wiazemskim²⁾; trzecia Marya żona kniazia Bohdana Fedorowicza Hlińskiego namiestnika Putiwlskiego³⁾, przez wojska moskiewskie, które 6 Sierpnia 1500 r. zajęły Putiwł, wraz z mężem uprowadzoną została do niewoli⁴⁾, w której kniaz Bohdan życie zakończył. W 1512 r. król Zygmunt donosił „*kniazowi Michalowi Mścislawskiemu, namiestnikowi Orszańskiemu Fedorowi, i namiestnikowi Mińskiemu Bohdanowi kniazom Żestawskim*“, że po śmierci „*zięcia ich kniazia Bohdana Putiwlskiego*“, który umarł w Moskwie w więzieniu, kazał zająć na skarb majątki tego ostatniego⁵⁾. Owdowiała Marya ponowiła związki małżeńskie z kniazem Iwanem Wasilewiczem Krasnym, który w 1516 r. zapisuje „*żonie swej Marynie córce kniazia Iwana Jurjewicza Zastawskiego, sióła Bóbr, Sokołowicze, Nechudow itd.*“⁶⁾.

Synowie kniazia Iwana Jurjewicza jeszcze przy życiu ojca publicznie zaczynają występować. W „odprawach“ (nadaniach) królewskich „kniazom, panom i dworzanom“ z lat 1483 — 1488 częstokroć wspomniani *kniazowie Zastawscy Michal, Fedor i Bohdan*⁷⁾.

(I. Nr. 42 str. 33). Dokument ten całkiem błędny, data powinna być późniejsza a szczegóły niezawodnie tyczą się Zofii z Rohatyńskich 1-o voto księżnej Kobryńskiej, 2-o Pacowej, 3-o Mikołajowej Radziwillowej. Niczem nieusprawiedliwiony jest również podany przez wydawcę aktów Zap. Ross. fakt jakoby *kniaz Semen Bielski miał za żonę kniaznę Zastawską* (I. przypis 25).

¹⁾ Paprocki, Herby wyd. Turowskiego str. 836. W 1549 r. kniaz Iwan Wasilewicz Połubiński skarży się przed królem iż p. Ostik kasztelan Wileński zagarnął sióła Pawłowicze, Bowojewicze i Szepelewicze, które ojciec jego *kniaz Wasil Andrejewicz Połubiński*, marszałek gospodarski i starosta Mścislawski, wziął w posagu po matce jego, od *kniazia Michala Mścislawskiego*. (Metr. Lit. Ks. Spr. Sąd. 22 f. 182 odw. dokum. 81).

²⁾ W 1483 r. wspomniany „*kniaz Wiazemski siostrzeniec kniazów Zastawskich*“ (Metr. Lit. Ks. Zap. 4 f. 5).

³⁾ W 1500 r. *kniaz Bohdan Fedorowicz Hliński namiestnik Putiwlski z żoną swą Maryą i dziećmi* czyni zapis na monaster Pustyński w Kijowie (Akt. Zap. Ross. I. Nr. 173).

⁴⁾ Połn. sobr. Russ. lietop. VI. 46, VIII. 239.

⁵⁾ Metr. Lit. Ks. Zap. 7 f. 560 druk. Akt. Zap. Ross. II. Nr. 76.

⁶⁾ W Mińsku Czerwca 2 indikta 4 (1516), Tamże Ks. Zap. 1 i 2 f. 102.

⁷⁾ Tamże Ks. Zap. 4 f. 2, 14, 18, 37, 38 i 65.

Kniaź Bohdan Iwanowicz Zaslowski, najmłodszy z braci, bawił w latach 1494 — 1499 na dworze w. ks. Aleksandra¹⁾. W 1499 r. mianowany namiestnikiem Mińskim²⁾, sprawował ten urząd do swej śmierci, która nastąpiła około 1530 r.³⁾. Żonaty z córką pana Iwana Chodkowicza wojewody Kijowskiego, pozostawił cztery córki, kniaźny: Hannę, Maryę, Fedę i Tomiłę⁴⁾. Hanna żona kniazia Janusza Romanowicza Lubeckiego, zmarła w 1542 r.⁵⁾. Marya wprzód żona kniazia Wasila Jurjewicza Tołoczynskiego⁶⁾, a następnie pana Iwana Hornostaja podskarbiego ziemskiego, marszałka dwornego i woje-

¹⁾ W 1494 r. spotykał pod Miednikami poselstwo Moskiewskie (Karpow. Pamiatniki dyplomaticznych snoszenii Moskowskaho hosudarstwa s Polsko-Litowskim. (Sbornik imperatorskaho Russkaho istoriczeskaho obszczestwa Tom XXXV. S. Pbg. 1882) str. 142) *Kniaź Bohdan Iwanowicz Zaslowski* otrzymuje w 1495 r. przywilej na 14 służb w powiecie Krasnosielskim (Metr. Lit. Ks. Zap. 6 str. 100), a w Marcu 1499 r. na ludzi w tymże powiecie (Tamże str. 238); jednocześnie kontrasygnował przywilej w. ks. Aleksandra (Tamże str. 237).

²⁾ Jest nim już w Sierpniu 1499 r. (Tamże str. 28^b). Następnie wspomniany 1501 r. (Tamże str. 28) i jeszcze 1525 (Z Metr. Lit. Akt. Zap. Ross. II. 136 i Berszadzkiej, Dokumenty i registry k historii Litowskich Jewrejw S. Pbg. 1882 I. str. 135), i 1526 (Metr. Lit. Ks. Spr. Sąd. 8 f. 180).

³⁾ Już w 1533 r. występuje tylko „*kniahinia Bohdanowa*” i prawuje się z poddanymi, których „*był zagarnął mąż jej*” (Metr. Lit. Ks. Spr. Sąd. 8 f. 59 odw.).

⁴⁾ W 1542 r. kniaziewie Wasil Jurjewicz Tołoczynski i Andrzej Semonowicz Odynczewicz *imieniem żon swych i siostry ich kniaźny Tomiły Bohdanowny Zaslawskiej*, pozywają kniazia Jana Romanowicza Lubeckiego, o majątek Priluki, zapisany mu przez żonę jego Hannę, siostrę ich żon. Ze sprawy pokazuje się, że *kniaz Bohdan Iwanowicz Zaslowski wziął Priluki za żoną swą, córką p. Iwana Chodkowicza wojewody Kijowskiego*, która następnie ten majątek zapisała córce swej Hannie, a ta umierając testamentem d. d. w Prilukach 4 Kwietnia 1542 r., legowała go mężowi swemu kniaziewi Lubeckiemu; sąd jednak zważywszy, że *kniahinia Bohdanowa* nie miała prawa zapisywać majątku swego jednej córce z pominięciem drugich, uznał nieważność testamentu kn. Hanny i wyrokiem d. d. w Wilnie 7 Paźdz. 1542 r. przysądził Priluki *kniahini Maryi Tołoczynskiej, Fedi Andrzejowej Odynczewicza, i kniaźnie Tomiły, córkom kniazia Bohdana Zaslawskiego* (Metr. Lit. Ks. Spr. Sąd. 11 f. 69 — 73).

⁵⁾ Tamże.

⁶⁾ Tamże.

wody Nowogrodzkiego¹⁾, zmarła w 1559 r.²⁾. Feda (Teodora) wprzód żona kniazia Semena Jamontowicza Podberezskiego, poślubiła powtórnie 1541 r. kniazia Andrzeja Semenowicza Odynczewicza³⁾; zmarła przed 1562 r.⁴⁾. Nareszcie Tomiła jeszcze niezamężna w 1542 r.⁵⁾, następnie wydana została za kniazia Hrehorego Fedorowicza Druckiego-Horskiego⁶⁾.

Kniaź Fedor Iwanowicz Zaslowski był kolejno namiestnikiem Witebskim (? 1492⁷⁾), Brańskim 1494 — 1499⁸⁾ i nareszcie Orszańskim od 1500 r.⁹⁾. Przesiedział w Orszy blisko 40 lat; dopiero w 1538 r. kniaz Wasil Jurjewicz Tołoczynski otrzymuje przywilej na władanie zamkiem Orszańskim z powodu „*że kniaz Fedor Iwanowicz Zaslowski dla starości i choroby znajduje się na woli Bożej*”¹⁰⁾. Kniaz Fedor umarł w 1539 r.¹¹⁾. Żona jego

¹⁾ 1554 Lipca 16 jawiony testament *Maryi Bohdanowny kniaźny Zaslawskiej, małżonki p. Iwana Hornostaja etc.*, pisany 13 Lipca t. r. (Tamże Ks. Zap. 31 f. 232).

²⁾ Żyła jeszcze w Maju 1559 r. (Tamże Ks. 40 f. 644 odw.). 1560 Lipca 30 *kniahinia Hrehorowa Fedorowicza Horska Tomiła Bohdanowna Zaslawska*, zapisuje zięciowi swemu Pawłowi Jesmanowi, Mustianiany w powiecie Trockim; w dokumencie tym wzmianka, że p. Iwanowa Hornostajowa kn. Marya Bohdanowna już nie żyje (Tamże Ks. Spr. Sąd. 40 f. 91).

³⁾ 1541 Lutego 22. Sprawa p. Julianny Michałowej Senkowicza z *wdową brata swego kniahinią Semenową Jamontowicza Podberezką Fedą Bohdanowną*, która wychodząc powtórnie za mąż za kniazia Andrzeja Odynczewicza nie chce przypuścić jej do spadku po pierwszym swym mężu (Tamże Ks. 10 f. 214 odw.).

⁴⁾ Już w tym roku kniaz Andrzej Odynczewicz żonaty powtórnie z Halszką Hlebowiczówną córką Jana i Hanny Fedorówny Zaslawskiej (Donacya Hanny Fedorówny Zaslawskiej Hlebowiczowej wojewodziny Wileńskiej etc. z d. 14 Kwietnia 1562 r. wniesiona 17 Kwietnia t. r. do akt grodzkich Słomskich (Wypis oryginalny).

⁵⁾ Patrz wyżej str. 40 przypis 4.

⁶⁾ Patrz wyżej przypis 2.

⁷⁾ Karpow, Pamiatniki dyplomaticznych snoszenii S. Pbg. 1882 str. 67.

⁸⁾ Metr. Lit. Ks. Zap. 5 f. 13 odw., 19, 51, 76, 76 odw., 81 odw., 93 odw., Ks. Zap. 6 str. 176 i 189.

⁹⁾ Jest nim 1501 (Tamże Ks. Zap. 6 str. 368); następnie wspomniany 1503 (Akt. Zap. Ross. I. Nr. 206), 1507 (Tamże II. Nr. 10), 1512 (patrz wyżej str. 39), 1520 (Karpow str. 563), 1521 (Tamże str. 605), 1527 (Tamże str. 753), 1536 (Akt. Zap. Ross. II. str. 232).

¹⁰⁾ Metr. Lit. Ks. Zap. 20 f. 117 dok. 94.

¹¹⁾ Pod r. 1539 wpisana do metryki skarga kniazia Iwana Romanowicza Lubeckiego na *kniahinię Fedorową Iwanowicza Zaslawską Zofię, która*

Zofia Andrejewna¹⁾, była córką kniazia Andrzeja Aleksandrowicza Sanguszkowicza i siostrzenicą kniazia Konstantego Ostrogskiego²⁾. Z niej pozostawił tylko dwie córki, z których jedna umarła młodo a druga Anna wydana została za Jana Jurjewicza Hlebowicza wojewodę Wileńskiego i kanclerza litewskiego³⁾; owdowiała w 1549 r. a w kilkanaście lat potem ponowiła związki małżeńskie z Jarozsem Sieniawskim podkomorzym Krzemienieckim⁴⁾. Na kniazu Fedorze *wygasł ród kniazów Zaslawskich*, potomkowie bowiem brata jego Michała pisali się *kniaziami Mścislawskimi*.

Michał Iwanowicz, najstarszy z braci, jako **kniaz Zaslawski** sprawował 1494 - 1495 urząd namiestnika Witebskiego⁵⁾. Ożenił się z Julianną córką Iwana Jurjewicza Lingwienowicza ostatniego księcia Mścislawskiego, w skutek czego w 1499 r. otrzymał od w. ks. Aleksandra przywilej na księstwo Mścislawskie, to jest zamek Mścislaw i miasto Mglin z dworami i dworcami⁶⁾. Odtąd kniaz Michał, zarzucawszy całkiem ojczyste nazwi-

jadąc z Orszy z ciałem nieboszczyka męża swego, poczyniła krzywdy w majątku jego Zagrodzkim (Tamże Ks. Spr. Sąd. 10 f. 45 odw.).

¹⁾ 1532 Listop. 6 i 7 *kniahinia Fedorowa Zaslawska Zofia* otrzymuje potwierdzenia królewskie na zapisy, które jej dał na majątkach Meżewo i Wiazowcu *małżonek jej kniaz Fedor Iwanowicz Zaslawski dzierżawca Orszański* (Tamże Ks. Zap. 17 f. 253 i 254). Pod r. 1539 - 1540 wniesiono do metryki kilka spraw *kniahini Fedorowej Iwanowicza Zaslawskiej Zofii Andrejewny starościny Orszańskiej* (Tamże Ks. Spr. Sąd. 9 f. 66, 71, 79, 96 odw. i 154).

²⁾ Rodowód Sanguszków. Tak *kniazia Fedora Zaslawskiego*, jako i mężów drugich swoich siostrzenic: kniazia Jurja Dubrowickiego i Bohusza Bohowityna, kniaz Konstanty Ostrogski nazywa *zięćiami* (Akt. Zap. Ross. II. Nr. 45. Malinowski i Przeździecki, Źródła do dziejów Polskich Tom II. Wilno 1844 str. 428).

³⁾ Paprocki, Herby wyd. Turowskiego str. 836. W 1551 r. *województwa Wileńska Hanna Hlebowiczowa* ma sprawę o ziemie, które zagarnął ojciec jej kniaz Fedor *dzierżawca Orszański* (Metr. Lit. Ks. Spr. Sąd. 24 f. 118 odw.).

⁴⁾ W 1568 r. *Sieniawski imieniem żony swej Hanny Fedorowny kniazny Zaslawskiej* znosi skargę na kniazia Janusza Swirskiego (Tamże Ks. 54 f. 150 odw.); jeszcze w 1562 r. Anna była tylko wdową po Hlebowiczu (Patrz wyżej str. 41 przypis 4).

⁵⁾ Senatorowie i dygnitarze str. 85.

⁶⁾ Metr. Lit. Ks. Zap. 1 i 2 f. 196 i Ks. Zap. 5 f. 97 odw. Jednocześnie w przywileju Kacpru Hawriłowiczu, Aleksander wspomina iż dał Mścislaw kniazu *Michału Iwanowiczu Zaslawskiemu, pozwalając mu pojąć za żonę córkę kniazia Iwana Jurjewicza Julianę* (Tamże Ks. Zap. 6 str. 281-283).

ska, tytułował się **kniazem Mścislawskim**. Życiorys jego i historię jego potomków w Rosyi skreślił p. Stadnicki¹⁾. W Lipcu 1527 r. *kniaz Michał Iwanowicz Mścislawski, niemając synów, albowiem jeden z tego świata zszedł, a drugi do ziemi nieprzyjacielskiej Moskiewskiej uciekł*, wydaje królowi zapis, którym siebie oddaje w opiekę królewską, a dziedzictwo swe Mscislaw i Radoml, po śmierci swej przekazuje królewiczowi Zygmuntovi²⁾. Wówczas już kniaz Michał nie był udziałnym panem swoich posiadłości albowiem krótko przedtem *„dzierżawcą Mścislawskim i Radomskim“*, z ramienia królewskiego, był mianowany marszałek *hospodarski pan Jan Jurjewicz Hlebowicz*³⁾.

Kniaz Michał Mścislawski umarł w 1529 r.⁴⁾. Miał dwie żony. Z pierwszą Julianną musiał się rozwieść⁵⁾ i zaślubił powtórnie Wasilisę córkę kniazia Iwana Jurjewicza Holzańskiego⁶⁾; ta widać jednak umarła przed mężem. Więc po śmierci kniazia Michała znów występuje pierwsza jego żona Julianna, która żyła jeszcze w 1552 r.⁷⁾. Z niej pozostawił

W Wilnie 4 Lipca indikta 10 (1507) potwierdzenie króla Zygmunta na Mścislaw i Radoml. (Tamże Ks. Zap. 1 i 2 f. 196-197).

¹⁾ Synowie Gedymina I. str. 89-120.

²⁾ W Zaslawiu (?) Lipca 29 indikta 15 (1527) Metr. Lit. Ks. Zap. 1 i 2 f. 196.

³⁾ 1527 Czerwca 10 indikta 15 potwierdzenie *marszałkowi, dzierżawcy Mścislawskiemu i Radomskiemu panu Janowi Jurjewiczowi Hlebowiczowi* na kupna ludzi z gruntami (Tamże Ks. Zap. 12 f. 358 dok. 644). Posłując na początku tegoż roku do Moskwy Hlebowicz nie nosi jeszcze tych tytułów (Karpow, Pam. dipl. snoszenii str. 753).

⁴⁾ Synowie Gedymina I. 99.

⁵⁾ Jeszcze w 1507 r. występuje *kniaz Michał Iwanowicz Mścislawski z żoną Julianną i synami Fedorem i Wasilem* (Akt. Zap. Ross. II. Nr. 27. Ten sam dokum. druk. w Archeogr. Sborn. dokum. Wilno II. str. 8 i księżna ta nazwana *Wasilissą!* Czyżby tu już była mowa o drugiej żonie kn. Michała?). W 1509 r. kniaz Wasil Iwanowicz Szemiaczycz zapisuje relikwie: *kniazynie Juliannie Iwanownie Jurjewicza Lingwienowicza* (Metr. Lit. Ks. Zap. 8 f. 243); uderza tu okoliczność, iż Julianna nie nazwana księżną Mścislawską! Julianna występuje dopiero znów po śmierci kniazia Michała (Patrz niżej).

⁶⁾ Dwa zapisy wydane jej przez męża 1520 (M. Lit. Ks. Zap. 25 f. 52-53) i 1523 r. (Tamże dok. 75 i 76). Pierwszy potwierdzony przez króla w 1525 r. (Tamże Ks. 12 f. 2-0 i Ks. 25 f. 53). O niej także w Metr. Lit. Ks. Zap. 20 f. 35 i Ks. Zap. 21 f. 138.

⁷⁾ W 1537 Marca 11 *kniahinia Michałowa Iwanowicza Mścislawska*

synów Fedora i Wasila¹⁾ i córki Maryę, Tomilę (Barbare), Anastazyę i Agrafenę (Bohdane). Tym czterem córkom król Zygmunt potwierdza w 1525 r., dany im przez ojca ich, zapis posagowy na Mołodecznie i majątku Daniłowskim²⁾. Książ Wasil Michałowicz umarł młodo w 1526 r.³⁾; Fedor wyniósł się do Moskwy gdzie potomkowie jego książziowie Mścisławscy wygasli w pierwszej połowie XVII-go wieku⁴⁾. Każda z córek księcia Michała miała po kilku mężów:

Marya (Maryna) już w 1539 r. jest żoną p. Jurja Hrehorowicza Ostyka wojewodzica Trockiego, marszałka hospodarskiego⁵⁾; owdowiała w 1546 r.⁶⁾ a w 1554-tym ponowiła związku

Julianna Iwanowna powiększa fundusz cerkwi Św. Trójcy w Mścislawiu (Archeogr. Sborn. dokum. Wilno II. str. 11). 1541 Sierpnia 15, zeznanie *kniażini Michałowej Iwanowicza Mścislawskiej Julianny*, jako puściła córkom i zięciom swoim: p. Hrehoremu i bratu jego Jurju Ostykom wojewodzicom Trockim, kniażini Tomile Andrzejewej Sołomereckiej i kniażnie Bohdanie, ojcowiznę ich, którą jako opiekunka ich, trzymała po mężu swoim kniaziu Michale Mścislawskim (M. Lit. Ks. Spr. Sąd. 12 f. 126 dok. 108). Taż *kniażinia Michałowa Iwanowicza Mścislawska Julianna Iwanowna* prowadzi, w Październiku 1549 r., sprawę z panią Nasiłowską wojewodzina Witebską (Tamże Ks. 22 dok. 259 f. 269 odw.), a w latach 1550 — 1552, *razem z córkami*, inną sprawę z Hanną Iwanową Michałowicza starością Pińską (Tamże f. 111 dok. 46 i Ks. 25 f. 114 odw.).

¹⁾ Patrz. wyżej str. 43 przypis 5.

²⁾ M. Lit. Ks. Zap. 12 f. 279.

³⁾ Żył jeszcze 3 Sierpnia 1525 (Z Metr. Lit. dr. Akt. Zap. Ross. II. Nr. 136); już nie żył 29 Lipca 1527 (Patrz wyżej str. 43).

⁴⁾ Stadnicki, Synowie Gedymina I. 96 — 120. Rodowód tej gałęzi książziów Mścislawskich pomieszczony w dziełach: Akt. Zap. Ross. I. przypis 8; Russkaja rodosłownaja kniga izd. Russkoj stariny S. Pbg. 1873 str. 41 — 42; Petrow, Istorija rodow russkaho dworianstwa S. Pbg. 1886 str. 177.

⁵⁾ Porównaj wyżej str. 43—44 przypis 7; Testament księcia Matwieja Mikitynicza, pisany 7 Marca 1549, jawiony 26 Paźdz. t. r., już po śmierci testatora, przez wdowę jego *kniażinię Matwiejewą Mikitynicza Tomilę Michałownę Mścislawską* (M. Lit. Ks. Zap. 1 i 2 f. 113 druk. Zbiór dawnych dyplomatów i aktów. Wilno 1843 II. 61 — 67). Przy napisaniu testamentu był świadkiem „*swojak (mąż siostry żony) pan Jurij Hrehorowicz Ostyk*“.

⁶⁾ Testament p. Jurja Hrehorowicza Ostyka pisany 22 Kwietnia 1546 wpisany do ksiąg 20 Lutego 1547 na żądanie wdowy jego *marszałkowej Jurjewej Hrehorowicza kniażni Maryny Michałowny Mścislawskiej* (Metr. Lit. Ks. Zap. 29 f. 114 i ten sam dokum. Ks. Zap. 31 dok. 23).

mażeńskie z Mikołajem Piotrowiczem Kiszką podczaszym litewskim¹⁾. Zmarła w 1563 r.²⁾.

Tomila miała trzech mężów. Pierwszym był książ Matwiej Mikitynicz dzierżawca Onikszteński i Birszański (protoplasta książziów Hołowczyńskich) zmarły w 1539 r.³⁾; drugim już w 1540 r. książ Andrzej Wasilewicz Sołomerecki⁴⁾, zmarły 1541 r.⁵⁾. Trzecim nareszcie pan Jan Janowicz Zabrzeziński wojewodzie Trocki, marszałek hospodarski zmarły w 1544 r.⁶⁾. Tomila jako żona Zabrzezińskiego przyjęła katolicyzm pod imieniem Barbary i zmarła w 1555 r.⁷⁾.

Anastazyja była żoną pana Hrehorego Hrehorowicza Ostyka⁸⁾, kolejno krajczego lit., wojewodę Nowogrodzkiego i kasztelaną Wileńskiego. Owdowiała w 1557 r.⁹⁾ a w 1559-tym wyszła powtórnie za księcia Stefana Andrejewicza Zbarażskiego wojewodę Witebskiego¹⁰⁾. Zmarła około 1580 r.¹¹⁾.

¹⁾ Jeszcze w Grudniu 1553 Maryna była tylko wdową po Ostyku (Tamże Ks. Spr. Sąd. 30 f. 10 — 11), a już w Czerwcu 1555 jest żoną Kiszki (Tamże Ks. 33 f. 348).

²⁾ Żyła jeszcze 15 Listopada 1562 r. (Tamże Ks. 41 f. 338), a już 19 Lutego 1564 r. Jurij i Hrehory Ostykowie pozywają podczaszego Mikołaja Kiszkę o ruchomości *nieboszczki matki swej kn. Maryny Mścislawskiej* (Tamże f. 477).

³⁾ Patrz wyżej str. 44 przypis 5.

⁴⁾ 1540 Listop. 5. Książ Andrzej Wasilewicz Sołomerecki, imieniem *żony swej Tomiły Michałowny* pozywa krajczego Ostyka o dług 500 kop. (M. Lit. Ks. Spr. Sąd. 10 f. 2).

⁵⁾ W tym roku występuje już Tomila bez męża (Patrz wyżej str. 43 — 44 przypis 7).

⁶⁾ Już nie żył w Marcu 1545 r. (M. Lit. Ks. Zap. 64 f. 52 — 53).

⁷⁾ Testament *pani Janowej Janowicza Zabrzezińskiej Barbary Michałowny kniażni Mścislawskiej* pisany 9 Lipca 1555 potwierdzony 7 Lipca 1556 synowi i spadkobiercy zmarłej kniaziowi Ostafiejowi Matwiejewiczowi Mikityniczowi (Tamże Ks. 35 dok. 187).

⁸⁾ Patrz wyżej str. 43—44 przypis 7 i przypis następny.

⁹⁾ 1558 Maja 28 Zapis *pani Wileńskiej Hrehorowej Ostykowej kniażni Nastazyi Michałowny Mścislawskiej* dany słuźce nieboszczyka męża Maciejowi Mniszkowi (Metr. Lit. Ks. Zap. 40 f. 215).

¹⁰⁾ Już w Listopadzie 1560 r. jest żoną księcia Zbarażskiego (Tamże Ks. Zap. 38 f. 285 dok. 299).

¹¹⁾ Żyła jeszcze w 1579 r. (Tamże Ks. Spr. Sąd. 58 f. 217 druk. Akt. Zap. Ross. III. Nr. 114), a już w 1582 r. książ Stefan Zbarażski żonaty powtórnie z Dorotą Firlejówną (Tamże Ks. Zap. 68 f. 237, 240 i 242).

Najmłodsza z córek kniazia Michała Mściławskiego, Agra-fena, następnie zwana Bohdaną, jeszcze niezamężna w 1541 r.¹⁾, już w 1546 r. jest żoną kniazia Andrzeja Michałowicza Sanguszki Koszyrskiego²⁾, który umarł 4 Października 1560 r.³⁾. W półtora roku po owdowieniu Bohdana wyszła powtórnie za pana Andrzeja Nikodemowicza z Ciechanowca starościca Mielnickiego, i zmarła przed 1570 r.⁴⁾.

¹⁾ Patrz wyżej str. 43—44 przypis 7.

²⁾ 1546 Paźdz. 20. Sprawa pani Wileńskiej Hrehorowej Hrehorowicza Ostykowicza Nastazyi i sióstr jej, Janowej Janowicza Zabrzezińskiej Barbary, Jurjewoj Hrehorowicza Ostykowicza Maryny i starościny Łuckiej kniahini Andrzejojowej Koszyrskiej Bohdany, ze starostą Mściławskim kniazem Wasilem Andrejewiczem Połubińskim o Tetryn (M. Lit. Ks. Zap. 29 f. 156 dok. 141 a także Ks. Zap. 30 f. 81 i Ks. Spr. Sąd 20 f. 5).

³⁾ Senatorowie i dygnitarze str. 23.

⁴⁾ Te szczegóły w liście kniazia Lwa Koszyrskiego, pisany około 1570 r., do przyjaciela z prośbą o poradę w interesie majątków Łuszniew i Olbiaż. (Kopia z oryginału). Jeszcze w Styczniu 1562 r. występuje *kniahinia Andrzejojowa Michałowicza Sanguszkowicza Koszyrska starościna Łucka* (M. Lit. Ks. Spr. Sąd. 41 f. 266), a już w Listopadzie t. r. *Bohdana Michałówna kn. Mściławska jest żoną starościca Mielnickiego Andrzeja Nikodemowicza Ciechanowieckiego* (Tamże f. 303—305; także Ks. 46 f. 344).

5. K i e j s t u t.

Kiejstut, piąty syn Gedimina, książę Trocki, z rozkazu synowca swego Jagajły uduszony został w Krewie 15 Sierpnia 1382 r.¹⁾. Jednocześnie utopioną została małżonka jego Biruta²⁾, rodem z Połagi³⁾.

Trudno przypuścić aby Biruta była matką wszystkich dzieci Kiejstuta i aby Patirg, występujący w dziejach w 1348 r., i córka Ryngałła, wydana za mąż w 1392 r., rodzili się z jednej matki (!) Niezawodnie Kiejstut *miał co najmniej dwie żony*; pierwsza nie-wiadomego imienia i pochodzenia musiała być matką trzech jego starszych synów. Druga Biruta urodziła mu trzech młodszych synów i córki.

Kiejstut miał sześciu synów; na to zgadzają się kronika Litewska, Długosz a za nimi inni dziejopisowie. Oba te źródła pięciu z nich jednoznacznie wyliczają: Witold, Zygmunt, Patrikiej, Towtiwił, Wojdat⁴⁾. Szóstego kronika Litew-

¹⁾ Stadnicki, Olgerd i Kiejstut str. 196.

²⁾ Tamże str. 201 — 202. Także Prochaska, Codex epistolaris Vitoldi str. 1026.

³⁾ Kronika Bychowca 17.

⁴⁾ Tamże str. 22. Długosz, Dziejów Polskich Ks. 12 III. 379. — Strykowski (Kronika wyd. 1846 r. II. 58) i Bielski (Kronika Polska. Warszawa 1829—1833 III. 140), wyliczają tylko wyżej wymienionych 5-ciu synów.

ska nazywa. „*Andrzejem Garbatym księciem Połockim*“¹⁾, Długosz *Wojszawilem*²⁾, Kromer *Dowgotem*³⁾. Inne źródła jeszcze bardziej komplikują osobistość tego szóstego Kiejstutowego syna. Kojalowicz jakiegoś *Wigunta* czyni synem Kiejstuta i protoplastą kniaziów Kroszyńskich⁴⁾. Kronika Wiganda pod r. 1365 wspomina o dwóch braciach, których nazywa *Butawt* i *Surwille*⁵⁾, a ponieważ z innych źródeł wiemy, że Butaw był rzeczywiście synem Kiejstuta, a więc takimże synem musiałby być i Surwille? Taż kronika w innym miejscu wspomina o *Iwanie* bracie Witowda⁶⁾. W kronice Lindenblatta znajdujemy wzmiankę o *Wigandzie* bracie Witowda⁷⁾. Nareszcie rodowód książąt Litewskich na sześciu synów Kiejstuta aż czterech mylnie nazywa gdy oprócz Witowda i Zygmunta zalicza do nich *Lingwenia*, *Skirgaję*, *Rimowida* i *Szwitrigaję*⁸⁾.

Gdyby więc zaufać dobrej wierze wyżej przytoczonych źródeł to mielibyśmy nie sześciu ale *siedemnastu synów Kiejstuta!* Rozpatrzywszy się jednak bliżej w tym przedmiocie łatwo dojdziemy do przekonania, że jedenastu z nich zawdzięczamy jedynie bałamuctwu kronikarzy i genealogistów.

Andrzej Połocki, *Wigunt*, *Lingweni*, *Skirgaję* i *Szwitrigaję* są to synowie Olgerda. Życiorysy ich opisał p. Stadnicki i dowodzić, że nie byli synami Kiejstuta uważamy za zbyteczne.

¹⁾ Kronika Bychowca str. 22.

²⁾ Długosz III. 379. Za nim powtarzali: Paprocki, Herby wyd. Turowskiego str. 76 i; Naruszewicz, Dzieje Narodu Pols. wyd. Turowskiego V. str. XVIII.; Narbut V. 302.

³⁾ Kromer, O sprawach, dziejach etc. Ksiąg XXX. tłumaczenie M. Błażowskiego. Kraków 1811 r., str. 309. Za nim: Gwagnin, Kronika Sarmacyey Europejskiej. Kraków 1811. Kronika Litewska str. 26; Kojalowicz, Historiae Lituanae. Dantisci-Antverpiae 1650—1669 II. 354. Ostatni objaśnia, że Andrzej Garbaty i Wojdat to jedna osoba.

⁴⁾ Kojalowicz, Nomenclator familiarum et stemmatum. Rękopism art. Kroszyński.

⁵⁾ Kronika Wiganda z Marburga wyd. Voigt. i Raczynski. Poznań 1842 str. 157. — Długosz III. 162 i 285 tak Butawa jak i Surwille czyni synami Gedimina.

⁶⁾ Tamże str. 327.

⁷⁾ Jahrbücher Johannes Lindenblatt's herausg. v. Voigt & Schubert. Königsberg 1823 str. 86.

⁸⁾ Kronika Woskresenska (Poln. sobr. Russ. lietop.) VII. str. 254.

Wojszawit, *Dowgot*, *Surwille* i *Rimowid* byli to znakomici Litewscy panowie.

Wojszawit występuje w 1358 r. w komisji wyznaczonej celem uregulowania sporu granicznego między Kiejstutem księciem Litewskim na Żmudzi, Trokach i Grodnie a Ziemowitem księciem Mazowieckim; komisja ta ze strony Litewskiej składała się z książąt i bojarów: Patryki, *Wojszawita*, Ajkszy, Olizara i Waska Kierdejowiczów¹⁾. W 1387 król Władysław nadając Skirgajle ziemię Mińską z włościami, wzmiankuje „o Łohojskiej dani z ludźmi i dochodem co trzymał *Wojszawit*“²⁾.

Dowgot (*Dowgot*, *Dowgold*) choć nie był synem Kiejstuta to jednak był kniazem: należał do rzędu tych kniaziów, czysto Litewskiego pochodzenia jak wskazują ich imiona pogańskie, którzy albo pozostawali w pewnym stosunku pokrewieństwa z rodem Gedimina, albo byli potomkami poprzedniej dynastii³⁾. *Kniaz Jurij Dowgoud* ślubuje w 1401 r., iż po śmierci Witowda nie będzie miał innego pana nad Władysława króla Polskiego⁴⁾. W 1436 r. na traktacie z zakonem podpisani kniazowie: Andrzej Władimirowicz (*Olgerdowicz*), *Hleb Dogoldowicz* i Jurij Semen-

¹⁾ Daniłowicz, Skarbiec Nr. 417.

²⁾ Tamże Nr. 542.

³⁾ Takimi kniaziami byli: *Jamuntowicze* o których wyżej (str. 34); *Kniaz Jurij Witowtowicz* dowódca hufców Olgerdowych w 1342 r. pod Pskowem (Poln. sobr. Russ. lietop. IV. 56, 187, V. 12, 223, VII. 208), zabity pod Izborskim w Kwietniu 1349 r. (Tamże V. 14); *Iwan Algimuntowicz z Holszan* protoplasta kniaziów Holszańskich i Dubrowickich; *Iwan Dymitrowicz Kindir* (może przydomek?) zabity nad Worskłą 1399 r. (Patrz wyżej str. 36); miał synów *Hleba* i *Aleksandra*. *Kniaz Hleb Kinderowicz* podpisał traktat 1432 r. (Napierski, Akty Russko-Liwońskie str. 190; Daniłowicz, Skarbiec Nr. 1603); około 1445 r. dano przywilej „kniaziu Iwanu Putiatie (na wieś) Słobodka szto derżał *kniaz Aleksander Kindyrowicz*“ (Met. Lit. Ks. Zap. 3 f. 10), a w 1446 (indikta 9) „u Smolensku *kniahini Kindirowej* selo Otpew“ (Tamże f. 22). Mniej pewni są kniazowie: *Swerdeyke*, który brał udział w wyprawie 1376 r. (Daniłowicz, Skarbiec Nr. 457), *Ostej* (patrz wyżej str. 27 przypis 1), *Kowat* (?) zabity w Moskwie 1385 r. (Kotzebue, Switrigal str. 19), *Sudemund*, szwagier (?) Witowda (patrz niżej str. 51 przypis 6) i *Iwan Seweszlai* (?) podpisany na traktacie 1422 r. (Dogiel, Codex dipl. IV. 115).

⁴⁾ Sokołowski-Szujski, Codex saeculi XV. str. 23; Prochaska, Codex epistolaris Vitoldi str. 75, Akt. Zap. Ross. I. str. 30 Nr. 20; Rykaczewski, Inventarium str. 377; Daniłowicz, Skarbiec Nr. 591 (mylnie pod r. 1390) i 736; Gołębiowski I. 88.

wicz (Holszański)¹⁾. W 1441 r., na przywileju na prawo Magdeburskie dla miasta Wilna, podpisani kniaziowie: „*Hleb Dowgoldownicz* i *Jurij Semenowicz*“²⁾. Około 1450 r. *kniaz Hleb Dowgoldownicz* otrzymuje przywilej na ludzi³⁾, a trochę później księżna Anna Szwitrigajłowa nadaje niejakiemu Chodkowi ziemię, którą ojciec jego trzymał *za kniazia Hleba Dowgoldownicza*⁴⁾. P. Stadnicki kniazia Dowgolda czyni identycznym z Dowgirdem późniejszym wojewodą Wileńskim⁵⁾, a wydawca Inventarium mieni go synem Lingwenia Olgerdowicza⁶⁾; tak jedno jak drugie nie ma żadnej podstawy.

Osobistość Surwille, towarzysza Butawa Kiejstutowicza, określił p. Stadnicki⁷⁾; o Rimowidzie wspominaliśmy już jako o przodku Zabrzezińskich i Dorchostajskich⁸⁾.

Błąd Wiganda, który z Grodna w 1390 r. wysyłać każe Witowdowi „brata swego *Iwana* i księcia *Andrzeja*“⁹⁾, da się lekko wytłumaczyć jeżeli ten ustęp jego kroniki porównać z kroniką Lindenblatta; szczegół ten odnosi się do Towtiwiła¹⁰⁾.

Widocznym jest także błąd Lindenblatta, który pod r. 1392 wspomina brata Witowdowego *Wiganda*. Wylczywszy bowiem wprzód zakładników, których Witowd w 1390 r. wyprawił do Prus, a mianowicie: „brata swego *Zygmunta*, synowca swego, „*żonę*, *siostrę* i *księcia Smoleńskiego*, do których trochę później „przybyli *książęta Konrad z żoną*, *Jurij Belzki* i *Iwan z żoną*“¹¹⁾, „pod 1392 r. wspomina, że „Witowd wydosłał z Prus książąt

¹⁾ Dogiel, Codex dipl. IV. 133, Volumina legum I. f. 127.

²⁾ Zbiór dawnych dyplomatów i aktów. Wilno 1843 I. str. 9. Daniłowicz, Skarbiec Nr. 1768.

³⁾ Metr. Lit. Ks. Zap. 3 f. 50.

⁴⁾ Krupowicz, Zbiór dyplomatów rządowych i aktów prywatnych. Wilno 1858 str. 20.

⁵⁾ Synowie Gedymina I. 198.

⁶⁾ Rykaczewski, Inventarium str. 377.

⁷⁾ Olgerd i Kiejstut str. 78. Także Daniłowicz, Skarbiec I. str. 208 przypis 6 i Kronika Wiganda str. 327.

⁸⁾ Patrz wyżej str. 11.

⁹⁾ Kronika Wiganda str. 327.

¹⁰⁾ Według kroniki Lindenblatta (str. 73) Witowd wysyła: brata swego *Konrada*, księcia *Jerzego Belzkiego* i księcia *Iwana* (Holszańskiego), powyższy ustęp Wiganda należy więc czytać: „brata swego *Konrada*, księcia *Iwana* i księcia *Jerzego* (nie *Andrzeja*)“.

¹¹⁾ Lindenblatt str. 72—73.

„*Iwana* i *Jurja Belzkiego*, pozostał więc u zakonu tylko *Wigand*, „brat *Witowda* z innymi zakładnikami, którzy siedzieli w Malborgu. Tych następnie kazał w. mistrz okuć w kajdany“¹⁾. Na tej zasadzie historyk pruski Voigt utworzył nowego syna Kiejstuta: *Wiganda na chrzcie Konrada*²⁾, a Daniłowicz owego *Wiganda* przerobił na *Konrada*³⁾; fakt powyższy jednak odnosi się niezawodnie do *Zygmunta Kiejstutowicza*, którego jak wiadomo, zakon więził przez dłuższy czas⁴⁾.

Pozostaje *Butaw*, ten był w istocie szóstym synem Kiejstuta jak to dowiódł dostatecznie p. Stadnicki⁵⁾.

A więc synów Kiejstuta wylczamy w porządku w jakim w dziejach zaczynają występować:

1. Patirg,	4. Witowd-Wigand-Aleksander,
2. Wojdat,	5. Towtiwił-Konrad,
3. Butaw-Henryk,	6. Zygmunt.

Wspomnieliśmy wyżej, iż trzech starsi musieli się rodzić z innej matki niż trzech młodszy, niezawodnie synowie *Biruty*, która także była matką kilku córek. Z nich⁶⁾:

¹⁾ Lindenblatt str. 86 — 87.

²⁾ Voigt, Geschichte Preussens. Königsberg 1827—1839 V. 548 i 615; także Voigt u Lindenblatta str. 367 i Wiganda str. 331.

³⁾ Daniłowicz, Skarbiec Nr. 614 i 615.

⁴⁾ Życiorys *Zygmunta* pióra *Jul. Bartoszewicza* w Encyklopedyi Powszechnej XXVIII. str. 827.

⁵⁾ Olgerd i Kiejstut str. 75—82.

⁶⁾ Meżami córek Kiejstuta mogli być jeszcze: kniaz *Lew Drucki*, którego Witowd w 1384 nazywa „szwagrem“ („*Lewe unser Swoger herczoge czu Drucku*“, Prochaska, Codex str. 4 i 32) i *Sudemund*, nazwany to szwagrem („*Sudemund war Witouds schwager und fürst von Wesisken*“, Lindenblatt str. 54), to krewnym Witowda („*Sudemunt dux consanguineus Vitoldi*“, Prochaska, Codex str. 1029). — Heraldycy wspominają jeszcze o kilku córkach Kiejstuta: *Kacza*, siostra Witowda, żona *Kormulta* protoplasty *Włodkowiczów* (Paprocki, Herby str. 851. Okolski, Orbis Poloni I. 540, nazywa ją *Raką* i czyni córką Witowda, powtórzył to *Narbut VII. 562!*); *Milussa*, także siostra Witowda, za *Żodejką* (*Niesiecki*, Herbarz wyd. *Bobrowicza X. 182*), co według p. Stadnickiego (*Bracia Wład. Jagielly str. 379*) dało to powód do utworzenia syna *Olgerdowego Żedewita*! *Inna* córka Kiejstuta uprowadzona z Litwy przez rycerza Niemieckiego *Gautier de Stadion*, umarła mniszką w *Moguncyi* (*Korzeniowska*, Atlas historyczny. Tablica geneal. Jagiellonów). Istnienie ich jednak współczesnymi dowodami nie może być poparte. O żonie *Kazimierza ks. Szczecińskiego* wspominaliśmy wyżej (str. 28 przypis 6).

Mikłowska, na chrzcie **Marya**, wydana w 1375 r. za Iwana Michałowicza księcia Twerskiego¹⁾, zmarła 30 Października 1405, przyjąwszy przed śmiercią habit zakonny pod imieniem Marty²⁾. Pozostawiła dwóch synów: Iwan, zmarły wczesnie, był ojcem Anny, żony Szwitrigajły Olgerdowicza³⁾; Aleksander panował w Twerze po ojcu swoim⁴⁾.

Danuta, na chrzcie **Anna**, poślubiona w 1380 r. Januszowi księciu Mazowieckiemu⁵⁾, zmarła bezpotomnie⁶⁾ w 1429 r., wkrótce po owdowieniu, pochowana w Warce⁷⁾.

Ryngalla, na chrzcie **Eiżbieta**⁸⁾, poślubiona w 1392 r. w Rittenwerder, Henrykowi księciu Mazowieckiemu (nominatowi na biskupstwo Płockie)⁹⁾. Owdowiawszy w kilka miesięcy po ślubie, 1392 — 1393¹⁰⁾, Ryngalla wydana została powtórnie za Aleksandra wojewodę Mołdawskiego. W 1421 r. *Aleksander wojewoda Mołdawski*, w obecności syna swego Eliasza, zapisuje *Ryngalle, siostrze króla Władysława*

¹⁾ Kronika Twerska (Połn. sobr. Russ. lietop. XV.) str. 435.

²⁾ Borzakowskij, Istorija Twerskaho kniażestwa S. Pbg. 1876 str. 182 i przypis 863. Malgin, Zercalo Rossijskich hosudarej. S. Pbg. 1794 str. 315.

³⁾ Chmyrow, Alfawitno-sprawocznyj pereceń udielnych kniaziej str. 144 — 145 Nr. 854.

⁴⁾ Tamże str. 14 Nr. 248.

⁵⁾ „Genealogia książąt Mazowieckich“ druk. Narbut, Pomniejsze pisma historyczne. Wilno 1856 str. 298. Latopisiec Daniłowicza str. 35, pod r. 1382 nazywa ks. Janusza Mazowieckiego zięciem Kiejstuta. — Długosz III. 449 powiada, że ślub odbył się w Wilnie w 1388 r.; sam jednak temu przeczy gdy w innym miejscu pod r. 1361 donosi, że Kiejstut uchoząc z niewoli Krzyżackiej schronił się u „córki swej Anny czyli Danuty żony Janusza ks. Mazowieckiego (III. 266). Myli się jednak Długosz w obu wypadkach, albowiem Kiejstut, według Wiganda str. 113, schronił się w 1361 r. nie u córki ale u siostry (Danmiłły-Elżbiety żony Waclawa ks. Płockiego) a Długosz czerpiąc z Wiganda podanie jego przekreślił. Twierdzenie Długosza wprowadziło w błąd p. Kozłowski (Dzieje Mazowsza za panowania książąt. Warszawa, 1858 str. 238) który ślub Janusza i Danuty naznacza około 1360 r. — Pierwszą żoną ks. Janusza była Katarzyna ks. Szczecińska poślubiona w 1360 r. (Narbut. Pomn. pisma hist. str. 298).

⁶⁾ Narbut, Pomn. pisma hist. 298 — 299.

⁷⁾ Kozłowski, Dzieje Mazowsza str. 237—238. Święcki, Opis starożytnej Polski wyd. Turowskiego I. 187.

⁸⁾ Narbut, Pomn. pisma hist. str. 299.

⁹⁾ Długosz, Dziejów Polskich ks. 12. III. 470. Lindenblatt Jahrbücher str. 87.

¹⁰⁾ Długosz III. 471.

i *Witowda, małżonce swej*, miasta Sereth i Rotkowiec dożywoćie¹⁾. Ryngalla źle żyła z mężem, który ją chciał porzucić²⁾. Owdowiawszy w 1433 r. a w następnym 1434-tym, zamordowaną została z rozkazu pasierba swego hospodara Eliasza³⁾. Syn jej Stefan, despota Rascyi, nazwany pod r. 1430 siostrzeńcem Witowda⁴⁾, później hospodar Bessarabii, zabity w 1446 r.⁵⁾.

Patirg Kiejstutowicz.

Patirg, najstarszy syn Kiejstuta, i w latach 1348 — 1365 stały towarzyszy wypraw Olgerda i Kiejstuta⁶⁾, umarł młodo, bez udziału⁷⁾.

P. Stadnicki przyznaje mu dwóch synów: Aleksandra i Iwana, na zasadzie, iż w drogoscakie Krzyżackim z 1385 r. wymienione wsie: „*Iwandorfe Patrike Sohn*“ i „*Alexanderdorf Patirkens Sohn*“⁸⁾. W raporcie Krzyżackim z 1360 r. występuje „*Patirk z synem*“⁹⁾, a w 1365 r. podczas napadu na Litwę „*możny bojaryn Iwan*“ prosił w. mistrza aby jego posiadłości nie pustoszone¹⁰⁾. Czy powyższe szczegóły odnoszą się jednak rzeczywiście do synów Patirga Kiejstutowicza? dla nas pozostaje wątpliwem; mógł bowiem jednocześnie żyć inny Patirg a raczej Patrikiej, nie syn Kiejstuta, i nawet nie książę.

¹⁾ Dokum. druk. Dogiel, Codex dipl. I. 600. Jabłonowski, Źródła dziejowe X. Sprawy Wołoskie str. 6. Prochaska, Codex epistolaris Vitoldi str. 539. Rykaczewski, Inventarium str. 134. Gołębiowski I. 306.

²⁾ Prochaska, Codex str. 547.

³⁾ Jabłonowski, Sprawy Wołoskie str. XXXIV. Według genealogii (Narbut, pomn. pisma hist. 299) Ryngalla po śmierci Henryka ks. Mazowieckiego „wstąpiła do zakonu i umarła w 1444 r. będąc przełożoną klasztoru P. Maryi w Pradze“.

⁴⁾ Prochaska, Codex str. 915; porównaj Długosz IV. 634, 638.

⁵⁾ Jabłonowski, Sprawy Wołoskie str. XXXIV. i XL.

⁶⁾ Stadnicki, Olgerd i Kiejstut str. 267 — 269. Długosz, III. 216 i 284 czyni go synem Gedimina.

⁷⁾ Kronika Bychowca str. 22.

⁸⁾ Olgerd i Kiejstut str. 212.

⁹⁾ Tamże 209—210. Daniłowicz, Skarbiec Nr. 419.

¹⁰⁾ Kronika Wiganda str. 159. Voigt, Gesch. Preussens V. str. 178—179 objaśnia, że to syn Patirga Kiejstutowicza.

Narbut poczytuje Aleksandra i Iwana za synów Wojdata Kiejstutowicza, twierdząc jednocześnie, jakoby Iwan był protoplastą *kniazów Kroszyńskich*¹⁾. Wprawdzie Kojalowicz wyprawia kniazów Kroszyńskich od urojonego Kiejstutowego syna Wigunta²⁾, nie jednak w tem niema prawdopodobnego. Kniaziowie Kroszyńscy pochodzą ze Smoleńszczyzny i pierwsze wzmianki o nich sięgają końca XV-go wieku. W spisie bojar i kniazów namiestnictwa Smoleńskiego ułożonym za w. ks. Aleksandra (1492 — 1501) wymienieni: „*kniaz Filip Kroszyński, syn jego Iwaszko, bracia Zania i Iwaszko*“³⁾; jednocześnie żyli: „*kniaz Konstanty Fedorowicz Kroszyński kaznaczej Smoleński*“⁴⁾ i „*kniazowie Iwan i Tymofiej Filipowicze Kroszyńscy*“⁵⁾.

Również zagadkowym jest twierdzenie Narbuta, że kapituła Rygska w 1396 r. obrała arcybiskupem „*synowca Witowdowego, kustosa katedry Krakowskiej*“; Narbut domyśla się, iż mógł to być któryś z synów Patirga Kiejstutowicza⁶⁾. Uzupełniając Narbuta, ks. Dołgorukow czyni Aleksandra Patrykiewicza arcybiskupem Rygskim⁷⁾. Źródła Inflantskie o takim arcybiskupie nie wiedzą; według nich w latach 1395 — 1418, arcybiskupem Rygskim był Jan Wallenrode⁸⁾. W istocie Jan książę Drohicki, *kustosz i kanonik Krakowski i Sandomierski*, został obrany na rok 1401 rektorem akademii Krakowskiej i żył jeszcze w 1422 r.⁹⁾. Być może iż był kandydatem na arcybiskupstwo Ryskie; czy to jednak syn Patirga Kiejstutowicza?

¹⁾ Narbut VII. w dodatku str. 112 i VIII. str. 237.

²⁾ Patrz wyżej str. 48. Za Kojalowiczem, Niesiecki wyd. Bobrowicza V., 390.

³⁾ Metr. Lit. Ks. Zap. 4 f. 164.

⁴⁾ Tamże Ks. 5 f. 91 pod r. 1499.

⁵⁾ Tamże f. 78 pod r. 1498.

⁶⁾ Narbut V. 561 — 562.

⁷⁾ Dołgorukow, Rossijskaja rodosłownaja kniga I. str. 276.

⁸⁾ Richter, Geschichte der, dem russischen Kaiserthum einverleibten, deutschen Ostseeprovinzen. Riga 1857. T. I. Synchronistische Tabelle der livländischen Landesregenten.

⁹⁾ Zeissberg, Das älteste Matrikel-Buch der Universität Krakau. Innsbruck 1872 str. 22. Wiszniewski, Historia literatury Polskiej. Kraków 1840—1853 IV. 299, V. 369. Łętowski, Katalog biskupów, prałatów i kanoników Krakowskich II., cz. 2, str. 202.

Wojdat Kiejstutowicz.

Jedyna o nim wzmianka w dziejach. W 1362 r. bronił Kowna obleżonego przez Krzyżaków; zdobywszy zamek, Krzyżacy całą załogę w pień wycięli i tylko *Wojdata syna Kiejstuta* z 36 bojarami do niewoli uprowadzili¹⁾. Według kroniki Litewskiej Wojdat umarł młodo i bez udziału²⁾; ostatnie jednak się nie sprawdza, albowiem z zapisu Witowda w 1401 r., dowiadujemy się, że Nowogródek stanowił własność braci jego *Wojdata* i *Towliwiła*³⁾.

Synem Wojdata mógł być książę Jerzy Nowogrodzki, syn brata Witowda (*Jurgen unsers Bruders Sohn Herczoge czu Nogarten*), który w 1384 r. bawił w Królewcu i w obecności którego Witowd całą Litwę ustąpił zakonowi, sobie tylko lenność zachowując⁴⁾. Niezawodnie ten sam „*synowiec Witowda*“ wysłanym został w 1390 r. do Prus jako zakładnik⁵⁾.

Butaw-Henryk Kiejstutowicz⁶⁾.

Butaw syn Kiejstuta, ze swym towarzyszem Surwille przybył do Królewca i 25 Lipca 1365 przyjął chrzest pod imieniem *Henryka*; mianowany księciem przez cesarza, bawił w latach 1369 — 1381 na dworze cesarskim⁷⁾.

Syn jego Wajdutta, jako 16-letni młodzieniec zbiegł z Litwy z pod opieki dziada swego Kiejstuta i przybył 3 Lutego 1381 r. do Prus, udając się na dwór cesarza Niemiec celem przyjęcia chrztu⁸⁾.

¹⁾ Scriptorum rerum Prussicarum II. 537 „*Wajdot*“, III. 81—82 „*Waydoh*“, Długosz III. 268—269 „*Wojdat*“.

²⁾ Kronika Bychowca str. 22.

³⁾ Prochaska, Codex epistolaris Vitoldi str. 72 „*meditate Nowogrodek qui fuit de patrimonio nostro sors dominorum fratrorum nostrorum ducum Woydati et Thowliwil etc.*“ Patrz niżej str. 60.

⁴⁾ Prochaska, Codex epistolaris Vitoldi str. 4 i 32. Narbut, V. 340 do datek IV. Daniłowicz, Skarbiec Nr. 492.

⁵⁾ Patrz wyżej str. 50.

⁶⁾ Stadnicki, Olgerd i Kiejstut str. 75—82.

⁷⁾ Script. rer. Pruss. II. 85, 550—551, III. 84, 594—595, V. 120.

⁸⁾ Tamże III. 115.

Witowd-Aleksander Kiejstutowicz.

*Witowd*¹⁾ nie znalazł dotąd godnego siebie historyka, albowiem p. Prochaska skreślił tylko ostatnie lata życia wielkiego męża²⁾. Życiorys jego należy do historii i nie może wejść w zakres niniejszej pracy; nie czujemy się też na siłach aby podołać takiemu zadaniu.

Witowd trzy razy zmieniał wiarę. Podczas pierwszej ucieczki swej do Zakonu, przyjął 21 Października 1383 r. w Tapiawie, chrzest Rzymsko-katolicki pod imieniem *Wiganda*³⁾; powróciwszy następnie na Litwę (1384 r.), pod wpływem wielkiej księżnej Julianny Olgerdowej, ochrzczony został powtórnie, według obrządku wschodniego, pod imieniem *Aleksandra*⁴⁾. Nareszcie po wyniesieniu Jagajły na tron Polski, uczynił jako katolik, wyznanie wiary, zatrzymując jednak imię przyjęte na chrzcie Ruskim⁵⁾.

Z tyczących się Witowda szczegółów genealogicznych to na wstępie spotykamy sprzeczności co do jego żon. Na kilka dni przed śmiercią bo 21 Października 1430 r., Witowd zapisuje Humień biskupowi Wileńskiemu, na modły, za dusze „*małżonek swych Anny zmarłej i Julianny żyjącej*“⁶⁾. A więc sam Witowd wspomina tylko o dwóch żonach; tymczasem kronikarze i historycy przypisują mu ich trzy. Pierwszą żoną Witowda miała być Marya córka Andrzeja kniazia Łukomskiego (?) i Starodubskiego⁷⁾. O niej wspomina jeszcze dziennik po-

¹⁾ Tak się sam nazywa w dokumentach: *Witowd, Witowt, Wytowd, Wytowt, Wytawdt, Witout, Wytaut, Witowdus*. (Prochaska, Codex). Inni nazywają go *Wytold, Witold* ale rzadko (Tamże); głównie „*Witoldem*“ ochrzcił go Długosz, za nim powtarzali Polscy historycy.

²⁾ Ostatnie lata Witolda. Warszawa 1882. O Witowdzie pisali: J. Bartoszewicz w Encyklopedyi Powszechnej T. XXIII, art. Witold str. 301—314; A. B. Hlebowicz, Krótki rys życia Witolda. Wilno 1821; A. Barbaszew, Witowd i jego politika do Griunwaldskoj bitwy. S. Petersburg 1885.

³⁾ *Scriptores rerum Prussicarum* II. 628, 713, III. 127, 308, 605, V. 224, Prochaska, Codex str. 5 i 997. Już 1 Stycznia 1384 r. Witowd występuje z imieniem *Wiganda* (Codex saeculi XV. I. str. 1).

⁴⁾ *Script. rer. Pruss.* II. 713, III. 308, V. 224—225, Prochaska, Codex str. 997. Już 13 Marca 1386 r. Witowd występuje z imieniem *Aleksandra* (Codex saeculi XV. I. str. 7).

⁵⁾ *Script. rer. Pruss.* II. 713, III. 225.

⁶⁾ Daniłowicz, Skarbiec Nr. 1514.

⁷⁾ Kronika Bychowca str. 39 kładąc ją na drugim miejscu t. j. po Annie. Taką kolej zbija Narbut VI. 559—561.

selstwa Krzyżackiego z 1397 r. (*Maria princeps de Lucoml*) dodając szczegół, że zmarła po siedemnastu miesiącach pożycia, i po powiciu córki¹⁾. Nadto Narbut cytuje przywilej Witowda kościołowi w Brześciu, w którym ten wspomina o donacyi uczynionej temuż kościołowi przez małżonkę swą „*Oprassie*“ (Eupraksyę)²⁾. Tem nie mniej istnienie tej małżonki Witowda pozostaje wątpliwem.

Tem wybitniej występuje postać drugiej (?) żony Witowda, Anny księżniczki Smoleńskiej. Anna była córką Światostawa Iwanowicza księcia Smoleńskiego³⁾; według wyżej wspomnianego dziennika poselstwa Krzyżackiego, Witowd poślubił ją jeszcze za życia Olgerda⁴⁾. Ona to w 1382 r. ułatwiła mężowi ucieczkę z więzienia w którym osadził go Jagajło. W 1392 r. „*Anna z łaski Bożej, księżna Litewska, Trocka, Łucka itd.*“, przyrzeka, że mąż jej Aleksander Witowd wypełni warunki przyrzeczeń danych królowi i koronie Polskiej⁵⁾. Anna zmarła 1 Sierpnia 1418 r.⁶⁾.

Już 19 Listopada tegoż (1418) roku, Witowd ponowił związki małżeńskie z Julianną, córką kniazia Iwana Olgimontowicza Holszańskiego, wdową po kniazu Iwanie Karaczewskim i siostrzenicą Anny Witowdowej⁸⁾. Lindenblatt zanotował szczegół, że kniazna ta porwana została pierwszemu małżonkowi, a ten gdy na krzywdę narzekał, ścietym został z rozkazu Witowda (?)⁹⁾. Umierając w 1430 r. Witowd, poruczył

¹⁾ Narbut, pomniejsze pisma historyczne str. 161. Autentyczność tego poselstwa bardzo podejrzana a w każdym razie całe ustępy w niem, tyczące się Ottokara, niby protoplasty Narbutów, są przez samego Narbuta dokomponowane.

²⁾ Narbut VI. 550 i w dodatkach str. 35.

³⁾ Kronika Bychowca str. 39. Chmyrow, Alfawitno-sprawocznij pereczeń udielnych kniaziej str. 36 Nr. 371. Ciekawa rzecz z kąd wziął Bartoszewicz, że żona Witowda Anna, była córką Ziemowita ks. Mazowieckiego! (Encyklopedia Powszechna XXVIII 570)

⁴⁾ Narbut, VI. 560 dok. str. 35.

⁵⁾ Narbut, Pomn. pisma histor. str. 161.

⁶⁾ Prochaska, Codex epistolaris Vitoldi str. 30.

⁷⁾ Długosz IV. 201.

⁸⁾ Tamże str. 202 „w niedzielę przed S. Elżbietą“. Porównaj Przyjałowski, Żywoty biskupów Wileńskich. Petersburg 1860 I. str. 38. Długosz nazywa ją *siostrą cioteczną* Anny Witowdowej; w rzeczywistości była *siostrzenicą*, albowiem sam Witowd poświadcza: „*mynes wybes swester hot Iwan Augemunden son*“ (*Script. rer. Pruss.* II. 714).

⁹⁾ *Script. rer. Pruss.* III. str. 376—377.

ją opiece króla Władysława ¹⁾. Podobno zmarła w 1448 r., mając lat 70, w Dubrowicy ²⁾.

Witowd pozostawił jedyną córkę **Zofię** wydaną za Wasila Dymitrowicza w. ks. Moskwy. Przybyła do Moskwy 1 Grudnia 1390, ślub jej z Wasilem odbył się 9 Stycznia 1391 ³⁾, owdowiała 27 Lutego 1425 i zmarła 15 Czerwca 1433 r. ⁴⁾. Urodziła mężowi swemu pięciu synów i cztery córki ⁵⁾, którzy byli wnukami Witowda. Synowie czterej pomarli w dzieciństwie a Wasil Wasilewicz, przewany Ciemnym, był po ojcu wielkim księciem Moskiewskim ⁶⁾. Z córek: Anna była żoną Jana cesarza Bizantyńskiego, Anastazyja żoną kniazia Oelka syna Włodzimierza Olgerdowicza, Wasilissa za kniazem Suzdalskim ⁷⁾ i Marya za kniazem Jurjem synem Patrycego Narimontowicza ⁸⁾.

Historycy wspominają jeszcze o dwóch *synach Witowda Janie i Jerzym* otrutych w Królewcu 1384 lub 1392 r. ⁹⁾. Wobec tego jednak iż w zapisie Witowda z 1384 r. mowa tylko o córce i bracie Zygmuncie, a niema wzmianki o synach ¹⁰⁾, nie przyznajemy ich istnienia; tem bardziej, że Witowd w zatargach swoich z zakonem, wyrzucając mu różne zbrodnie, nie obwiniął go o zabójstwo synów, co niechybnieby uczynił, gdyby fakt taki miał miejsce. W istocie w latach 1390—1392, w liczbie zakładników danych przez Witowda zakonowi, spotykamy książąt

¹⁾ Długosz IV. 383.

²⁾ Narbut VI. 562.

³⁾ Połn. sobr. Russ. lietop. VIII. 61.

⁴⁾ Tamże str. 144. Według innego źródła zmarła 13 Lipca (Tamże V. str. 271). Życiorys jej pióra J. Bartoszewicza w Encyklopedyi Powszechnej XXVIII. str. 672—679.

⁵⁾ Chmyrow, Alfawitno-sprawocznij pereczeń hosudarej Russkich, str. 76 Nr. 180.

⁶⁾ Stroew, Klucz k istorii Karamzina S. Pbg. 1844. Tabl. genealogiczna Nr. 15.

⁷⁾ Chmyrow, Alfawitno-sprawocznij pereczeń udielnych kniaziej Nr. 278, 357 i 419.

⁸⁾ Synowie Gedymina I. str. 43.

⁹⁾ Według historyi Pruskiej Lukasz Davida, Narbut, V. 486—489 i Daniłowicz, Skarbiec I. str. 249; także Onacewicz, Panowanie Kazimierza, Jana Alberta i Aleksandra Jagiellończyków. Warszawa 1827. T. II. tablica genealogiczna.

¹⁰⁾ Daniłowicz, Skarbiec I. str. 248.

Jerzego i Iwana; z tych pierwszy był jego synowcem, drugi ks. Holszańskim (?) ¹⁾. Mogli oni dać powód do utworzenia synów Witowdowych.

Towtiwił - Konrad Kiejstutowicz.

Towtiwił ²⁾ był piątym synem Kiejstuta, młodszym bratem i według p. Stadnickiego nieodstępny towarzyszem Witowda ³⁾.

W 1382 r. Kiejstut i Witowd uwięzieni zostali w Wilnie z rozkazu Jagajły; podczas gdy Kiejstuta odesłano do Krewa, gdzie znalazł śmierć przez uduszenie, Witowd trzymany był w ścisłym więzieniu, z którego jednak, dzięki szlachetnemu podstępowi małżonki swej zdołał ujsć i schronić się, najprzód do Mazowsza a następnie do Prus; tutaj połączył się z nim brat jego *Towtiwił*. Wielki mistrz wstawiał się za braćmi u Jagajły; dochowała się tylko odpowiedź tego ostatniego, który d. 6 Stycznia 1383 donosi w. mistrzowi, iż „nie może przyjąć do łaski swej *Witowda i Tokwila książąt przedtem Litewskich* gdyż nie chce pielegnować wężów na łonie swym“, stawia warunki pod jakimi zawarłby pokój z książętami Mazowieckimi (która to wojna toczyła się od ucieczki Witowda), i uprasza w. mistrza aby zakon nie przeciągał na swą stronę Żmudzinów ⁴⁾.

Straciwszy nadzieję na pogodzenie się z Jagajłą, *Witowd* 21 Października 1383 r. ochrzcił się w Tapiawie *pod imieniem Wiganda* ⁵⁾. Niezawodnie jednocześnie ochrzczonym został i *Towtiwił pod imieniem Konrada* ⁶⁾; bezpośredniego na to dowodu nie mamy, wobec tego jednak, że przestaje odtąd występować

¹⁾ Patrz wyżej str. 50.

²⁾ Tak go nazywa kronika Bychowca str. 22 i tak nazwany przez Witowda (Prochaska, Codex str. 72). Długosz III. 379 i 462 nazywa go *Towciwił*; źródła niemieckie *Tokwił*.

³⁾ Olgerd i Kiejstut str. 206.

⁴⁾ Raczyński, Codex dipl. Lithuaniae str. 60; Voigt, Codex dipl. Prusicus IV. str. 15; Daniłowicz, Skarbiec Nr. 483.

⁵⁾ Patrz wyżej str. 56.

⁶⁾ Lindenblatt str. 60 uwaga wydawcy, Voigt V. 548, przypis 4. Baczko, Gesch. Preussens II. 195 każe Witowdowi przybrać na chrzcie imię Konrada.

Towtiwił a zjawia się nowy brat Witowda Konrad, fakt ten jest więcej niż prawdopodobnym.

W 1388 r. w. mistrz Konrad Zöllner uskarża się przed papieżem, że *Witowd i Konrad, brat jego, książęta Litewscy*, Koribut brat króla Polskiego i Jerzy (Narimontowicz Bełzki? lub synowiec Witowda ks. Nowogrodzki?), wszyscy już ochrzczeni, zdradą zajęli zamek Wiznę, przez Ziemowita ks. Mazowieckiego zakonowi zastawiony¹⁾.

Gotując się do powtórnej ucieczki przed Jagajłą i Skirgajłą, Witowd w 1390 r. wysłał do zakonu, w charakterze zakładników, brata swego Zygmunta, synowca swego (Jerzego), żonę (Annę), siostrę (Ryngalę), księcia Smoleńskiego i wielu bojarów²⁾. Wkrótce potem przybyli jeszcze do Prus *książe Konrad z żoną*, książę Jerzy Bełzki i książę Iwan (Holszański)³⁾. Zakon, niby w obronie Witowda, rozpoczął wojnę z Litwą; przystąpiono do oblężenia Wilna, podczas którego *Konrad-Towtiwił*, we Wrześniu 1390 r., zabity został pociskiem⁴⁾. Z przeciwległej strony Litewskiej poległ jednocześnie brat królewski Korigajło⁵⁾. Towtiwił pochowanym został w katedrze Wileńskiej⁶⁾.

Według kroniki Litewskiej z synów Kiejstuta, Patirg, *Towtiwił* i Wojdat, wszyscy trzej, pomarli w młodości i bez udziałów⁷⁾. Nie były to może udziały ale w każdym razie ci synowie Kiejstuta władali pewnymi dobrami. W 1401 r. Witowd wydał zapis, którym zobowiązuje się dochować wierność królowi i koronie Polskiej, przyrzeka, że po śmierci jego w. księstwo Litewskie powróci do Korony, z wyjątkiem ziem niektórych, a mianowicie: *Nowogródka z siolami, który w spuściznie ojcowskiej stanowią udział braci jego, książąt Wojdata i Towtiwiła*, te za wiedzą króla naznacza bratu swemu Zygmuntovi, i ziem zapisanych

¹⁾ Voigt, Codex dipl. Prussicus IV. str. 66. Raczynski, Codex dipl. Lithuaniae str. 47.

²⁾ Lindenblatt, Jahrbücher str. 72. Patrz wyżej str. 50.

³⁾ Tamże 73.

⁴⁾ Kronika Wiganda str. 331 nazywa go przy tej sposobności *Konradem*, Długosz III. 462 *Towciwilem*. Voigt, Gesch. Preuss. V. 548 i 615 mylnie wspomina Konrada pod r. 1392 (Patrz wyżej str. 51).

⁵⁾ Wiganda str. 331.

⁶⁾ Długosz III. 462.

⁷⁾ Kronika Bychowca str. 22.

jako wiano żonie swej Annie, a które po śmierci tychże również do króla mają powrócić¹⁾.

O *żonie Konrada-Towtiwiła* jedyna powyższa wzmianka pod r. 1390. Córką jego (a może Wojdata?) mogła być *Jadwiga* żona Barnima księcia na Pomorzu, nazwana *córką brata Witowda*. Być może iż do niej odnosi się znany, z raportów Krzyżackich szczegół, że „młody książę Szczeciński zaprzyjaźniwszy się z Witowdem pojął w 1398 r. za żonę Rusinkę²⁾”. W 1402 r. Barnim ks. Pomorski zapisuje żonie swej *Jadwidze* niektóre dobra dożywociem³⁾. W końcu 1405 r. w. mistrz pisze do Bogusława ks. Pomorskiego na Słupcy, w sprawie wiana *Jadwigi, córki brata w. ks. Witowda*, a żony nieboszczyka brata jego Barnima⁴⁾.

Zygmunt Kiejstutowicz.

W rodzie Gedimina cztery osobistości wyróżniają się od innych; są to postacie Jagajły, Witowda, Szwitrigajły i Zygmunta. Niestety, życiorysy ich nie zostały dotąd należycie obrobione, może dla tego, że każdy z nich, z powodu obfitości materiału, mógłby służyć za przedmiot do wielotomowego dzieła⁵⁾. Dla nas życiorys Zygmunta byłby szczególnie ciekawym w stosunku jego do kniazów, na wpół niezależnych lenników, których przesłał i więził. Kniazia Jurja Lingwieniewicza trzymał w więzieniu w Trokach, Oleka Władimirowicza w Kiernowie, jego żonę i synów w Ucianie⁶⁾; kniaz Mitko Horodecki brak uległości przypłacił życiem⁷⁾. Te czyny, i zapewne wiele innych podobnych, wy-

¹⁾ Prochaska, Codex epistolaris Vitoldi 71—73.

²⁾ Daniłowicz, Skarbiec Nr. 688.

³⁾ Narbut, VI. 101, powołując się na index Cromera; w Inventarium Rykaczewskiego niema takiego dokumentu.

⁴⁾ Prochaska, Codex str. 122. Daniłowicz, Skarbiec Nr. 827.

⁵⁾ Życiorys Zygmunta napisany został przez Jul. Bartoszewicza (Encyklopedia Powszechna XXVIII., 827—842).

⁶⁾ Kronika Bychowca str. 48.

⁷⁾ Patrz wyżej str. 31.

wołały utworzenie spisku, owocem którego było zabójstwo Zygmunta, dokonane w 1440 r. przez kniazów Czartoryskich.

Zygmunt znany w dziejach tylko pod tem imieniem, albowiem jego imię pogańskie do nas nie doszło¹⁾. Uważamy za prawdopodobne, iż ochrzczonym został w 1383 r. jednocześnie z braćmi Witowdem i Towtiwiłem.

Podobno miał dwie żony. Pierwsza, niewiadomego imienia, była córką kniazia Andrzeja Michałowicza Odyńcewicza, z niej pozostawił syna Michała²⁾. Wiemy nadto, że Zygmunt żenił się w Styczniu 1416 r.³⁾, niezawodnie po raz drugi. Tą drugą żoną miała być Oroka (?) córka Janusza ks. Mazowieckiego, zmarła w 1441 r.⁴⁾. Fakt ten jednak we współczesnych źródłach nie znajduje potwierdzenia a Długosz, na którego się powołują, wspomina tylko o żonie Michała Zygmuntowicza⁵⁾.

Michał Zygmuntowicz, będzie to ów *książe Michał*, który bawił na dworze króla Władysława w 1406 i 1412 r.⁶⁾, a następnie w latach 1427—1429 na dworze w. mistrza Krzyżackiego⁷⁾. Zostawszy wielkim księciem Litewskim, Zygmunt w 1432 r. wydaje królowi zapis na to, że po jego śmierci księstwo Litewskie z państwami Ruskiemi spaść powinno na króla i koronę Polską, z wyjątkiem dóbr ojczystych Troki, i dalszych dziedzicznych majątności, które mają przypaść na *syna jego Michała*⁸⁾. W ślad zatem,

¹⁾ Narbut V. 302, bez żadnych na to dowodów, każe mu się w pogaństwie nazywać „Sigitas“.

²⁾ Rodowód kniazów Odyńcewiczów przy Latopiscu Daniłowicza str. 13.

³⁾ Z Rygi 1 Stycznia 1416. Mistrz inflancki donosi w. mistrzowi, że Witowd zamierza 6 Stycznia wielki zjazd mieć u siebie i zarazem wyprawić wesele *swejej wnuczce i bratu Zygmunтови* etc. (Prochaska, Codex str. 335).

⁴⁾ Narbut, Pomn. pisma hist. 299 i Dzieje VII. 225. Kozłowski, Dzieje Mazowska str. 237.

⁵⁾ Długosz IV. 576

⁶⁾ Przeździecki, Życie domowe Jadwigi i Jagielly str. 92, 97.

⁷⁾ W 1427 r. Trojden ks. Mazowiecki wstawia się u w. mistrza za Janem starościcem Płockim, aby temu ułatwić wstęp do służby: „*praecleari principis domini Michaeli ducis, familiaris vestri, fratris nostri carissimi*“ (Prochaska, Codex str. 771; także Mittheilungen aus dem Gebiete der Geschichte Liv.-Esth.- und Kurland's II. str. 149). Michał był żonaty z siostrą Trojdena wskutek czego ten ostatni nazywa go bratem W 1429 r. komtur Balgi donosi Witowdowi, że *książe Michał* cnotliwie się sprawuje (Prochaska, Codex str. 869).

⁸⁾ Daniłowicz, Skarbiec Nr. 1630. Długosz IV. 448.

książe Michał, syn w. ks. Litewskiego Zygmunta, potwierdza umowy i przymierza z królem i królestwem Polskiem¹⁾.

Od chwili wyniesienia ojca swego na wielkie księstwo, ks. Michał występuje czynnie na widowni politycznej. Wzmianka jakoby w 1434 r. nie sprzyjając ojcu, na czele 200 jezdnych i 60 bojar, przeszedł do obozu Szwitrigajły²⁾, niezawodnie jest mylną. Owszem ks. Michał stał gorliwie po stronie ojca swego i w 1435 r. dowodząc połączonymi Polsko-Litewskimi wojskami odniósł pod Wilkomierzem znakomite zwycięstwo nad Szwitrigajłą i jego sprzymierzeńcem mistrzem Inflantskim³⁾, a następnie pociągnął pod Orszę, Smoleńsk, Połock i Witebsk. Pierwsze dwa miasta zaraz się poddały; pod Witebskiem stał ks. Michał sześć tygodni i nie zdobywszy go musiał odstąpić. Połock musiał także wytrzymać tygodniowe oblężenie. Dopiero w lecie następnego (1436) roku, miasta te nie widząc pomocy od Szwitrigajły, uznały zwierzchnią władzę Zygmunta⁴⁾. Z tego czasu dochował się przywilej ks. Michała, którym dobra swe dziedziczne Rohowo, nadaje w 1437 r. niejakiemu Stanisławowi i Mikołajowi⁵⁾.

Chociaż syn panującego wielkiego księcia, to jednak stosownie do wydanych przez ojca i potwierdzonych przez siebie zapisów, nie powinien był marzyć o objęciu po ojcu najwyższej władzy. Panowie Polscy przypominali mu to przy każdej sposobności a mianowicie w 1438 r. na zjeździe w Sieradzu⁶⁾ i podczas osadzenia Szwitrigajły w Łucku⁷⁾. Tem nie mniej po tragicznej śmierci Zygmunta wystąpił w roli pretendenta i odtąd przez lat kilkanaście idąc śladami Szwitrigajły, którego nie posiadał ani energii ani zdolności, wicherzył i burzył. Zaraz w 1440 r. dowiedziawszy się o śmierci ojcowskiej zamknął się w zamku

¹⁾ 1432 Paźdz. 18. Daniłowicz, Skarbiec Nr. 1630. Sokołowski-Szujski, Codex saeculi XV. str. 76. Rykaczewski, Inventarium str. 382.

²⁾ Raport komtura Rygi do w. mistrza druk. Hildebrand. Liv.-Est.- und Curländisches Urkundenbuch VIII. Riga 1884 str. 475; porównaj Kotzebue Switrigal str. 118.

³⁾ Kronika Bychowca str. 47. Według Długosza IV. 521, wojskiem Zygmunta dowodził Jakób z Kobylan a ks. Michał pozostawiony był w Trokach; porównaj Hildebrand Urkundenbuch VIII. str. 596—597.

⁴⁾ Kronika Bychowca str. 47—48.

⁵⁾ 1437 w Brześciu (Rykaczewski, Inventarium str. 368).

⁶⁾ Długosz IV. 538.

⁷⁾ Tamże 558.

Trockim, a Narbut w jego imieniu opanował zamek Wileński¹⁾. Zygmunt nie wiele pozostawił przyjaciół, to też stronnicy wyniesienia ks. Michała na wielkie księstwo, nie mogli stawić czynnego oporu radzie panów, którzy zjechawszy się do Holszan, czempredziej wystali, braci Michała i Jana Kieżgajłowiczów do królewicza Kazimierza, z zaproszeniem na wielkie księstwo²⁾. Jednocześnie Andruszko Dowojnowicz i Raczko wysłani zostali do króla Władysława do Węgier, nagłąc aby król przysłał na Litwę brata, zanim książę Michał zdoła się umocnić³⁾.

Dowiedziawszy się, że królewicz Kazimierz wyruszył na czele wojska, a nie czując się dość silnym aby mu stawić opór, ani dość bezpiecznym na Litwie, wybrał się ks. Michał do Mazowsza, z zamiarem schronienia się u spokrewnionych książąt⁴⁾. Zamiar swój jednak musiał zmienić po drodze, gdyż z Grodna, które znajdowało się w jego posiadaniu, na czele orszaku złożonego z pięciuset jazdy, wyjechał na spotkanie królewicza. Spotkanie miało miejsce blisko rzeki Swisłoczy; książę Michał wykonał hołd królewiczowi prosząc jednocześnie aby go zachowano przy posiadłościach ojczystych i ukarano zabójców ojca⁵⁾. Hołd ten jednak był tylko pozornym, gdyż stronnicy Michała otwarcie stawiali Kazimierzowi opór; Nacz starosta Brzeski nie wpuścił go do zamku Brzeskiego⁶⁾, Michał Goligin dopiero przed przemocą poddał zamek Trocki⁷⁾; Jurij Nassuta starosta Drohicki i Mielnicki poddał te ziemie, szwagrowi ks. Michała, Bolesławowi księciu Mazowieckiemu, który wskutek dawniejszych zapisów do tych ziem rościł prawa⁸⁾. Najgorzej jednak działo się na Żmudzi, gdzie wypędzono starostę Kieżgajła, a oczekując przybycia ks. Michała obrano innego. Dopiero po kilku latach, i to wskutek układów, udało się Kazimierzowi uspokoić Żmudź i powrócić sobie zachwianą tu władzę⁹⁾. Naturalnym wynikiem

¹⁾ Kronika Bychowca 50.

²⁾ Tamże.

³⁾ Długosz IV. 583.

⁴⁾ Kronika Bychowca 51.

⁵⁾ Tamże i Długosz IV. 606.

⁶⁾ Tamże str. 607.

⁷⁾ Tamże str. 608.

⁸⁾ Tamże IV. 576. Kronika Bychowca 51—52.

⁹⁾ Kronika Bychowca 52 — 53.

tych usiłowań na korzyść ks. Michała, było wyrzucenie tego ostatniego z dziedzicznych posiadłości i zmuszenie go do szukania ucieczki u książąt Mazowieckich.

Tymczasem spór z Bolesławem ks. Mazowieckim o ziemię Drohicką przybierał groźne rozmiary. Celem ułagodzenia tej sprawy odbył się sejm w Parczowie (11 Listopada 1441). Tu stawił się osobiście ks. Michał i skarżył się przed radą koronną „iż pozbawiony ojca niewinnie zamordowanego, a nadto wyzuty z całego dziedzictwa, żyć musi na łasce braci swej żony, książąt Mazowieckich“. Rada koronna uznała za słuszne, prawo ks. Bolesława na ziemię Drohicką i żądała od panów Litewskich aby ks. Michałowi powrócono ojcowiznę, na co gdy się Litwa nie zgodziła, sejm z niczem się rozjechał¹⁾. Wówczas ks. Michał udał się do w. mistrza z prośbą o przytułek i pomoc pieniężną; otrzymał jednak odmowną odpowiedź z powodu przymierza z Litwą, które w. mistrz obawiał się zerwać²⁾. Nie mogąc nakłonić ks. Bolesława do ustąpienia z ziemi Drohickiej, Kazimierz przedsięwziął zbrojną wyprawę na tę ziemię. Na spotkanie jego, również na czele wojsk, wyruszyli książęta Mazowieccy, Bolesław i Władysław, mając w swoim obozie ks. Michała, na którym polegała nadzieja zwycięstwa; spodziewano się bowiem, że przy pierwszym zaraz spotkaniu, większa część wojska Litewskiego przejdzie na jego stronę. Byłoby niewątpliwie przyszło do walki, gdyby za wdaniem się panów Polskich nie stanął układ, mocą którego ks. Bolesław sprzedał Kazimierzowi prawa swe na Drohicz³⁾. W układzie tym niema mowy o ks. Michale; być jednak może, iż w skutek niego mógł powrócić na Litwę, gdzie mu wyznaczono jako udział Bielsk, Brańsk, Suraż, Kleck, Kojdanów i Starodub⁴⁾. Tymczasem śmierć króla Władysława i obiór królewicza Kazimierza na tron Polski, musiały znów obudzić nadzieje ks. Michała na objęcie władzy wielkksiążęcej. Panowie Litewscy jednak, z obawy aby ks. Michał nie mścił się za śmierć ojca, gdyby objął władzę, wstrzymywali Kazimierza od podróży do Polski⁵⁾. Michał z kniaziami Woło-

¹⁾ Długosz IV. 620.

²⁾ Daniłowicz, Skarbiec Nr. 1781—1782. Voigt, Gesch. Preuss. VII. 48.

³⁾ Długosz IV. 658—659.

⁴⁾ Kron. Bychowca 55.

⁵⁾ Długosz V. 15.

żyńskimi (?) uknował spisek na życie Kazimierza; puszcę w której Kazimierz miał odbywać łowy, spiskowcy obsadzili potajemnie siłą zbrojną, podstęp jednak zawczasu został wykrytym, kniazio- wie Wołożyńscy spiskowanie przypłacili życiem, a ks. Michał zbiegł do Moskwy, z pomocą której podobno przedsięwziął nie- udany zamach na Kijów¹⁾.

Kazimierz ciągle wahał się z wyjazdem do Polski, głównie z obawy, aby po jego wyjeździe nie wyniesiono ks. Michała na wielkie księstwo²⁾. Tymczasem Polacy nie mogąc doczekać się Kazimierza, już chcieli obrać królem Bolesława ks. Mazowieckiego, jak wiadomo, blisko spokrewnionego z ks. Michałem. To też wy- bór ten nie mógł być miłym Litwie; nie wstrzymywano zatem więcej Kazimierza, który wybrał się do Polski (1446)³⁾. W na- stępnym roku gdy król po koronacji znajdował się w Kaliszu (24 Lipca 1447), przybył do niego ks. Michał i u nóg królewskich zebrał przebaczenia i łaski. Kazimierz jednak nie dał się prze- błagać; pomny na jego wiarołomność, spiski i podstępny, nie uczynił mu żadnej nadziei, tak, że Michał widząc bezskuteczność swoich prośb, nie pożegnałszy nawet króla odjechał⁴⁾.

Ks. Michał powrócił do Mazowsza i zład ciągle utrzymywał stosunki ze stronnikami swymi na Litwie. Korzystając z nieobec- ności Kazimierza stronnictwo to znów podniosło głowę i pota- jemnie obmyślało środki, jakby ks. Michała osadzić na stolicy Litewskiej. Kazimierz dowiedziawszy się o tem, starał się pojmać Michała; pisał do w. mistrza aby kazał go ująć i wydać mu, gdyby przypadkiem w jego krajach się ukrywał lub przez nie przejeżdżał⁵⁾. Zlecenie to mistrz pruski zakomunikował (11 Wrze- śnia 1447) mistrzowi Inflanckiemu⁶⁾. Wkrótce potem w. mistrz doniósł królowi (17 Paźdz. 1447), że ks. Michał przybył do niego z prośbą, aby mu pobytu w Prusach nie bronił i pozwolił prze- brać się do Inflant, a otrzymawszy odmowną odpowiedź, gwał- tem, na czele 14-tu jezdnych, przedarł się przez puszcze i prze- leciał przez Królewiec. Ścigany, błakał się po lasach i manowcach,

¹⁾ Kron. Bychowca 55—56.

²⁾ Daniłowicz, Skarbiec Nr. 1808.

³⁾ Długosz V. 20—23.

⁴⁾ Tamże 33—34.

⁵⁾ Tamże 40.

⁶⁾ Daniłowicz, Skarbiec Nr. 1851.

aż nareszcie ujęty i przeprowadzony do Królewca, zmuszony był do powrotu tą samą drogą przez którą się przekradł¹⁾.

Widocznie Michał nie czuł się więcej bezpiecznym w Ma- zowszu i szukając pewniejszego schronienia, udał się na Szląsk do Konrada ks. Oleśnickiego²⁾, a z tamąd starał się przedostać do hana Tatarskiego, który obiecał wesprzeć go całą siłą przeciw królowi Polskiemu, celem odzyskania dlań Litwy. Aby zapobiedz połączeniu się księcia z Tatarami, Kazimierz wysłał na granicę silne wojsko³⁾. Było już jednak zapóźno; prowadzeni przez ks. Michała, Tatarzy po trzykroć napadali na Polskę okropnie kraj niszcząc ogniem i łupieżą. Jednocześnie Michał bywał i na Wo- łoszczyźnie, wojewoda której Piotr ociągał się ze złożeniem kró- lowi obiecanego hołdu. Kazimierz, bawiący wówczas na Litwie, pociągnął na czele rycerstwa przeciwko Wołochom i bez rozlewu krwi, zmusił Piotra do złożenia hołdu i wydalenia ks. Michała ze swych posiadłości⁴⁾. Trzy wyprawy Tatarskie prędko po so- bie następowały. Pierwsza miała miejsce w jesieni 1448 r.⁵⁾. Podczas drugiej, na wiosnę 1449 r., której ks. Michał osobiście dowodził, Tatarzy zajęli Starodub, Nowogródek Siewierski i inne zamki; Kazimierz w tym samym jeszcze roku zamki podbierał i ks. Michała z Tatarami wyparł z Litwy. Dowiedziawszy, że ks. Michał osobiście przewodniczy, panowie Polscy niechętnie prze- ciwko niemu walczyli, albowiem ojcu jego zaprzysięgli, że korona Polska nigdy przeciwko niemu wojować nie będzie⁶⁾. Nareszcie w późnej jesieni 1449 r. Michał, na czele Tatarów, po raz trzeci wpadł do kraju i poczynił wszędy okropne spustoszenia⁷⁾.

Kazimierz uwziął się na tego, który mu tyle złego wyrzą- dził; nie zadowolniając się tem, że go wyzuł z ojczyzny i pozba- wił dziedzicznych posiadłości, starał się jeszcze u ościennych

¹⁾ Daniłowicz, Skarbiec Nr. 1854. Długosz V. 40—41.

²⁾ List w. mistrza do króla z d. 5 Stycznia 1448 (Daniłowicz, Skarbiec Nr. 1859). Także Długosz V. 41.

³⁾ List wójta z Soldau do komandora z Osterode z d. 21 Lipca 1448 (Daniłowicz, Skarbiec Nr. 1869).

⁴⁾ Długosz V. 50—51. Jabłonowski, Źródła dziejowe X. Sprawy Wo- łoskie str. 41 — 42.

⁵⁾ List w. mistrza do hr. Oettingen z d. 29 Grudnia 1448 (Daniłowicz, Skarbiec Nr. 1875).

⁶⁾ Długosz 56—57. Daniłowicz, Skarbiec Nr. 1880—1885.

⁷⁾ Daniłowicz Nr. 1888.

władców aby przytułku mu nie dawano. W traktacie przymierza, zawartego w Sierpniu 1449 r., wielki książę Moskiewski Wasil Ciemny zobowiązał się nie dawać przytułku wrogowi Kazimierza, ks. Michałowi i wspólnie z królem przeciwko niemu działać¹⁾. Nieszczęśliwy Michał, nie mogąc nigdzie otwarcie przemieszkiwać, tułał się to u Tatarów, to w krajach Moskiewskich. Niespodziewanego obrońcę znalazł w kardynale Zbigniewie Oleśnickim; ten na zjeździe w Korczynie w 1451 r., otwarcie królowi wyrzucał jego postępowanie względem ks. Michała i pod grozą kławy napominał, aby Kazimierz łaskawie go przywołał „z pustyni Tatarów lub innych barbarzyńców“. Odpowiedź królewska brzmiała stanowczo: „Żadna rada nie zdoła mnie do tego nakłonić, spad- „nie jeszcze nie jednemu głowa nim książę Michał powróci do „swego ojczystego dziedzictwa“²⁾.

Ostatnie chwile życia przepędził ks. Michał w Moskwie, gdzie prawdopodobnie u siostry swej stryjecznej Zofii Witowdówny znalazł schronienie. Tutaj, w monasterze, został otruty, podobno z rozkazu w. ks. Moskiewskiego. Przed śmiercią napisał list do króla, błagając aby go pochowano w Wilnie obok zwłok ojca i stryjów. Umarł krótko przed Szwitrigajłą, a więc w końcu 1451 r. albo na samym początku 1452 r. Zwłoki Szwitrigajły i Michała pochowano jednocześnie w katedrze Wileńskiej, a król Kazimierz uczcił je wspaniałym pogrzebem³⁾.

Ks. Michał umarł bezpotomnie, choć trzy razy ponawiał związki małżeńskie z księżniczkami Mazowieckimi. Pierwszą jego żoną była Anna, córka Ziemowita ks. Płockiego i Aleksandry Olgerdówny⁴⁾. Druga Olka, była siostrą Bolesława ks. Mazowieckiego (a więc córką Bolesława, który umarł przed ojcem i wnuczką Janusza ks. Warszawskiego⁵⁾). Nareszcie trzecia, Katarzyna była siostrą pierwszej żony⁶⁾. W 1453 r. księżna *Katarzyna wdowa po Michale Zygmuntowiczu ks. Litewskim* wpisana została w poczet dobrodzie-

¹⁾ Daniłowicz Nr. 1886.

²⁾ Długosz V. 81.

³⁾ Długosz V. str. 97—98. Kronika Bychowca 56.

⁴⁾ Długosz IV. 320 pod r. 1426.

⁵⁾ Tamże IV. 576 i V. 20 pod r. 1440 i 1446.

⁶⁾ Tamże IV. 320, V. 319, 335.

jów akademii Krakowskiej¹⁾. Taż *Katarzyna* w 1462 r. po zejściu synowców swych książąt Mazowieckich, Ziemowita na Płocku i Władysława na Rawie, wystąpiła z prawami do sukcesji po nich i obraną została księżną Płocką; prędko jednak usunięto ją od rządów, które powierzono Konradowi księciu Warszawskiemu. Ale i ten nie zdołał się utrzymać i Płock dostał się królowi²⁾. Jeszcze w końcu 1463 r. *Katarzyna, księżna Mazowiecka, wdowa po Michale ks. Litewskim*, wspomniana w listach, które do króla w sprawie książąt Mazowieckich pisali papież i cesarz Fryderyk³⁾.

Na kniaziu Michale wygasł ród Kiejstuta, wszelkie podania o pochodzeniu od tego księcia rodzin kniaziowskich, a tem bardziej szlacheckich, należą do bajek⁴⁾.

¹⁾ Zeissberg, Matrikelbuch str. 6.

²⁾ Długosz V. 319, 325.

³⁾ Sokołowski-Szujski, Codex saeculi XV. str. 223 i 228.

⁴⁾ Wspominaliśmy o kniazach Kroszyńskich (patrz wyżej str. 54), którzy niby mają pochodzić od Patirga Kiejstutowicza. Od Towtiwiła niby przez Piotra Białego i Kiszaków, pochodzą Zgierscy (Genealogia Zgierskich przedstawiona Podolskiemu szlacheckiemu zgromadzeniu w 1834 r.). Od Michała Zygmuntowicza wywodzi się rodzina Żagiell herbu Trąby (Kosiński, Przewodnik heraldyczny II. str. 683). Nareszcie p. Petrow (Istorija rodow Russkaho dworianstwa, S. Pbg. 1886 str. 197) od Wojdata wyprowadza kniaziów Ostrojskich!

6. Koriat-Michał¹⁾.

Koriat, szósty syn Gedimina, w udziale otrzymał Nowogródek²⁾. Do starej pargaminowej Ewangelii, niegdyś w bibliotece Puławskiej, dziś w bibliotece publicznej w Petersburgu, wpisano kilkanaście starożytnych nadań na Ławraszewski monaster. Między niemi niejaki, „Jurij Bołkowicz fundował cerkiew Św. Nikoły, „a za rozkazaniem wielkiego kniazia Michała Gediminowicza „przydał tej cerkwi pasznię, ziemię bortną itd.“; naprzeciwko słów „Michała Gediminowicza“ na marginesie inną ręką dopisano: „Kariata kniazia Nowhorodskaho“ r. 1329³⁾. Koriat był więc ochrzczonym pod imieniem Michała, co zresztą potwierdzają i Polscy kronikarze. O życiu jego posiadamy bardzo mało szczegółów; te podaje p. Stadnicki.

Kroniki przypisują Koriatowi czterech synów: Jurja, Aleksandra, Konstantego i Fedora⁴⁾, życiorysy których

¹⁾ Synowie Gedymina I. str. 140—143.

²⁾ Latopisiec Daniłowicza str. 27.

³⁾ Wostokow, Opisanie Russkich i Słowenskich rukopisiej Rumiancowskaho muzeja S. Pbg. 1842 str. 126. Narbut, a za nim i Stadnicki, zamiast „Kariata“ mają mylnie „koronatia“.

⁴⁾ Latopisiec Daniłowicza str. 50. Kronika Bychowca str. 19. W rodowodzie ks. Litewskich, przy kronice Woskresenskiej, Jurij opuszczony (Póln. sobr. Russ. lietop. VII. 256), znajduje się jednak w innych odpisach tego rodowodu (Patrz wyżej str. 5 przypis 1).

opisał p. Stadnicki¹⁾. Mógł jednak Koriat mieć jeszcze kilku synów, albo też który z wyżej wymienionych pozostawił potomstwo. Tych nowych „Koriatowiczów“ p. Stadnicki usiłuje zaliczyć do „innego domu“²⁾.

Kniaź Lew Koriatowicz zginął nad Worskłą w 1399 r. Wspominaliśmy wyżej iż kronika Bychowca utworzyła z niego dwie osoby, kniaziów Hleba i Semena³⁾.

Kniaź Bazyli Koriatowicz w 1403 r. przyrzeka wierność królowi i królestwu Polskiemu i krzywd nie orężem ale prawnie poszukiwać⁴⁾.

Jeden z synów Koriata zaślubił w 1356 r. córkę Iwana Iwanowicza w. ks. Moskwy⁵⁾; późniejsze źródła zowią go **Dymitrem** a żonę jego Liubow⁶⁾.

Wyżej, pod Aleksandrem Narimontowiczem, staraliśmy się wykazać bezzasadność twierdzenia Paprockiego, który od Koriata wyprowadza *kniazów Rożyńskich*⁷⁾. Tyleż prawdopodobieństwa ma wywód *kniazów Kurcewiczów*, którzy dziś używają przydomku „Koriatowicz“ i herbu Pogonia⁸⁾, albowiem nawet heraldycy krajowi nie uznają ich za potomków Koriata. Okolski każe im pochodzić z książąt Ruskich⁹⁾, a Niesiecki zauważył iż „ich drudzy do Koryata księżęcia Nowogrodzkiego, jednego z synów Gedymina w. ks. Litewskiego, naciągają“¹⁰⁾.

Kniazowie Kurcewicze pochodzą z kniazów osiedlonych w północnej części Wołynia. Protoplasta ich *kniaz Michał Kurcewicz* otrzymał w 1451 r. przywilej na Buremlę, Nowo-

¹⁾ Synowie Gedymina I. str. 143—181. Dziwna rzecz dla czego p. Stadnicki wylicza ich w odmiennej kolei?

²⁾ Synowie Gedymina I. 180.

³⁾ Patrz wyżej str. 36 przypis 4.

⁴⁾ Rykaczewski, Inventarium str. 378. Daniłowicz, Skarbiec Nr. 761.

⁵⁾ „Kniaź wielki Iwan Iwanowicz, wnuk Daniłow, oddał dszczer swoju w Litwu za Kariadowa syna, wnuka Gedimanowa“ (Póln. sobr. Russ. lietop. X. 228).

⁶⁾ Malgin, Zercalo str. 334. Karamzin IV. str. 174. Dolgorukow (Ross. rodosl. kn. I. str. 275) daje Korybutowi drugą żonę: „Liubow ks. Moskiewską“.

⁷⁾ Patrz wyżej str. 14.

⁸⁾ Dolgorukow, Ross. rodosl. kniga I. str. 337. Kosiński, Przewodnik heraldyczny II. str. 240.

⁹⁾ Okolski, Orbis Polonus I. str. 510.

¹⁰⁾ Niesiecki wyd. Bobrowicza V. str. 452.

sełki, Korsów, Stratyń, Nowosielce, Obzyr i Zmejnek¹⁾. W drugiej połowie XV-go wieku żył *kniaź Wasil Kurcewicz*²⁾. Kniaziowie *Wasil, Bohdan i Michał Kurcewicze* władali w 1545 r. majątkami w powiecie Włodzimierskim³⁾. W 1536 r. *kniaziowie Wasil i Bohdan Iwanowicze Kurcewicze i brat ich kniaź Dymitr Boremski* prawowali się o dwór Nowosielce⁴⁾. Jednocześnie żył *kniaź Iwan Wasilewicz Kurcewicz*⁵⁾. Trochę przedtem bo w 1509 r., spotykamy *kniazia Lwa Buremskiego*⁶⁾, po którym przywilej na dwór Jurkowski pod Łuckiem otrzymuje w 1521 r. *zięć jego Michał Wasilewicz Swiniuski*⁷⁾. W połowie XVI-go wieku *kniaź Wasil Kurcewicz* nosił przydomek „*Bułyha*“⁸⁾. Oto pierwsze wzmianki o tej rodzinie we współczesnych dokumentach.

¹⁾ Patrz wyżej str. 24 przypis 7.

²⁾ Metr. Lit. Ks. Zap. 4 f. 75 odw. i Metr. Wołyńska Ks. 6 f. 254 odw.

³⁾ Źródła dziejowe VI. Jabłonowski, Rewizya zamków ziemi Wołyńskiej. Warszawa 1877, str. 56.

⁴⁾ Metr. Lit. Ks. Zap. 19 f. 163.

⁵⁾ Tamże f. 265.

⁶⁾ Tamże Ks. 8 f. 449.

⁷⁾ Tamże Ks. 22 f. 46.

⁸⁾ Rewizya puszczy... zostawlenaja Wołowiczem 1559 g. i przywilegi Pinskih powiata 1554 g. Wilno 1867 str. 96.

7. Lubart-Dymitr¹⁾.

Fakt, że *Lubart* najmłodszy z synów Gedimina, był wyznawcą obrządku wschodniego, w którym nosił imię *Dymitra*, dziś nie przedstawia więcej żadnej wątpliwości. Dochował się list cesarza Greckiego, pisany w 1347 r. do *księcia Włodzimierskiego Dymitra-Lubarta*, w którym cesarz donosi, że tylko z powodu zatargów, między patriarchami w Konstantynopolu, postanowiono metropolitę Halickiego, a teraz przy nowym patryarsze cała Ruś ma podlegać władzy metropolity Kijowskiego²⁾. W 1379 r. *Dymitr wielki książę na Włodzimierzu i Łucku* wydaje zapewnienie radzie miasta Lwowa co do składu towarów³⁾. Nadpis na dzwonie cerkwi Św. Jerzego we Lwowie świadczy, że dzwon ten

¹⁾ Synowie Gedymina H. 25—48 i 152—161.

²⁾ W. Grigorowicz, Protokoły Konstantinopolskaho Patriarchata XIV. stolecia (Rozprawa umieszczona w czasopiśmie: Żurnal ministerstwa narodnaho proswieszczenia r. 1847 cz. 54 str. 131—164, specjalnie str. 139). Opisane tu dwa kodeksy Greckie, cesarskiej biblioteki w Wiedniu, zawierają wiele posłań i listów do książąt Ruskich, Litewskich i króla Kazimierza Wielkiego (Patrz wyżej str. 27 przypis 4). Porównaj także: Smirnow, Sud'by Czerwonoi ili Halickoi Rusi do sojedenienija jeja s Polszeju. S. Pbg. 1860 str. 139.

³⁾ Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tak zwanego Bernardyńskiego we Lwowie III. str. 59; Supplementum ad historica Russiae monumenta. Petropoli 1848 str. 128.

ulanym został „przy księciu Dymitrze“¹⁾). Imię tego księcia *Dymitra* spotykamy nadto w kilku pomnikach²⁾).

Lubart umarł około 1384 r.³⁾ Kroniki wspominając o jego żonach nie wymieniają ich imion i takowe znajdujemy dopiero w późniejszych źródłach. Pierwsza, według p. Stadnickiego, była córką Lwa Jurjewicza księcia Łuckiego⁴⁾. Według źródeł rosyjskich była nią Anna córka Andrzeja Jurjewicza księcia Włodzimierskiego⁵⁾. O drugiej, wiemy z kronik Ruskich, że Lubart w 1349 r. zaślubił córkę Konstantego Borysowicza księcia Rostowskiego, siostrzenicę Szymona Iwanowicza w. ks. Moskwy⁶⁾. Źródła Rosyjskie dają jej imię *Ahafi*⁷⁾, prawdopodobnie jednak nazywała się *Olga*, jak to poświadcza dokument (wystawiony prawdopodobnie około 1385 r.), którym wielki książę Fedor, z braćmi swymi Łazarzem i Semenem i matką *Olga*, wydają zapis kniaziewi Fedorowi Daniłowiczowi, iż nie będą pretendować do jego posiadłości⁸⁾. Jeżeli ten dokument odnosi się w istocie do potomków Lubarta, to ten ostatni bezpotomny z pierwszą żoną, pozostawił z drugiej, Olgi, trzech synów: Fedora, Łazarza i Semenę. O dwóch ostatnich więcej nie słychać.

Fedor Lubartowicz był po ojcu księciem na Włodzimierzu i Łucku. P. Stadnicki skreślił po mistrzowsku koleje jego życia w latach 1386—1393, jak wyzutym został z Łucka, który nadano Witowdowi, a następnie, w zamian za Włodzimierz otrzymał udział w ziemi Siewierskiej⁹⁾. Ziemia ta, na krańcu Litwy, więcej od innych wystawiona na napady Tatarów, była istnem miejscem wygnania. To też Fedor Lubartowicz zapewne zajrzał

¹⁾ Zubrzycki, Rys do historii narodu Ruskiego w Galicyi. Lwów 1837, str. 58.

²⁾ Akta grodzkie i ziemskie III. 59.

³⁾ Przeżył króla Ludwika (Długosz III. 388), zaś w 1386 r., w przywileju kniaziewi Fedorowi Daniłowiczowi na Ostróg, wspomniany jako nie żyjący (Radziwiński i Rulikowski, Kniaziowie i Szlachta str. 23—24).

⁴⁾ Synowie Gedymina II. str. 25.

⁵⁾ Chmyrow, Alfawitno sprawocznij pereczeń udielnych kniaziej str. 33 Nr. 352.

⁶⁾ Połn. sobr. Russ. lietop. VII. 215, X. 221 itd.

⁷⁾ Chmyrow str. 7 Nr. 207.

⁸⁾ Rulikowski i Radziwiński, Kniaziowie i Szlachta str. 25.

⁹⁾ Synowie Gedymina II. 161—168.

tylko do swej nowej dzielnicy, przynajmniej żadnych śladów pobytu swego w niej nie pozostawił, i jako malkontent połączył się ze Szwitrigajłą, który naówczas przebywał w Węgrzech¹⁾. Oboje udawali się z prośbą o pomoc do wielkiego mistrza, który w 1398 r. odpowiada książętom Bolesławowi, niegdy Szwitrigajle, synowi Olgerda i *Feduszkowi synowi Lubarta*, wygnanym z Litwy i wzywającym go o pomoc, że osobnego poselstwa do nich wysłać nie może, lecz że mogą oni porozumieć się z poselstwem zakonu, bawiącym obecnie u króla Zygmunta²⁾. Wkrótce potem obaj zbiegowie, pogodziwszy się z królem, powrócili do kraju. Szwitrigajło otrzymał ziemię Podolską i Żydaczew z okresem³⁾. Żydaczew niezawodnie ustąpił Fedorowi; niezaprzeczone ślady długiego pobytu *kniazia Fedora Lubartowicza* w tem miejscu, znajdujemy w licznych przywilejach i wyrokach, przez niego w latach 1400?—1430, w Żydaczewie wydanych⁴⁾.

Niezbyt wielka odległość Żydaczewa od Krakowa, pozwałała Fedorowi bywać dość często na dworze królewskim. W 1407 r. „*Fieduszek Lubartowicz*“ podpisany jako świadek na przywileju, którym król Władysław zatwierdza uposażenie władcy Przemyskiego⁵⁾. Długosz świadczy, iż „*Fieduszek książę Litewski*“ należąc do orszaku królewskiego, brał udział 1410 r. w bitwie pod Grunwaldem⁶⁾. Ten sam książę *Feduszek* bawił przy królu

¹⁾ Bracia Władysława Jagielly str. 308.

²⁾ Voigt, Codex dipl. Prussicus VI. str. 61. Prochaska, Codex epistolarius Vitoldi str. 50.

³⁾ Długosz III. 521.

⁴⁾ Istnieje cały szereg takich dokumentów z lat: 1400? (Dzieduszycki, Kronika domowa, Lwów 1865 str. 31), 1411 (Akta grodzkie i ziemskie III. 164, Przegląd Archeologiczny pod redakcją K. Widmanna, Lwów 1882—1883 I. str. 80, Dzieduszycki str. 31), 1413 (Dzieduszycki str. IV.—V.), 1421 (Tamże str. XI.—XII. i Akty Zapadnoj Rossii I. str. 42), 1428 (Tamże str. XII.—XIII. i Akt. Zap. Ross. I. str. 43), 1430 (Tamże str. XIII.—XIV. i Akt. Zap. Ross. I. str. 44) i bez roku (Tamże VII.—IX. i IX.—XI. i Akt. Zap. Ross. I. str. 42). Jeden z nich p. Stadnicki odnosi mylnie do r. 1463! (Synowie Gedymina II. str. 170). Wszystkie te dokumenty, wystawione w Żydaczewie, zaczynają się od słów: „*My kniaz Fedor Lubartowicz*“.

⁵⁾ Akta Grodzkie i ziemskie VII. str. 50 i Zubrzycki, Rys do historii str. 7—9.

⁶⁾ Długosz IV str. 48.

w Marcu 1413 r. w Nowem mieście ¹⁾ i w Sierpniu tegoż roku w Wiślicy ²⁾.

Po śmierci Witowda chwila świetności błysnęła dla Fedora. W Lipcu 1431 r. w czasie wyprawy na Łuck „król nadał i zapisał miasto Włodzimierz, wraz z jego obwodem, *książęciu Fieduszkowi, swemu rodzonemu bratankowi*, ale schizmatykowi „Ruskiego wyznania“ ³⁾. A więc po blisko 40-tu latach Fedor posiadał napowrót ojcowiznę. Szczęście jednak było nader krótkie; opisując zdarzenia, które miały miejsce w końcu Sierpnia tegoż roku, Długosz wspomina: „umarł pod te czasy *książe Fieduszko, Rusin, bratanek króla Władysława*, który wszystkie klejnoty, skarby, konie, szaty, dobra i własności dziedziczne, odkazał królowi, król zaś rozdał je wspaniale między swoich rycerzy ⁴⁾. Fakt, że Fedor Lubartowicz uczynił króla ogólnym swoim spadkobiercą, jasno dowodzi, że nietylko nie pozostawił żadnego potomstwa, ale nawet nie miał bliskich krewnych, a mianowicie potomków braci lub sióstr. Na nim więc wygasł ostatecznie ród Lubarta; wszelkie podania o jego potomstwie urosły w drugiej połowie XVI-go wieku i odnieść je należy nie do Fedora Lubartowicza, ale do brata jego stryjeczego Fedora Olgerdowicza ⁵⁾.

Domysł p. Stadnickiego, że Fedor Lubartowicz mógł żyć jeszcze w 1463 r. ⁶⁾, jest nieuzasadniony; również mylnem jest twierdzenie p. Stadnickiego, oparte na pomniku Uniowskiej cerkwi, że miał potomstwo ⁷⁾, albowiem pominnik ten, tak jak wszystkie inne, wylicza nie dzieci Fedora, ale już nie żyjących jego przodków i krewnych, za dusze których cerkwi modlić się polecał.

¹⁾ Przeździecki, Życie domowe Jadwigi i Jagielly str. 98.

²⁾ Tamże str. 99.

³⁾ Długosz IV. str. 413.

⁴⁾ Tamże str. 420.

⁵⁾ Rodowód kniaziów Litewskich. (Póln. sobr. Russ. lielop. VII. 256), od Lubarta wywodzi kniaziów Sanguszków i Kobryńskich; Paprocki (Herby wyd. Turowskiego str. 828—829) kniaziów Czartoryskich i Sanguszków. Patrz niżej pod Fedorem Olgerdowiczem.

⁶⁾ Synowie Gedymina II. 170.

⁷⁾ Tamże II. 171 i 260.

SYNOWIE OLGERDA.

Historycy nie mogą się zgodzić co do imion synów Olgerda, wielkiego księcia Litewskiego¹⁾, ani co do tego z jakich matek się rodzili, lub w jakiej kolei starszeństwa po sobie następowali.

Pierwszy Daniłowicz starał się rozebrać krytycznie podania kronikarskie²⁾; przeliczywszy je jednak doszedł do przekonania, że najlepiej synów Olgerda wylicza Onacewicz, choć ma w ich liczbie Minigajłę i Butawa³⁾. P. Stadnicki cały tom poświęcił Olgerdowiczom⁴⁾; szkoda jednak, że wyliczając „braci Władysława Jagiełły“, poszedł za rodowodem książąt Litewskich przy kronice Woskresenskiej, ułożonym w XVI-tym wieku⁵⁾, który synów Olgerda wylicza w następujący sposób:

Z pierwszej żony:	Z drugiej, ks. Julianny Twerskiej:
1. Andrzej Połocki,	6. <i>Jakób</i> -Jagajło,
2. Dymitr <i>Trubecki</i> ,	7. Skirgajło,
3. Konstanty <i>Czartoryski</i> ,	8. Semen-Lugwen,
4. Koribut,	9. Zigont (Wigunt),
5. Włodzimierz Kijowski.	10. Kirigajło,
	11. <i>Minigajło</i> ,
	12. Szwitrigajło.

¹⁾ Patrz wyżej str. 26.

²⁾ Daniłowicz, Skarbiec Nr. 460.

³⁾ Żegota Onacewicz, *Panowanie Kazimierza, Jana Alberta i Aleksandra Jagiellończyków z rękopismów Jana Albertrandego*. Warszawa 1827. Tabl. geneal. przy tomie II.

⁴⁾ Bracia Władysława Jagiełły Olgerdowicza. Lwów 1867.

⁵⁾ *Polnoje sobranie Russkich lietopisiej VII*. str. 255—256.

P. Stadnicki uwierzył ślepo autorowi rodowodu i tylko porządek, w którym tenże synów Olgerda wylicza, zmienił¹⁾. Wprawdzie zastrzega p. Stadnicki, iż wiara jego w powyższy rodowód „tyczy się tylko imion synów Olgerda“; dla czegoż jednak wierzyć „w niezmaconą prawdę“ kronikarza, który kilka wierszy dalej na sześciu synów Kiejstuta, aż czterech wylicza fałszywie, gdy w ich liczbie, oprócz Witowda i Zygmunta, ma *Lugwena*, *Skirgajle*, *Rimawida* i *Szwitrigajle*²⁾. Wiara w rodowód powyższy już choćby dlatego może być zachwiana, iż w drugiej części tejże kroniki Woskreseńskiej, przy opisanu śmierci Olgerda, synowie jego wyliczeni całkiem odmiennie i zgodnie z podaniami innych Ruskich kronik³⁾.

Fakt, że wielki książę Olgerd miał dwunastu synów był głośnym na Litwie, Rusi i nawet w Polsce. Wszyscy kronikarze o tem wiedzą; nie wszyscy jednak znali dokładnie wszystkich dwunastu, a ponieważ listę trzeba było skompletować, brali więc z imion, które obok innych synów Olgerda spotykali te, które dla roli braci Jagajły wydawały im się najodpowiedniejszemi. Takim sposobem do synów Olgerda zostali policzeni: *Minigajło*, *Żedewit*, *Wasil*, *Borys*, *Narimont*, *Lubart*, *Butaw*, a nawet *Iwan Ostrogski* i *Olelko Kijowski*.

Minigajło z Dziewieniszek, na chrzcie Michał, syn Gedygolda, piastował w latach 1387—1398 urząd starosty Oszmiańskiego; przez następne lata występuje bez żadnego tytułu. Należał do najznakomitszych panów Litewskich skoro, niemal stale, podpisał swój kładł zaraz po książętach, przed innymi bojarami. Akt unii w Horodle 1413 r., gdzie przyjął herb Rawa, podpisał jako kasztelan Wileński; ostatnia to o nim wzmianka. Musiał umrzeć bezpotomnie około 1416 r.⁴⁾

¹⁾ 1. *Wingolt-Andrzej*, 2. *Korybut-Dymitr*, 3. *Dymitr Trubczeski*, 4. *Włodzimierz*, 5. *Konstanty*, 6. *Jagello-Władysław*, 7. *Wigand-Teodor-Aleksander*, 8. *Korygiello-Bazyli-Kazimierz*, 9. *Skirgiello-Iwan*, 10. *Lichwen-Szymon*, 11. *Minigajło-Michał*, 12. *Swidrygiello-Bolesław*.

²⁾ *Poń. sobr. Russ. lielop. VII. str. 255.*

³⁾ *Tamże VIII. str. 25.*

⁴⁾ Wyliczamy ważniejsze wzmianki o nim: 1387 „*Michaele alias Minigal Gedigoldi capitaneo de Oschmena*“ (*Krupowicz, Zbiór dyplomatów str. 3, 4. Daniłowicz, Skarbiec Nr. 538, 540 i 544, w ostatnim zamiast „de Oschmena“ mylnie „Dostrinensi“*), 1388—1389 „*Minkajło z Oszmeny*“ (*Daniłowicz, Skarbiec Nr. 558; Berszadzki, Dokumenty i registry k historii Litewskich*

Iwan Żedewid niezawodnie istniał tylko w fantazyi kronikarza Litewskiego, który go liczy do synów Olgerda z pierwszej żony i każe mu władać ziemią Podolską¹⁾. Tenże kronikarz, w bałamutnej opowieści o pochodzie w 1412 r. na Niemców, każe *kniazowi Iwanowi Żedewidowi* ginąć w zasadzce²⁾, a córkę jego niby *kniahinię Zofię Żedywidównę*, dziedziczkę ziemi Podolskiej, wydaje za kniazia Mitka Zubrewickiego³⁾. Wszystko to wierutna bajka, albowiem współczesne źródła, ani inne kroniki, o żadnym Żedewidzie nie czynią wzmianki. W Olgerdostwo jego uwierzył Narbut, dokonponowawszy ze swej strony szczegół, że umarł w 1358 r.⁴⁾, a p. Stadnicki czyni go indentycznym z domniemanym zięciem Kiejstuta Żodejką⁵⁾. W połowie XV-go wieku żyli w istocie *kniaz Dymitr Semenowicz Zubrewicki i żona jego Zofia*⁶⁾, nigdzie jednak nie powiedziano aby ta ostatnia była córką jakiegoś Żedewida!

Wasil, którego kronika Bychowca liczy do synów Olgerda, będzie to niezawodnie kniaz Wasil Piński, występujący w liczbie braci Jagajły i Witowda⁷⁾.

Długoszowi Olgerdowicze: *Borys*, *Narymunt*, *Lubart* i *Butaw*, byli: pierwszy zięciem Olgerda, księciem Suzdalskim⁸⁾, dwaj następni synami Gedimina, a czwarty synem Kiejstuta.

Jewrejew. S. Pbg. 1882 I. str. 28), 1393 „*Minigal starosta Wileński*“? (Przeździecki, *Życie domowe str. 36. „Starosta Wileński“ jest niezawodnie dodatkiem samego Przeździeckiego, co nam zresztą przypis tamże objaśnia*), 1398 „*Myng-hail star. w Aschmyrna*“ (*Daniłowicz, Skarbiec Nr. 695. Już w 1401 r. starostą Oszmiańskim Ostyk. Prochaska, Codex str. 73*), 1401 „*Minigajło Gedigoldi cum fratre germano Swiwilone*“ (*Prochaska, Codex str. 73; ten sam dokument odmiennie, Daniłowicz Nr. 726, Volum. legum. I. f. 61*), 1404 „*Myngail*“ (*Prochaska str. 103, 104*), 1407 „*Minigajł*“ (*Daniłowicz Nr. 8⁵6*), 1411 „*Michał alias Minigajł z Deweniszek*“ (*Daniłowicz Nr. 9⁹*), 1412 „*Michał alias Minigajł*“ (*Tamże Nr. 9⁸⁵*), 1413 „*Minigail castellani Wilnensis arma Rawa*“ (*Rzyszczewski & Muczkowski, Codex diplomaticus Poloniae I. str. 288 i inni*). Porównaj Senatorowie i dygnitarze str. 77.

¹⁾ *Kronika Bychowca str. 22.*

²⁾ *Tamże str. 40.*

³⁾ *Tamże str. 45.*

⁴⁾ *Narbut V. str. 238—239.*

⁵⁾ *Patrz wyżej str. 51 przypis 6.*

⁶⁾ *M. Lit. Ks. Zap. 2 f. 125, 239, Ks. Zap. 6 f. 272 i Archeogr. Sbornik dokumentów Wilna VI. str. 1. O Żedewidzie porównaj: Molczanowski, Oczerk izwiestij o Podolskiej zemli do 1434 g. Kiew 1885 str. 351—353.*

⁷⁾ *Patrz wyżej str. 21.*

⁸⁾ *Patrz wyżej str. 28.*

Nareszcie *Iwan Ostrogski* (osobistość urojona) i *Olelko Kijowski* (syn Włodzimierza Olgerdowicza), do synów Olgerda policzeni zostali w cytowanym przez Karamzina ułamku kroniki, która się odznacza swoją niedorzecznością¹⁾.

Główne trzy źródła: Litewskie, Polskie i Ruskie po swojemu wyliczają synów Olgerda. *Litewskie*, przedstawione są przez kronikę Bychowca²⁾, według której Olgerda synami byli:

Z Anny ks. Witebskiej:	Z Julianny Twerskiej:
1. Wołodymir Kijowski,	7. Jagiejło Władysław,
2. <i>Iwan Zedewid Podolski</i> ,	8. Skirgayło,
3. Semen Lyngweney Mścislowski,	9. Szwitrygayło,
4. <i>Wingolt Andrey Trubczeski</i> ,	10. Korbut,
5. Konstantyn Czernihowski	11. Dmitrey <i>Korecki</i> ,
i Czartoryski,	12. <i>Wasiley</i> .
6. <i>Fedor Sanguszko Lubomlski</i> ,	

Za kroniką Bychowca poszli Stryjkowski³⁾ i Kojalowicz⁴⁾, zowiąc tylko 12-go Wasila — Wiguntem, a także Narbut, choć ma trochę więcej, nie zawsze szczęśliwych zmian⁵⁾.

Według *wersyi Polskiej*, Długoszowej⁶⁾, Olgerd z jedynej żony księżniczki Twerskiej miał synów:

1. Jagejło,	3. Świdrygełło,
2. Skirgełło,	4. <i>Borys</i> ,

¹⁾ Według tej kroniki synami Olgerda byli: Korybut, Skirgiełło, Korygiełło, Szwitrigajło, *Minigajło*, Andrzej Połocki, Włodzimierz *Bielski* i Kijowski, *Iwan Ostrogski*, Jagajło, Lugwen *Wolyński*, *Wasil Czartoryski*, *Olenko Kijowski* (Karamzin wyd. Ejnerlinga V. przypis 50).

²⁾ Narbut, Pomniki do dziejów Litewskich, Wilno 1846 str. 22.

³⁾ Kronika wyd. 1846 r. II. str. 57 — 58.

⁴⁾ Kojalowicz, *Historiae Lithwanae* 1650 r. I. str. 353—354.

⁵⁾ 1. Włodzimierz Kijowski ur. 1316, 2. *Iwan Zoziewit Podolski* † 1358, 3. Symon Langweniej Mścislowski † 1370, 4. Andrzej *Wingolt na Trubczesku* i Połocku ur. 1325, 5. *Konstanty Korygiełło* na Czernihowie i Czartorysku † 1390, 6. *Borys-Henryk-Butaw*, 7. Jagiejło, 8. Skirgełło *Kazimierz* ur. 1352 † 1394, 9. *Swidrygełło-Lew-Bolesław* ur. 1356, 10. *Dymitr Korybut na Drucku etc.* ur. 1357 † 1399, 11. *Dymitr Korecki* ur. 1359 † 1399, 12. *Wasil Aleksander Wigund*.

⁶⁾ Długosz, *Dziejów Polskich* ks. 12. Kraków 1868 III. str. 379. Za nim Kromer, *O sprawach i dziejach etc.* ks. XXX. Kraków 1611, str. 309; *Bielski*, *Kronika Polska*, Warszawa 1830, III. str. 140; *Paprocki*, *Herby* wyd. Turowskiego str. 761; *Gwagnin*, *Kronika Sarmacyey Europejskiej*, Kraków 1611, *Kronika W. X. Litewskiego* str. 26.

5. Korybut,	9. Langwin,
6. Wigunt,	10. <i>Lubart</i> ,
7. Korygiełło,	11. Andrzej,
8. <i>Narymunt</i> ,	12. <i>Butaw</i> .

Widzimy więc, iż źródła Litewskie znały tylko 10-ciu synów i dla uzupełnienia liczby wstawili Żedewida i Wasila. Jeszcze większy błąd popełnił Długosz, gdyż znając tylko 8 synów, dla skompletowania tuzina dodał dwóch synów Gedimina, zięcia Olgerda i syna Kiejstuta. Naruszewicz wyrzucił „Langwina“ a dopisał Włodzimierza i Konstantego, przez co otrzymał 13-tu synów¹⁾.

Źródła Ruskie, z pominięciem wyżej przytoczonego rodo-wodu książąt Litewskich²⁾, prawie jednoznacznie wyliczają Olgerdowiczów; mówimy „prawie jednoznacznie“, albowiem trzy kroniki, z pominięciem Wigunta, dwunastego syna nazywają *Minigajłą*, czwarta kronika Twerska, widocznie błąd ten poprawia gdy zamiast *Minigajły* kładzie Wigunta, ulubionego brata królewskiego, istnienie którego nie może podlegać żadnej wątpliwości³⁾. Te cztery kroniki zgadzają się jak najzupełniej co do tego, że pięciu synów:

Andrzej,
Dymitr,
Konstanty,
Włodzimierz,
Fedor,

rodzili się z pierwszej żony Olgerda, a siedmiu z drugiej. Różnica zachodzi co do czterech najmłodszych synów; gdy bowiem trzy kroniki mają: „*Korigajło*, *Lugwen*, *Szwitrigajło* i *Minigajło*“, czwarta Twerska, wylicza siedmiu braci w następującym porządku:

Koribut,
Skirgajło,
Jagajło,
Szwitrigajło,

¹⁾ Naruszewicz, *Dzieje Narodu Polskiego* wyd. Turowskiego. *Tablice genealogiczne* przy tomie V. str. XIX.—XXVI.

²⁾ Patrz wyżej str. 79.

³⁾ *Kroniki*: *Nowogrodzka* czwarta (Połn. sobr. Russ. lielop. IV. str. 72), *Sofijska* pierwsza (Tamże V. str. 236), *Woskresenska* ciąg dalszy (Tamże VIII. str. 25) i *Twerska* (Tamże XV. str. 436).

Korigajło,
Lugwen,
Wigunt.

Tylko ta lista synów Olgerda zasługuje na wiarę, albowiem przedstawia nam dwunastu synów, istnienie których *potwierdzają współczesne dokumenty*. Uderza tu i ta okoliczność, że *synowie Olgerda z pierwszej żony noszą tylko imiona chrześcijańskie, a synowie drugiej tylko pogańskie*. Wprawdzie kronika Bychowca do synów Olgerda i pierwszej jego żony liczy *Wingolta Andrzeja Trubczeskiego*, gdy jednak jednocześnie opuszcza Wigunta, a Andrzeja liczy do synów Kiejstuta, twierdzimy więc stanowczo, iż „Wingolt“ ma tu oznaczać „Wigunta“, słowa „Andrzej Trubczeski“ położone dzięki bałamuctwu, które za synów Olgerda poczytuje Żedewida, Wasila i księcia Koreckiego¹⁾.

Dlaczego jednak synowie Olgerda z pierwszego małżeństwa noszą tylko imiona chrześcijańskie, a z drugiego, przeciwnie, tylko imiona pogańskie? — Jeszcze przy życiu ojca swego Olgerd w udziale otrzymał Krewa, a następnie ożeniwszy się z dziewczką księstwa Witebskiego posiadał Witebsk. Niema wątpliwości, że Olgerd ochrzcił się dla żony²⁾. W owym czasie Gedin nie był przeciwnym chrześcijaństwu; nie tylko zezwolił na ochrzczenie się synów swych Narimonta, Olgerda, Koriata i Lubarta, ale sam nosił się z zamiarem przyjęcia chrztu, jak to dowodzi korespondencja jego z papieżem³⁾. Pod wpływem jednak rozbójniczych napaści Zakonu, chwilowy prąd ten się zmienił i na Litwie przeciwko chrześcijaństwu silna wyrosła opozycja. Wielki książę musiał koniecznie być poganinem i Jewnut przyjął chrzest dopiero po strąceniu swoim z godności wielkksiążęcej. Olgerd nie będąc ani najstarszym z synów, ani ulubieńcem ojca, nie marzył o objęciu po nim najwyższej władzy; przesiadywał spokojnie w Witebsku i synów wychowywał w wierze Ruskiej. Imion pogańskich żadnego z nich nie znamy i w dziejach występują tylko pod imionami: *Andrzej, Dymitr, Konstanty, Włodzimierz i Fedor*. Wprawdzie kroniki Ruskie podają, że

¹⁾ Patrz wyżej str. 82.

²⁾ Kronika Bychowca str. 20 i Gustynska (Póln. sobr. Russ. lietop. II.) str. 349. Patrz wyżej str. 26.

³⁾ Daniłowicz, Skarbiec Nr. 238 — 313.

Andrzej Olgerdowicz, przybywszy w 1342 r. do Pskowa, był jeszcze nie ochrzczonym i tu dopiero obrzęd ten nad nim dopełniono¹⁾; być jednak może, iż wyznając dotąd chrześcijaństwo nie oficjalnie, po raz pierwszy publicznie do niego przystąpił. Ci Olgerdowicze starszej linii wyraźnie różnią się od braci swoich przyrodnich, synów ojca z drugiej matki; z bratem swym królem Władysławem w rzadkich pozostawali stosunkach, na dworze w Krakowie nie bywali, to też Długosz z nich zna tylko Andrzeja, więzionego przez kilka lat w Chęcinach²⁾.

Po wyniesieniu Olgerda na wielkie księstwo, stosunki się zmieniły; polityka wymagała aby wielki książę do chrześcijaństwa się nie przyznawał. Nie obcym wzmacniającemu się prądowi pogaństwa musiał być Kiejstut, sam żonaty z poganką i gorliwy stronnik wiary i obyczajów swoich przodków. To też synowie Olgerda i Julianny księżniczki Twerskiej, którą poślubił w 1349 r. będąc już wielkim księciem, nie byli ochrzczeni przy urodzeniu, i po śmierci ojca występują tylko ze swymi pogańskimi imionami. W 1382 r. na wyspie rzeki Dubissy wszyscy bracia w liczbie siedmiu: *Jagajło* (Jagal) wielki król Litewski, *Skirgajło* (Skirgal) książę Trocki, *Koribut* (Cariebut), *Lingweni* (Langwenne), *Korigajło* (Carigal), *Wigunt* (Wygant) i *Szwitrigajło* (Swetregal), za wiedzą i zgodą matki swej, wielkiej królowej Julianny, zawierają trzy układy z zakonem, na mocy których ustępują zakonowi Żmudź i zgadzają się na czteroletnie zaczepno-odporne przymierze, w ciągu którego *obowiązują się przyjąć chrzest*³⁾. Dokumenty te dają nam *kolej starszeństwa* w jakiej bracia po sobie następowali.

Pierwszym z braci, za przyczyną matki swej, ochrzcił się Skirgajło, jak to widać z listu wielkiego komandora Wilhelma Helfenstein do królowej (sic) Julianny, w którym ten *pozdrowia ją z nawróceniem syna i wyraża nadzieję, że jej się uda i innych synów skłonić do podobnego kroku*⁴⁾. Skirgajło przeszedł na wiarę

¹⁾ Póln. sobr. Russ. lietop. IV. str. 56, V. str. 13 i 224, VII. str. 208 i X. str. 215.

²⁾ Patrz wyżej str. 83.

³⁾ Raczyński, Codex dipl. Lithuaniae str. 56—60. Daniłowicz, Skarbiec Nr. 480—482.

⁴⁾ List ten druk. Narbut V. dodatek II.

Ruską, w której przyjął imię *Iwana*¹⁾; w 1384 r. *nazwany on schizmatykiem a bracia jego jeszcze niewiernymi*²⁾. Za przykładem Skirgajła poszli bracia jego Koribut i Lingweni, obaj ochrzczeni zostali według obrządku wschodniego, pierwszy pod imieniem *Dymitra*³⁾, a drugi *Szymona*⁴⁾. W 1385 r. przed królową Elżbietą, Jagajło obiecuje przyjąć wiarę rzymsko-katolicką *współ z braćmi, którzy się jeszcze nie pochrzcili*⁵⁾. Byli to czterej bracia, którzy 14-go Lutego 1386 r. w Krakowie przyjęli chrzest i imiona:

Jagajło - *Władysława*,
Korigajło - *Kazimierza*,
Wigunt - *Aleksandra* i
Szwitrigajło - *Bolesława*⁶⁾.

Są to fakta niezaprzeczone, odrzucamy więc wersję według której wszyscy bracia byli wychowani przez matkę w obrządku wschodnim i nosili imiona Jagajło *Jakóba*⁷⁾, Korigajło *Wasila*⁸⁾,

¹⁾ Latopisiec Daniłowicza str. 47. Narbut V. 384, płatając go z Korigajła, daje mu imię Kazimierz. Długosz III. 451 pod r. 1389 twierdzi, że Rusini sprzyjali Skirgajle „dla jedności wiary”.

²⁾ „*Rex nomine Jagel una cum fratre suo scismatico Skirgal et aliorum infidelium*” (List w. mistrza do papieża druk. Narbut V. dodatek V.).

³⁾ 1386 Paźdz. 23 Hold: „*nos Demetrius alias Koributh*” (Prochaska, Codex epistolaris Vitoldi str. 10. Rykaczewski, Inventarium str. 374. Daniłowicz, Skarbiec Nr. 535).

⁴⁾ 1388 Stycznia 13 Hold: „*dux Simeon alias Lingweni*” (Sokolowski-Szujski, Codex saeculi XV. str. 13. Prochaska, Codex str. 14. Inventarium str. 250. Daniłowicz Nr. 565).

⁵⁾ Daniłowicz, Skarbiec Nr. 507.

⁶⁾ Długosz III. 432—433. Według kalendarza Krakowskiego (Łętowski, Katalog etc. IV. dodatek str. 59), razem z Jagajłą ochrzczone zostały tylko Wigunt, pod imieniem Aleksandra; to samo podaje kronika Jana z Czarnkowa, o Korigajle i Szwitrigajle nie wspominając. Na tej zasadzie p. Stadnicki (Bracia Wład. Jagielly str. 242—243) twierdzi, iż ci ostatni wcale nie byli w Krakowie w 1386 r. Dłaczegoż jednak w tym wypadku nie wierzyć Długoszowi, powyższe twierdzenie którego formalnego zaprzeczenia nigdzie nie znajduje, owszem, późniejsze fakta podanie to niejako potwierdzają.

⁷⁾ Rodowód ks. Litewskich (Póln. sobr. Russ. lietop. VII. 255). Karamzin V. przypis 50. Narbut, Pomn. pisma hist. str. 98—100. Ten ostatni przytacza wiadomość o dzwonie, na którym miał się znajdować napis: „*Se az rab boży Jakow Ondrejewicz s materju mojeju Ulianoju Aleksandrowa... W. K. L.*” (Tamże str. 99).

⁸⁾ Stadnicki, Bracia Wład. Jagielly str. 249 bez przytoczenia dowodów.

Wigunt *Fedora lub Wasila*¹⁾ a Szwitrigajło *Lwa*²⁾. Teorii tej hołduje większa część historyków: Długosz³⁾ i jego naśladowcy, Narbut⁴⁾, Stadnicki⁵⁾ i naturalnie źródła Ruskie; obszerną rozprawę za nią napisał p. Smirnow⁶⁾. My jednak w tych imionach Jakóba, Wasila, Lwa, widzimy z jednej strony chęć pogodzenia sprzecznych kronikarskich podań, a z drugiej wyraźną tendencję polityczną, która nie waha się wyprowadzać Gedimina od Ruryka.

Zestawiając to, cośmy powiedzieli o synach Olgerda, wyliczamy ich na zakończenie we właściwym porządku.

Z pierwszej żony, Maryi ks. Witebskiej, zaślubionej 1318, zmarłej 1346 r.:

1. Andrzej ks. Połocki,
2. Dymitr ks. Brański,
3. Konstanty ks. Czartoryski (?),
4. Włodzimierz ks. Kijowski, a następnie Kopylski,
5. Fedor ks. Ratneński.

Z drugiej żony, Julianny ks. Twerskiej, poślubionej 1349 r., zmarłej 1392.

6. Jagajło-Władysław wielki książę Litwy, król Polski,
7. Skirgajło-Iwan ks. Trocki i Połocki, a następnie Kijowski,
8. Koribut-Dymitr ks. Nowogrodu-Siewierskiego,
9. Lingweni-Szymon namiestnik Wielkiego Nowogrodu, następnie ks. Mścisławski,
10. Korigajło-Kazimierz, ks. Mścisławski,
11. Wigunt-Aleksander ks. Kiernowski,
12. Szwitrigajło-Bolesław.

¹⁾ Tamże str. 241—242 „*Fedor*”; Strykowski, Kronika II. 57—58 „*Wasil*”.

²⁾ Niesiecki, Herbarz wyd. Bobrowicza V. 228.

³⁾ Długosz III. 379 twierdzi, że żona Olgerda „*synów wychowywała obyczajem Greków*”. Ponieważ jednak Długosz zna tylko jedną żonę Olgerda może więc to odnosić się i do pierwszej.

⁴⁾ Narbut, Dzieje V. 384 i Pomn. pisma hist. 9—100.

⁵⁾ Olgerd i Kiejstut str. 124—125.

⁶⁾ Smirnow, M. Jagello-Jakow-Władisław i perwoje soedinenie Litwy s Polszeju. Odessa 1868, str. 154—174.

I. Andrzej Olgerdowicz ¹⁾.

Staraliśmy się wykazać, iż Andrzej Olgerdowicz nie nosił pogańskiego imienia *Wingolt*; utworzenie tego imienia zawdzięczamy bałamuctwu kroniki Litewskiej, a w rzeczywistości należy go odnieść do innego Olgerdowicza, Wigunta-Aleksandra ²⁾.

Nie mamy zamiaru powtórzenia tu skreślonych już przez p. Stadnickiego życiorysów Andrzeja i synów jego **Michała, Szymona i Iwana** ³⁾.

Kniaź Iwan Andrejewicz, obok kniaziów Iwaszki Koributowicza, Andruszka Fedorowicza (Ostrogskiego) i kilku panów, położył na pierwszym miejscu swój podpis, na poręczeniu wydaniem w 1431 r. królowi za jeńców Litewskich ⁴⁾. Syn jego **kniaź Aleksander Iwanowicz**, *prawnuk Olgerda*, obwołany w 1439 r. przez Pskowian księciem (namiestnikiem) ⁵⁾, rządził Pskowem przez trzy lata ⁶⁾ i umarł w 1442 r. ⁷⁾.

¹⁾ Stadnicki, Bracia Władysława Jagielly str. 16—35.

²⁾ Patrz wyżej str. 84.

³⁾ Bracia Wład. Jagielly str. 35—40.

⁴⁾ Sokołowski-Szujski, Codex epistolaris saeculi XV. str. 70.

⁵⁾ Połnoje sobranie Russkich lietopisiej IV. 211, V. 29.

⁶⁾ Tamże IV. 211—212, V. 30.

⁷⁾ Tamże IV. 212.

Okolski od Andrzeja Olgerdowicza wyprowadza *kniazów Łukomskich* ¹⁾, którym Kojalowicz każe pochodzić od siostry Jagajły ²⁾. Zato Kojalowicz od Andrzeja wywodzi *kniazów Połubińskich* ³⁾, którzy znów, według Okolskiego pochodzą od Jewnuta Gediminowicza ⁴⁾ i *kniazów Trubeckich* ⁵⁾. Ta sprzeczność dostatecznie dowodzi jak wątpliwem jest podanie o dalszych potomkach Andrzeja Olgerdowicza, a fakt, że ani Paprocki, ani źródła Ruskie o nich nie wspominają, czyni istnienie ich ostatecznie nieprawdopodobnem.

¹⁾ Okolski, Orbis Poloni II. 206.

²⁾ Nomenclator familiarum et stemmatum M. D. L. (rękopism) art. Łukomski.

³⁾ Tamże art. Połubiński.

⁴⁾ Okolski II. 43.

⁵⁾ Kojalowicz, Nomenclator art. Trubecki.

2. Dymitr Olgerdowicz ¹⁾.

P. Stadnicki poplątał życiorysy Dymitra Olgerdowicza starszego i brata jego Koributa-Dymitra.

„W 1356 r. Olgerd przedsięwziął wyprawę na Brańsk i Smoleńsk; w Brańsku następnie panował krótko niejaki książę Wasil, po śmierci którego wybuchło powstanie, a skutkiem tego Brańsk ostatecznie przyłączonym został do Litwy²⁾. W tych szczegółach, które zachowała nam kronika, niema wzmianki o tem, aby już wówczas, jak twierdzi p. Stadnicki, Dymitr Olgerdowicz osadzonym został w Brańsku; mogło to nastąpić i znacznie później. Dość jednak, że Olgerd dał Brańsk w udziale synowi swemu Dymitrowi. Rozejm zawarty w 1372 r. (?) między sprzymierzonymi Olgerdem, Kiejstutem i Swiatosławem Smoleńskim a w. ks. Dymitrem Dońskim, rozciągnięty został na kniaziów

¹⁾ Bracia Wład. Jagielly str. 110—113.

²⁾ Kronika Nikonowska (Połn. sobr. Russ. lietop. X.) str. 223. *Książę Wasil Brański* miał pochodzić z książąt Smoleńskich? Pochodzenie jego i potomstwo bardzo jednak niepewne (Chmyrow, Alfawitno sprawocznyj pereczeń udielnych kniaziej str. 46 Nr. 424). Inny ród kniaziów Brańskich pochodził od kniaziów Czernihowskich. Do tych należeli *książę Roman Michatowicz Brański* zabity 1401 r. w Smoleńsku i syn jego *książę Semen Romanowicz* żonaty z Maryą Korczewską (Miloradowicz, Lubecz str. 36).

Michała Twerskiego, *Dymitra Brańskiego* i innych, przemieszkujących tak w ziemiach Olgerda jak i księcia Swiatosława ¹⁾.

Po śmierci Olgerda, Dymitr należąc do starszych jego synów, nie mógł sympatyzować wyniesieniu młodszego, przyrodniego swego brata Jagajły, na wielkie księstwo. To też gdy w 1379 r. w. ks. Dymitr Doński, wysłał na Litwę wyprawę, której przewodniczyli: brat jego (stryjeczny) książę Włodzimierz Andrejewicz (zięć Olgerda), książę Andrzej Olgerdowicz Połocki, książę Dymitr Michałowicz Wołyński i wielu wojewodów, i wojska Moskiewskie zajęły Trubczesk, Starodub i inne włości, *książę Dymitr Olgerdowicz Trubczeski* (?) nie stawiał im żadnego oporu, ale wystąpiwszy z miasta, z żoną, dziećmi i bojarami, udał się do Moskwy; wielki książę Dymitr Iwanowicz przyjął go łaskawie i nadał mu gród Perejasław ²⁾. Jedyna to wzmianka o Dymitrze jako *kniaziu Trubczeskim* i niewątpliwie jestto omyłka; książę Dymitr Olgerdowicz oprócz Brańska władał jak widać i Trubczeskiem, mógł nawet chwilowo przemieszkować w nim, ale nie był on jego główną dzielnicą, gdyż zresztą stale nazywany *kniazem Brańskim*. W następnym roku Olgerdowicze, Andrzej Połocki i brat jego *książę Dymitr Olgerdowicz Brański*, zawezwani przez w. ks. Moskiewskiego do wspólnej walki z Tatarami, pośpieszyli ze swemi drużynami na pomoc wielkiemu księciu i brali udział w bitwie na Kulikowem polu ³⁾. Nie znamy innych szczegółów pobytu Dymitra w państwie Moskiewskim.

Powróciwszy do ojczyzny *książę Dymitr Olgerdowicz* w 1388 r. w Mołodecznie, składa hołd królowi, wspominając jednocześnie iż poprzednio wykonał przysięgę wielkiemu księciu Moskiewskiemu ⁴⁾. Niewątpliwie otrzymał napowrót swoją dzielnicę, albowiem w 1390 r. *książę Dymitr* opisywał granice z królem Władysławem, przyrzekając mu jednocześnie przymierze i posiłki przeciwko wszystkim, wyjąwszy własnym braciom, których jednak obiecuje nie wspierać przeciwko królowi ⁵⁾. Dymitr poległ w bitwie z Tatarami; w liczbie kniaziów, którzy zginęli w 1399, nad Worskłą,

¹⁾ Daniłowicz, Skarbiec Nr. 451.

²⁾ Połn. sobr. Russ. lietop. VIII. str. 34.

³⁾ Tamże IV. 77, VI. 91, VIII. 36.

⁴⁾ Krupowicz, Zbiór dyplomatów str. 6. Rykaczewski, Inventarium str. 375. Prochaska, Codex str. 16. Daniłowicz, Skarbiec Nr. 563.

⁵⁾ Daniłowicz, Skarbiec Nr. 575.

wymieniony *kniaz Dymitr Olgerdowicz Brański*¹⁾. Imię *kniazia Dymitra Olgerdowicza* spotykamy w liczbie dobrodziejów monasteru Ławraszewskiego²⁾. Do synodika Lubeckiego, w liczbie pomowników *kniazów Czernikowskich i Brańskich*, wpisani: „*kniaz Dymitr Olgerdowicz, kniahinia jego Anna i synowie ich Michał i Iwan*“, a nadto; „*w. ks. Dymitr Czernihowski (?) brat jego Joan w. ks. Skirgajło*“³⁾. Na zasadzie tego ostatniego pomownika p. Kwasznin-Samarin domyśla się, że Dymitr Olgerdowicz panował w Czernihowie⁴⁾, co zresztą więcej niż wątpliwe.

Zgodnie z wyżej przytoczonym pominnikiem i rodowodem książąt Litewskich, Dymitr Olgerdowicz z żony Anny pozostawił dwóch synów Michała i Iwana.

Kniaz Iwan Dymitrowicz umarł bezpotomnie⁵⁾.

Kniaz Michał Dymitrowicz, ma być, według rodowodu, protoplastą *kniazów Trubeckich*⁶⁾. Rodowód daje mu dwóch synów Semen i Jurja. Semen Michałowicz ma syna *kniazia Iwana Semenowicza Trubeckiego*, któremu król Kazimierz w 1490 daje przywilej na 6 kop z myta Putiwskiego⁷⁾. Synowie Iwana Semenowicza dopominają się w 1499 r. udziału w Trubecku⁸⁾. Kniaz Jurij Michałowicz władał połową Trubecka ale sprzykrzywszy sobie pobyt w ojczyźnie, wyjechał do Moskwy⁹⁾. Pozostawił dwóch synów Iwana i Aleksandra¹⁰⁾; z tych *kniaz Iwan Jurjewicz Trubecki* otrzymuje w 1495 r. przywilej na połowę Trubecka, którą poprzednio trzymał ojciec jego *kniaz Jurij Michałowicz Trubecki* a po nim kniaz Iwan Czartoryski i pan Hrynko Wołowicz¹¹⁾. W 1499 r. wytoczyła się:

¹⁾ Patrz wyżej str. 36 przypis 4.

²⁾ Wostokow, Opis. rukopisiej Rumiancowskaho muzeja str. 125 i Akt. Zap. Ross. I. Nr. 7.

³⁾ Miłoradowicz, Lubeck str. 38.

⁴⁾ Kwasznin-Samarin, Po powodu Lebeckaho sinodika. Moskwa 1874, str. 220.

⁵⁾ Rodowód książąt Litewskich (Wremennik imperatorskaho Moskowskaho obszczestwa istorii i dremnostej Rossijskich X. str. 82; patrz wyżej str. 5 przypis 1).

⁶⁾ Tamże i Poln. sobr. Russ. lietop. VII. 255.

⁷⁾ W Grodzie Maja 8 indikta 8 (1490) Metr. Lit. Ks. Zap. 4 f. 84.

⁸⁾ Patrz niżej.

⁹⁾ Patrz niżej.

¹⁰⁾ Patrz niżej i także wyżej przytoczony rodowód.

¹¹⁾ W Wilnie Lutego 4 indikta 13 (1495) Metr. Lit. Ks. Zap. 5 f. 26.

„*sprawa kniazów Andrzeja i Iwana Iwanowiczów Semenowicza Trubeckiego* ze stryjem ich *kniazem Iwanem Jurjewiczem Trubeckim*, o to, iż ten ostatni nie chce im dać udziału w majątku „ich ojczystym Trubecku i w innych majątkach Trubeckich, którymi dziad ich z jego ojcem, i ojciec ich z nim, władali wspólnie. Kniaz Iwan Jurjewicz do wspólności się nie przyznawał „dowodząc, że ojciec jego *kniaz Jurij* wyjechał do Moskwy, „a król Kazimierz jego dzielnicę nadał *kniazowi Iwanowi Czartoryskiemu* a po nim koniuszemu swemu Hrynkowi Wołowiczowi; dopiero po śmierci Hrynka Wołowicza, kniaz Jurij powrócił do kraju i otrzymał napowrót swoją dzielnicę, połowę Trubecka. Król jednak nie uznał tych dowodów za słuszne „i rozkazał *kniazowi Iwanowi Jurjewiczowi* i bratu jego *Aleksandrowi* podzielić się majątkami z *kniaziami Iwanem i Andrzejem Iwanowiczami*“¹⁾. W następnym roku Trubeck zajęty został przez wojska Moskiewskie i *kniazowie Trubeccy* poddali się wielkiemu księciu Iwanowi Wasilewiczowi²⁾. W 1501 r. król Aleksander nadaje Piotrowi Fursowiczowi dwór Miezew, po *kniazu Iwanie Trubeckim*, „który zdradziwszy nas do Moskwy uciekł“³⁾. Odtąd Trubeccy na Litwie znikają; pojawiają się znów dopiero, i to na krótko, w XVII-tym wieku, gdy po zdobyciu Smoleńska i Trubeck przylączonym został do Litwy⁴⁾. W Rosyji ród ten licznie rozrodzony istnieje po dziś dzień⁵⁾.

Z przytoczonych dokumentów i faktów przekonywamy się, że Dymitr Olgerdowicz, który oprócz Brańska władał i Trubeckiem, pozostawił syna *kniazia Michała*, i że protoplastą *kniazów Trubeckich* był także żyjący jednocześnie kniaz Michał. Bardzo więc być może, że Michał Dymitrowicz Olgerdowicz i Michał Trubecki są jedną osobą; jestto jednak tylko prawdopodobieństwo i do odnalezienia jeszcze innych na to dowodów, fakt ten za zupełnie pewny uważanym być nie może.

¹⁾ W Grodzie Lutego 15 indikta 2 (1499). Tamże Ks. Zap. 6 f. 233—235.

²⁾ Karamzin VI. przypis 481.

³⁾ W Mielniku Października 7 indikta 5 (150.) Metr. Lit. Ks. Zap. 6 f. 400.

⁴⁾ Bartoszewicz, Trubecka sprawa (Art. w Encyklopedyi Powszechniej XXV. 593—600).

⁵⁾ Dołgorukow, Rossijskaja rodosłownaja kniga I. 319—330. Petrow, Istorija rodow Russkaho dworianstwa str. 178—181.

Występujący w 1388 r., w liczbie bojarów Nowogrodu Siewierskiego, którzy królowi za pana swego Koributa ślubują wierność, *Semen Jasmanow Trubecki*, prawdopodobnie wcale nie był kniazem¹⁾.

Dodajemy na zakończenie, iż heraldycy krajowi wyprowadzają kniazów Trubeckich od Wigunta-Andrzeja (!) syna Olgerda²⁾, a ks. Dołgorukow od Koributa-Dymitra³⁾.

¹⁾ „W Łuczycy w niedzielę postną w Marcu 1388 r. Dawid Russan, Bazyli, Chwedor Dymitrowicz Oplaksycz, Daniło Jewiaszkowicz, *Hryhory da Iwan Neswisky*, Waško Dońkowicz, *Semen Jasmanow Trubecki*, ślubują królowi wierność za siebie, kniazia swego i potomków (Gołębiowski, *Panowanie Wład. Jagielly* str. 3; trochę odmiennie Rykaczewski, *Inwentarium* str. 375).

²⁾ Patrz wyżej str. 89.

³⁾ Ross. rodosł. kniga I. 319.

3. Konstanty Olgerdowicz¹⁾.

O trzecim synie Olgerda z pierwszej żony, *Konstantynie*, dzieje zachowały nam tylko dwie wzmianki pod latami 1383 i 1386; już w 1393 r. nazwany nieboszczykiem²⁾. Źródła późniejsze każą mu władać Czartoryskiem i Czernihowem³⁾. Z niewiadomej żony pozostawił synów Hleba i Wasila.

Hleb Konstantynowicz, będzie to ów *ks. Hleb*, który bawił w 1389 r. w Nowem mieście przy królu⁴⁾. W następnym roku walcząc po stronie Litewskiej, przeciwko Krzyżakom, których prowadził Witowd, w bitwie nad rzeką Wiliją dostali się do niewoli kniazio wie: Semen Jewnutiewicz, Hleb Swiatosławowicz Smoleński, *Hleb Konstantynowicz*, Iwan Teta, Lew Płaksiez i inni⁵⁾. Odtąd o kniaziu Hlebie Konstantynowiczu więcej nie sły chać.

Wasil Konstantynowicz w 1393 r. znajdował się na dworze królewskim w Krakowie (*ks. Wasyl syn ś. p. ks. Konstantego*)⁶⁾.

¹⁾ Bracia Wład. Jagielly str. 236—239.

²⁾ Patrz niżej.

³⁾ Patrz wyżej str. 82.

⁴⁾ Przeździecki, *Życie domowe Jadwigi i Jagielly* str. 14.

⁵⁾ Latopisiec Daniłowicza str. 45. Kronika Bychowca str. 31.

⁶⁾ Przeździecki, *Życie domowe* str. 34—35 i 66.

Ten czy inny ks. Wasil występuje w 1417 r. przy królu w Nowem mieście¹⁾.

Według rodowodu książąt Litewskich Wasil, syn Konstantego Olgerdowicza Czartoryskiego, pozostawił synów kniaziów Iwana, Aleksandra i Michała Czartoryskich²⁾. Rzeczywiście w połowie XV-go wieku występują w dokumentach kniazowie Iwan, Aleksander i Michał Wasilewicze Czartoryscy; czy jednak ojciec ich, całkiem nieznanany kniaz Wasil, który musiał rezydować w Czartorysku na Wołyniu i kniaz Wasil, syn Konstantego Olgerdowicza, są jedną osobą? na to brak współczesnych dowodów, uważamy to jednak za bardzo prawdopodobne.

Kniaź Aleksander Wasilewicz Czartoryski odegrał główną rolę w zabójstwie w. ks. Zygmunta 1440 r.³⁾. Zmuszony z tego powodu opuścić Litwę udał się do Rosyi, gdzie połączył się z kniazem Dymitrem Szemiaką, który w ciągłych pozostawał kłótniach z bratem swym stryjecznym w. ks. Wasilem. W 1442 r. Dymitr Szemiaka i kniaz Aleksander Czartoryski już mieli podstąpić pod Moskwę, gdy ich ihumen Troicki pogodził z wielkim księciem⁴⁾. W następnym roku, po śmierci kniazia Aleksandra Iwanowicza prawnuka Olgerda, przybył do Pskowa kniaz Aleksander Wasilewicz, a za nim poseł od w. ks. Wasila Wasilewicza, który mu porучzył namiestnictwo (kniażenie) tego miasta⁵⁾; jednak już w 1447 r. kniaz Aleksander Wasilewicz porzucił Psków i przeniósł się do Nowogrodu, gdzie także został namiestnikiem (księciem)⁶⁾. W 1455 r. Pskowianie znów zaprosili go „na kniażenie”⁷⁾, w skutek czego w następnym roku, kniaz

¹⁾ Przeździecki, Życie domowe. str. 104.

²⁾ Połn. sobr. Russ. lietop. VIII. 255.

³⁾ Kroniki Bychowca str. 49 i Woskresenska VIII. 107 mówią wyraźnie, że zabójcą Zygmunta był kniaz Aleksander Czartoryski. Według kronik Pskowskich (IV. 211, V. 29) Zygmunt był zabitym przez kniazów Czartoryskich, a według Nowogrodzkiej III. 113 przez Aleksandra i brata jego Iwana kniazów Czartoryskich. Długosz (IV. 574, V. 608, 609), przy tej sposobności nazywa kniazia Czartoryskiego Iwanem „rodu i obrzadku Rusin”.

⁴⁾ Kronika Sofijska (Połn. sobr. Russ. lietop. VI.) str. 170. Woskresenska VIII. 111.

⁵⁾ Kronika Pskowska IV. 212, V. 30.

⁶⁾ Tamże IV. 213—214, V. 31. Nazwany „kniaź wielikoho Nowhorodu Aleksander Wasilewicz Czortorizskij”.

⁷⁾ Tamże IV. 216 „kniazia Aleksandra Czortorizskiego”.

Aleksander Wasilewicz Czertoryski przybył do nich z Nowogrodu¹⁾ i rządził Pskowem przez cztery lata; nie chcąc wykonać przysięgi w. ks. Wasilowi, w Lutym 1460 r. opuścił Psków na zawsze i powrócił do Litwy²⁾. Jeżeli p. Stadnicki twierdzi, że wysokie stanowisko jakie u dworu w Moskwie zajmował kniaz Fedor Patrykijewicz, przechylają szalę na korzyść, że był Narimontowiczem³⁾, to czemuż gorszem było w Rosyi stanowisko kniazia Aleksandra Czartoryskiego? Był on namiestnikiem (księciem) Pskowa i Wielkiego Nowogrodu, na tych samych prawach jak Pskowem rządzili kniazowie Andrzej Olgerdowicz, syn jego Iwan Andrejewicz i wnuk Aleksander Iwanowicz, a Nowogrodem kniazowie Narimont, Patrycy Narimontowicz, Lingweni-Szymon Olgerdowicz, Iwan Władimirowicz, Jurij Lingweniewicz i Michał Olekowicz. Gdy p. Stadnicki tak słusznie zauważył, iż miasta te zapraszały tych kniazów z zasady, aby mieć zawsze księcia panującej w Litwie dynastii w swych murach⁴⁾, to czemużby kniaz Aleksander Czartoryski nie miał być jednym z tych książąt?

Po powrocie swoim do ojczyzny kniaz Aleksander otrzymał od króla Kazimierza przywilej na Łohojsk, Ostaszyn, Sporow i Kamieniec⁵⁾; żył jeszcze w 1477 r.⁶⁾. Rodowód książąt Litewskich, daje mu synów: Michała, Włodzimierza i Szymona⁷⁾.

Bracia jego kniazowie Iwan i Michał występują obok Szwitrigajły gdy ten 1437—1452 rezydował w Łucku⁸⁾.

¹⁾ Kronika Pskowska IV. 217, V. 32.

²⁾ Tamże IV. 219, V. 33.

³⁾ Synowie Gedymina I. 67.

⁴⁾ Bracia Wład. Jagielly str. 284.

⁵⁾ M. Lit. Ks. Zap. 6 str. 169.

⁶⁾ W 1477 r. kniaz Aleksandro Czartoryjskij był obecnym przy sprawie, którą sędził p. Radziwil Ostikowicz pan Wileński i wojewoda Trocki (Akty Jużnoj i Zapadnoj Rossii I. str. 15).

⁷⁾ Kronika Woskresenska VII. 255.

⁸⁾ Kilka wzmianek o kniazach Czartoryskich w przywilejach Szwitrigajły: a) W Horodku Stycznia 1 indikta 1, 14(38). Na przywileju na cerkiew w Horodku podpisani: kniaz Iwan Czortorizskij, kniaz Michajło Kostiantinowicz Olszanickij (?), pan Wańko itd. (druk. Akt. Jużn. i Zap. Ross. II. Nr. 69 odniesiony mylnie do 1403 r.).

b) W Łucku (8954 r.) Listop. 5 ind. 9 (1445). Na przywileju Iwanu Muszatie na Sklin podp.: „kniaź Iwan Wasilewicz Czortorizskij, kniaz Michajło Wasilewicz Czortorizskij marszałok nasz, pan Iwan Kozarin Rezanowicz, pan Ród Gedmina.

Kniaź Iwan Wasilewicz Czartoryski razem z bratem Aleksandrem miał udział 1440 r. w zabójstwie w. ks. Zygmunta¹⁾. Gdy Aleksander szukał schronienia w Rosyi, Iwan obawiając się o własne bezpieczeństwo, zamknął się w zamku wyższym Trockim, z którego ustąpił dopiero po otrzymaniu od Kazimierza listu żelaznego i zwróceniu kosztowności, które był uniósł ze skarbu wielkksiążęcego²⁾. Powróciwszy na Wołyń kniaź Iwan

Nemira starosta Łuckij itd.“ (M. Lit. Ks. Spr. Sąd. 12 f. 157 odw., dr. Akt. Jużn. i Zap. Ross. I. Nr. 18 odniesiony mylnie do r. 1430).

c) W Łucku 3 Marca 1445, na przywileju Fedoru Żuku podp.: pan Nemiria starosta Łuckij, *kniaź Michajło Czortorijskij marszałko nasz*, pan Semaszko, pan Bernat marszałko itd.“ (dr. Akt. Zap. Ross. I. Nr. 45).

d) W Łucku Grudnia 29 ind. 10, 14(46) na przywileju „*kniaziu Michajłu Wasilewiczu*“ na majątki w Łuckim powiecie w Żukowie i na monaster Św. Mikołaja na Klewaniu, podp.: „Władyka Łuckij Jefrimen, *kniaź Iwan Wasilewicz*, kniaź Iwan Czetwertinski, pan Kozarin Rezanowicz, Nemira Rożanowicz starosta Łucki, *kniaź Oleksandro Sonkuszkowicz*, pan Pietraszko Myski (Miłoski?) marszałek ziemski, pan Chwedko Chominski i inni“ (Metr. Lit. Ks. Zap. 22 f. 11 druk. Antonowicz, Hramoty wielkich kniaziej Litowskich, Kiew 1868 str. 18—19 odniesiony mylnie do r. 1458).

e) W Nieświeżu 20 Listopada 6954 (1446) na przywileju kniaziewi Iwanowi Dymitrowiczowi na Ostrożec podp.: *kniaź Iwan Wasilewicz*, kniaź Iwan Romanowicz, *kniaź Michajło Wasilewicz marszałok nasz dwornyj*, kniaź Iwan Zwiacholski, brat jeho kniaź Semen, pan Senko Kalenikowicz podskarbi i kanclerz nasz. Liuszko pisar (Metr. Lit. Ks. F. [Wołyńska] Nr. 6 f. 221).

f) W Łucku 9 Stycznia 1450 ind. 13, na przywileju Jerszu Tereszko-wiczu podp.: *kniaź Michajło Wasilewicz*, kniaź Iwan Romanowicz, pan Nemira starosta Łuckij itd.“ (Archeogr. Sbornik dokumentów Wilna VII. 2—3).

g) W Łucku Kwietnia 21 indikta 14 (1451) na przywileju Bernatowi marszałkowi podp.: nasza wierna rada *kniaź Michajło Wasilewicz*, kniaź Iwan Czetwertinskij, pan Kazarin Rezanowicz, Nemira starosta Łuckij, Misko Hulewicz, Piotr marszałok zemskij itd. (Metr. Lit. Ks. F. [Wołyńska] Nr. 6 f. 248).

h) W Łucku Września 22 ind. 15, 145(1), na przywileju Fetinii Kostiuszkowej podp.: *kniaź Michał Wasilewicz*, pan Nemira starosta Łuckij itd. (M. Lit. Ks. Zap. 22 f. 104 dr. Akt. Zap. Ross. I. Nr. 30 odniesiony mylnie do r. 1452).

i) W Peremyszu Września 3 ind. 15, 69(59=1451) na przywileju Bohdanowi Korczewskiemu podp.: *kniaź Michajło Wasilewicz*, pan Nemira starosta Łuckij, pan Bohusz, pan Fedko krajczy, pan Senko podkanclerj (dr. Rewizja puszczy sostawlennaja Wołowiczem i priwilegij Pinskiho powiatu. Wilna 1867, str. 327).

¹⁾ Patrz wyżej str. 96 przypis 3.

²⁾ Długosz IV. 608, 609.

bawił na dworze Szwitrigajły i razem z bratem swym Michałem przyczynił się do tego, że po śmierci Szwitrigajły zamek Łucki zajęty został przez Litwinów¹⁾. Po wyjeździe kniazia Jurja Trubeckiego do Moskwy, król Kazimierz dzielnicę jego, połowę Trubeckiego, nadał najprzód *kniaziowi Iwanowi Czartoryskiemu*, a po nim (t. j. po jego śmierci?) koniuszemu swemu Hrynkowi Wołowiczowi²⁾. Kniaź Iwan umarł bezpotomnie³⁾.

Kniaź Michał Wasilewicz Czartoryski towarzyszył królowi Władysławowi do Węgier. W 1442 r. w Budzie król Władysław: „troskliwy o godność trzech braci naszych Iwana, Aleksandra „i Michała, kniaziew na Czartorysku, tym kniaziom krewnym „naszym, pozwalamy używać pieczęci książęcej, jakiej od ojca „i dziada używali, to jest zbrojnego jeźdźca trzymającego w ręku „miecz dobyty“⁴⁾. Nie mamy najmniejszego powodu podejrzewać autentyczności tego dokumentu; nie zawiera on żadnego błędu i inne dokumenty, w tymże roku przez Władysława Warneńczyka w Budzie wystawione, pod względem sposobu pisania i świadków, wielkie z powyższym mają podobieństwo⁵⁾. W następnym roku w Waradynie król Władysław nadał kniaziewi Michałowi Nowice w Haliczu⁶⁾.

Prawdopodobnie dopiero po tragicznej śmierci królewskiej powrócił kniaź Michał do ojczyzny i za przykładem starszego brata swego Iwana, postąpił na dwór Szwitrigajły; tu pełnił urząd marszałka nadwornego⁷⁾ i w nagrodę zasług otrzymał w 1446 r. przywilej na część Klewańszczyzny⁸⁾, a w 1451 r. na sioło Chołopy na Słuczy⁹⁾. W następstwie *kniaź Michał Czartoryski* dzierżył zamek Braclaw; w 1463 r. pod Braclawiem wy-

¹⁾ Długosz V. 97.

²⁾ Patrz wyżej str. 93.

³⁾ Połn. sobr. Russ. lietop. VII. 255.

⁴⁾ W Budzie 1442 feria 5 prox. a fest. S. Viti (14 Czerwca), (Paprocki, Herby str. 828).

⁵⁾ Porównaj Akta grodzkie i ziemskie, Lwów, II. Nr. 63, 64, 66, 67, VI. Nr. 20, VIII. Nr. 67.

⁶⁾ W Waradynie 1443 we wtorek po oct. S. Stanisława (Stecki, Książęce gniazdo. Kraków 1885 str. 6).

⁷⁾ Patrz wyżej str. 97 i 98.

⁸⁾ Tamże.

⁹⁾ 1451 Grudnia 29 indikta 15, Przywilej Szwitrigajły (Metr. Lit. Ks. Zap. 22 f. 11).

ciał w pień niesforny oddział ochotników dążący na odsiecz Kaffy¹⁾. Ten czy inny *książę Czartoryski*, przez niechęć swą dla Polaków, przeszkodził w 1474 r. skutecznemu odbiciu napadu Tatarskiego²⁾. Według rodowodu, książę Michał Wasilewicz Czartoryski pozostawił synów Andrzeja i Fedora³⁾. Wdowa po nim „*knehin Michałowa Wasilewicza Czartoryjska knehini Marja*“ otrzymuje w 1504 r. przywilej na monaster Peresopnicki⁴⁾. Książę Fedor Michałowicz Czartoryski, starosta Łucki 1522—1542⁵⁾, jest protoplastą dziś żyjących książąt Czartoryskich. Syn jego książę Aleksander Fedorowicz Czartoryski wojewoda Wołyński, na sejmie w Lublinie 25 Maja 1569 r., przedstawił królowi wzmiankowany przywilej króla Władysława Warneńczyka i na jego zasadzie domagał się dla członków swej rodziny miejsca (dziedzicznego) w radzie wielk książęcej (senacie)⁶⁾.

Polskie źródła zachowały nam także tradycję o pochodzeniu książąt Czartoryskich od książąt Litewskich, jednak bałamutne, jak zwykle, nie zgadzają się ani z powyższym rodowodem ani pomiędzy sobą; Paprocki i Okolski wyprowadzają ich od Lubarta⁷⁾ a Kojalowicz i Niesiecki od Korigajły Olgerdowicza⁸⁾.

¹⁾ Długosz V. 350.

²⁾ Tamże 575.

³⁾ Połn. sobr. Russ. lietop. VII. 255.

⁴⁾ M. Lit. Ks. Zap. 22 f. 12.

⁵⁾ Senatorowie i dygnitarze str. 23.

⁶⁾ Dnownik Liublińskaho sejma 1569 g. S. Peterburg 1869 str. 386.

⁷⁾ Paprocki, Herby str. 828. Okolski, Orbis Polonus II. 205.

⁸⁾ Kojalowicz, Nomenclator familiarum et stemmatum art. Czartoryski. Niesiecki, wyd. Bobrowicza III. 223.

4. Włodzimierz Olgerdowicz¹⁾.

Włodzimierz, czwarty syn Olgerda z pierwszej żony, przez ojca swego osadzony na księstwie Kijowskim, wyzutym został ze swej dzielnicy przez Witowda i Skirgajłę na wiosnę 1395 r. i w zamian za Kijów otrzymał Kopyl²⁾. Myli się p. Stadnicki, twierdząc, iż Słuck wówczas nie był jeszcze zbudowanym³⁾, albowiem zamek ten w 1387 r. znajdował się w posiadaniu *kniazia Jerzego Słuckiego*⁴⁾ i widać dopiero później dostał się Włodzimierzowi lub jego potomkom.

Rodowód daje mu trzech synów: Aleksandra (Olelkę), Iwana i Andrzeja⁵⁾; wszyscy trzech bracia, w tej samej kolei podpisali w 1422 r. traktat z zakonem nad jeziorem Melno⁶⁾. Nadto Włodzimierz pozostawił córkę **Anastazyę**, wydaną za Wasila Michałowicza księcia na Kaszynie, z rodu ksią-

¹⁾ Bracia Władysława Jagielly str. 114—119.

²⁾ Latopisec Daniłowicza str. 46. Kronika Bychowca str. 34.

³⁾ Bracia Wład. Jagielly str. 118 przypis 13.

⁴⁾ Patrz wyżej str. 21.

⁵⁾ Połn. sobr. Russ. lietop. VII. 255.

⁶⁾ Dogiel, Codex dipl. IV. 115, mylnie Iwan „*Kazimirowicz*“ zamiast „*Władimirowicz*“.

żat Twerskich; ślub jej odbył się w Twerze w końcu 1384 r.¹⁾ Księżna Anastazyja Władimirowna owdowiała w 1395 r.²⁾ i zmarła 1396, pochowana w Twerze³⁾.

Andrzej Władimirowicz⁴⁾.

Andrzej, najmłodszy z synów Włodzimierza Olgerdowicza, jako członek rady wielkoksiążęcej kontrasygnował 1422—1436, ważniejsze dokumenty wychodzące z kancelaryi wielkoksiążęcej⁵⁾. Od w. ks. Kazimierza otrzymał przywileje na Kamieniec i na poddanych⁶⁾. W 1446 r. „*kniaź Andrzej Władimirowicz* zjechałszy „do Kijowa, dla pokłonienia się nad grobami ojca swego *kniazia Włodzimierza Olgerdowicza* i stryjów swych, zapisuje majątki „swe Ajno, Słoweńsk, Mohilnę, Kamieniec, Łohojsk, Lemnicę „i Połonne, *żonie swej Maryi, synowi Hlebowi i córce Owdotii*“⁷⁾. *Kniaź Andrzej Władimirowicz* bawił w 1452 r. w Wilnie przy królu Kazimierzu⁸⁾ i jeszcze w 1455 r. w obecności *żony swej Maryi i syna Hleba*, nadaje Połonne z przyległościami swojakowi swemu (mężowi siostry żony) Seńkowi Iwanowiczowi⁹⁾. Tak Andrzej jak i syn jego **Hleb** pomarli około 1457 r. Już w 1459 r. król sędzi sprawę *kniahini Andrzejowej Władimirowicza Maryi*, z siostrzenicą jej, córką Sienka, o Połonne i przyśadza Połonne córce Sienka, stosownie do zapisu *kniazia Andrzeja*

¹⁾ Kronika Twerska (Póln. sobr. Russ. lietop. XV.) str. 443. Karamzin V. przypis 137 str. 59.

²⁾ Borzakowski, Istorija Twerskaho kniażestwa S. Pbg. 1876, przypis 790 str. 103.

³⁾ Karamzin V. przypis 254 str. 100.

⁴⁾ Bracia Wład. Jagielly str. 120—122

⁵⁾ 1422 (Dogiel IV. 115; Daniłowicz, Skarbiec Nr. 1359), 1431 (Daniłowicz Nr. 1562), 1432 (Napiersky, Russko-Liwonskie Akty str. 190, Daniłowicz Nr. 1603), 1436 (Volum. legum I. f. 127).

⁶⁾ Metr. Lit. Ks. Zap. 3 f. 3 i 10.

⁷⁾ Dokum. druk. Antonowicz Hramoty str. 10; Wostokow, Opis. rukop. Rumiancowskaho muzeja str. 111; Akt. Zap. Ross. I. Nr. 46; Daniłowicz, Skarbiec Nr. 1822; Rykaczewski, Inventarium str. 383.

⁸⁾ Akt. Jużn. i Zap. Ross. I. Nr. 28 i 29.

⁹⁾ W Poswiej Maja 5 ind. 3 (dr. Akt. Jużn. i Zap. Ross. I. Nr. 72).

Władimirowicza, pozwalając kniahini Maryi opiekować się siostrzenicą¹⁾.

Kronika Bychowca nazywa kniazia Andrzeja Władimirowicza „*Mohilewskim*“ i tak jemu jak i bratu jego kniaziewi Iwanowi Władimirowiczowi Bielskiemu, każe być obecnym 1386 r. w Krakowie na koronacji króla Władysława Jagajły²⁾. Ostatnie porównyując daty, okazuje się niemożliwym; zresztą niema nigdzie śladu aby Andrzej władał Mohilewem, to też kronikarz Mohilewski, ihumen Orest, o takim fakcie nie wspomina³⁾.

Córka kniazia Andrzeja **Owdotia** (Eudoksya) poślubiła pana Iwana Rohatyńskiego⁴⁾. Jej córka Fedora Rohatyńska (w katolicyzmie Zofia), dziedziczka majątków dziadowskich, to jest Ajna, Mohilnej, Słoweńska, Lemnicy i Połonnego, bezpotomna z trzema mężami: kniazem Iwanem Semenowiczem Kobryńskim i panami Jurjem Pacewiczem i Mikołajem Radziwiłłowiczem, zmarła w 1512 r.⁵⁾.

Iwan Władimirowicz⁶⁾

i kniaziewie Bielscy.

Iwan, drugi syn Włodzimierza Olgerdowicza, bawił w latach 1411—1412 na dworze króla Władysława Jagajły⁷⁾. Następnie spotykamy jego podpis na traktacie z zakonem 1422 r.⁸⁾ i na

¹⁾ W Trokach Marca 25 ind. 7 (Tamże).

²⁾ Kronika Bychowca str. 29.

³⁾ Zapiski ihumena Oresta (dr. Archeograf. sbornik dokumentow Wilna 1867 II. dodatek).

⁴⁾ Patrz niżej pod Fedorem Olgerdowiczem. *Rohatyńscy* rodzina Ruska. *Bohdanowi Rohatyńskiemu* dzierżawcy Olelskiemu za to, że przystał do Szwi-trigajły, król Władysław skonfiskował 1431 Rohatyn, i oddał go Mikołajowi Porawie z Lubina (Długosz IV. 416). *Andrzej Rohatyński* na sejmie w Parczowie 1451 r. miał uprzedzić panów Litewskich, o grożącym ich życiu niebezpieczeństwie od panów Polskich (Kronika Bychowca str. 57). *Iwaszko (Iwan) Rohatyński* namiestnik Klecki 1441 (M. Lit. Ks. Zap. 3 f. 34), otrzymuje kilkakrotne nadania od króla Kazimierza (Tamże f. 50, 51 i 56).

⁵⁾ Patrz niżej pod Fedorem Olgerdowiczem.

⁶⁾ Bracia Wład. Jagielly str. 188—191.

⁷⁾ Przeździecki, Życie domowe str. 97—98.

⁸⁾ Patrz wyżej str. 101.

kilku aktach z lat 1431 – 1432¹⁾. Ostatnia wzmianka o nim, że przez rok 1445 – 1446, namiestniczył w Wielkim Nowogrodzie²⁾.

Żona jego Wasilissa, córka kniazia Andrzeja Iwanowicza Holszańskiego, była siostrą królowej Zofii³⁾ i zdaje się ponowiła związki małżeńskie z jakimś kniazem Michałem Semenowiczem; ten książę Michał Semenowicz Horodecki, Bielski i Kobryński (?) z żoną swą *kniahinią Wassą* fundował cerkiew w Bielsku, jak o tem sporządzona w 1637 r. rewizya cerkwi Bielskich opiewa⁴⁾. Król Aleksander nazywa ją swoją babką i na prośbę popa Bielskiego, każe przenieść „cerkiew gdzie pochowane ciało *babki naszej kniahini Wassy Michajłowej* z zamku na górze, gdzie się znajduje, na inne miejsce godne“⁵⁾. Księżna ta zmarła w każdym razie przed r. 1484, w którym syn jej książę Semen Iwanowicz Władimirowicz otrzymuje, *po śmierci matki* swej, przywilej na Smolniany⁶⁾.

Książę Iwan Władimirowicz, według rodowodu, który go nazywa kniazem Bielskim, pozostawił czterech synów: Iwana, Janusza, Fedora i Szymona⁷⁾. Nadto miał kilka córek⁸⁾:

Anna, którą Długosz wyraźnie nazywa córką Iwana księcia

¹⁾ Supplementa ad historica Russiae monumenta I. str. 306, 517. Napierski, Russko Liwonskie akty str. 190. Daniłowicz, Skarbiec Nr. 1562, 1603.

²⁾ Połn. sobr. Russ. lietop. IV. 123.

³⁾ Kronika Bychowca str. 36–37.

⁴⁾ Pergamin Bielskiej cerkwi (druk. w dziele Archeograficzeskij Sbornik dokumentow Wilna 1867 I. str. 280). W innej, 1787 r. sporządzonej, wiadomości o ziemiach należących do czterech cerkwi Bielskich powiedziano, iż jedna z nich fundowana „od J. O. książąt Ruskich Michała i Wasila Semenowiczów Horodeńskich, Bielskich i Kobryńskich dziedziców!“ (Z archiwum Bielskiego Nikołajewskiego soboru dr. tam gdzie i poprzedni str. 257). Autor tego „opisania cerkiew“ widocznie nie umiał wyczytać starego ruskiego pergaminu i z *kniazia Michała i kniahini Wassy* utworzył książąt Michała i Wasila.

⁵⁾ List króla Aleksandra do wójta i podstarościego Bielskich, pisany w Łomży 1507 (!) Kwietnia 17 indikta 10. (Drukowany z oryginału tam, gdzie i poprzednie dokumenty). Niemal co słowo to błąd w tym dokumencie; pomimo jednak tak błędnego tekstu, a raczej jego wyczytania, treść sama, zdaje się, nie podlega wątpliwości.

⁶⁾ M. Lit. Ks. Zap. 4 f. 119.

⁷⁾ Połn. sobr. Russ. lietop. VII. 255.

⁸⁾ Inna córka miała być za kniazem Dymitrem Fedorowiczem Odyńcewiczem: „A książę Dmitrej poniął u kniazia Semena (Iwanowicza) Wołodimerowicza sestrę“ (Rodowód kniazów Odyńcewiczów przy Latopiscu Daniłowicza str. 13).

Bielskiego, urodzoną z siostry królowej Zofii, wydana 28 Stycznia 1448 r. za Bolesława księcia Cieszyńskiego, otrzymała od króla Kazimierza dwa tysiące czerwonych złotych posagu¹⁾. Owdowiała 4 Października 1452 r.²⁾, żyła jeszcze w Lutym 1490 r.³⁾.

N. N. druga córka Iwana Władimirowicza, była żoną kniazia Iwana Wasilewicza Ostrogskiego i matką słynnego z mężtwa kniazia Konstantego. Pokazuje się to z przywileju, którym król Zygmunt w 1522 r. nadaje kniaziewi Konstantemu Ostrogskiemu majątność Smolniany, która przedtem była w posiadaniu *babki jego nieboszczki kniahini Wasilissy Iwanowej Wołodimerowicza Bielskiej* i syna jej kniazia Semena Bielskiego⁴⁾. Nadto za panowania Aleksandra kniaziewie Michał i Konstanty Ostrogscy, przy sprawie między Aleksandrem Chodkiewiczem i kniazem Semenem (Iwanowiczem) Wołodimerowicza o Żukopiczę „przypowiadali się do tego majątku jako *bliskość swą po matce*“⁵⁾.

Agnieszka, trzecia córka Iwana Władimirowicza, żona panna Iwana Chodkiewicza, który jako wojewoda Kijowski umarł około 1484 r. w hordzie⁶⁾. Syn jej Aleksander Chodkiewicz pozywa w 1495 r. *wuja swego* kniazia Semena Iwanowicza Wołodimerowicza o *ojcowiznę matki swej*, dzielnicę *drugiego wuja* kniazia Fedora Iwanowicza, który zbiegł do Moskwy⁷⁾.

Synowie kniazia Iwana Władimirowicza, **kniaziewie Bielscy**, wynieśli się do Moskwy; **Iwan i Janusz** pomarli bezdzietnie⁸⁾. Również bezpotomnie musiał zejść **książę Szymon Iwanowicz**⁹⁾, choć miał żonę Joannę, córkę kniazia Iwana Jurje-

¹⁾ Długosz V. 48.

²⁾ Tamże 119.

³⁾ Biermann, Geschichte des Herzogthums Teschen. Teschen 1863 str. 177 przypis 3. Grotefend, Stammtafeln der Schlesischen Fürsten. Breslau 1875. Tabl. 14.

⁴⁾ Metr. Lit. Ks. Zap. 12 f. 63 dr. Akt. Zap. Ross. II. Nr. 118.

⁵⁾ Tamże Ks. Zap. 6 f. 5.0.

⁶⁾ Opisanie trumien Supraślskiej cerkwi Kossakowski, Monografie historyczno-genealogiczne III. dodatek str. IV.) nazywa ją: *Jawnucha z domu Skirgielłów synowica Jagielly w. ks. Lit.*! Porównaj Niesiecki wyd. Bobrowicza III. 49.

⁷⁾ M. Lit. Ks. Zap. 6 f. 49 dr. Akt. Zap. Ross. I. Nr. 126.

⁸⁾ Połn. Sobr. Russ. lietop. VII. 255.

⁹⁾ Bracia Wład. Jagielly str. 207–213.

wicza Patrikiejewicza, prawnuczkę Patrycego Narimontowicza ¹⁾).

Kniaź Fedor Iwanowicz Bielski ²⁾, zawikłany w spisek na życie króla Kazimierza w 1481 r., na drugi dzień po ślubie swoim z księżną Anną Semenówną Kobryńską, musiał uciekać do Moskwy, gdzie w 1497 r. ożenił się powtórnie z księżniczką Rjazańską ³⁾; z niej pozostawił synów: Dymitra, Iwana i Semenę ⁴⁾.

Kniaź Dymitr Fedorowicz Bielski ⁵⁾, z żony Marfy, córki bojaryna Iwana Andrejewicza Swibłowa ⁶⁾, pozostawił córki: Eudoksyę, żonę bojaryna Michała Jakowlewicza Morozowa zmarłą męczeńską śmiercią 1573 r. ⁷⁾, Anastazyę żonę Wasila Michałowicza Zacharina Jurjewa, stryjecznego brata carycy Anastazyi Romanowny, zmarłą 24 Maja 1571 r. ⁸⁾ i syna Iwana.

Kniaź Iwan Dymitrowicz Bielski ⁹⁾ zginął 24 Maja 1571 r. podczas pożaru Moskwy ¹⁰⁾. Car Iwan Groźny ożenił go 8 Listopada 1555 r. ze swą krewną Marfą, córką kniazia Wasila Wasilewicza Szujskiego, przez matkę swą wnuczką Eudoksyi siostry królowej Heleny, która zmarła 2 Października 1571 r. Dzieci ich Wasil, Iwan, Fedor i Anastazyja pomarli w dzieciństwie; inna córka Anna, podobno była zamężną, ale los jej niewiadomy ¹¹⁾.

Na kniaziu Iwanie Dymitrowiczu nie wygasł, jak twierdzi p. Stadnicki, ród kniazów Bielskich; albowiem stryj jego **kniaz Iwan Fedorowicz** miał syna **kniazia Iwana Iwanowicza**, żonatego z córką Piotra Jakowlewicza Zacharina, krewną carycy Anastazyi Romanowny. Tego syn **Ierzy** (Georgii), mnich

¹⁾ Dołgorukow, Rossijskaja rodosłownaja kniga I. 277.

²⁾ Bracia Wład. Jagielly str. 192—206.

³⁾ Patrz niżej pod Fedorem Olgerdowiczem.

⁴⁾ Połn. sobr. Russ. lietop. VII. 255.

⁵⁾ O Dymitrze i jego braciach: Bracia Wład. Jagielly str. 214—226.

⁶⁾ Odpis rodowodu tak zwany „synodalny“ dr. Wremennik imp. Moskows. obszcz. istorii i drownostej Ross. X. 1851 str. 104.

⁷⁾ Karamzin IX. str. 157.

⁸⁾ Koehne, Galerie de la maison des Romanoff. St. Pétersbourg 1867.

Table généalogique Nr. 1.

⁹⁾ Bracia Wład. Jagielly str. 227—234.

¹⁰⁾ Karamzin IX. str. 107.

¹¹⁾ O kniaziu Iwanie Dymitrowiczu, jego żonie i potomstwie, patrz Chmyrow, Alfawitno sprawocznij pereczeń Nr. 418 str. 45.

pod imieniem Galakteona, udał się od świata na puszcę pod Wołogdą, gdzie zabity przez Polaków 24 Września 1612 r. ¹⁾).

Oprócz kniazów Bielskich, potomków Gedimina, istniał jeszcze w Rosyji ród kniazów Bielskich, potomków Ruryka ²⁾, a tak w Rosyji jak i w Polsce kilka rodzin szlacheckich tego nazwiska.

Aleksander (Olelko) Władimirowicz ³⁾.

Aleksander, zdrobniale zwany *Olelko*, najstarszy syn Włodzimierza Olgerdowicza, zaślubił 22 Sierpnia 1417 r. Anastazyę córkę Wasila Dymitrowicza w. ks. Moskwy i Zofii Witowdowny. Wesele, które wyprawiał Witowd, trwało cały tydzień ⁴⁾. Już w 1420 r. metropolita Kijowski Focysz, zjechawszy do Słucka, chrzczył syna ich kniazia Semenę Aleksandrowicza ⁵⁾. Kazimierz, zostawszy wielkim księciem Litewskim, powrócił Olelkowi, który z *synami swymi Szymonem i Michałem* stanął przed nim w Wilnie, zabrane ojcu jego księstwo Kijowskie ⁶⁾. Olelko umarł w 1454 r. pochowany w Pieczarskiej ławrze w Kijowie ⁷⁾; wdowa po nim Anastazyja zmarła w 1470 r. ⁸⁾.

Kniaź Olelko pozostawił dwóch synów a podobno i kilka córek ⁹⁾. Trzecim jego synem (młodo zmarłym?) mógł być:

¹⁾ Dołgorukow, Rossijskaja rodosłownaja kniga IV. 320. Petrow, Istorijska rodow Russkaho dworianstwa I. 177. Russkaja rodosłownaja kniga izd. Russkoj stariny I. 354, II. 38.

²⁾ Dołgorukow IV. 320.

³⁾ Bracia Wład. Jagielly str. 123—150.

⁴⁾ List Krzyżacki druk. Prochaska, Codex epistolaris Vitoldi str. 392—393. P. Stadnicki fakt ten odnosi mylnie do r. 1427 (Bracia Wład. Jagielly str. 123).

⁵⁾ Latopisiec Daniłowicza str. 244.

⁶⁾ Kronika Bychowca str. 56.

⁷⁾ Nadgrobek jego: „Aleksandr Władimirowicz kniaz i diedicznij hospodin zemli Kiewskoj, sostoja pred smertiu inokom zdie pogreben. Lieta 6962“. (Maksimowicz, Kiewlianin 1840 str. 148. Także Kronika Bychowca str. 61).

⁸⁾ Kronika Bychowca str. 61.

⁹⁾ Żyjący w połowie XV-go wieku kniaz Jurij Dymitrowicz Proński, miał podobno za żonę *ks. Słucką* (Niesiecki VII. 588). Wydawcy Aktów Zap.

„Alexander, princeps Alexandri de Russia (filius)“ wpisany 1454 r. do akademii Krakowskiej¹⁾.

Szymon Olelkowicz²⁾

i kniaziowie Pińscy.

Szymon Olelkowicz, po ojcu książę Kijowski, umarł 3 Grudnia 1470 r. pochowany w Kiewopieczerskiej ławrze³⁾. Po jego śmierci król Kazimierz osadził w Kijowie na początku 1471 r. namiestnikiem swym Marcina Gasztolda⁴⁾, a wdowie księcia Szymona, która była córką Iwana Gasztolda⁵⁾, „kniahini Semenowej Aleksandrowicza kniahini Maryi i jej potomstwu, przywilejem z d. 27 Kwietnia 1471 r. nadał dobra Pińsk ze wszystkimi przynależnościami, zastrzegając sobie, że gdyby Pińska potrzebował, to księżnie inne równie temu dobra za niego wyznaczy⁶⁾. Potomków tych, dzieci kniazia Semena Olelkowicza, było troje: syn Wasil i córki Zofia i Aleksandra.

Zofia Semenówna wydana w zimie 1470—1471 za Michała Borysowicza panującego wielkiego księcia Twerskiego⁷⁾, zmarła w Twerze 7 Lutego 1483 r.⁸⁾. Wkrótce potem wdowiec po niej, wyzuty ze swych posiadłości przez w. ks. Moskiewskiego, zmuszony był szukać schronienia na Litwie.

Kniaź Wasil Semenowicz wspólnie z matką władał Pińskiem,

Ross. (I. przypis 25) dają Olelkowi córkę *Teodorę* za kniazem Semenem Jurjewiczem Holszańskim (?).

¹⁾ Zeissberg, Matrikelbuch str. 52.

²⁾ Bracia Wład. Jagielly str. 151—162.

³⁾ Nadgrobek jego: „W lieto 6979 christianski skonczawoszomusia kniaziu Simeonu Aleksandrowiczu Olelkowiczu diedicznomu hospodinu zemli Kiewskoj, kniaziu Stuckomu, wozstanowiteliu swiatoj cerkwi Peczerskoj juże obnobi pri korolie Kazimirie i pri w. o. archimandritie Joannie lieta 6978. Grudnia 3“ (Maksimowicz, Kiewlianin 1840 str. 148).

⁴⁾ Długosz V. 514—515.

⁵⁾ Tamże str. 212.

⁶⁾ W Wilnie 6979 r. 27 April indikt 4. (M. Lit. Ks. Zap. 1 i 2 f. 183).

⁷⁾ „Toj że zimy (6979) ženisia kniaź wieliki Michajło Borisowicz, Sośieju kniaź Semenowa dszczer Olelkowicza“ (Kronika Twerska XV. 497).

⁸⁾ Tamże str. 498.

jak o tem świadczą liczne dokumenty wystawione w Pińsku przez „kniahinię Semenową Aleksandrowicza kniahinię Maryę z synem swym kniazem Wasilem Semenowiczem“¹⁾. Umarł bezpotomnie 4 Czerwca 1495 r. pochowany w ławrze Kiewopieczerskiej²⁾.

Po śmierci syna księżna Marya władała Pińskiem z córką swą **Aleksandrą (Oleną)**, jak o tem znów świadczą dokumenty, które w latach 1496—1498 w Pińsku wystawiały: „kniahini Semenowaja Aleksandrowicza kniahini Marya z córką swą kniażną Aleksandrą“³⁾. Widać w tym roku (1498) księżniczka Aleksandra zaślubiła kniazia Fedora Iwanowicza Jarosławicza⁴⁾. Nie chcąc więc dzielić władzy z zięciem, księżna Marya uzyskała od w. ks. Aleksandra w Styczniu 1499 r., potwierdzenie przywileju danego jej na Pińsk przez króla Kazimierza⁵⁾, i jednocześnie wspólnie z córką „kniahinią Fedorową Jarosławicza kniahinią Aleksandrą“ zapozwała „dewericza swego“ (dewer = brat męża, dewericz = syn brata męża), kniazia Semena Michałowicza Aleksandrowicza, aby Aleksandrę przypuścił do udziału w Słucku i Kopylu. Gdy jednak w. kniaź Semen Michałowicz dowiedział, że ojcowie ich, kniaziowie Semen i Michał Aleksandrowicze, podzielili się majątkami tak, że Semen wziął Kijów a Michał Słuck i Kopyl, wielki książę usunął pretensje księżnej Maryi i jej córki, i kniazia Semena Michałowicza w spokojnem władaniu Słuckiem i Kopylem potwierdził⁶⁾.

Księżna Marya umarła na wiosnę 1501 r. a król Aleksander zaraz po jej śmierci nadał Pińsk z przyległościami córce zmarłej

¹⁾ Drukowane w dziele: Rewizya puszczy sostawlennej 1559 Wołowiczem i przywilegi Pinskaho poweta (wyd. Wileńs. Arch. Komiss. 1867) odnoszą się do lat: 1488 (str. 216, 282), 1492 (218, 302), 1494 (285) i 1495 (63, 76, 79, 104, 111, 114, 121, 218, 246, 251, 262), 1503? (str. 96).

²⁾ Nadgrobek: „Wasiliu Simeonowiczu Aleksandrowiczu Olelkowiczu iże otyde swieta seho 7003 indikta 13 Junia 4“ (Maksimowicz str. 149).

³⁾ Rewizya puszczy i przywilegi Pinskaho poweta r. 1496 (str. 95, 128, 217, 290), 1497 (str. 84), 1498 (113). Także Metr. Lit. Ks. Zap. 36 f. 37.

⁴⁾ Patrz wyżej str. 30.

⁵⁾ W Grodnie Stycznia 26 indikta 2 (1499) (M. Lit. Ks. Zap. 1 i 2 f. 176—177).

⁶⁾ W Grodnie Stycznia 16 ind. 2 (Tamże Ks. Zap. 6 f. 79—81 dr. Akt. Zap. Ross. I. Nr. 163).

i mężowi jej kniaziowi Fedorowi Iwanowiczowi Jarosławiczowi¹⁾. Odtąd przez lat 17 „*kniaz Fedor Iwanowicz Jarosławicz z kniahineju swojeju Olenoju*“ władali Pińskiem. Nieprzerwany szereg dokumentów, wspólnie przez nich w latach 1501—1518 w Pińsku wydanych, świadczy o dobroci ich względem poddanych i hojności dla cerkwi²⁾. W 1503 kniaz Fedor Iwanowicz Jarosławicz chcąc powstrzymać najście Tatarów, przez tych ostatnich pobitym został na rzece Uszy pod Owruzem³⁾. Około 1508 r. kniaz Fedor odziedziczył po ojcu swoim majątki Kleck, Horodek i Rohaczew⁴⁾. Oboje księstwo w 1509 r. zawierają układ z królem Zygmuntem, mocą którego król przyjmuje *księcia Fedora Iwanowicza i małżonkę jego Helenę* pod swoją obronę i obowiązuje się, póki będą żywi zachować ich przy obecnych posiadłościach. Książę zaś nie mając potomstwa wszystkie majątki, które mu się dostały *po ojcu i świekrowej*, a mianowicie Pińsk, Kleck, Horodek, Rohaczew i Wiado, po swoim żywocie, zapisuje królowi i obowiązuje się nie więcej z tych majątków bez zezwolenia królewskiego nie rozdawać⁵⁾. Jednocześnie wszystkie przywileje i nadania, do powyższych dóbr odnoszące się, złożone zostały na ratuszu Lubelskim⁶⁾. Księżna Olena umarła w Kwietniu 1518 r.

¹⁾ Jeszcze 24 Marca 1501, mieszczanie Pińscy skarżą się na „*kniahinię Semenowę Aleksandrowicza kniahinię Maryę*“ i uzyskują uwolnienie od podwód (M. Lit. Ks. Zap. 5 f. 159 dr. Akt. Zap. Ross. I. Nr. 190); a już 10 Czerwca 1501, król sędzi sprawę tychże mieszczan z kniazem Fedorem, w której wspomina iż „*nadał miasto Pińsk z włościami kniazowi Fedorowi Iwanowiczowi Jarosławiczowi i jego kniahini córce kniazia Semena Olelkowicza*, tak jak król Kazimierz nadał był *teściowej jego kniahini Semenowej*“ (M. Lit. Ks. Zap. 5 f. 96 odw. dr. Akt. Zap. Ross. I. Nr. 191).

²⁾ Rewizya puszczy i przywilejii Pińskaha poweta itd. patrz inwentarz. Pierwsze dokumenty wydane przez *kniazia Fedora Iwanowicza Jarosławicza i żonę jego Olenę* odnoszą się do 1501 r. (28 Maja str. 274 i 12 Lipca str. 239); ostatnie do 1518 r. (12 Lutego str. 316, 18 Lutego str. 224, 2 Marca str. 349 i 8 Kwietnia str. 222). Oprócz tego wiele dokumentów o nich druk. w Akt. Zap. Ross. i w Akt. Jużn. i Zap. Ross.; mnóstwo ich zawiera Metr. Lit. Ks. 1 i 2.

³⁾ Kronika Bychowca 72.

⁴⁾ Patrz wyżej str. 30.

⁵⁾ M. Lit. Ks. Zap. 1 i 2 f. 177 i 180—182. Rykaczewski, Inventarium str. 385.

⁶⁾ Zeznanie burmistrza i rajców Lubelskich (M. Lit. Ks. Zap. 1 i 2 f. 182 i 186—187).

W Lutym 1518 spisywała testament, którym wszystkie skarby swe zapisuje mężowi¹⁾; przed samą zaś śmiercią w Marcu 1518, „*kniahinia Fedorowa Iwanowicza Jarosławicza Olena Semenowna Olelkowicza*“, schodząc z tego świata, czyni zapisy dwóm cerkwiom Pińskim, a mianowicie cerkwi narodzenia Matki Boskiej dwór Kropotczyce²⁾, a cerkwi uśpienia Matki Boskiej Leszczyńskiej, dwór w siole Wołbichowie³⁾, polecając popom modlić się za dusze *ojca swego kniazia Semena, matki swej kniahini Maryi* i swoją własną. W Maju tegoż roku „*kniaz Fedor Iwanowicz Jarosławicz*, spełniając wolę *nieboszczki żony swej kniahini Oleny Olelkowiczówny*, która go prosiła aby oswobodził 50-ciu poddanych, dając wolę pewnej dziewczce⁴⁾.

Stosownie do układu zawartego w 1509 r. z królem, owdziały kniaz Fedor Iwanowicz Jarosławicz dzierżył Pińsk sam jeden; listem z d. 30 Maja 1518 r. król donosi kniazowi, że dotrzyma swego słowa i nie odbierze mu Pińska póki on żyje, lecz wzajemnie i kniaz ma pamiętać, iż obiecał królowi, że skarby, tak swe jak i *już zeszej małżonki* swej, mają po jego śmierci należeć do króla, zatem niech ich strzeże i nie traci⁵⁾. Kniaz Fedor umarł w 1521 r.⁶⁾, pochowany w ławrze Kiewopieczerskiej⁷⁾.

Po śmierci kniazia Fedora, Pińsk chwilowo stanowił własność królewską⁸⁾, aż w 1523 r. król „zamek i miasto Pińskie z dworami Kleckiem, Horodkiem, Rohaczewem, ich miasteczkami

¹⁾ W Pińsku 14 Lutego indikta 6 (1518) (M. Lit. Ks. Zap. 1 i 2 f. 233).

²⁾ W Pińsku 7026 indikta 6 Marca 5 (druk. trzy razy: Akt. Zap. Ross. II. Nr. 101, V. Nr. 8, Rewizya puszczy i przywilejii itd. str. 223).

³⁾ W Pińsku 7026 indikta 6 Marca 25 (Rewizya puszczy etc. str. 130 i 296).

⁴⁾ W Pińsku 7026 ind. 6 (Tamże str. 304—305).

⁵⁾ Metr. Lit. Ks. Zap. 11 f. 8.

⁶⁾ Dokumenty wydawane przez niego samego w Pińsku w latach 1518 (Rewizya puszczy str. 267, 304, 358), 1519 (Tamże str. 84, 217), 1520 (Tamże str. 129, 222, 295, 296, 312 i 342) zaczynają się od d. 22 Kwietnia 1518 (str. 267) i kończą się d. 17 Grudnia 1520 (str. 222). W Maju 1522 r. (Maja 16 indikta 10) król Zygmunt nazywa kniazia Fedora Iwanowicza „*nieboszczykiem*“ (Rewizya puszczy str. 324).

⁷⁾ Maksimowicz, Kiewlianin str. 150.

⁸⁾ Króla Zygmunta przywileje bojarom Pińskim z roku 1522 (Rewizya puszczy i przywileje etc. str. 64, 85, 107—109, 225 i 316).

„i włościanami, spadłe na niego po śmierci kniazia Fedora Iwanowicza Jarosławicza i jego żony, dał w posesyę królowej „Bonie“¹⁾).

Michał Olelkowicz²⁾

i kniaziowie Słucey.

Michał, drugi syn Aleksandra (Olelka) Władimirowicza, w dziale z bratem Szymonem, który po ojcu odziedziczył księstwo Kijowskie, wziął Słuck i Kopyl³⁾. Koniec życia miał tragiczny, albowiem za udział w spisku przeciwko królowi Kazimierzowi straconym został w końcu 1481 r.⁴⁾ Wdowa po nim kniahinia Michałowa Aleksandrowicza kniahinia Anna uzyskuje od króla Kazimierza w 1483 r. przywilej, nakazujący kniaziom i bojarom (w okolicy Słucka osiadłym) służyć jej tak jak służyli (mężowi jej) kniaziewi Michałowi⁵⁾. Kniahinia Anna żyła jeszcze w 1492 r. jak świadczą przywileje wydane w Słucku przez kniahinię Michałową Aleksandrowicza kniahinię Annę z synem swym kniazem Semenem Michałowiczem⁶⁾.

Kniaź Szymon I. Michałowicz⁷⁾, posiadłości swych Słucka i Kopyla, musiał bronić w 1499 r. przeciwko pretensjom, wdowy po swym stryju, księżnej Maryi Pińskiej⁸⁾; umarł 14 Listopada 1503 r.⁹⁾. Za żonę miał Anastazyę, córkę Iwana Jurjewicza ostatniego księcia Mścisławskiego z rodu

¹⁾ W Warszawie indikta 13 (? 1524—1525) (M. Lit. Ks. Zap. 1 i 2 f. 185). Pierwszy przywilej królowej Bony bojarom Pińskim wydany 8 Paźdz. 1523 (Rewizya puszc i przywileje etc. str. 252), następne 4 Marca 1524 (Tamże 291), 2 Grudn. 1524 (Tamże 226) itd.

²⁾ Bracia Wład. Jagielly str. 163—177.

³⁾ Patrz wyżej str. 109.

⁴⁾ Patrz niżej pod Fedorem Olgerdowiczem.

⁵⁾ M. Lit. Ks. Zap. 3 f. 74.

⁶⁾ Dokumenty z lat 1489. 1492 i bez roku druk. Akt. Zap. Ross. I. Nr. 94, 98, 99 i Akt. Jużnoj i Zap. Ross. I. Nr. 232.

⁷⁾ Bracia Wład. Jagielly str. 178—180.

⁸⁾ Patrz wyżej str. 109.

⁹⁾ Kronika Bychowca str. 73.

kniazia Lingwenia - Szymona Olgerdowicza¹⁾, z niej pozostawił syna Jerzego i córkę **Aleksandrę** wydaną za kniazia Konstantego Ostrogskiego. W 1522 r. Kniaź Konstanty Iwanowicz Ostrogski, wojewoda Trocki i hetman, zawiera umowę z księżną Semenową Michałowicza Słucką Anastazyą i synem jej kniazem Jerzym Semenowiczem Słuckim, względem małżeństwa swego z córką księżnej — Aleksandrą²⁾. Ślub nastąpił w tym samym roku, a już w 1530-tym księżna Aleksandra owdowiała. W Październiku tegoż roku król na skutek skargi kniazia Jurja Semenowicza Słuckiego, występującego imieniem siostry swej kniahini Konstantynowej Iwanowicza Ostrogskiej, kniahini Aleksandry, wojewodziny Trockiej, nakazuje kniaziewi Ilii Konstantynowiczowi Ostrogskiemu powrócić kniahini Aleksandrze rzeczy zabrane gwałtem w Turowie podczas tego, gdy księżna ciało nieboszczyka męża swego odwoziła do Kijowa³⁾. Kniahini Konstantowa Ostrogska, Aleksandra Semenowna żyła jeszcze w 1555 r.⁴⁾.

Jurij I. Semenowicz⁵⁾ umarł 17 Kwietnia 1542 r.⁶⁾, pozostawiając z żony Heleny Radziwiłłówny⁷⁾, która go przeżyła⁸⁾, synów Szymona i Jerzego i córkę **Zofię**, żonę Jurja Chodkiewicza kasztelana Trockiego, zmarłą w 1571 r.⁹⁾.

Szymon II. Jurjewicz był mężem słynnej Halszki księżniczki Ostrogskiej, córki kniazia Ilii z Beaty Kościeleckiej. Pomimo tego, że Halszka już była poślubioną Łukaszowi z Górki wojewodzie Łęczyckiemu, matka wydała ją w 1559 r. za kniazia Semena Słuckiego; ten jednak umarł już w Sierpniu lub Wrześniu 1560 r.¹⁰⁾.

¹⁾ Patrz niżej.

²⁾ Malinowski i Przeździecki, Źródła do dziejów Polskich II. Wilno 1844 str. 425—428.

³⁾ W Krakowie 1530 Paźdz. 5 ind. 4 (M. Lit. Ks. Zap. 17 f. 34 dr. Akt. Jużnoj i Zap. Ross. I. Nr. 93).

⁴⁾ M. Lit. Ks. Spr. Sąd. 33 f. 297 odw.

⁵⁾ Bracia Wład. Jagielly str. 180—182.

⁶⁾ „W leto 7050 mesiacu Apréla 17 na deń... prestawis kniaz Jurij Słuckoj“ (Przypis do *Latopisca wielikich kniaziej Litowskich* wyd. Popow: Uczyenja zapiski 2 otd. Akad. Nauk. Kn. I. S. Pbg. 1854 Cz. II. str. 21).

⁷⁾ *Icones familiae ducalis Radivillanae*. Petropoli 1875. Tabl. 15.

⁸⁾ Występuje jako wdowa 544 (Akt. Zap. Ross. II. Nr. 230).

⁹⁾ *Archeograficzeskij Sbornik dokumentow*, Wilna I. str. 144 i IV. str. 238.

¹⁰⁾ Przeździecki, Jagiellonki Polskie w XVI-tym wieku. Kraków 1868. II. str. 129—158.

Jerzy II. Jurjewicz¹⁾ książę Słucki, zmarły 12 Kwietnia 1579 r. i pochowany w Pieczerskiej ławrze w Kijowie²⁾, zaślubił w 1558 r. Katarzynę córkę Stanisława hr. Tenczyńskiego wojewody Krakowskiego³⁾ i spłodził z nią trzech synów: Jerzego, Aleksandra i Szymona. Owdowiawszy Katarzyna w 1581 r. ponowiła związki małżeńskie z księciem Krzysztofem Mikołajem Radziwiłłem kasztelanem Trockim, a następnie wojewodą Wileńskim, i zmarła 19 Marca 1592 r. przeżywszy 48 lat⁴⁾.

Na trzech synach księcia Jerzego wygasł ród kniaziów Słuckich. Aleksander i Szymon przyjęli wiarę Rzymsko-katolicką; ostatni pod imieniem Jana Szymona⁵⁾. **Aleksander** zmarł w Krakowie 26 Czerwca 1591⁶⁾. **Jan Szymon** umarł 9 Marca 1592⁷⁾ a pogrzeb jego odbył się w Lublinie 29 Kwietnia 1593 r.⁸⁾ Wdowa po nim Zofia Mielecka wojewodzianka Podolska, którą był zaślubił w Styczniu 1587 r.⁹⁾, wyszła powtórnie 23 Lipca 1593, za Jana Karola Chodkiewicza¹⁰⁾ i zmarła w Listopadzie 1618 r.¹¹⁾.

Jerzy III. Jurjewicz książę Słucki, urodził się 17 Sierpnia 1559 i zmarł 6 Maja 1586 r., pochowany obok przodków swych w Kijowie¹²⁾. Rok przed śmiercią zaślubił Barbarę Kisz-

¹⁾ Stadnicki, Bracia Wład. Jagielly str. 182—185.

²⁾ Nadgrobek jego (Maksimowicz Kiewlanin 1840 str. 149). Jewłaszewski (Pamiętnik, Warszawa 1860 str. 35) podają datę 9 Listopada 1578!

³⁾ Niesiecki wyd. Bobrowicza VII. 71.

⁴⁾ Icones familiae ducalis Radivilianae, Tab. 42.

⁵⁾ Niesiecki VII. 71-72.

⁶⁾ Dziennik spraw domu zakonnego OO. Jezuitów (Scriptores rerum Polon. VII.) Kraków 1881 str. 143.

⁷⁾ Jewłaszewski, Pamiętnik str. 57.

⁸⁾ Kazanie na pogrzebie J. O. Książęcia J. M. P. P. Jana Symeona Olelkowicza z łaski Bożej książęcia Słuckiego i Kopylskiego etc., ostatecznego męskiej płci tej zacnej i starodawnej rodziny potomka. Miane przez X. Symeona Wysockiego S. J. kapłana w kościele teyże Soc. w Lublinie 29 Aprilis 1593. Wilno 1593.

⁹⁾ 1587 Lutego 1. Zapis wianowy Jana Simeona Jurjewicza Olelkowicza książęcia Słuckiego małżonce swej Zofii Mikołajewnie Mieleckiej etc. (druk. Akty Wilens. Arch. Komis. VIII. str. 427—429).

¹⁰⁾ Jewłaszewski str. 60.

¹¹⁾ Encyklopedia Powszechna V. 394.

¹²⁾ Nadgrobek jego w dziele Kalnofojskiego „Teratourgema“ albo cuda. Kijów 1638 r. Żył lat 26 miesięcy 8 dni 19.

czankę, wojewodziankę Podlaską¹⁾. Jedyna jego córka **Zofia**, ostatnia z rodu i dziedziczka fortuny książąt Słuckich, urodzona 1 Maja 1586, wydana została 1 Października 1600 r. za księcia Janusza Radziwiłła podczaszego Litewskiego i zmarła 9 Marca 1612 r.²⁾.

¹⁾ Stebelski, Dwa wielkie światła etc. z chronologią i przydatkiem. Lwów 1867 III. 63.

²⁾ Nadgrobek jej u Kalnofojskiego (patrz wyżej). Żyła lat 25 miesięcy 10, dni 8. Także Icones Radivilianae Tab. 45.

5. Fedor Olgerdowicz.

Pięć kronik Ruskich i jedna Litewska zaliczają *Fedora* do synów Olgerda z pierwszej żony ¹⁾. Miał sobie wyznaczony udział w ziemi Chełmskiej; stanowiły go Ratną z okręgiem, prawdopodobnie Lubomla ²⁾, a może i Żydaczew ³⁾.

O dwóch Olgerdowiczach, Konstantym i Fedorze, posiadamy nader szczupłe wiadomości. Podczas wyprawy królowej Jadwigi na Ruś, gdy Benedykt wojewoda Halicki poddał zamek Halicz, w nieobecności króla Władysława, który bawił na Litwie: „Aleksander-Witold z Bożej łaski książę Brzeski i Grodzieński, z braćmi swymi, z Bożej łaski książętami Jerzym Bełskim, Fedorem Ratneńskim, Wasilem Pińskim, Fedorem Włodzimierskim, Jerzym Słuckim i Szymonem Stepańskim“, wydają w 1387 r. Benedyktowi poręczenie, że król przypuści go do łaski i zachowa przy dzierżeniu Halicza ⁴⁾. W 1394 r. w Dolatyczach, Witowd i Skir-

¹⁾ Patrz wyżej str. 82 i 83.

²⁾ W kronice Bychowca w liczbie synów Olgerda (str. 22) figuruje: „*Fedor Sanguszko udeł jeho Luboml*“. W opisanu granic wielkiego księstwa Litewskiego z Koroną 1546 r. powiedziano, że „*Raten i Luboml było kniaziej naszich Sendiuszkowiczów*“ (Archeogr. Sbornik dokumentow I. Wilna 1867 str. 84).

³⁾ Patrz niżej.

⁴⁾ Patrz wyżej str. 16.

gajło księżęta Litewscy, Włodzimierz Kijowski i *Fedor Ratneński* wydają królowi poręczenie za brata swego Andrzeja (*pro duce Andrea etiam fratre nostro*) ¹⁾, w skutek którego ten, więziony od lat trzech, uzyskuje wolność. Istnieje przywilej, którym „*Fedor Olgerdowicz brat królewski*“ poświęca o rozgraniczeniu wsi Tużyłowa i Swaryczowa ²⁾. Dokument ten, bez oznaczenia roku, pisany w Żydaczewie, jeżeli w istocie odnosi się do Fedora Olgerdowicza, to naprowadza na myśl, iż ten oprócz Ratna i Lubomli władał jeszcze i ziemią Żydaczewską; w takim razie musiał umrzeć przed 1400 r., w którym król pogodziwszy się ze Szwitrigajłą nadał mu oprócz Podola i ziemię Żydaczewską z powiatami ³⁾. Według Bielskiego Szwitrigajło „wzgardził“ Żydaczewem ⁴⁾, który zatem przeszedł w posiadanie kniazia Fedora Lubartowicza.

Historycy i heraldycy z dziwnym uporem starali się usunąć możliwość istnienia Fedora Olgerdowicza. P. Stadnickiemu był on tak nie na rękę, iż dwa razy musiał się z opuszczenia jego tłumaczyć. Wzmiankując o dokumencie Dolatyckim nazywa go *Fedor książę Ruski na Ratnie* ⁵⁾; w drugim miejscu musiał wspomnieć, że „*kroniki Ruskie wyliczając jednogłośnie dwunastu synów Olgerda, mieszczą także Fedora*“. Aby więc pogodzić zdanie kronikarzy ze swem przekonaniem, każe Wiguntowi, bez najmniejszych na to dowodów, ochrzcić się na Ruską wiarę pod imieniem *Fedora* (!) ⁶⁾. Kwestyę kto był ów Fedor Ratneński starał się rozwiązać p. Sokołowski, we wstępie do listów kniazia Jerzego Zbarańskiego, doszedł jednak do niefortunnego wyводу

¹⁾ W Dolatyczach 1394 feria 4 post dominicam circumdederunt (10 Lutego) druk. Sokołowski-Szujski, Codex epistolis saeculi XV. str. 20. Także Prochaska, Codex epistolaris Vitoldi str. 35. Daniłowicz, Skarbiec Nr. 647. Gołębiowski I. 12, wszystkie mają „*Ratneński*“; Rykaczewski, Inventarium str. 377, ma mylnie „*Rohatinensis*“.

²⁾ W Żydaczowi na Preobrazenye, Misiacia Awhusta dnia szestocho... *Ja kniaz Fedor Olkirdyewicz korolow brat itd.* (Dokument odnaleziony przez X. A. Petruszewicza, druk. w Przeglądzie Archeologicznym, Zeszyt I. Lwów 1882 str. 77. Wydawca czuł się obowiązany objaśnić, iż pierwotny przepis wacz dokumentu mylnie czytał *Olkirdyewicz* zamiast *Lubartowicz*).

³⁾ Długosz III. 521 pod r. 1403 opisuje fakta, które krótko przedtem zajęć musiały; porównaj Stadnicki, Synowie Gedymina I. 193—194.

⁴⁾ Baliński i Lipiński, Starożytna Polska II. 613.

⁵⁾ Bracia Wład. Jagielly str. 33.

⁶⁾ Tamże str. 241—242.

że musiał być synem Dymitra-Koributa¹⁾. Nareszcie p. Radziwiński zdając sprawę „o książkach Kobryńskich“, gdzie po raz pierwszy rzuciłem myśl, której wówczas nie śmiałem dokładnie wypowiedzieć, że ów książę Fedor na Ratnie, niezaprzeczenie wnuk Gedimina, mógł być synem Olgerda na miejsce mitycznego Minigajły²⁾, stawia hipotezę, że Lubart miał dwóch synów Fedorów, starszego na Ratnie, młodszego na Włodzimierzu³⁾.

Ułożony w XVI-tym wieku rodowód książąt Litewskich, bałamutny, gdy prawi o pochodzeniu tych książąt, lub podaje szczególne genealogiczne odnoszące się do XIV-go wieku, zasługuje na daleko większą wiarę co do późniejszych faktów, a mianowicie, gdy od Gedimina wyprowadza rodziny książąt Koreckich, Trubeckich, Czartoryskich, Sanguszków lub Kobryńskich, a odrzuca Zbarażskich, Wiśniowieckich itd. Autor tego rodowodu jednak widocznie pomieszał Fedora Olgerdowicza z Fedorem Lubartowiczem, gdy temu ostatniemu, niezawodnie bezpotomnie zmarłemu, każe być protoplastą książąt Kobryńskich i Sanguszków⁴⁾.

Fedor Olgerdowicz pozostawił potomstwo. W 1404 r. Witowd w. ks. Litewski, nadaje Kobryń (dziś miasto powiatowe gubernii Grodzieńskiej) i Hruszowę, a także Niesuchoże i Milanowicze (na Wołyniu) *synowcowi swemu (synowi brata swego) książęciu Romanowi*⁵⁾. Nikogo dotąd ów książę Roman *synowiec Witowda* nie zajmował, heraldycy krajowi o nim nie wspominają, a jednak był on krewnym królewskim i musiał być krewnym po mieczu, bo go kroniki Ruskie zowią *książciem Litewskim*⁶⁾. Wnuk księcia Romana, książę Iwan Semenowicz Kobryński, polecając popom Pieczerskiej ławy w Kijowie modlić się za dusze przodków i krewnych, kazał zapisać kolejno imiona książąt:

¹⁾ Pisarze Dziejów Polskich V., zawiera Archiwum komisji historycznej II. Kraków 1880 str. 3.

²⁾ Rozprawy i sprawozdania z posiedzeń wydziału historyczno-filozoficznego Akademii Umiejętności XVII. 6—7 i przypis 18.

³⁾ Tamże str. 35—36.

⁴⁾ Kronika Woskresenska (Połn. sobr. Russ. lielop. VII.) str. 256.

⁵⁾ W Wilnie 14 Lutego 1404 („Z archiwum koronnego“ Golembiowski, Dzieje Polski od 1386 do 1506 I. str. 88. Rykaczewski, Inventarium str. 378. Daniłowicz, Skarbiec Nr. 783). Niesuchoże i Milanowicze znajdowały się na początku XVI-go wieku w posiadaniu książąt Sanguszków (Metr. Lit. Ks. Spr. Sąd. 2 f. 222).

⁶⁾ Patrz niżej str. 128.

*Fedora, Romana, Semena itd.*¹⁾. Gdy książę Semen jest ojcem, a książę Roman dziadem księcia Iwana, możemy śmiało przypuścić, że pradziadem jego, a ojcem księcia Romana jest książę Fedor. I w istocie w Łucku w 1387 r. między książętami, którzy królowi za Olechna Dymitrowicza dają porękę, wymieniony *książę Roman Fedorowicz*²⁾. Z rodzonych braci Witowda żaden nie nosił imienia *Fedor*, ze stryjecznych znani Fedor Olgerdowicz, Fedor Koriatowicz i Fedor Lubartowicz, ostatni dwaj o tyle, iż niepodobno przypuścić, aby który z nich był ojcem księcia Romana. Tym ostatnim mógł być więc tylko Fedor Olgerdowicz.

Bratem księcia Romana Kobryńskiego musiał być książę Sanguszek Fedorowicz, którego ród zapisany w synodiku Pieczerskiej ławy w Kijowie na tej samej karcie, co i ród książąt Kobryńskich³⁾. Oprócz tego, iż nam źródła ruskie zachowały podanie wspólnego pochodzenia Sanguszków i Kobryńskich⁴⁾,

¹⁾ Rękopis Nr. 387 Rumiancowskiego muzeum w Moskwie, zawierający: „wypiski z *sinodiku*“, razem zebrane. *Sinodik „Kiewopeczerskiej ławy“* zajmuje karty 25—30 z przypisem w końcu: „z *sinodika Kiewopeczerskiej ławy peregisanoho iz kakoho to starinnaho sinodika posle bywszaho požara 1718 g.*“. Znajdujemy tu wspominki mnóstwa książąt żyjących przed 1550 r. Na karcie 27 znajdujemy: „*Rod kn. Joanna Semenowicza Kobryńskiego*: książę: Feodor, Roman, Simeon, Andrej, Aleksandr, Joan, Simeon, Michail, Hleb, Andrej, Feodor, Jurij, Andrej, Dimitrij, Joan, Jurij, Joan, Wasilij, Jurij, Hleb, Daniil, Andrej, Simeon. *Rod kn. Koreckich*: książę: Hleb, Patrikij, Josif itd. *Rod kn. Joana Kozłowskaha itd.* *Rod kn. Sanguszka Feodorowicza*: książę: Joakim, Wasilij, Ananij, Joan, Wasilij, Feodor, Ewstafij, Wasilij, Michail, Joan, Lew, Joan, Feodor, Joan, Feodor, Michail, Simeon, kn. inoka. Aleksij, Manuil, Simeon. *Rod kniahini Iwanowej Wołodimericzewoj*: kniahini Wasilisa, książę: Andrej, Joan, Michail, Wasilij, Joan“.

²⁾ „W Łucku 12 Października 1387 r. Fedor Daniłowicz (książę Ostrogski), książę Roman Fedorowicz, książę Semen Iwanowicz, książę Aleks. Czetwertyński, Iwan Neswizki, Jesko Romankowicz, Waśko Kirdejowicz, Andrejko Romankowicz, zareczają za Olechnę Dmitrowicza, że będzie służył bez chytrności, ani się poważy źle mówić o królu. Gdyby się okazał zmiennikiem, przystawia go; a jeśliby tego nie uczynili, 1000 grzywien dać obowiązani“ (Sokołowski i Szujski, Codex epistolaris saeculi XV. str. 12. Rykaczewski, Inventarium str. 271. Golembiowski I. 77). Okoliczność, że podpis księcia Romana położony tu niżej od podpisu księcia Fedora Daniłowicza, może być wytłómaczoną młodym wiekiem księcia Romana i nieposiadaniem udziału.

³⁾ Patrz wyżej.

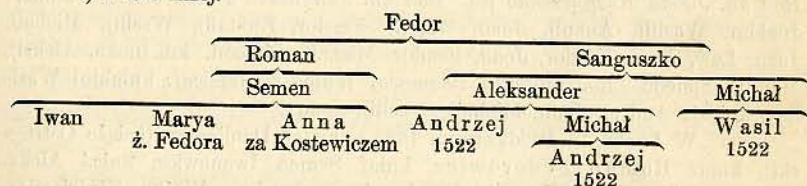
⁴⁾ Kronika Woskresenska (Połn. sobr. Russ. lielop. VII. 256). „*A sedmyj syn Gedimanow Liubort, a wziat jeha Wołynskij książę k doczkie na swoje miasto na kniażenie, a Liubortow syn Fedor, i ot toho poszli Sołkuszskije książę da Korbinskie książę*“. Porównaj wyżej.

jedynie przyjmując, że kniaziowie Roman i Sanguszko byli braćmi, możemy sobie wytłómaczyć późniejszy stosunek pokrewieństwa ich potomków, kiedy na początku szesnastego wieku, po śmierci ostatniej kniazny Kobryńskiej, żony Wacława Kostewicza, wnuczki kniazia Romana, żyjący wówczas kniaziowie Sanguszkowie: Andrzej Aleksandrowicz z synowcem swym Andrzejem Michajłowiczem i Wasil Michajłowicz (potomkowie kniazia Sanguszki, po dwóch jego synach), zjawiają się jako jedyni spadkobiercy zmarłej i *obie linie* mają równe prawo do majątków „*po śmierci siostry swej*”¹⁾.

Kniaź Sanguszko trzymał na początku piętnastego wieku Ratno prawem lennem; gdy Ratno w czasie wojny zniszczonem zostało, król dodał mu Kraśniczyn (w ziemi Chełmskiej między Krasnymstawem a Hrubieszowem), *który należy do synów nieboszczyka kniazia Hurki, synowców kniazia Sanguszki*. Z obu tych dzierżaw czyni Sanguszko 1433 r. submissyę królowi²⁾. Kniaź Hurko byłby więc trzecim bratem kniazów Romana i Sanguszki.

Zestawiając wyżej przytoczone fakta mielibyśmy, że kniaź Fedor Olgerdowicz na Ratnie pozostawił trzech synów, kniazów Sanguszkę na Ratnie, Romana na Kobryniu i Hurkę na Kraśniczynie.

¹⁾ Patrz niżej.

²⁾ „*Nos dux Sanguszko recognoscimus tenore praesentium, quibus expedit universis, quod bona Rathno cum ipsius districtu a ser. princ. d. Vladislao D. gr. rege Poloniae etc., recipimus in tenutam . . . Verum praefatus dominus rex considerato, quod Rathno cum suo districtu ad praesens est dampnificatum et des tractum . . ., bona Crosnyczyn, quae sunt filiorum olim ducis Hurconis nepotum nostrorum, de favore speciali adjunxit nobis in tenutam . . . Datum in Brodnyia feria sexta infra octavas Assumptionis Mariae, a. D. 1433*” (Pargamin oryginalny drukowany *in extenso* w dziele Supplementum ad historica Russiae Monumenta, Petersburg 1848 na str. 518; znany był Naruszewiczowi V. XXI.).

Sanguszko Fedorowicz.

Kniaź Sanguszko¹⁾ *po ojcu swoim* trzymał Ratno²⁾, a może i Lubomłę³⁾. Po zrzuceniu Szwitrigajły z tronu wielkksiążęcego i objęciu rządów Litwy przez Zygmunta, pozostał z początku wiernym królowi; a gdy Ratno podczas wojny zniszczonem zostało, król dodaje mu Kraśniczyn, własność *synowców jego* kniazów Hurkowiczów. Ze swej strony Sanguszko zeznaje 1433 r., iż obie te dzierżawy trzyma z łaski królewskiej⁴⁾. Oprócz tego posiadał kniaź dobra Koszersk z całym okręgiem⁵⁾ a wielki książę Zygmunt nadał mu jeszcze Trościanicę w powiecie Kamienieckim⁶⁾. Ten ostatni majątek zapisuje kniaź Sanguszko

¹⁾ Sanguszko może być zepsutem imieniem Semen. I tak Semen-Semko-Seńko-Senkuszko-Sendiuszko-Senguszko-Sonkhouszko-Sanguszko; wszystkie te formy spotykamy. Imię to dało początek nazwiskom: Sieniuta, Siemaszko, Sienkiewicz itd.

²⁾ Przywilej kniazu Sanguszku 1443 r. „*Sam wielki kniaź Kazimir korolewicz. Ot velikoho kniazia Kazimira korolewicza ko wsim mužam Ratnianam i Wetlianam. Dali jeśmo Ratno i Wetły kniazu Sonhouszko i so wsimi wami, zemlaż jest jeha otczina i wy by jemu byli postuszni swojemu otcziciu, a inomu nikomu. Pisan ou Wersztach w piatniciu tretoi nedili velikaho posta Marta 25 dnia Indikta 6. Pan Kastowt Wilenski wojewoda, pan Moniwid Trocki wojewoda, a pan Petrasz zemskij marszałok, wsia Rada Litowska*” (Kopia z oryginału w archiwum ks. Sanguszków w Sławucie). W dokumencie tym, jak widzimy, Ratno i Wetły nazwane *ojcowizną* kniazia Sanguszki.

³⁾ Patrz wyżej str. 116 przypis 2.

⁴⁾ Patrz wyżej str. 120.

⁵⁾ „*Vladislaus III. duci Sanguszkoni ob rebellionem et offensionem regiae majestatis (najazd na Ratno i zabicie tam starosty królewskiego), districtum Kossiriensem, cujus possessio hactenus ad illum pertinebat, aufert, illumque cum omnibus oppidis et villis ad ipsum pertinentibus, Derslao de Rytwiany capitaneo Chelmensi in mille hungaricalium obligat. Budae sabbatho ante dominicam Rogationum, anno 1441*” (Rykaczewski, Inventarium str. 271. Porównaj Naruszewicz V. str. XXI.; Czacki, O Polskich i Litewskich prawach, wyd. Turowskiego I. 66 z datą 19 Maja 1443 (!); Daniłowicz, Skarbiec Nr. 179 i Stadnicki, Synowie Gedymina II. 56.

⁶⁾ „*Kazimir Bożju Milostju. Szto dej velikij kniaź Zikgimont dał był nebożcziku kniazu Sankguszku imienje w Kameneckom powiecie na imja Trostianica i toje imienje derżała kniehinia jeha do swojego żywota, a po jeje żywocie toje imienje esmo Trostianicu wzięli na nas a dietiem jeha kniazu Aleksandru i kniazu Michajlu protiv toho imienja Trostianicy dali esmo imienja w Berestejskom powiecie na imja Soszno, a w Wołodimerskom powiecie na imja Chwalimiczi, a Bratułowskoje Zajecziczi, a Namczinskoje*

żonie swej Hance¹⁾. Niedługo jednak opierał się Sanguszko ogólnemu prądowi w tych stronach; przystał do Szwitrigajły i niewątpliwie za to utracił Ratno i Kraśniczyn²⁾. W 1438 r. spotykamy go w Łucku przy boku Szwitrigajły, który na świadectwo „*wiernego sobie kniazia Sendiuszko*“ przyjmuje w poddaństwo wychodzącą ziemi Siewierskiej Bohusza Owerkicza Timocha³⁾. Z tego można wniesić, iż książę Sanguszko bawił pewien czas na Siewierszczyźnie i tam miał sposobność poznania owego Timocha. Nie mógł książę nasz przenieść spokojnie utraty Ratna; napadł więc na zamek, a król „za zbrojny napad na Ratno i zabicie tam namiestnika królewskiego, odebrał Sanguszcze 1441 r., powiat Koszerski, który oddał Derstawowi z Rytwian staroście Chełmskiemu⁴⁾. Wygnańcowi, wyzutemu z ojczystych majątności, nic więcej nie pozostawało, jak ukorzyć się przed panującym. Po wyniesieniu królewicza Kazimierza na wielkie księstwo, przybyli do niego *kniazowie Sanguszkowicze* (t. j. prawdopodobnie kn. Sanguszko z synami) z kniaziami i bojarami Wołyńskimi i złożywszy hołd towarzyszyli mu do Wilna⁵⁾. Wówczas musiał książę Sanguszko uzyskać przebaczenie od wielkiego księcia Kazimierza, skoro ten chcąc kniaziewi powetować poniesione straty, nadaje mu dwa sioła w Brzeskim⁶⁾ i Korostycze w Kamienieckim powiatach⁷⁾, a nareszcie w 1443 r. powraca mu *ojcowiznę* Ratno i Wełty⁸⁾. Na tem ograniczają się znane dotąd szczegóły

Szyszkowiczi etc. Pisan w Łosiczoch Aprilja 24 deń indikt 8^a. (1475) (Metr. Lit. Ks. Zap. 4 f. 70 odw., druk. także Daniłowicz, Skarbiec Nr. 624 z mylną datą 1392 r.!).

¹⁾ „*Kniaź Sanguszko sioło Tryscianica, sioło Dziesiuchiczy, monaster S. Mikołaja Milcze, żonie swej kniahini Hance dat. Bez daty i pieczęci.* (M. Lit. Ks. Zapisów 1 i 2 fol. 183).

²⁾ Patrz wyżej str. 121 przypis 2 i niżej str. 127.

³⁾ W Łucku 1438 Kwietnia 23 ind. 1. Przywilej Szwitrigajły (druk. Akt. Zap. Ross. I. Nr. 37).

⁴⁾ Patrz wyżej 121 przypis 5.

⁵⁾ Kronika Bychowca str. 51.

⁶⁾ „*Kniaziu Songuszkzu dwie sielcy u Beresti Romanowa Horbaczewicza da Iwaszkowa Bugino, aż budet podobno, aż se budet goditi dati, nebudet li nasljedkow*“, (Metr. Lit. Ks. Zap. 3. fol. 1).

⁷⁾ *Kniaziu Sanguszkzu u Kamency sęto Korosticzi słuchalo. Pan Pietrasz, pan Sudywoj, pan Andrej Sakowicz (świadkowie), Kuszejko (pisarz)*“. Tamże fol. 65).

⁸⁾ Patrz wyżej str. 121 przypis 2.

życia tego kniazia; umarł, pozostawiając wdowę, niezawodnie wyżej wspomnianą Hankę, i synów. Wdowie kniazia Sanguszki król Kazimierz daje w 1463 r. przywilej na Trościanicę¹⁾, którą po jej śmierci odbiera, w zamian dając w 1475 r. synom zmarłej, kniaziom Aleksandrowi i Michałowi Sanguszkowiczom, majątki Soszno w Brzeskim i Zajeczyce, Chwalimicze i Szyszkowicze we Włodzimierskim powiatach²⁾.

Synów kniazia Sanguszki znamy czterech: Wasila, Iwana, Aleksandra i Michała.

Kniaź Wasil Sanguszkowicz (?), jako *dzierżawca Braclawski* z ramienia Szwitrigajły, w imieniu tego ostatniego, wydaje w Grudniu 1443 r. list w sprawie ziemian powiatu Braclawskiego, który Szwitrigajło w 1445 r. potwierdza³⁾.

Kniaź Iwan Sanguszkowicz, jako świadek, podpisany na akcie zamiany dóbr uczynionej około 1470 r. między kniaziami Michałem i Semenem młodszym Wasilewiczami Zbarażskimi, ze stryjem ich kniazem Semenem Wasilewiczem Zbarażskim starostą Krzemienieckim⁴⁾.

Kniaziewie Wasil i Iwan Sanguszkowicze, pomarli niezawodnie bezdzietnie przed 1475 r., w którym już tylko występują bracia ich Aleksander i Michał⁵⁾.

Kniaź Michał Sanguszkowicz wspominany kilkakrotnie w dokumentach z lat 1474–1491⁶⁾. Jeszcze w 1510 r. książę Michał

¹⁾ „*Kniahini Sanguszkowej Trostinica do żywota aż imiet' na wdowi stolec sedieti; a po żywote jeja dietiem jej dal. A pri tom był kniaz biskup Mikołaj a wojewody panowe Michajło, Andrej, Rodiwil, Nikołaj, Olechno Sudimontowicz, a sużeno u Wersztach Marta 10 indikta 11^a.* (1463) (Metr. Lit. Ks. Zap. 3 fol. 33).

²⁾ Patrz wyżej str. 121 przypis 6.

³⁾ „*Za poweliniem wełykoho kniazia Swydrygajła, Wasyłyj Sanguszkowicz derżawca Braclawskij itd. Pysan w Nowoselyci Dekabria 17 deń indikt 7^a*“ (1443). List ten „*kniazia Wasilija Sanguszkowicza*“ wielki książę Szwitrigajło potwierdza w Wilnie (!) Maja 21 indikt 9, za podpisem *diaka Weżgajło*. (Z ksiąg grodzkich Latyczowskich druk. Antonowicz, Hramoty wel. kn. Litowskich. Kiew 1868 str. 6–9).

⁴⁾ Metr. Lit. Ks. F. (Metryka Wołyńska) Nr. 6 f. 254 odw. bez daty i miejsca; świadkowie: „*kniaz Iwan Sanguszkowicz, a kniaz Wasilij Kurcewicz, a pan Hričko Mukosiejewicz, a pan Iwaszko Kalenikowicz itd.*“.

⁵⁾ Patrz wyżej.

⁶⁾ Dokumenty z lat 1474 (dr. Kossakowski Monografie I. 200), 1475 (Patrz wyżej), 1487 (Metr. Lit. Pargamin Nr. 54), 1489 (M. Lit. Ks. Zap. 4

Rohowicki uzyskuje wyrok na *kniazu Michale Sanguszkowiczu i synach jego Januszu i Wasilu*, którzy uczynili z nim zamianę dóbr, albowiem za Rużyn dali mu Zajeczyce i Wołkowicze, ale tych majątków dotąd nie oczyścili¹⁾.

Kniaź Aleksander Sanguszkowicz uzyskuje od Kazimierza, gdy był tylko wielkim księciem Litwy (1440—1446), przywilej na Łosicze²⁾. W 1446 r. w Łucku, podpisany jako świadek na przywileju Szwitrigajły³⁾. Odtąd znika przez lat blisko 30. Być może iż w tym czasie sprawował urząd *starosty Włodzimierskiego*, który król Kazimierz zjechałszy z królową do Włodzimierza osobiście mu powierzył⁴⁾. Dopiero w 1475 r. znów występuje w dokumentach⁵⁾. Kilkakrotnie wzmiankowany w nadaniach króla Kazimierza kniazom, panom i bojarom z lat 1487—1489⁶⁾. W ostatnim roku występuje z tytułem *namiestnika Krzemienieckiego*⁷⁾. Krótko jednak sprawował ten urząd; już w 1491 r. sprawę *kniazia Aleksandra Sanguszkowicza* z ziemianami Ceceniowskimi o Nowosielce, sędzili starosta Łucki kniaź Semen Jurjewicz i namiestnik Krzemieniecki kniaź Andrzej Michałowicz⁸⁾. Kniaź Aleksander Sanguszkowicz umarł pod koniec XV-go wieku. Miał dwie żony; o drugiej wiemy, że była wdową po panu

f. 79), 1491 (Sprawa kniazia Aleksandra Sanguszkowicza z Ceceniowskimi w archiwum ks. Sanguszków w Sławucie).

¹⁾ W Krakowie Stycznia 4 indikta 13 (1510) M. Lit. Ks. Zap. 8 f. 332).

²⁾ „*Ot welykaho kniazia Kazimira korolewycza ko wsim Łoszczanam. Dali esmo Łoszczicu kniaziu Olessandru Sonkhuszkowiczu so wsim szto k Łoszczici sluszajet i wy by jeha byly posluszny wo wsim. A pysan ou Puni Awhusta 31 dnia*“ (Kopia z oryginału w archiwum ks. Sanguszków w Sławucie).

³⁾ Patrz wyżej str. 98.

⁴⁾ Jabłonowski, Źródła dziejowe VI. Rewizya zamków ziemi Wołyńskiej str. 6.

⁵⁾ Patrz wyżej str. 123 a także M. Lit. Ks. F. Nr. 6 (Wołyńska) f. 236, 236 odw. i 247.

⁶⁾ M. Lit. Ks. Zap. 4 f. 28, 62, 64 i 77.

⁷⁾ Tamże f. 81. O kniazu Aleksandrze Sanguszkowiczu dzierżawcy Krzemienieckim wspomina w. ks. Aleksander w wydanem 1493 r. potwierdzeniu Piotrowi Janowiczowi wojewodzie Trockiemu na Ołykę (druk. Karzewski, Replika prokuratora jeneralnego massy X. Stefanii Radziwiłłówny, Wilno 1824 II. 198—200).

⁸⁾ W Łucku Września 2 ind. 10 (1491) (Kopia z oryginału w archiwum ks. Sanguszków w Sławucie).

Andrzeju Wołotowiczu i macochą synów Aleksandra Sanguszkowicza: Michała i Andrzeja¹⁾.

Kniaź Michał Aleksandrowicz zmarł prawie jednocześnie z ojcem swym, pozostawiając wdowę Annę i syna Andrzeja, którzy w 1502 r. dzielą się dobrami z kniazem Andrzejem Aleksandrowiczem²⁾.

Po wygaśnięciu, na początku XVI-go wieku, rodu kniazów Kobryńskich w osobie Wacławowej Kostewiczowej, wszyscy trzej żyjący wówczas Sanguszkowie, kniazowie Andrzej Aleksandrowicz, Andrzej Michałowicz i Wasil Michałowicz, dopominali się spadku *po siostrze swej*³⁾.

Ci trzej kniazowie byli twórcami trzech gałęzi kniazów Sanguszków. Andrzej Aleksandrowicz był twórcą linii *na Niesuchoiży*, z której pochodził hetman polny kniaź Roman i która wygasła w końcu XVI-go wieku; Andrzej Michałowicz głowa linii *Koszerskiej* wygasł w połowie XVII-go wieku. Nareszcie potomkowie Wasila Michałowicza *na Kowlu* istnieją po dziś dzień.

Jeszcze na początku XVII-go wieku, mylna tradycja o pochodzeniu kniazów Sanguszków od Lubarta nie była ustalona. Strykowski, idąc za kroniką Bychowca, wyprowadza ich od „szóstego syna Olgierda Fedora Sanguszko“⁴⁾. Paprocki każe Czartoryskim pochodzić od Lubarta, dodając: „z tymiż jedną

¹⁾ W Wilnie 7008 Maja 20 ind. 8 (1500). Przywilej kniazowi Andrzejowi Aleksandrowiczowi namiestnikowi Krzemienieckiemu na Zwiniacze, wniesione ojcu jego kniazowi Aleksandrowi przez żonę panią Andrzeję Wołotowiczową, macochę Andrzeja. Po śmierci kniazia Aleksandra, wdowa po nim mając na Zwiniaczach 600 kop, połowę tej sumy zapisała kniazowi Andrzejowi, a drugą połowę *siostrzenicy swej kniahini Jurjewoj Czetwertynskiej*; obecnie, po śmierci macochy swej, kniaź Andrzej otrzymuje pozwolenie spłacenia kniahini Czetwertynskiej i wzięcia Zwiniacz w swe posiadanie (Metr. Lit. Ks. Zap. 6 str. 324—325).

²⁾ W Koszersku Awhusta 11 lieta 7010 ind. 5. Dział kniazia Andrzeja Aleksandrowicza Sanguszkowicza z niewiestką (żoną brata) kniahinią Anną i synem jej kniazem Andrzejem Michałowiczem (Kopia z oryginału w archiwum ks. Sanguszków w Sławucie). W Lublinie Paźdz. 21 ind. 9 (1505) król każe dla pamięci zapisać, iż kniazowie Andrzej Aleksandrowicz i Andrzej Michałowicz Sanguszkowicze zeznali, iż między sobą uczynili dział majątkowy (M. Lit. Ks. Zap. 6 str. 483).

³⁾ Patrz niżej.

⁴⁾ Strykowski, Kronika wyd. 1846 r. II. str. 57.

dzielnicę mają Sanguszkowie¹⁾. Zresztą w XVI-tym i nawet jeszcze na początku XVII-go wieku, Sanguszkowie występują jako *Olgerdowicze*²⁾ i dopiero w kazaniach na pogrzebie kniazia Szymona Samuela Sanguszki wojewody Witebskiego, ten ostatni nazwany *Lubartowiczem*³⁾. O wspólnym pochodzeniu Jagiellonów i kniazów Sanguszków wspomina książę Michał Worotyński, w liście pisanym w 1567 r. do króla Zygmunta⁴⁾.

H u r k o .

*Książę Hurko*⁵⁾, musiał być synem Fedora Olgerdowicza i bratem kniazów Sanguszki i Romana. W latach 1412—1416, w towarzystwie (brata swego) kniazia Romana, bawił na dworze króla Władysława⁶⁾. W 1416 r. podpisany na przywileju

¹⁾ Paprocki, Herby rycerstwa wyd. Turowskiego str. 828—829.

²⁾ Na nadgrobkach kniazia Dymitra Sanguszki w Jaromierzu w Czechach 1554 r. położony napis: „*Hoc loco conditur corpus clari Lithuaniae ducis Dimithr Sanduskovic, ex magnifica Olgierdorum familia nati, capitanei Cyrkowiensis et Kaniowiensis, quem perfide insidiosie Martinus Zborowski trucidavit*“ (Przeździecki, Jagiellonki Polskie w XVI. wieku II. 99). W aktach grodzkich Włodzimierskich oblatowany 26 Czerwca 1602 r. testament „*kniazia Hryhorego Olgerdowicza Sanguszko Lwowicza Koszerskiego kasztelana Bracławskiego*“, spisany 20 Września 1601 r. (kopia z oryginału). *Aleksander Adam Olgierdowicz książę Sanguszko Koszerski* wojewoda Podolski, występuje 1628 (Źródła dziejowe V. Lustracje królewskie str. 151), 1629 (Stadnicki, Synowie Gedymina II. 268). *Ród kniazów Olgerdowiczów Sanguszków* wniesiony do pomownika Pieczerskiej ławy. (Z dzieła Kalnofojskiego Teratourgema, Kijów 1638 r. Maksimowicz, Kiewlianin 1840 str. 152).

³⁾ „Pogonia żałobna J. O. y I. W. P. Symeona Samuela Lubartowicza Sanguszko etc. przez X. Andrzeja Hącza Morskiego Theologa S. J. etc. Wilno 1639“. — „Przemiana koni poszosnych pod lektykę J. O. X. I. M. Simeona Samuela Lubartowicza Sanguszka etc. przez X. Thomasza Dygonia etc. 1639 r.“

⁴⁾ Daniłowicz, Skarbiec Nr. 2375.

⁵⁾ „*Hurko*“ może odpowiada imieniu „*Guryj*“, które po dziś dzień w Rosyi spotykamy.

⁶⁾ Przeździecki, Życie domowe Jadwigi i Jagiełły z rejestrów skarbowych 1388—1417. Warszawa 1854. Książęta: *Zygmunt, Roman, Hurko, Mitko, Feduszko, Michał*, występują najczęściej obok siebie (str. 93—104), a czasami kniaziewie Roman i Hurko wspólnie. I tak 14 Lutego 1412 ma król na obie-

królewskim danym cerkwi w Stradczu¹⁾; już nie żył w 1433 r., kiedy książę Sanguszko zeznaje, iż otrzymał „*majątek Kraśniczyn, który jest (własnością) synów nieboszczyka kniazia Hurki, synowców naszych (bona Crosnoczyn, quae sunt filiorum olim ducis Hurconis, nepotum nostrorum)*“²⁾. Dla jakiej przyczyny król nadawał własność tych kniazów Hurkowiczów Sanguszcze? Czy to z powodu ich małoletności lub stania po stronie Szwitrigajły? orzec stanowczo nie możemy.

O wdowie kniazia Hurki, księżnej Hurkowej, świadczy list starosty królewskiego, który odpowiadając królowi na zarzut, że pozabierał kubki, misy i szaty *księżnej Hurkowej*, tłumaczy się z tego donosząc, że wtedy gdy łapał marszałka (Szwitrigajły) *księcia Nosa*, wówczas księżnej nie więził ale zakazał jej opuszczać Kraśniczyn, dopóki król nad losem jej nie postanowi. Księżna jednak z całym dworem swym i orszakiem 600 ludzi, wybrała się z Kraśniczyńa do Dubna; przy przeprawie przez Bug dostała się w ręce wymienionego starosty, który obecnie zapytuje króla, jak z nią postąpić? czy nie odesłać do królowej? Według tegoż listu, księżna przed księciem Kazimierzem (?), ślubowała cześć i wierność, obiecywała Łuck przywieść pod rządy króla i namówić *swaha swego* (męża siostry) *księcia Nosa*, do służby królewskiej³⁾. Zamiar odesłania księżnej Hurkowej do królowej (Sołki), jest dowodem wysokiego stanowiska jej i niewątpliwego pokrewieństwa z domem panującym.

dzie między innymi: „*księcia Hurka z księciem Romanem*“ (str. 94); w tymże roku w Wiślicy obiad dla króla, królowej pani, oraz książąt... „*ks. Hurka z Romanem*“ itd. (str. 97). W Sierpniu 1415 r. w Wiślicy przy królu byli książęta... „*Roman z Hurkiem*“ (str. 102) itd.

¹⁾ „*Actum et datum in Grodek feria 5 ipso die S. Onoffri A. D. 1416, presentibus Duce Horko, Johanne Szczekocki*“ etc. (Akta grodzkie i ziemskie z archiwum tak zwanego Bernardyńskiego we Lwowie. Tom III. str. 169—170).

²⁾ Patrz wyżej str. 120.

³⁾ List ten odnaleziony w archiwum komisji skarbu i tłumaczony z Ruskiego, przez Al. Przeździeckiego; drukowany w Gazecie Codziennej 1854 r. Nr. 65. Wydawca domyśla się słusznie, że go pisał Hryćko Kierdejo-wicz. Naszem zdaniem list ten pisany nie za w. ks. Kazimierza, który prawdopodobnie figuruje tu tylko dzięki błędnemu wyczytaniu staroruskiego pisma, ale znacznie wcześniej, mianowicie w czasie zamieszek, które miały miejsce wkrótce po zrzuceniu Szwitrigajły z godności wielkksiążęcej. (Porównaj wyżej str. 23).

Z submisji kniazia Sanguszki wiemy, że kniaz Hurko pozostawił synów. Znamy tylko jednego z nich: Janusz, syn kniazia Hurki, proboszcz Wieluński i kanonik Warszawski, w 1442 r. wpisany został do liczby słuchaczy akademii Krakowskiej¹⁾.

Roman Fedorowicz

i kniazowie Kobryńscy²⁾.

Kniaź Roman Fedorowicz wymieniony w 1387 r. na poleceniu za Olechna Dymitrowicza³⁾. Niezawodnie ten sam *kniaz Roman Litewski* dowodził Nowogrodzianami w wyprawach ich 1393 r. na posiadłości wielkiego księcia Moskiewskiego⁴⁾, a 1394 r. pod Psków⁵⁾. W tym samym czasie w rejestrach skarbowych królewskich zapisany wydatek: „za pancerz, nagoleniki, hełm itd. dla jakiegoś *księcia Romana*“⁶⁾. W 1404 r. Witowd nadaje *synowcowi swemu kniazowi Romanowi Kobryń i Hruszowę*, a także *Niesuchoiże i Milanowicze*⁷⁾. W następstwie *kniaz Roman* bawił w latach 1411—1417 na dworze królewskim⁸⁾. Zadnych więcej wzmianek o nim dotąd odszukać się nie dało; widać nie dożył burzliwych panowań wielkich książąt Szwitrigajły i Zygmunta. Prowadził w swoim Kobryniu życie ciche i umarł pozostawiając syna *Semena*.

Kniaź Semen Romanowicz Kobryński, jak niemal wszyscy kniazowie w tych stronach, był gorliwym partyzantem Szwitri-

¹⁾ *Janusius Hurkonis dux Russie prepositus Velunensis et canonicus Varschowiensis t. s. 1442 b.* (Zeissberg, Das älteste Matrikel-Buch der Universität Krakau, str. 48).

²⁾ Praca już wydrukowana w *Rozprawach i Sprawozdaniach z posiedzeń wydziału historyczno-filozoficznego Akademii Umiejętności*. Tom XVII. str. 1—31.

³⁾ Patrz wyżej str. 119.

⁴⁾ *Poñ. sobr. Russ. lietop.* IV. 190, V. 245, VI. 123.

⁵⁾ Tamże V. 246, VIII. 64.

⁶⁾ *Przeździecki*, *Życie domowe Jadwigi i Jagielly* str. 51 pod r. 1394.

⁷⁾ Patrz wyżej str. 118.

⁸⁾ Patrz wyżej str. 126.

gajły. Gdy w 1431 r. król przedsięwziął wyprawę na Łuck, w którym zamknął się Szwitrigajło, kniaz Semen pierwszy zastąpił jej drogę. Według słów Długosza w 1431 r. „Hryćko Kierdejowicz stoczywszy walkę z *kniazem Senkonem, synem księżęcia Romana*, zastęp jego do szczętu rozgromił i samego księżęcia trupem położył“¹⁾. Że kniaz Semen mógł być pobitym przez Hryćka Kierdejowicza w tem niema nic dziwnego; przeciwko temu zaś, że w tej walce zginął, wymownie świadczą następne czynności jego. I tak widzimy, że bojarynowi swemu Danile zapisał wieś *Priszichwosty*²⁾, a w 1454 roku małżonce swej kniaznie *Juliannie Semenownie Holszańskie*, dwa tysiące kop groszy posagu na majątkach swych dziedzicznych: *Kobryniu, Czerewaczycach i Hruszowej*³⁾. Umarł około 1460 r., pozostawiając wdowę, syna *Iwana* i dwie córki *Maryę* i *Annę*⁴⁾. Już w 1465 roku księżna *Julianna*, z synem swym *kniazem Iwanem Semenowiczem Kobryńskim*, powierzają słudze swemu *Judzie* opiekę nad cerkwią ŚŚ. *Piotra i Pawła* w *Kobryniu*, z ziemiami, gruntami itd.⁵⁾, a *monasterowi Zbawiciela* w *Kobryniu*, nadają młyn na rzece *Szewni*, ze stawem, ziemią itd.⁶⁾. Księżna *Julianna* żyła długo; po śmierci syna swego

¹⁾ Długosz, *Dziejów Polskich* ks. 12. IV. 411.

²⁾ Król *Zygmunt I.* potwierdza bojarynowi *Jesku Daniłowiczowi*: „*sztóż kniaz Semen Romanowicz dał otcu jemu Danilu selo Priszichwosty, a potom syn kniazia Semena Romanowicza, kniaz Iwan Kobryński z matkoju swojemu toje selo potwierdił jemu*“... *We Lwowie 1509 Nojabr 2 indikt 13.* (Metr. Lit. Ks. Zap. 8, f. 315).

³⁾ *W Kobryniu 1 Oktobr., indikt 3, 6964 (1454)*, z trzema pieczęciami (Metr. Lit. Ks. Zap. 1 i 2 f. 177—178. Indikt tu niezupełnie odpowiada rokowi: 1 Paźdz. ind. 3 = 6963; 1 Paźdz. 6964 = ind. 4).

⁴⁾ Patrz niżej.

⁵⁾ „*Se ja kniahini Semenowaja Uljana i z synom swoim kniazem Iwanom Semenowiczom, żalowali esmo i dali słuze naszemu itd. A pri tom byli dobryje ludi korolewyje bojare: Oleksandro Chodkowicz, Tyszko brat jego, Eliokim kniaz(ia) Koreckij(aho) bojarin a k tomu bojare naszij Kobryńskie i Hruszewskie: Josif Wereszczaka, Daniło wojewoda Hruszowski itd. a jeszcze dworjane i meszczane. A pisan u Kobryni w lieto 6973, krug sołnca 1, lunist 19, indikt 13, m. Fewralia 9 (1465) na Serkisowie nedeli. A pisał Senko, diak kniahinin, Sergiewicz*“ (Metr. Lit. Ks. Zap. 18 f. 139).

⁶⁾ Dokument podobny do poprzedniego zawarty w „*konfirmacyi Władysława IV. różnych spraw i przywilejów monasterowi Kobryńskiemu służących*“ (Metr. Lit. Ks. Zap. 106 f. 138—143).

i powtórnem zamążpójściu jego wdowy, widząc los starszej córki Maryi zabezpieczony, zapisała w 1494 r. drugiej swej córce Annie, opuszczonej małżonce kniazia Fedora Bielskiego, tysiąc kop groszy na Hruszowej i Czerewaczycach¹⁾. Ale wkrótce potem rozgniewawszy się na córkę (może z powodu powtórnego jej ślubu z Kostewiczem), zapis ten chciała unieważnić. W. ks. Aleksander musiał wdać się w sprawę między matką a córką i zawyrokował: aby Hruszową i Czerewaczycę podzielono na trzy części, z których dwie księżna Julianna, a trzecią pani Kostewiczowa trzymać mają. Księżna Julianna umarła około 1500 r., król Aleksander, po jej śmierci, Hruszową i Czerewaczycę w całości pani Kostewiczowej przysądził²⁾.

Kniaź Iwan Semenowicz Kobryński występując samodzielnie, zapisuje w 1469 r. słudze swemu Seńku Sergowiczu, władającemu cerkwią Ś. Nikoły, połowę dworca Taratopskiego³⁾. W ogóle kniaź ten znany nam głównie z pobożnych swoich fundacyj. Wspólnie z żoną swą Fedorą fundował 1473 r. cerkiew na cześć Narodzenia Bożego, w majątku swoim Dobuczynach (dziś Pruzany)⁴⁾. Ta Fedora była córką pana Iwana Rohatyńskiego, a wnuczką (przez matkę) kniazia Andrzeja Włodzimierzowicza Olgerdowicza⁵⁾. Oboje małżonkowie potwierdzają 1478 r.

¹⁾ Kniahini Siemionowa Romanowicza Uljana na dobrach Hruszowa, Czerewaczycy, Fedorowej Włodzimierzowicza, kniahini Annie, córce swej, 1000 kop. lit. wiana swego, aż do oddania tejże sumy, zapisuje i obliguje. W Trzeczynie (?) *die 6 Novembra*. Indikta 13 (1494) z sześcioma pieczęciami (Metr. Lit. Ks. Zap. N. 1 i 2 f. 176).

²⁾ Patrz niżej str. 134 przypis 1.

³⁾ „*Milostju Bożemu, se ja kniaź Iwan Semenowicz Kobryński... Pogadali esmo z naszymi bojary, z sługami naszymi wiernymi, dali esmo itd. A pri tom byli swietki: Chodko Ewsejewicz itd., a Fedor wojewoda Kobryński. A pisan w lieto 6977 Christowa Roźdestwa indikta 2^a* (1469) (Metr. Lit. Ks. Zap. 18 f. 141 odw.).

⁴⁾ W Kobryniu 1473 Paźdz. 9. Dokument ma się znajdować w Metryce Litewskiej. Drukował go Baliński (Starożytna Polska III. 765) i bardzo słusznie zauważył, iż zdaje się być podrobionym, wszakże widocznie osnowa wzięta z autentyku, który protopop przedstawiając królowej Annie do potwierdzenia, mógł cokolwiek zmienić. Kniaź Iwan Semenowicz Kobryński nazwany tutaj „dzierżawcą całej ziemi Żmudzkiej“ (!), gdy starostą Żmudzkim 1450—1485 był Jan Kieżgajłowicz.

⁵⁾ Patrz niżej str. 131 przypis 3, 5, str. 132 przypis 2 i str. 135 przypis 3. Iwan Rohatyński posiadał majątek Lubonicze i oprócz księżnej Fedory Kobryńskiej, miał jeszcze inną córkę (z innej matki, albo siostrzenicę), której

zapis *dziada swego kniazia Andrzeja Włodzimierzowicza*, który z żoną swą Maryą, zapisał majątek Osowo cerkwi Przczystej Matki Bożej w Kijowie¹⁾, a w następnym roku potwierdzają duchownemu Jakubowi zarządzanie cerkwią Matki Bożej w Kobryniu²⁾. Kniaź Iwan, w imieniu swej żony, ma 1484 r. sprawę z kniazem Semenem Iwanowiczem Bielskim, o majątki *dziada jej kniazia Andrzeja Włodzimierzowicza*, które to majątki Ajnę, Mohilnę, Słoweńsk, Lemnicę i Połonne, król kniahini Iwanowej przysądza³⁾. Małżonce zapisał kniaź Iwan trzecią część wszystkich swoich majątków⁴⁾ a 25 Stycznia 1487 zapisuje jej jeszcze jako wiano, dwa tysiące czerwonych złotych na dwóch innych częściach⁵⁾. Dnia następnego oboje małżonkowie powiększają fun-

dziećmi byli: podskarbina Iwanowa Aleksandrowicza, kniahini Andrzejowa Prichabska i kniahini Michałowa Wiśniowiecka (Patrz niżej str. 135 przypis 3 i str. 136 przypis 1.

¹⁾ „*Se ja kniaź Iwan Semenowicz Kobryński i z swojeju kniahinieju Fedoroju, czynim znamenito sim naszym listom, szoż był perwo seho kniaź Andrej Wołodimerowicz died nasz i z swojeju knichinieju Marieju itd. Pisan w Trocech Marta 10 indikta 11* (1478). Dokument ten potwierdzony archimandrycie Piecherskiej ławy przywilejem z d. 5 Lutego 1667. (Metr. Lit. Ks. Zap. 38 f. 423 i Ks. 50 f. 69).

²⁾ „*A se ja kniaź Iwan Semenowicz Kobryński i z swojeju kniahinieju Fedkoju pogadali esmo i z swoimi bojary i z naszoju wiernoju radoju itd. Pisan w lietech Roźd. Chr. w lieto 6987, krug słońca 15, lunie 14, indikt 12* (1479) (Metr. Lit. Ks. Zap. 18 f. 139 odw.).

³⁾ Wyrok króla Kazimierza... „*Smotrieli esmo z pany radoju naszoju kniazia Semena Iwanowicza Wołodimerowicza z kniazem Iwanom Semenowiczom Kobryńskim; iskał kniaź Semen Iwanowicz pod kniazem Iwanom Semenowiczom imienjew diadka swojeho nebożczika kniazia Andreja Wołodimerowicza; i kniaź Iwan Semenowicz pered nami rek: iż tyje imienja kniazia Andreja podawał kniaź wielikij Witowd, a żonie mojej wnuce kniazia Andreja tyji imienja blizki itd. Pisan w Trociech Awhusta w 25 deń indikt 2* (1484) (Metr. Lit. Ks. Zap. 4 f. 118 odw.).

⁴⁾ Patrz niżej str. 132 przypis 6.

⁵⁾ „*Zapis wianowa... Se ja kniaź Iwan Semenowicz Kobryński itd. zapisuju i wienuju żenie swej kniahinie Fedcie, doczcie pana Iwana Rohatinskoho a kniazia Andreja Wołodimerowicza wnuce itd. A pri tom mojem zapisnom listu był otec nasz Damian władyka Wołodimerskij, a kniaź Michajło Sanguszkowicz itd., a bojare nasi itd. Pisan ou Dobuczynach w lieto 6995 miesiaca Henwarja 25 indikta 5^a*. (1487) (Metr. Lit. Pergamin Nr. 54. Ten sam dokument w Inventarium Rykaczewskiego (str. 372—373) z mylną datą „25 Februarii a. 1385“ (!). Wydawca objaśnia, że kniaź Iwan Semenowicz musiał być synem Szymona Jawuutowicza (!).

dusz założonej przez siebie cerkwi w Dobuczynach¹⁾. Wkrótce po tym zapisie umarł książę Iwan, około 1490 roku, a kniahinia Fedora spełniając wolę *nieboszczyka męża*, który monasterowi Zbawiciela w Kobryniu, chciał zapisać dziesięcinę, temuż monasterowi zapisuje 10 Czerwca 1491 włość Korczycę²⁾.

Na kniazium Iwanie wygasł w linii męskiej, ród kniazów Kobryńskich; Kobryń wrócił do króla, który pozostawiając **księżnę Fedorę** w posiadaniu tegoż³⁾, wydał ją w końcu 1491 albo na początku 1492 roku, za pana Jurja Pacewicza namiestnika kijowskiego⁴⁾. Jurij Pacewicz został w 1492 roku namiestnikiem Nowogrodzkim, w Lipcu 1496 postąpił na namiestnika Połockiego; w 1501 r. usunął się od życia publicznego i zarządzał majątkami żony. Pod koniec życia otrzymał dzierżawę Merecką i umarł w 1505 roku⁵⁾.

Zaraz po powtórnym owdowieniu Fedora uzyskuje w 1506 roku, od króla Aleksandra, potwierdzenie zapisów pierwszego jej męża, kniazia Iwana Semenowicza Kobryńskiego⁶⁾; pośpiech ten był uzasadniony, bo do majątków jej krewni rościli sobie pretensje. Już w następnym roku wytoczyła się przed królem Zyg-

¹⁾ „W lieto 6995 indikt 5 miesiaca Henwarja 26 deń na pamiat' Swetoho Ksenifonta“. (Metr. Lit. Ks. Zap. 18 f. 140).

²⁾ „Se ja kniahinia Iwanowaja Semenowicza Kobrinskaja Fedora, doczka pana Rohatinskoho, szto był muž moj książ Iwan Semenowicz Kobrinskij nebożczik zmyslił itd. A pritom byli... Nekrasz namiestnik Kobrinskij... A pisan u Kobryni Junia 10 deń w lieto 6999 indikta 9 (1491). A pisał Iwaszko Petrowicz pisar kniahini Iwanowoje Kobrinskoje Feodory“. (Metr. Lit. Ks. Zap. 18 f. 137).

³⁾ „Vladislaus (?) rex Poloniae confirmat tertiam partem Kobryń et Dobuczyn Theodora... jure hereditario a marito relictam, in reliquis vero duabus partibus, in quibus dotatum est inscriptum, conservat eandem circa ad vitalitatem. Anno 1386 (?) (Rykaczewski, Inventarium str. 374).

⁴⁾ Jeszcze 10 Czerwca 1491 była wdową (Patrz wyżej przypis 2), a ponieważ król Kazimierz, który ją za Paca wydawał (Patrz niżej str. 133 przypis 1) umarł 7 Czerwca 1492, ślub więc koniecznie przypada między temi dwiema datami.

⁵⁾ Wolff, Pacowie str. 6—9.

⁶⁾ „Biła nam czołom pani Jurjewaja Pacewicza pani Fedka i powiediła przed nami, sztoż perwyj muž jeje książ Iwan Semenowicz Kobryńskij zapisał i darował jej otczynny i dziedny swojeje w Kobryni i w Dobuczynach, wo wsim swoim imieniu, szto otec jeho miał i on sam, tretjuju czast' wieczno ot bliźnich swoich; i k tomu weniował jeje itd. Pisan ou Wilni w lieto 7014 meseca Junia 4 deń indikta 9 (1506) (Metr. Lit. Pargamin Nr. 53).

muntem sprawa jej z siostrą pierwszego męża Waclawową Kostewiczową, która mieniać Kobryń majątkiem swym ojczystym pozywała o niego panią Pacowę. Król praw pani Waclawowej nie przyznał i pani Pacowej jeszcze raz posiadanie Kobrynia potwierdził¹⁾. W tym samym 1507 roku, pani Pacowa wyrzekła się obrządku wschodniego, któremu przodkowie jej tak gorliwie służyli i przeszła na katolicyzm, w którym przybrała imię Zofii²⁾. Odpowiadając na pozwy swoich krewnych, pozywa pani Pacowa w 1508 roku Waclawa Kostewicza i jego żonę o poczynione w majątkach krzywdy³⁾ i o zapis księżny Kobryńskiej. W tym celu przed królem produkuje „zapis kniahini Semenowej Romanowicza Julianny, świekrowej swej, matki pani Waclawowej, którym ona zapisuje Jurju Pacewiczowi i jej, 600 kop groszy na dwóch częściach Hruszowej i Czerewaczyc“. Król jednak na zasadzie, iż te same majątki kniahinia Julianna zapisała córce swej, pani Waclawowej, jako wiano, oddała skargę pani Pacowej,

¹⁾ Sprawa o Kobryń. „W piatnicu Julja 9 deń (1507). Zatowała pani Wenclawowaja Kostewicza na paniuju Jurjewuju Pacewicza o Kobryń itd.; ino za paniuju Pacowuju pan kuchmistr mówił tym obyczajem: gospodar JM. Kazimir korol oddaliwszy tebe ot Kobryna i dał paniuju Pacowuju za pana Jurja Pacewicza z Kobrynem, a tobie dał Jerszewiczi czużoje imienie. I pani Wenclawowaja powediła: gospodar JM. Kazimir korol dał mi Jerszewiczi dla toho iż jeśni k perwomu mużu swojemu k kniazium Fedoru Bielskomu k Moskwie nie szta itd. i potom pan Jurij Sotokubowicz Jerszewiczi podo mnoju prawom zyskał itd. (Metr. Lit. Ks. Spraw Sądowych 2 f. 15).

²⁾ Z imieniem Fedka występuje jeszcze 4 Czerwca 1506 (Patrz wyżej str. 132 przypis 6) z imieniem Zofia 5 Lutego 1508 (Patrz niżej str. 134 przypis 1). Fakt przejścia do katolicyzmu najlepiej udowodniony wyrokiem królowej Bony z r. 1541 Lipca 16 ind. 14: Archimandryta monasteru Kobryńskiego pozywa Mikołaja Żombockiego o ziemie, które monasterowi nadał książ Iwan Semenowicz Kobryński. Żombocki mówi, iż pani Zofia wojewodzina Wileńska pani Mikołajowa Radziwiłłowicza ojcu memu te ziemie dała. Królowa jednak zważywszy: „iż pani Zofia po żywocie (pierwszego) męża swego kniazia Iwana Semenowicza Kobryńskiego będąc wdową, potem poszła za pana Paca i do wiary rzymskiej przystąpiła, nie miała zatem prawa tych ziem od cerkwi odejmować i Żombockiemu nadawać“, rozkazuje ziemie archimandrycie powrócić. (Metr. Lit. Ks. Zap. 106, zawierająca „Confirmacye różnych spraw i przywilejów monasterowi Kobryńskiemu służących“, f. 138—143).

³⁾ 1508. Skarga pani Jurjewej Pacowej na pana Waclawa Kostewicza o liczne krzywdy, o nasłanie ludzi na jej łowy i o inne rzeczy (Metr. Lit. Ks. Spraw Sąd. 2 f. 35).

i Kostewiczów w spokojnem władaniu tymi majątkami pozostawia¹⁾.

Chociaż podeszła w latach, pani Pacowa zawarła po raz trzeci związki małżeńskie, zaślubiając, jeszcze w tym samym 1508 roku, Mikołaja Radziwiłłowicza wojewodę Wileńskiego i kanclerza Litewskiego²⁾. Przeżyła jednak i trzeciego męża, który umarł 16 Lipca 1509³⁾. Jako wdowa, fundowała kościół w Kobryniu⁴⁾ i zapisała Stanisławowi Żombockiemu ziemię Mordwinowszczyznę pod Kobryniem⁵⁾. Umarła bezpotomnie w Lipcu, lub Sierpniu 1512 roku⁶⁾; pochowana w Różance (między Grodnem a Lidą), majątku pasierzba swego Mikołaja Jurjewicza Pacewicza⁷⁾.

Zaraz po jej śmierci bliscy i dalecy krewni zajmują pretensye swe do spadku, które król kolejno do ksiąg wpisać rozkazuje⁸⁾. Testamentem swym, który król a nawet papież po-

¹⁾ 1508 Lutego 5. Wyrok królewski w skutek skargi „pani Jurjewoj Pacewicza Zofii na pana Wencława Kostewicza i zenu jeho Annu“... „no tyje samyje imienja kniahinia Uljana zapisata w wienu doczery swojej pani Wencławowej w 1000 kopach groszej szerokich, z oddaleniem drugiej doczery swojej kniahini Iwanowej Wasiljewicza Maryi; i potom ona gniewom pobudiwszisia na doczku swoju paniu Wencławowuju, chotieła byto tot zapis swoj zrusziti itd. ino brat nasz korol Aleksandr o tom mezi nimi smotrjet i kazał tyje imienja na troje podieliti: 2 doli derżati knehini Semenowej... a tretuju paniej Annie; a posle smerti matki wsi tyje 3 czasti doczcie prsudit, a panu Jurju Pacewiczu i sestrie jeje kniahini Iwanowej Wasiljewicza Maryi nie kazał JM. w tyi imienja wstupatisia itd. (Met. Lit. Ks. Spr. Sąd. 2 f. 248).

²⁾ Patrz wyżej str. 133 przypis 2, niżej przypisy 4, 5, 8 i str. 136 przypisy 1 i 2.

³⁾ Icones familiae ducalis Radivilianae, Tab. 8.

⁴⁾ 1513 feria quinta post festum S. Petri in Vincula król Zygmunt potwierdza fundusz na kościół w Kobryniu, który uczyniła: „olim Zophia Pacowa, relicta olim Magci Nicolai Radziwill palatini Vilnens“. (Met. Lit. Ks. Zap. 18 f. 133).

⁵⁾ 1512 feria quinta in vigilia Visitationis Mariae (1 Lipca): „nos Sophia Radziwilowic palatina Vilnen“. (Met. Lit. Ks. Zap. 18 f. 120). Zapis ten król Żombockiemu w Grodnie 1513 Sierpnia 4 ind. 1 potwierdza (Tamże f. 121).

⁶⁾ Żyła jeszcze 1 Lipca 1512 (Patrz przypis poprzedni), nie żyła zaś 28 Sierpnia tegoż roku (Patrz niżej przypis 8).

⁷⁾ Patrz niżej str. 136 przypis 2.

⁸⁾ „Król dla pamięci każe do ksiąg zapisać, iż przypominali się o skarby i majątki wojewodziny Wileńskiej, kanclerzyny, pani Mikołajowej Radziwiłło-

twierdzili¹⁾, zapisała pasierzbowi swemu Mikołajowi Pacowi dwory Lemnicę, Połone z siołami: Chodczem, Oleksienicami, Berezowiczami i Biełą, 500 kop na Słoweńsku, Mohylnej i Kunosie, 250 kop długu kniahini Stuckiej i 80 kop długu kniazia Sokolińskiego; natomiast poleca mu wybudować kościół w Różance, gdzie chce być pochowaną i pospłacać długi²⁾. Z majątków osobistych, to jest odziedziczonych po ojcu swoim Iwanie Rohatyńskim, Lubonicze dostały się siostrzenicom jej: podskarbinie Iwanowej Aleksandrowicza, córkom kniahini Prichabskiej i synom kniahini Michałowej Wiśniowieckiej³⁾; Beresteczko na Wołyniu zapisała marszałkowi i pisarzowi gospodarskiemu panu Bohuszowi Boho-

wicza Zofii: a) Sierpnia 28 ind. 15 (1512) kniaz Konstanty Iwanowicz Ostrogski kaszt. Wil. Hetm. itd. (M. Lit. Ks. Spr. Sąd. 2 f. 346); b) Września 1 ind. 1 (1512) kniahinia Semenowa Michajłowicza Stucka, kniazna Nastazya Mścistawska (tamże f. 347 odw.); c) Września 10 ind. 1 (1512) pan Wacław Kostewicz z panią swą „o Kobryń“ (tamże); d) Września 16 ind. 2 (1513) kniaz Jurij Semenowicz Stucki, kniaz Konstanty Ostrogski i kniaz Fedor Iwanowicz Jarostawicz (tamże f. 143). 1512 Paźdz. 5 ind. 1 król potwierdza ihumenowi Kobryńskiego monasteru zapis nieboszki kniahini Iwanowej Semenowicza Kobryńskiej Feodory na sioło Korczyce (Met. Lit. Ks. Zap. 18 f. 43 i 138 i Ks. 106 f. 138—143).

Włodzimierz Olgerdowicz

Olelko Kijowski		Andrzej		Iwan Bielski	
Szymon Kijowski	Michał Słucki	Owdotja za Rohatyńskim	kn. Ostrogska	Chodkiewiczowa	
Aleksandra za kn. Fedorem Jarosławiczem	Semen z Nastazya Jurij Semenowicz	Fedora Zofia 1 ^o Kobryńska 2 ^o Pacowa 3 ^o Radziwiłłowiczowa	N. Iwanowa Aleksandrowiczowa podskarbina	kn. Konstanty	kn. Aleksander Chodkiewicz
				kn. Prichabska	kn. Wiśniowiecka

¹⁾ Patrz niżej str. 136 przypisy 1 i 2.

²⁾ Patrz niżej str. 136 przypis 2.

³⁾ „Król dla pamięci każe zapisać, iż przypominała się kniazna Maryna Prichabska o majątek Luboniczy, który jej pani Pacowa zapisała w sumie 500 kop, a który trzyma kniaz Tołoczynski (Met. Lit. Ks. Spr. Sąd. 2 f. 262 odw.). W Grodnie Marca 13 ind. 10 (1522) Przywilej królewski podskarbinie pani Iwanowej Aleksandrowicza Annie i siostrzenicom jej kniazom Iwanowi, Fedkowi i Fedorowi Michajłowiczom Wiśniowieckim i siostrzenicom, kniahini Wołodkowej Iwanowicza (Horskiej) Dojmitrze i pani Kmitinej Stretowicza Zuzannie, córkom kniazia Andrzeja Prichabskiego, na majątek Luboniczy bliskość ich, jak nieboszczyk pan Iwan Rohatyński, a po nim córka jego pani Pacowa trzymali (Met. Lit. Ks. Spr. Sąd. 2 f. 68. Także przypis następny).

witynowiczowi, a część tego majątku służy swemu Pawłowi Polakowi¹⁾. Pac nie mógł się jednak utrzymać przy powyższym zapisie; pozwany przez kniazia Jurja Semenowicza Słuckiego, kniazia Konstantego Ostrońskiego i Aleksandra Chodkiewicza, dla uniknięcia procesu wszedł w układy, mocą których odstąpił kniazowi Konstantemu majątki „w ruskich stronach“, a mianowicie dwory Lemnicę i Połone, a także część sum zapisanych mu przez macochę²⁾. Do spadku po Zofii Radziwiłłowej rościli sobie jeszcze pretensje kniazowie Odyńcewicz³⁾ i Ozierecy⁴⁾. Jeszcze w kilka-

¹⁾ Maja 20 ind. 4 (1516) Wyrok królewski w skutek skargi pani Iwanowej Aleksandrowicza podskarbinie Berezowieckiej z siostrą swą kniahinią Konstantynową Prichabską i zięciem Knitą Stretowiczem, na Bohusza Bohowitynowicza marszałka i pisarza o Beresteczko na Wołyniu, który majątek powinien spaść na nich po *ciotce ich pani Mikołajowej wojewodziny Wileńskiej, pani Zofii*. Pan Bohusz na to, iż ten majątek wojewodzina zapisała mu testamentem swym, który to testament potwierdzony przez Ojca św. Papieża znajduje się u Paca itd. (Metr. Lit. Ks. Spr. Sąd. 2 f. 188 odw.).

²⁾ W Brześciu 1516 Stycznia 23 ind. 4. Układ kniazia Konstantego Ostrońskiego z Mikołajem Jurjewiczem Pacewiczem łowczym, o majątki zapisane Pacowi od „*pani Mikołajowej Radziwiłłowicza wojewodziny Wileńskiej, pani Zofii, macochy swojej, która pierwszej była za ojcem moim panem Jurjem Pacewiczem*“. Pac zeznaje, że macocha zapisała mu dwory: Lemnica, Połone z siolami Chodcze, Oleksiniec, Berezowicze i Biela, 500 kop na Słoweńsku, Mohylnej i Kunosie, 250 kop długu kn. Słuckiej i 80 kop długu kn. Sokolińskiego, w zamian polecając mu opiekować się jej duszą, wybudować kościół w Rożance „*gdzie sama jeje miłość leżi*“ i pospłacać jej długi. W skutek układu z kn. Ostrońskim, Pac ustępuje mu część dóbr (patrz wyżej w tekście) i obowiązuje się, „*że mając w rękach testament zmarłej i potwierdzenie na niego Ojca św. Papieża i króla Zygmunta*“, nie będzie niepokoił kniazia Konstantego w posiadaniu tych majątków (Widymus aktu wydanego przez królową Annę 19 Grudnia 1582 na prośbę kniazów Zbarańskich, wniesionego 20 Czerwca 1583 do Metr. Lit. Ks. (Wołyńska) lit. F. N. 6 f. 261).

³⁾ Lipca 20 indikta 9 (1521). Książę Semen Bohdanowicz Odyńcewicz skarży się przed królem, że chociaż ojciec jego książę Bohdan Fedorowicz Odyńcewicz, łącznie z kniaziami Jurjem Semenowiczem Słuckim, Konstantym Ostrońskim, Bohdanem Iwanowiczem Zasławskim i panem Aleksandrem Chodkiewiczem, poszukiwał na Mikołaju Jurjewiczu Pacewiczu łowczym *dóbr swych macierzystych Lemnicy i Połonne*, oni jednak doszedłszy tych dóbr, nie dają w nich działu jemu i jego braciom; co król dla pamięci zapisać rozkazuje (M. Lit. Ks. Zap. 11 f. 62).

⁴⁾ W 1522 r. Kniaziowie Andrzej i Semen Ozierecy skarżą się na kniazów Konstantego Ostrońskiego, Jurja Słuckiego i pana Aleksandra Chodkiewicza dopominając się *o bliskość swą do dóbr po pani Pacowej*. Sprawę tę król odkłada (M. Lit. Ks. Zap. 11 f. 92).

dziesiąt lat później Pac skazany zostaje na zapłacenie burmistrzowi Wileńskiemu 180 kop długu „*macochy swej pani Mikołajowej*“¹⁾.

Po śmierci pani Radziwiłłowej król nadał Kobryń siostrze ostatniego kniazia Kobryńskiego, Annie Wacławowej Kostewiczowej. Sióstr tych było dwie; obie córki kniazia Semena Romanowicza Kobryńskiego i kniahini Julianny²⁾.

Kniażna Marya Semenowna była żoną kniazia Iwana Wasilewicza Krasnego³⁾. Szczegółów o niej mało; gdy jednak ani ona, ani jej potomkowie nie występują jako spadkobiercy w 1512 roku, po śmierci Radziwiłłowej i 1519, po śmierci Kostewiczowej, możemy twierdzić stanowczo, iż umarła bezpomyślnie przed pierwszą z tych dat.

Kniażna Anna Semenowna wydana została w 1481 roku za kniazia Fedora Iwanowicza Włodzimierzowicza Bielskiego⁴⁾, którego wesele pamiętne w historii: Kniaziowie Iwan Jurjewicz Holszański, Michał Olelkowicz Słucki i Fedor Bielski, chcieli oderwać część Litwy na rzecz wielkiego księcia Moskiewskiego. Powstanie naznaczone na dzień ślubu kniazia Fedora zawczasu wykrytem zostało. Holszański i Olelkowicz spiskowanie przypłacili gardłem; Bielskiemu na drugi dzień po ślubie udało się zbiedz do Moskwy. Ale nie zdołał książę wziąć z sobą młodzieuchnej żony⁵⁾; król Kazimierz zatrzymał ją w Litwie, i pomimo wstawiania się wielkiego księcia Moskiewskiego, do

¹⁾ W Wilnie 1536 Stycznia 25 ind. 9. List królewski do podkomorzego i łowczego pana Mikołaja Jurjewicza Pacewicza (Metr. Lit. Ks. Zap. 19 f. 91).

²⁾ Patrz str. 134 przypis 1, str. 138 przypis 4 i str. 141 przypis 2.

³⁾ Tamże. Byłoby to książę Ostroński ojciec kniazia Konstantego? Ten, czy inny książę Iwan Wasilewicz Krasny świadczy 1505, w sprawie kniazia Iwana Jarosławicza ze Stanisławem Piotrowiczem (Kiszka) o Łosk (M. Lit. Ks. Zap. 5 f. 240); *Książę Iwan Wasilewicz Krasny* w 1516, czyni zapis żonie swej Marynie, córce kniazia Iwana Jurjewicza Zasławskiego. (Patrz wyżej str. 39).

⁴⁾ Patrz str. 130 przypis 1, str. 133 przypis 1 i str. 138 przypis 4.

⁵⁾ Kroniki Ruskie opisują ten wypadek na początku roku 6990, który się zaczął 1 Września 1481 (Poln. sobr. Russ. Lietop. VI. 35, 233 VIII. 214). Narbut odkrył rękopis XVI-go wieku, gdzie zdarzenie to obszerniej opisane, powiedziano w nim jednak (a może to i dodatek samego Narbuta), że było to „w Listopadzie 1482 na weselu kniazia Bielskiego z Zofią córką księcia Aleksandra Czartoryskiego“ (Narbut, Dzieje VIII. dod. X.). Według latopisca Kijowskiego, kniazziowie Michał Olelkowicz i Iwan Jurjewicz Holszański zostali ścięci 30 Sierpnia 1481 (Danilowicz, Skarbiec Nr. 2012).

męża jej nie puścił¹⁾, z tego powodu nawet nadał jej majątność Jerszewicze²⁾. Na zapisane sobie przez matkę swą 2000 kop groszy na Hruszowej i Czerewaczycach³⁾, otrzymuje Anna 22 Sierpnia 1495 przywilej⁴⁾. Książę Bielski, z Moskwy coraz natrętniej nalegał na przyjazd swej małżonki. Pisał o tem wielki książę Iwan Wasilewicz najprzód do króla Kazimierza, a następnie do zięcia swego wielkiego księcia Aleksandra, który odpowiada: „że siłą kniahini Fedorowej Bielskiej wystać nie może, ale jeżeli zechce pojechać, to jej bronić tego nie będzie“⁵⁾. Nie mogąc się żony doczekać, ożenił się książę nareszcie w 1497 roku z kniażną Rjazańską, siostrzenicą panującego wielkiego księcia Moskiewskiego⁶⁾. Anna ze swej strony wyszła powtórnie za pana Wacława Stanisławowicza Kostewicza (marszałka hospodarskiego od 1509 r.⁷⁾ i już w 1502 roku zapisuje mężowi wyżej wspomnianą sumę na Hruszowej i Czerewaczycach⁸⁾. Straciwszy Jerszewicze, które król powrócił Sołohubowi, poszukuje Anna na wdowie brata swego, pani Pacowej, praw swych do Kobrynia⁹⁾. Król, tak jak nie przyznał praw pani Wacławowej do Kobrynia, tak też i oddala pretensje pani Pacowej, która w 1508 roku pożywała

¹⁾ Patrz niżej.

²⁾ Patrz wyżej str. 133 przypis 1.

³⁾ Patrz wyżej str. 130 przypis 1.

⁴⁾ W Wilnie Sierpnia 22 ind. 13 (1495). Król Aleksander przywilejem swym potwierdza kniahini Fedorowej Iwanowicza kniahini Annie zapis matki jej kniahini Semenowej Romanowicza kniahini Julianny na Czerewaczycach i Hruszowej, oddalając od tych majątków Jurja Pacewicza i siostrę jej kniahinię Iwanowę (M. Lit. Ks. Zap. 6 str. 117).

⁵⁾ Korrespondencya (Posolstwa i otkazy) między dworami Moskiewskim i Polsko-Litewskim, o wydanie księżnej Fedorowej Iwanowicza Bielskiej, trwa od Marca 1488 do Sierpnia 1495 r. (Karpow, Pamiatniki dyplomaticznych snoszenii Moskowskaho hosudarstwa s Polsko-Litowskim [Sbornik Imp. Russ. istoriczeskaho obszczestwa T XXXV.] str. 13, 133, 145, 167, 188, 193 i 209).

⁶⁾ Poln. sobr. Russ. lietop. VI. 42—43.

⁷⁾ Wacław Kostewicz nie był jeszcze marszałkiem 1508 r. (Patrz wyżej str. 134 przypis 1) i jako taki występuje dopiero 1510 r. (M. Lit. Ks. Zap. 8 f. 409).

⁸⁾ „Anna Semenowna Wacławowa Kościewiczza darowanie swe wiana, które miała na dobrach swych Hruszowej i Czerewaczycach 1000 kop monety czeskiej, zapisuje i daruje Wacławowi Kościewiczowi. W Nowogródku 20 Julii ind. 5^a. (1502) (Metr. Lit. Ks. Zap. 1 i 2 f. 176).

⁹⁾ Patrz wyżej str. 133 przypis 1.

Kostewiczów o udział w Hruszowej i Czerewaczycach¹⁾. Zaraz po śmierci bratowej swej w 1512 roku, gdy wszyscy inni spadkobiercy dopominają się o skarby i majątki zmarłej, Anna Kostewiczowa z mężem zajmują prawa swe do Kobrynia²⁾, na posiadanie którego otrzymują przywilej³⁾. Władając Kobryniem mają Kostewiczowie, około 1515 roku, sprawę z bojarinem Jeskiem Daniłowiczem, który posiadając w Hruszowej włość Priszichwosty, z tego majątku służyć im nie chce⁴⁾. Anna jeszcze w 1517 roku fundowała ołtarz w kościele Kobryńskim⁵⁾; umarła ostatnią ze swego rodu w Lutym albo Marcu 1519 roku⁶⁾.

Zaraz po jej śmierci, król stosownie do poprzednio, bo już w 1516 roku, uczynionej obietnicy⁷⁾, nadaje Kobryń mężowi nieboszczki, marszałkowi swemu Wacławowi Kostewiczowi, ale już nie na prawach lennych, na jakich Kobryń trzymali kniazio- wie: Roman, Semen, Iwan, pani Pacowa 3-io voto Radziwiłłowa i Anna Kostewiczowa. Wacław Kostewicz otrzymał Kobryń w dzierżawę, był jego pierwszym starostą, i sumę dzierżawną 1000 kóp przy objęciu starostwa ostatecznie uiścił⁸⁾. Na przypadek śmierci Kostewicza przywilej na Kobryń otrzymała królowa Bona, która i tu przyniosła swoją nieposkromioną chęć panowa-

¹⁾ Patrz wyżej str. 134 przypis 1.

²⁾ Patrz wyżej str. 134 przypis 8.

³⁾ Samego przywileju tego nie odszukałem, ale widać to wyraźnie z przywileju danego 1518 Kostewiczowi (Patrz niżej przypis 6).

⁴⁾ Wyrok królewski w Met. Lit. Ks. Zap. 10 f. 76; także Daniłowicz, Skarbiec Nr. 2268.

⁵⁾ W Kobryniu 24 Lutego 1517 „ego Anna Siemionowna uxor domini Vencesłai Kościewicz Marszałci R. M. (Metr. Lit. Ks. Zap. 18 f. 19 odw. i 135).

⁶⁾ Żyła jeszcze 10 Lutego 1519 r., jak to widać z przywileju króla Zygmunta pod tą datą potwierdzającego bojarynowi Kobryńskiemu Nekraszowi Semenowiczowi Koczanowskiemu posiadanie Bajkowicz, które wysłużył na nieboszczki kniaziowi Iwanie Semenowiczowi Kobryńskiemu. Koczanowski ma wdać tym majątkiem wiecznie, nawet gdyby po śmierci marszałka Wacława Kostewicza, lub jego pani, Kobryń nadany został komu innemu (Druk. w dziele Rewizya puszczy... sostoawlennaja... Wołowiczem... i przywileji Pinskaho powiata. Wilna 1867 str. 139); już nie żyła więcej 7 Kwietnia tegoż roku (Patrz niżej przypis 8).

⁷⁾ W Wilnie 1516 August 4. Zygmunt król daje w posesję marszałkowi swemu Wacławowi Kościewiczowi dobra Kobryń ze wszystkimi państwami i przychodami jego prawem dożywotniem (Metr. Lit. Ks. Zap. 1 i 2 f. 186).

⁸⁾ Przywilej królewski. W Krakowie 1519 Kwietnia 7, indikta 7... „bit nam czotom pan Wenclaw Stanisławowicz marszałok nasz o tom, szto perwo

nia, gdyż pomimo że zarząd starostwa miała objąć dopiero po śmierci Kostewicza, występuje odtąd jako jego prawa posesorka ¹⁾.

Wkrótce po śmierci Anny Kostewiczowej, *żyjący naówczas kniaziowie Sanguszkowie, marszałek ziemi Wołyńskiej i starosta Włodzimierski Andrzej Aleksandrowicz, Wasil Michajłowicz i Andrzej Michajłowicz*, pozywają Wacława Kostewicza o majątki Hruszowę i Czerewaczyce, na zasadzie, iż nikt oprócz nich, *po śmierci „siostry ich Anny, żony pana Wacława“* nie może mieć prawa do tych majątków. Sanguszkowie nie dopominali się Kobrynia; i nic w tem dziwnego, albowiem Kobryń stanowił własność królewską i tylko prawem lennem puszczony był kniaziom Romanowi, Semenowi, Iwanowi, kniahiniom Fedorze i Annie; szli tylko do Hruszowej i Czerewaczyc. Król pomimo tego, iż pan Wacław produkuje zapis małżonki swej, którym ona jeszcze mu sumę swą na tych majątkach zapisuje, wyrokiem swym w 1522 roku, Hruszowę i Czerewaczyce kniaziom Sanguszkom przysądza ²⁾. Przeciwno temu wyrokowi protestuje w Krakowie

seho, jeszcze za żywota neboszczicy pani jeho, dali jeśmo jemu zamok nasz Kobryń, po smerti pani jeho, do jeho żywota, na sztoż jeśmo list jemu dali, a on niżeli czas ottoho dał nam czotombitje 300 kop groszej, a po smerti panieje swoje miał nam jeszcze dati 700 kop groszej. I tymi razy kak panieje jeho w żywote ne stało i on tyje 700 kop nam wżo otdał etc. (Metr. Lit. Ks. Zap. 11 f. 59, także 1 i 2 f. 176).

¹⁾ Patrz niżej str. 141 przypisy 1 i 2.

²⁾ Wyrok kniazia Andreju Aleksandrowiczu, a kniazia Wasilju i kniazia Andreju Michajłowiczom Sankhuszkowicza z panom Wencławom Kostewiczom o imienja Hruszowuju a Czerewacziczy.

Zikgimont Bożju itd. Smotrjeli jeśmo toho dieta s pany radami naszimi. Stojali pered nami oczewisto: żatował nam marszałok Wołyńskoje zemli starosta Wołodimerskij kniaź Andrej Aleksandrowicz, a kniaź Wasilej, a marszałok nasz kniaź Andrej Michajłowicz Sankhuszkowiczi, na marszałka naszoho pana Wencława Stanisławowicza Kostewicza tym obyczajem: derżył dej on imienje blizkost' naszu na imja Hruszowuju a Czerewacziczy dla toho, iż on sestru naszu za soboju miał paniu Annu, ino wże sestra nasza wmerła, a dietej z nim nie miała, i tymi razy k tomu imienju nikoho inszoho blizkoho niet tolko my. I pan Wencław pered nami powieđił: iż jemu żona jeho, sestra ich, toje imienje zapisała u wienie swoim, katorojeż wieno matka jeje nebożczica knehinija Semenowaja Uljana jej zapisała tysiaczku kop hroszej na tych dwuch imienjach na Hruszowie a na Czerewacziczach. A potom pan Wencław powieđił pered nami, iż jemu pani jeho toje imienje zapisała na wiecznost', i my toje imienje potwerdili jemu naszim priwiljem, i na to zapisy jeje na wieno i na wiecznost', i priwiliej nasz pered nami wkazywał.

królowa Bona, na zasadzie, że król dawszy jej przywilej po żywocie Wacława Kostewicza, na całą Kobryńszczyznę, nie może części tych majątków oddawać w inne ręce. Król protestacyę królowej do ksiąg wnieść rozkazuje, a sam sprawę do przyjazdu swego na Litwę odkłada ¹⁾. W kilka lat później król, przyjechawszy na Litwę, powyższy wyrok (którym Sanguszkom Hruszowę i Czerewaczyce jako spadek po ich siostrze przysądził, rozkazując im oddać kniaziom Holszańskim sumę tysiacy kop groszy, jako wiano matki pani Wacławowej) odwołuje na zasadzie, że król Kazimierz, Kobryń wzięwszy na siebie, Hruszowę i Czerewaczyce pozwoił tylko kniahini Semenowej trzymać w sumie tysiacy kop, zapisanej jej przez męża jako wiano. Kniahinia Semenowa te majątki zapisała córce swej Kostewiczowej, ta więc trzymała rzeczne dobra, nie jako ojczyste, ale w wianie matki swej, z czego wynika, że kniaziowie Sanguszkowie jako będący z Kostewiczową „w czwartem pokoleniu“, żadnego prawa do tych majątków mieć nie mogą. Więc król je w całości przysądza królowej, która ma zwrócić Sanguszkom ową sumę 1000 kop, zapewne już przy nich przy objęciu Hruszowej i Czerewaczyc, stosownie do pierwszego dekretu królewskiego, Holszańskim uiszczoną ²⁾.

I my toho mezi nimi dosmotrjewszi i widietosia nam i panom radam naszym, iż pani Wencławowaja nestusznym obyczajem tyi imienja jemu zapisała, perwiej zapisała byta jemu wieno, a potom toje wse imienje wyszej tretieje czasti jemu otpisała, otdaliwszy blizkich swoich ne wodle ustawy i wchwały zemskoje, tyi zapisy jeje, nie wo szto jeśmo obernulli a toje wieno tysiaczku kop hroszej ot pana Wencława otsudili. A imienje Hruszowuju a Czerewacziczy prisudili jeśmo kniazia Andreju Aleksandrowiczu, a kniazia Wasilju, a kniazia Andreju Michajłowiczom podle blizkosti ich, so wsim s tym kak sia tyje imienja zdawna w sobje majut. Pri etom byli wsi panowie rada welikoho kniazstwa Litowskaho. Pisan u Wilni miesiaca Nojabrja 6 Indikt 11, 7031 (1522 r.) (Metr. Lit. Ks. Zap. 11 f. 104/106 dok. 139).

¹⁾ W Krakowie 7031 Maja 6 ind. 11 (1523). Król dla pamięci każe do ksiąg zapisać, iż przypominała się królowa Bona, iż kilka lat temu król po żywocie marszałka pana Wacława Kostewicza dał jej przywilej na majątki: Kobryń, Hruszowę i Czerewaczyce itd. (Metr. Lit. Ks. Zap. 11 f. 109, dokum. 146 i ten sam dokument Ks. Spr. Sąd. 2 f. 236).

²⁾ Wyrok prisużenia imieniej Hruszowoj i Czerewaczic korolewoj Jeje Miłosti Bonie do Kobrinia na wiecznost' ot kniaziej Sankhuszkowiczow. Smotrjeli jeśmo toho dieta s pany radami naszimi; upominałasia pered nami korolewoja nasza Jeje Miłost' i welikaja knehinija Bona, czerez dworja-

Wacław Stanisławowicz Kostewicz był do śmierci swej starostą Kobryńskim. Ożenił się powtórnie, i umarł w 1532 roku,

nina naszego pana Zakrewskaha, o tom: dali jeśmo Jeje Miłosti spadok, kotoryj na otca naszego Kazimira i na brata naszego Aleksandra korolej Ieh Miłostij i na nas spał, zamok Kobryń so wsim, szto k tomu zamku przistuchało i priwiljem naszym to jeśmo Jeje Miłosti na wiecznost' potwerdili. I perwiej seho, kak byli jesmo u wielikom kniaźestwie Litowskom u Wilni na sojmie, ino bez nebytnosti Jeje Miłosti, marszałok Wołyńskoje zemli starosta Wołodimerskij kniaź Andrej Aleksandrowicz, z brataniczi swoimi kniazem Wasiljem, a marszałkom naszym kniazem Andrejem Michajłowiczom, Sankhuszkowicz, żatowali pered nami na marszałka naszego derżawcu Kobryńskoho pana Wencława Stanisławowicza Kostewicza, o imienje o Hruszowuju i Czerewaczicy, iżby on derżał tyi imienja, ich blizkost', ne majuczki k tomu żadnoje sprawiedliwosti. „A tyje imienja Hruszowowe i Czerewaczicy derżała sestra nasza pani Wencławowaja Kostewicza pani Hanna, kak to prawaja otcziczka i diediczka, a po jeje żiwocie k tomu nikoho niet blizkich tolko my“. I pan Wencław ukazal pered nami zapis żony swojeje, iż ona zapisata jemu tyi imienja Hruszowuju i Czerewaczicy u wienie swojem, a druhiy zapis ukazywał, iż tych imienij tretiuju czast' jemu zapisata; a tretij takżo zapis ukazywał, iż ona oba tyi imienja Hruszowuju i Czerewaczicy jemu zapisata na wiecznost', jakoby za własnuju swoju otcziznu. I my na on czas s pany radami naszymi o tom ich dosmotrjewszii i zrozumieli esmo, iż żona pana Wencława Kostewicza niestusznie to byta mużu swojemu zapisata; perwiej zapisata wieno, a potom tretiuju czast' a w tretij raz wśe na wiecznost' zapisata, nie podle obyczaju i prawa ziemskaha; i podle żatoby i powiedanja blizkosti kniaziej Sankhuszkowiczow k tym imienjam Hruszowoj i Czerewacziczam ich jeśmo byli dopustili, a wieno uniesiennoje matki pani Wencławowaje, wieleli byli jeśmo im ottożiti u dom kniaziej Holszańskich. I potom prijechawszy nam tych czasow do wielikoho kniaźstwa Litowskaha, korolewaja nasza Jeje Miłost' o tom sia nam upominata i priwiliej nasz na Kobryń ukazywata i powiedita, iż Sankhuszkowiczi k tym imienjam żadnoje blizkosti ne majut, a to pro tuju przyczinu, iż otec nasz Kazimir korol Jeho Miłost' hołownoje imienje Kobryń na siebie wziat, a kniahini Semenowej dał u wienie derżati Hruszowuju i Czerewaczicy, szto jej muż jeje zapisat. A kotoryi dwie doczki u kniazia Semena Kobryńskoho byli ostali, odna byta za kniazem Feodorom, a druhaja za kniazem Iwanom Wasiljewiczom Krasnym, a kniahinia Semenowaja zapisata wieno swoje toj doczcie swojej kniahinie Fedorowej Hannie, ona tyi imienja derżała nie za otcziznu, ale u wienie matki swojeje; a kniahinia Iwanowaja Krasnaja k tomu niczoho nie mieta ani sia k tomu nie wpominata. I my to dali na rozsoznanje wsich panow rad naszich, kak duchownych tak i swieckich, i panowe rady naszi tomu zrozumieli, iż kniazia Semenowaju doczka pani Wencławowaja derżała tyi imienja nie za otcziznu, ale u wienie, a druhaja sestra jeja kniahini Iwanowaja Krasnaha k tomu niczoho nie imieta, ani sia k tomu wpominata. A szto sia kniazi Sankhuszkowiczi mienili blizkimi

pozostawiając wdowę Annę, syna Piotra i córkę Dorotę¹⁾. Po jego śmierci królowa Bona ostatecznie zawładnęła Kobryniem²⁾. Hruszowa i Czerewaczyce nie długo pozostawały w posiadaniu Sanguszków, królowa Bona oddała im, stosownie do drugiego wyroku królewskiego, tysiąc kop groszy i wzięła majątki do rąk swych³⁾. Bona była niejako ostatnią „księżną Kobryńską“, po niej Kobryń stanowił własność królów, którzy szafowali nim, bądź dla wynagrodzenia zasług względem kraju, bądź dla uposażenia swoich faworytów.

Tyle o kniazach Kobryńskich. Heraldycy krajowi prawie o nich nie wiedzą. Paprocki (Herby Rycerstwa) nawet ich nie wspomina, toż samo i Kojałowicz w rękopiśmiennym swym her-

po tych swoich sestrach, ino kolidz tyi ich sestry nie byli otcziczkami, a kniazi Sankhuszkowiczi buduczii s tymi kniahiłmi u czetwertom pokoleniu ko wsim k tym imienjam ni kotoroje blizkosti nie majut, i w tom jeśmo s pany radami naszymi dosmotrjewszii i korolewaju naszemu Jeje Miłost' w tom prawuju znaszli i tyi imienja Hruszowuju i Czerewaczicy Jeje Miłosti k Kobryniu prisudili, podle perwoje daniny i priwilja naszoho, a kniaziam Sankhuszkowiczam kazali jeśmo wiecznoje motczanje w tom mieta. A szto sia dotyczet toho wiena wniesienoho matki pani Wencławowaje, szto jeje matka zapisata wieno swoje 1000 kop hroszej, to majet korolewaja nasza Jeje Miłost' kniaziam Sankhuszkowiczam ottożiti. I na to jeśmo korolewaj naszowej Jeje Miłosti dali sej nasz list sudowyj z naszoju peczatju. (Bez roku i świadków, poprzedni dokument w tej księdze pisany 5 Grudnia 1528 r., następny 24 Grudnia tegoż roku (Metr. Lit. Ks. 15 Zap. f. 40 odw. dok. 51).

Pokolenie 1.	Fedor Olgerdowicz		
" 2.	Roman	Sanguszko	
" 3.	Semen	Aleksander	Michał
" 4.	Anna Kostewiczowa	Andrzej	Michał Wasil

¹⁾ Testament Wencława Kostewicza marszałka królewskiego i dzierżawcy Kobryńskiego pisany w Kobryniu 25 Marca 1532, potwierdzony przez króla w Piotrkowie 17 Stycznia 1533, już po śmierci testatora (Metr. Lit. Ks. Zap. 17 f. 309—313).

²⁾ W Warszawie indikta 13 (?) Listy Zygmunta króla, którymi zamek i miasto Kobryń, po śmierci Mikołaja (?) Kościwicza na niego spadłe, ze wszystkimi przydatkami i dochodami daje, daruje i w dzierżenie podaje królowej Bonie (Metr. Lit. Ks. Zap. 1 i 2, f. 184—185).

³⁾ W Warszawie indikt 14 (?) Listy dekretalne króla Zygmunta przyśadzające sobie imienie Czerewaczyce i Hruszowę w dzierżawie Kobryńskiej leżące, od książąt Sanguszkowiczów, po odłożeniu za posag 1000 kop przez królową Bonę (Metr. Lit. Ks. Zap. 1 i 2 f. 185).

barzu rodzin Litewskich. Niesiecki wie, że byli „książęta Kobryńscy. Z tych *Sylwester książę Kobryński* był władzą Chełmskim, atoli dawno już ten dom zszedł“¹⁾. Nie zdaje mi się, aby jeden z tych książąt był władzą, gdyż gdyby ostatni książę Kobryński Iwan Semenowicz między przodkami swymi posiadał władzę, niewątpliwie by o tem wspomniał w wyżej przytoczonym „pomianniku“²⁾. Prawdopodobnie niejaki Sylwester, z archimandryty Kobryńskiego został władzą Chełmskim i może gdziekolwiek, jako duchowny, nazwany księciem, co było dostatecznym do utworzenia władzy księcia Kobryńskiego. Annę Semenównę, żonę Wacława Kostewicza, tenże Niesiecki zalicza do rodziny Siemonowiczów herbu Radwan³⁾.

Więcej zagadkową osobistością jest *książę Michał Semenowicz Horodecki, Bielski i Kobryński*, który z żoną swą księżką Wassą fundował cerkiew w Bielsku⁴⁾. Książę ten wszakże prędzej musiał należeć do rodu książąt Horodeckich⁵⁾; dlaczego jednak nazwany Kobryńskim? — objaśnić nie umiem.

¹⁾ Niesiecki, wyd. Bobrowicza V. 136 i I. 106.

²⁾ Patrz wyżej str. 119.

³⁾ Niesiecki VIII. 339.

⁴⁾ Patrz wyżej str. 104.

⁵⁾ O książąt Horodeckich patrz wyżej str. 31.

6. Jagajło-Władysław

i

7. Skirgajło-Iwan¹⁾.

Jagajło, najstarszy syn Olgerda i drugiej jego żony Julianny ks. Twerskiej, przez ojca przeznaczony na następcę, po jego śmierci w 1377 r. objął zwierzchnią władzę nad państwem Litewskim. Zostawszy w 1386 r. królem Polskim, *przez lat sześć panował wspólnie w Polsce i Litwie* i dopiero w 1392 r. złożył godność wielkoksiążęcą Litewską w ręce Witowda²⁾, sobie tylko tytuł „*zwierzchniego księcia Litwy i Rusi*“, zachowując. Szczegóły genealogiczne dotyczące się Władysława-Jagajły i jego potomków na tronie Polskim, zanadto są dobrze znane abyśmy je tutaj powtarzali.

Skirgajło, książę Trocki w 1382 r.³⁾, pierwszy z siedmiu braci przyjął 1383—1384 chrzest według obrządku wschodniego,

¹⁾ Stadnicki, Bracia Wład. Jagielly str. 255—282.

²⁾ Patrz niżej.

³⁾ Z tytułem księcia Trockiego występuje już w 1382 r. (Patrz wyżej str. 85).

pod imieniem *Iwana*¹⁾. P. Stadnicki, idąc za Długoszem²⁾ i kroniką Litewską³⁾, każe Skirgajle w 1388 r. obejmować zwierzchnią władzę na Litwie. Wprawdzie zastrzega p. Stadnicki, że „choć w dokumentach czasem wielkim księciem nazwany, to przecież niema śladu aby samodzielną władzą, którą oni piastowali „udziałem jego kiedy była... przeto do szeregu wielkich książąt „Litewskich policzonym być nie może“⁴⁾, jednak nawet i na takie ograniczenia, piastowanej jakoby przez Skirgajłę godności wielkości, zgodzić się nie możemy.

Litwa, w pierwszych latach po wyniesieniu Jagajły na tron Polski, przedstawiała stan bardzo nieokreślony, głównie z przyczyny nieobecności panującego. W kolei starszeństwa idąc zaraz po Jagajle, był Skirgajło na Litwie pierwszą osobistością po królu i miał nad młodszymi i przyrodnymi braćmi przewagę moralną, którą powiększało jeszcze posiadanie najznacniejszego udziału; albowiem oprócz Trok, które otrzymał w 1382 r. po ucieczce Witowda, król nadał mu jeszcze w 1387 r. po Andrzeju Olgerdowiczu, Połock i liczne włości na Litwie i Rusi⁵⁾. To też mniemanie, że w zastępstwie króla Władysława był wielkim księciem Litwy było tak rozpowszechnionem, iż już w 1416 r., w procesie Polsko-Krzyżackim na soborze Konstancyjskim, w wystosowanej przez Zakon obronie, znajdujemy wzmiankę, że Skirgajło „w nieobecności króla sprawował rządy Litwy“⁶⁾; nic więc dziwnego, że mogli to powtórzyć, piszący później, Długosz i kronikarz Litewski a za nimi wszyscy historycy⁷⁾. Że jednak Skirgajło urzędownie nie piastował godności wielkiego księcia Litewskiego,

¹⁾ Patrz wyżej str. 85—86.

²⁾ Długosz III. 449, „brata swego rodzonego Skirgiełłę ustanowił zwierzchnim księciem, powierzył mu rządy Litwy, a innych książąt poddał pod jego władzę“.

³⁾ Kronika Bychowca str. 29 „Y potom iechał (król) do koruny a gubernatorom zostawił brata swoiego Skirgayto na Wilni y na wielikim kniastwie Litowskom“.

⁴⁾ Bracia Wład. Jagiełły str. 271.

⁵⁾ Sokołowski-Szujski, Codex epistolaris saeculi XV. str. 9.

⁶⁾ Prochaska, Codex str. 1025 „ut eo absente Schirgail frater suus, qui tunc vice sua regebat Litwaniam etc.“.

⁷⁾ Pierwszy p. Barbaszew (Witowd i jego politika do Griunwaldskoj bitwy S. Peterburg 1885 str. 137—141) dowodzi, że Skirgajło nie był wielkim księciem Litwy.

przekonywamy się ze współczesnych dokumentów, w których tytułuje się nie „wielkim księciem Litwy“¹⁾, ale tak jak i inni książęta, „wielkim księciem“²⁾, lub tylko „księciem Litewskim i panem na Trokach i Połocku“³⁾. Tak samo z tytułem „wielki kniaź“ występują Michał Gediminowicz⁴⁾, Andrzej Olgerdowicz⁵⁾, Dymitr Olgerdowicz⁶⁾, Witowd przed 1392 r.⁷⁾ i Fedor Lubarowicz⁸⁾ a „księżętami Litewskimi“ byli de facto wszyscy kniaziowie rodu Gedimina⁹⁾. Nadto kroniki poświadczają, że Skirgajło w Wilnie nie rezydował¹⁰⁾. Tylko Wilno mogło być miejscem stałego pobytu panującego wielkiego księcia; to też w nieobecności Jagajły, żaden z jego braci stale w niem nie przemieszkiwał,

¹⁾ Wprawdzie w akcie zawieszenia broni z Krzyżakami d. 9 Lipca 1387 Skirgajło nazwany „*supremus dux Lettowie*“ (Prochaska, Codex 12; Rykaczewski, Inventarium str. 374); ponieważ jednak w tym czasie w żadnym razie nie był wielkim księciem Litwy, to tytuł ten dany mu niezawodnie ze względu naczelnego dowództwa nad wojskami, jakie wówczas sprawował. W inwentarzu Rykaczewskiego Skirgajło kilkakrotnie nazwany „*magnus dux Lithuaniae*“ (str. 373—376), w tych samych jednak dokumentach wydrukowanych in extenso (Sokołowski-Szujski, Codex str. 7 i 11 i Prochaska, Codex str. 18) nie występuje z tym tytułem.

²⁾ „*Kniaz wieliki Skirgajto*“ r. 1386 (Sokołowski-Szujski, Codex str. 7) i około 1390 (Akt. Jużn. i Zap. Ross. I. Nr. 2).

³⁾ „*Skirgal dei gracia dux Litwanie et dominus Trocensis ac Polocensis*“ lub „*Skirgal Herzog von Litthauen und Herr von Trakken und Polock*“ 1387 (Prochaska, Codex str. 11; Sokołowski-Szujski, Codex str. 11); 1388 (Napierski, Index Corporis historico-diplomatici Livoniae etc. Riga & Dorpat 1833 I. Nr. 458), 1391 (Sokołowski-Szujski, Codex str. 15).

⁴⁾ Patrz wyżej str. 70.

⁵⁾ „*Se az welikij kniaz Andrej Potockij*“ (Akt. Zap. Ross. I. Nr. 13 i 14).

⁶⁾ „*Se az welikij kniaz Dmitrej Olgirdowicz*“ (Tamże Nr. 7).

⁷⁾ „*Magnus dux Witold*“ r. 1386 (Prochaska, Codex str. 8) i inne dokumenty wątpliwe przynajmniej co do dat. (Akt. Zap. Ross. I. Nr. 6 i 9; Berszadzki, Dokumenty i rejestry I. str. 5).

⁸⁾ Patrz wyżej str. 74.

⁹⁾ 1375 „*My kniaz Litowskij kniaz Aleksandr Koriatowicz*“ (Akt. Zap. Ross. I. Nr. 4); 1386 „*Alexander alias Witold Dei gratia dux Lithuaniae ac dominus Hrodensis*“ (Sokołowski-Szujski, Codex str. 6); „*Demetrius alias Koributh dux Litwanie dominus et heres de Nouogrodek*“ (Prochaska, Codex str. 10); 1390 „*Witowd von gotis gnaden herczog czu Littowen*“ (Tamże str. 25) itd.

¹⁰⁾ Latopisiec Daniłowicza str. 44; Kronika Bychowca str. 31.

a dowództwo nad zamkiem sprawowali z ramienia królewskiego starostowie, których król dla pewności wybierał między wypróbowanymi katolikami, jakim był Gasztołd, lub polakami jak Klemens, Mikołaj z Moskorzewa i Jaśko z Oleśnicy¹⁾. Rozumiał dobrze Witowd, iż godność wielkoksiążęca była niejako połączoną z posiadaniem Wilna, gdyż według słów kronikarza „nie mogąc „przenieść, iż niema obecnie, tak jak przedtem, panującego wielkiego księcia, uczynił zamach na Wilno z zamiarem objęcia „władzy“²⁾. Wkrótce po nieudanym zamachu Witowd zmuszonym był schronić się do Prus i wspólnie z zakonem przez dwa lata dręczył Litwę wojną; w przeciągu tych dwóch lat *Jaśko z Oleśnicy starosta Wileński*, występuje jako *wielkorządca Litwy*³⁾. Niema wątpliwości, iż książęta Litewscy współbiegali się o najwyższą władzę; największe prawo do niej jednak miał niezaprzeczenie Skirgajło. To też król, prawdopodobnie wobec krążących wieści o oddaniu temu lub owemu księciu (Wiguntowi?) zwierzchniej władzy, daje w 1391 r. zapewnienie „bratu swemu „*Skirgajle księciu Litewskiemu, panu na Trokach i Połocku*, że „nikomu, ani rodzonym braciom, ani komukolwiek innemu, bądź „to na wieczność lub dożywocie, nawet z jego wiadomością (wołą), „nie odda zamków Wilna, Witebska, Barten i Merecza, ale zachowa je dla siebie i swoich własnych potomków“⁴⁾. Podobnie

¹⁾ Senatorowie i Dygnitarze str. 71.

²⁾ Latopisiec Daniłowicza str. 44 i ta sama kronika wydana z innego rękopismu przez A. N. Popowa („Lietopis welikich kniaziej Litowskich“ druk.: Uczyenja zapiski 2 oddzielenia Akademii Nauk I. 1854 Cz. 2 str. 36—37), „I byst emou (Witowdu) nužno iż prez cziuzoho ne bywało w Litowskoj zemli storonom władėjuszczim welikim Litowskim kniażeniem. Tohdá sowiet sotwori so mnogimi kniażmi i bojary Litowskimi, tohdá bo Skirgajło otechawsziu k Połocku, i kniaż weliki Witowt pridie k Wilni chołja ju zasedi etc.“

³⁾ Długosz III. 464—470. Także kalendarz Krakowski (Łętowski, Katalog IV. Dodatek) str. 51 „A. D. 1413 (26 Stycznia) obiit Dnus Johannes de Oleschnicza Judex Cracoviensis, pater Dni Sbignei Cracoviensis Episcopi, qui fuit generalis Capitaneus terre Lythwanie, tempore quo Cruciferi de Prussia, post receptionem Dni Wladislai de Lythwania in Regem Polonie terram ipsam Lythwanie aquirere, et Castrum Wylnense recipere nitabantur“.

⁴⁾ W Nowem mieście Korezynie w dzień Św. Magdaleny (22 Lipca) 1391 „dass wir die vier huser, das erste das ist die Wille, Withewsk, Barten und Merecz, niemanden geben wollen, weder unsern gebohrnen brüder, noch keinem andern, weder ewiglich noch zu leibdingen, es sey dem, dasz es

w 1388 r. aby zaprzeczyć krążącym wieściom o domniemanym zamiarze oderwania Rusi od Polski, król Władysław Jagajło wydał zapewnienie, „że ziemię Lwowską nikomu ani z książąt, „ani z innych ludzi nie ustąpi, lecz ją zatrzyma dla siebie, królowej Jadwigi, potomstwa swego i przy koronie Polskiej“¹⁾.

Również mylnem jest podanie Lindenblatta²⁾, powtórzone przez kilku historyków³⁾, jakoby król Wigunta-Aleksandra brata swego, uczynił zastępcą swoim w Wilnie i na Litwie; żadne z innych źródeł o podobnym fakcie nie wspomina. Przeciwnie, za dowód, że tak być nie mogło, służy nam wyżej przytoczone zapewnienie dane w 1391 r. Skirgajle, nadto wiemy, że w tym czasie (1390—1392) wielkorządcą Litwy był Jaśko z Oleśnicy⁴⁾. Jaśko niezaprzeczenie wyższe od Wigunta zajmował stanowisko, skoro tego ostatniego mógł *posyłać* z wojskiem na oblężenie zamku Neugart⁵⁾. Przyczyną wieści o namiestnictwie Wigunta było to, iż Wigunt pod koniec życia bawił w Wilnie, gdzie go śmierć zaskoczyła na zamku 28 czerwca 1392 r.⁶⁾.

Dość, że ani Skirgajło ani Wigunt nie piastowali godności wielkoksiążęcej i wielkim księciem Litwy do 1392 r. był tylko Jagajło. W pierwszych latach panowania swego w Polsce nie czując się jeszcze zupełnie pewnym na nowym tronie, Jagajło na miejsce swe na Litwie nie naznaczał wielkiego księcia, sobie na wszelki przypadek bezpośrednią władzę zachowując. W zimie 1391—1392 Witowd, świeżo spokrewniony z wielkim księciem Moskiewskim, zdobywszy Merecz i Grodno zagrażał całej Litwie. To powodzenie oręża Witowda, chęć położenia tamy rozlewowi krwi, obawa przed intrygami zakonu, a nadto głębokie przekonanie, iż Witowd zdolniejszy od rodzonych braci królewskich,

wäre mit desselbigen erlauchtigsten fürsten herzogs Skirgallen willen (czy nie wissen?) itd.“ (Sokołowski-Szujski, Codex str. 15). W Inventarium Rykaczewskiego (str. 376) i u Daniłowicza (Skarbiec Nr. 611) sens tego dokumentu skazony.

¹⁾ Dokum. druk. Akta grodzkie i ziemskie etc. II. Lwów 1870 str. 29.

²⁾ „In desin cziten starb Alexander des koniges bruder von Polan, deme her die Wile unde das lant ingegebin hatte etc.“ (Lindenblatt str. 86).

³⁾ Szajnocha, Jadwiga i Jagiello II. 39; Caro, Geschichte Polens III., Gotha 1869, str. 105.

⁴⁾ Patrz wyżej.

⁵⁾ Długosz III. 465—466.

⁶⁾ Kalendarz Krakowski (Łętowski, Katalog IV. dodatek) str. 80.

więcej od nich korzyści przyniesie krajowi, skłoniły króla do pogodzenia się z nim. Za pośrednika użytym został Henryk ks. Mazowiecki, który w imieniu króla ofiarował Witowdowi zwrot ojcowizny t. j. Trok, i godność wielkiego księcia Litwy¹⁾. Podobno śmierć Wigunta przyspieszyła to pogodzenie²⁾; trudno nam jednak dopatrzeć analogii między tymi dwoma wypadkami. Wigunt, jak mówiliśmy wyżej, umarł w Wilnie 28 Czerwca 1392 r., a już w Lipcu tegoż roku Witowd znajdował się na Litwie „gdzie od „Jaśka z Oleśnicy wielkorządcy Litewskiego, który już w tej „mierze od króla otrzymał był zlecenie, wdzięcznie był przyjęty „i podejmowany“³⁾. W Ostrowiu 5 Sierpnia t. r. Witowd, już jako wielki książę Litwy (?), składa hołd Jagajle i Jadwidze⁴⁾, „poczem król udał się z nim do Wilna, a złożywszy Jaśka z Oleśnicy z wielkorządztwa Litwy, oddał jej zarząd Witowdowi“⁵⁾.

Skirgajło zmuszony ustąpić z Trok, nadto mając w rękach zapewnienie z r. 1391, że król nikomu nie odda Wilna i kilku innych zamków, z początku okazał zamiar opierania się wyniesieniu Witowda⁶⁾. Królowi jednak w Grudniu 1392 r. udało się przywieść ich do zgody⁷⁾; Skirgajło uznał Witowda panującym księciem Litwy, a ten ostatni zobowiązał się osadzić go na księstwie Kijowskim i zgodził się na nadanie mu zamków Krzemieńca i Stożka wraz z okęgami⁸⁾. Na objęcie księstwa Kijowskiego musiał Skirgajło czekać przeszło dwa lata, które przepędził przy boku królewskim⁹⁾; jeszcze w Styczniu 1395 r. bawił w Krakowie¹⁰⁾ i dopiero w ciągu tego roku połączonym siłom Witowda

¹⁾ Długosz III. 469; Kronika Bychowca 33; Popow, *Lietopis welikich kniaziej Litowskich* (Uczyenije zapiski Akad. Nauk 1854 I. Cz. 2) str. 38. W wydaniu tegoż latopisca przez Daniłowicza, w tem miejscu (str. 46) znaczny ustęp, o przyjęciu Zofii Witowdówny w Moskwie, wyniesieniu Witowda na wielkie księstwo i pierwszych jego czynach, wypuszczony.

²⁾ Lindenblatt str. 86; Długosz III. 468.

³⁾ Długosz III. 470.

⁴⁾ Prochaska, *Codex* str. 959; Sokołowski-Szujski, *Codex* str. 16.

⁵⁾ Długosz III. 470.

⁶⁾ Tamże 472.

⁷⁾ Sokołowski-Szujski, *Codex* str. 16.

⁸⁾ Tamże str. 17.

⁹⁾ Przeździecki, *Życie domowe Jadwigi i Jagielly* str. 38—40, 45, 47, 48, 50, 61, 66, 72, 75—77, 79—81.

¹⁰⁾ Tamże str. 61.

i Skirgajły udało się zmusić Włodzimierza Olgerdowicza do ustąpienia z Kijowa¹⁾. Krótkie były w Kijowie rządy Skirgajły, gdyż umarł już 15 Stycznia 1396 r., podobno z zadanej trucizny²⁾. Umarł bezpotomny³⁾ a prawdopodobnie i bezżenny.

¹⁾ Stadnicki, *Bracia Wład. Jagielly* str. 117.

²⁾ Daniłowicz, *Latopisec* str. 47 „I s toho piru kniaz Skirgajto tak pojechał za Dnepr k Mitolawiczem i tamo rozbolisia kanon kanona kreszczenija (t. j. w wilię wili trzech króli = 4 Stycznia) w subotu, wjecha w horod wo Kijew bolen, bolew 7 dnej, prestawisia w sredu“. A więc zachorował w Sobotę 4 Stycznia, już chory przyjechał do Kijowa, gdzie umarł w siedem dni we Środę, to jest 15 Stycznia. Porównaj Narbut V. str. 547.

³⁾ Rodowód książąt Litewskich (Poln. sobr. Russ. lietop. VII.) str. 256.

8. Koribut-Dymitr¹⁾.

Życiorys jego p. Stadnicki niedostatecznie oddzielił od życiorysu przyrodniego jego brata Dymitra Olgerdowicza Brańskiego. Nie Koribut ale Dymitr starszy, władał Brańskiem, w 1380 r. brał udział w wojnie w. ks. Moskiewskiego przeciwko Tatarom, zawierał w 1390 r. przymierze z królem i nareszcie ginął w 1399 r. nad Worską²⁾.

Udziałem Koributa-Dymitra był Nowogródek-Siewierski, jak to widać z hołdu, który złożył królowi w 1386 r. i w którym tytułuje się: „*Nos Demetrius alias Koributh, dux Litwanie, dominus et heres de Nouogrodek*“³⁾. Udział ten Koribut utracił 1392—1393 nie chcąc poddać się Witowdowi i wzięty do niewoli przez tego ostatniego, dopiero za poręką *teścia swego Olega Iwanowicza księcia Rjazańskiego* wypuszczonym został na wolność⁴⁾. Ziemia Siewierska nadaną została wyzutemu z Włodzimierza Fedorowi Lubartowiczowi⁵⁾, niezawodnie więc Koribut

¹⁾ Stadnicki, Bracia Wład. Jagielly str. 41—48.

²⁾ Patrz wyżej str. 90—91.

³⁾ Prochaska, Codex epistolaris Vitoldi str. 10.

⁴⁾ W Perejasławlu w dzień Ś. Apost. Filipa (1 Maja) 1393 (Sokołowski-Szujski, Codex saeculi XV. str. 19.

⁵⁾ Supplementum ad historica Russiae monumenta. Petropoli 1848 str. 509.

otrzymał wówczas inny udział. Nie stanowiły go jednak, jak podaje Strykowski, Braclaw, Winnica, Sokolec i Krzemieniec¹⁾, albowiem Witowd zdobywszy w 1393 r. Podole na Fedorze Koriatowiczu, część jego ustąpił królowi, a w pozostałej części, to jest w Braclawiu, Sokolecu i Winnicy, ustanowił swoich starostów²⁾. W każdym razie Koribut pogodził się z Witowdem i w następnym roku obadwaj wojując wspólnie przeciwko Krzyżakom, ponieśli małą porażkę pod Rudominą³⁾. Przez następne dziesięć lat milczą dzieje o Koribucie; dopiero pod r. 1404 kroniki Ruskie jednoznacznie powtarzają, iż *Olgerdowicze Koribut, Lingweni i Szwitrigajło* towarzyszyli Witowdowi w wyprawie na Smoleńsk⁴⁾. Szczegół ten p. Stadnicki jaknajnieśluszniej odnosi do Zygmunta Koributowicza⁵⁾. Ostatnia to wzmianka o Koribucie, który wkrótce potem musiał zejść z tego świata.

Żoną jego była Anastazyja córka Olega Iwanowicza księcia Rjazańskiego, wdowa po Dymitrze Wasilewiczu kniaziu Druckim, z którym miała synów Andrzeja i Wasila kniaziów Druckich⁶⁾. Z niej pozostawił trzech synów: Iwana, Zygmunta i Fedora⁷⁾ i kilka córek; z nich:

Anastazyja żona Wasila Michałowicza, księcia Twersko-Kaszyńskiego, któremu w 1400 r. urodziła syna Dymitra⁸⁾. Książę Wasil Michałowicz zmarł w 1426 r., był od 1396 r. wdowcem po Anastazyi córce Włodzimierza Olgerdowicza⁹⁾.

Helena wydana za Jana księcia Raciborskiego; biskup Krakowski Piotr odprowadzał ją na Śląsk w Styczniu 1407 r.¹⁰⁾. W 1412 r. spotykamy ją w Nowym Sączu na dworze

¹⁾ Strykowski wyd. 1846 r. II. 101.

²⁾ Latopisiec Danilowicza str. 52.

³⁾ Lindenblatt str. 98.

⁴⁾ Połn. sobr. Russ. lietop. IV. 107, 145, V. 253, VIII. 76.

⁵⁾ Bracia Wład. Jagielly str. 50.

⁶⁾ Chmyrow, Alfawitno-sprawocznij perezeczeń udielnych kniaziej str. 21. Nr. 287.

⁷⁾ Połn. sobr. Russ. lietop. VII. 256.

⁸⁾ Chmyrow str. 20 Nr. 283.

⁹⁾ Tamże str. 57—53 Nr. 478. Patrz wyżej str. 101—102.

¹⁰⁾ Weltzel, Geschichte der Stadt Ratibor. Ratibor 1861 str. 87; Grotefend, Stammtafeln der Schlesischen Fürsten. Breslau 1875 Tab. XII.

królewskim¹⁾. Owdowiała 12 Sierpnia 1424²⁾; żyła jeszcze w Lutym 1447 r.³⁾.

Marya, córka Koributa, po śmierci ojca wychowywała się na dworze Witowda, który ją wydał za kniazia Fedora (Lwowicza) Worotyńskiego. Kniaziowie Semen Wjazemski z żoną i Dymitr Szuticha, a także Hrihory Protasjew, odprowadzali ją do Worotyńska; *córka jej następnie wydana została za kniazia Iwana Jarosławicza*. O tych szczegółach świadczyli: kniaz Iwan Wasilewicz Krasny, który kniazia Fedora Worotyńskiego *nazywa swoim wujem*, kniaz Andrzej Konstantinowicz Prichabski, którego ojciec był czasnikiem u księżnej Witowdowej, i pan Andrzej Aleksandrowicz Drozda, *wnuk księżnej Borisowej, której pierwszym mężem był kniaz Iwan Koributowicz*, w 1505 r. w sprawie o Łosk między kniazem Iwanem Jarosławiczem a panem Stanisławem Piotrowiczem Kiszka⁴⁾.

Kniaz Iwan Wasilewicz Krasny, niezawodnie ojciec kniazia Konstantego Ostrogskiego, nazywa kniazia Fedora Worotyńskiego swoim wujem („*dał jeje, t. j. Maryę Koributównę, za muż za kniazia Fedora Worotyńskaho za diadiu mojeho*“), a więc, według nas, był synem siostry kniazia Fedora. Inaczej na ten fakt zapatruje się p. Radzimiński, który owe wyrażenie „*diadiu*“ tłumaczy tem, że kniaz Iwan Wasilewicz był synem czwartej córki Koributa, czyli, że tą córką była księżna Hafka, którą Witowd wydałszy za kniazia Wasila Ostrogskiego wyposażył w 1430 r.⁵⁾. Nie zgadzamy się z takim tłumaczeniem, bo gdyby kniaz Iwan Wasilewicz był siostrzeńcem księżnej Maryi Worotyńskiej, to w świadectwie swoim nazwałby ją po prostu „*ciotka*“ i nie potrzebowałby omawiać, że ją książę Witowd wydawał za „*wuja*“ jego; różnica wyraźna.

Z synów Koributa-Dymitra:

Iwan Koributowicz, w 1431 r. w Łucku, obok innych kniazów i panów, wydawał królowi poręczenie za jeńców Litew-

¹⁾ Długosz IV. 120.

²⁾ Tamże 220.

³⁾ Weltzel 90; Grotefend Tab. XII.

⁴⁾ Metr. Lit. Ks. Zap. 5 f. 240 druk. Akt. Zap. Ross. I. Nr. 214 str. 364.

⁵⁾ Rulikowski i Radzimiński, Kniaziowie i Szlachta etc. Kraków 1880. Ostrogscy i Zasławscy str. 48—50.

skich¹⁾; jedyna to współczesna wzmianka o nim. Miał żonę, która po jego śmierci wyszła za kniazia Borisa Hlińskiego²⁾. Myli się więc Strykowski, gdy Iwanowi Koributowiczowi i urojonemu bratu jego Andrzejowi każe ginąć w 1399 r. nad Worskłą³⁾, tembardziej że starsze kroniki, wyliczając poległych w tej bitwie, kniazów tych nie wymieniają⁴⁾.

Zygmunt Koributowicz, niedoszły król Czech, już znalazł w p. Stadnickim godnego historyka⁵⁾.

Fedor Koributowicz, należąc do rady przybocznej wielkich książąt Witowda, Szwitrigajły i Zygmunta, położył swój podpis na kilku traktatach i dokumentach z lat 1422—1432⁶⁾. Myli się Kotzebue twierdząc, że w 1433 r. Fedor *Koributowicz* (?) starosta Podolski, ostrzegał Szwitrigajłę o uzbrojeniach Polaków⁷⁾, albowiem szczegół ten odnosi się do kniazia Fedka Nieświckiego, który wówczas był starostą Podolskim⁸⁾, a słowo *Koributowicz* jest niepotrzebnym dodatkiem autora. Za przykładem Litewskich kniazów, Fedor Koributowicz stanął po stronie Szwitrigajły i w bitwie pod Wilkomierzem 1435 r. dostał się do niewoli w ks. Zygmunta⁹⁾. W następstwie odzyskał swobodę; jeszcze w 1440 r. *kniaz Fedko Korybut* witał królewicza Kazimierza przy wjeździe jego na Litwę¹⁰⁾.

Według rodowodu książąt Litewskich, *Koributowicze Iwan, Zygmunt i Fedor wymarli bezpotomnie*¹¹⁾. Wiadomość ta zarzuca stanowczy kłam podaniu Strykowskiego¹²⁾ i Paprockiego¹³⁾, po-

¹⁾ Sokołowski i Szujski, Codex epistolaris saeculi XV. str. 70.

²⁾ Patrz wyżej; także Akty Zap. Ross. I. przypis 60.

³⁾ Strykowski, Kronika wyd. 1846 r. II. 116, za nim Narbut VII. do-
datek str. 111.

⁴⁾ Patrz wyżej str. 36.

⁵⁾ Bracia Wład. Jagielly str. 50—103.

⁶⁾ Dokumenty druk. Dogiel, Codex dipl. IV. 115; Daniłowicz, Skarbiec
Nr. 1359, 1545, 1630, 1632 itd.

⁷⁾ Kotzebue, Switrigail str. 71, za nim Daniłowicz, Skarbiec Nr. 1592.

⁸⁾ Patrz niżej str. 157.

⁹⁾ Latopisiec Daniłowicza str. 59, Kronika Bychowca str. 47.

¹⁰⁾ Długosz IV. 606 nazywając go „*książę Hobotko Korybut*“ (!); Hobotko-
Chwedko-Fedko.

¹¹⁾ Połn. sobr. Russ. lietop. VII. 255.

¹²⁾ Strykowski, Kronika wyd. 1846 r. II. 58 i 102.

¹³⁾ Paprocki, Herby wyd. Turowskiego str. 332.

wtórzonemu następnie przez wszystkie herbarze, jakoby od Fedora Koributowicza pochodzili kniaziowie Zbarażscy i jednoplemienni ich kniaziowie Wiśniowieccy, Porycecy i Woronieccy, tembardziej, że i współczesne źródła przeciwko temu pochodzeniu przemawiają. Kwestyę tę podniósł pierwszy p. Stadnicki; w pesymistycznych swych poglądach poszedł jednak za daleko, gdy Zbarażskim nawet kniazostwa nie przyznaje i każe im pochodzić od ziemiańskiej rodziny Mokosiejów¹⁾. O pochodzeniu Zbarażskich pisali, na zasadzie słów p. Stadnickiego, Bartoszewicz²⁾ i p. Stecki³⁾; głębiej nad tym przedmiotem zastanawiał się p. Sokołowski we wstępie do listów księcia Jerzego Zbarażskiego, hipoteza jego jednak, jakoby ród ten zamiast pochodzić od Fedora pochodził od Iwana Koributowicza, nie wytrzymuje krytyki⁴⁾.

Jednocześnie z kniazem Fedorem Koributowiczem żyli jeszcze dwaj inni kniaziowie Fedorowie: Fedor Ostrogski i Fedor Nieświcki. Książę Fedor Daniłowicz Ostrogski jest dobrze znaną osobistością i czyny jego od innych jednoimiennych kniazów łatwo dają się odróżnić⁵⁾. Więcej zagadkową osobistością jest książę Fedor Nieświcki, który dziedzicznego swego nazwiska rzadko używał i występuje zwykle tylko jako „książę Fedko“.

Ród kniazów Nieświckich, gniazdem którego miał być Nieświd pod Łuckiem, istniał od dawna. *Książę Jurij Nieświeżski* (?) poległ w 1225 r. w bitwie z Tatarami nad rzeką Kałką⁶⁾. W Łucku 1387, za Olechnę Dymitrowicza obok innych kniazów poręczał królowi „*Iwan Neswiski*“⁷⁾; a w następnym roku w liczbie bojarów Nowogrodu Siewierskiego, który królowi za pana swego Koributa ślubowali wierność występują: „*Hrihory da Iwan Neswiski*“⁸⁾. W 1403 r. kniaziowie Fedor Daniłowicz

¹⁾ Bracia Wład. Jagielly str. 105—109.

²⁾ Encyklopedia Powszechna XXVII. 227, 833, XXVIII. 357.

³⁾ Stecki, Wołyń pod względem statystycznym, historycznym i archeologicznym. Lwów 1864—1871 II. 204.

⁴⁾ Pisarze dziejów Polskich V. Archiwum komisji historycznej II. str. 6—7.

⁵⁾ Rulikowski i Radziwiński, Kniaziowie i Szlachta etc. Ostrogscy i Zasławscy str. 23—42.

⁶⁾ Połn. sobr. Russ. lietop. I. 219 „*Nieświeżski*“ i X. 92 „*Newerski*“ (!).

⁷⁾ Patrz wyżej str. 119 przypis 2.

⁸⁾ Patrz wyżej str. 94 przypis 1. Dokument ten odmiennie w Inventarium Rykaczewskiego str. 375: „*David Russan, Basilius Chwedor et Iwan*

Ostrogski i *Iwan Nieswiski* podpisali akt, którym Witowd przyrzeka, iż nie zawrze przymierza z Krzyżakami i kawalerami Mieczowymi bez woli i wiedzy króla¹⁾. Ten czy inny *Iwan książę Nieświeżski z żoną swą Jarochną księżniczką na Przedzielnicy* (?), fundowali w 1445 r. (?) cerkiew w Hubicach²⁾.

Książę Fedko Nieświdski (może syn Iwana?), którego Długosz mięsza z kniazem Fedorem Ostrogskim³⁾, był gorliwym stronnikiem Szwitrigajły. Jeszcze gdy Szwitrigajło był wielkim księciem Litwy, książę Fedko bawił przy nim; w latach 1431—1432 położył swój podpis na dwóch traktatach z zakonem⁴⁾. Następnie 1432—1433 książę Fedko, z ramienia Szwitrigajły piastował urząd starosty Podolskiego⁵⁾; jego powstanie na korzyść tego księcia opisał p. Stadnicki⁶⁾. W 1434 r. porzucił stronę Szwitrigajły i wydał królowi zapis na wierność. W zapisie tym *książę Fedko Nieświdski starosta Krzemieniecki i Braclawski* zeznaje, iż Szwitrigajło ulegając namowom złych ludzi, jego, wiernego sługę, z żoną i dziećmi wtrącił był do więzienia, z którego tylko za sprawą starostów królewskich oswobodzonym został, wskutek czego z miastami Krzemieńcem i Braclawem przystąpił do króla i korony Polskiej; natomiast król ma potwierdzić mu posiadanie ojcowizny t. j. włości Zbarażskiej, Winnickiej i Chmielnickiej a także wysługi jego Sokolicy, w zamian za którą król może mu dać inny równy majątek⁷⁾. Zapis powyższy królowi i koronie,

fratres, Georgius, Iwan Nieswiezki duces, et alii boiari promittunt fidelitatem Vladislao regi pro Korybutho. Anno 1388“.

¹⁾ Sokołowski i Szujski, Codex epistolaris saeculi XV. str. 24; Prochaska, Codex epistolaris Vitoldi str. 92.

²⁾ Szaraniewicz, Rzut oka na beneficja kościoła Ruskiego. Lwów 1875 str. 5.

³⁾ Długosz IV. 451—454, 481, 488.

⁴⁾ 1431 Września 2 „*Fedko Nieświeżski*“ (Daniłowicz, Skarbiec Nr. 1562) i 1432 Maja 15 „*Fedko Nyesweczko*“ (Napierski, Russko-Liwonskie akty str. 189—191, Daniłowicz Nr. 1603).

⁵⁾ Hildebrand, Liv.-Est.-u. Curl. Urkundenbuch VIII. 333 i 395 „*herczog Vetko hauptman us der Podolie*“, albo „*herczog Fetke in Podilan Swidrigals hauptman*“ itd.

⁶⁾ Synowie Gedymina I. 205—212.

⁷⁾ W Krzemieńcu we Wtorek w wigilią urodzin Bogarodzicy 1434 r. (druk. Krupowicz, Zbiór dyplomatów str. 18).

kniaź Fedko powtórzył w następnym roku¹⁾. Widocznie jednak król nie potwierdził kniaziowi Fedkowi posiadanie Zbaraża *na wieczność*, ale tylko *dożywocie*; to też w 1442, prawdopodobnie po śmierci kniazia Fedki, Zbaraż, również do żywota, nadanym został przez w. ks. Kazimierza Deniskowi Mukosiejewiczowi²⁾ i dopiero w następstwie powrócił znów do potomków kniazia Fedki.

Kniaź Fedko pozostawił dwóch synów: Jurja i Wasila. „Kniaź Jurij Fedkowicz Neswecki“ w 1467 r. (?), wiano żony swej Nastazy córki pana Iwana Muszaty, ubezpiecza na majątkach swych Zaborolu, obydwóch Żytynach itd.³⁾. O kniaziu Wasilu Fedkowiczu głucho; niewątpliwie jednak po Denisku Mukosiejewiczu otrzymał Zbaraż. Z synów jego „kniaź Semen Wasilewicz Neswizski“ nabył w 1461 r., od Iwaszki Diczko Wasilewicza, dwór i sioło Równu w powiecie Łuckim⁴⁾. Nareszcie w 1463 r., trzej bracia otczyce i dziedzice Zbarażscy, kniaziowie Wasil, Semen i Sołtan Wasilewicze, czynią między sobą dział, wskutek którego kniaziowi Wasilowi dostał się Zbaraż itd., Semenowi Kołoden, Czerniahów itd., a Sołtanowi Horodek i inne włości, między którymi „dwa Wisznawcy“⁵⁾. Odtąd o kniazich Nieświckich na Wołyniu więcej nie słyhać; natomiast występuje głośna rodzina kniaziów Zbarażskich, od której poszli gałęzie Wiśniowieckich, Poryckich i Woronieckich.

Jakiś „kniaź Wasil Nieświżski“ miał na początku XVI-go wieku wyjechać z Litwy do Rosyi, gdzie stał się protoplastą dotąd tam istniejącej rodziny kniaziów Nieswickich⁶⁾.

¹⁾ W Czerniahowie we Środę trzeciej niedzieli w. postu 1435 r. (Tamże str. 19).

²⁾ W Wilnie Stycznia 11 indikta 5 (Tamże str. 21).

³⁾ 6975. Metr. Lit. Ks. F. Nr. 6 (Wołyńska) f. 224 odw.

⁴⁾ W Łucku 1461 (Metr. Lit. Ks. F. Nr. 6 [Wołyńska] f. 230 odw.).

⁵⁾ W Łucku Junia 9, 6971, indikt 11 (Tamże f. 222).

⁶⁾ Dolgorukow, Rossijskaja rodosłownaja kniga III. 33.

9. Lingweni-Szymon¹⁾.

Imię tego kniazia piszą jak najrozmaiej: Lugwen, Luchwen, Lingwen, Lichwen, Langwenne itd.; sam on jednak pisał się stale „Lingweni“²⁾, a syn jego „Lingweniewicz“³⁾, tę więc pisownię uważamy za właściwą.

Lingweni-Szymon otrzymał w udziale Mścisław. Miał dwie żony; pierwsza Marya, córka w. ks. Moskwy, Dymitra Dońskiego, poślubiona w Moskwie 14 Czerwca 1394⁴⁾, zmarła w Mścisławiu 15 Maja 1399 r.⁵⁾, pozostawiając syna Jurja⁶⁾. Powtórnie zaślubił Lingweni w zimie 1406—1407 r. nieznaną po

¹⁾ Stadnicki, Bracia Wład. Jagielly str. 283—292.

²⁾ 1385 „Liguen“ (Sokołowski-Szujski, Codex epist. saeculi XV. str. 5); 1388 „dux Simeon alias Lingweni“ (Tamże str. 13); 1389 „Simeon dux alias Lingwenis“ (Prochaska, Codex epist. Vitoldi str. 17); 1407 „Semyon Lochuyeny“ (Akty ziemskie i grodzkie. Lwów VII. 50—51); 1411 „Symeonis alias Ligwen“ (Raczyński, Codex dipl. Lithuaniae str. 132, 138).

³⁾ Dokum. druk. Akt. Zap. Ross. I. Nr. 43 i 82, Archeogr. Sbornik. dokum. Wilno VII. Nr. 4—7 itd.

⁴⁾ Połn. sobr. Russ. lietop. VI. 124, VIII. 64, Latopisiec Daniłowicza str. 210.

⁵⁾ Tamże VI. 130, VIII. 72 i Latop. Danił. 219.

⁶⁾ Już w 1422 r. podpisał traktat z zakonem nad jeziorem Melno (Dogiel, Codex dipl. IV. 115).

imieniu córkę jednego z książąt Moskiewskich¹⁾. Ta była matką księcia Jarosława-Teodora Lingwieniewicza, urodzonego w Koporzu 1411 r.²⁾, zabitego 1435 r. w bitwie pod Wiłkomierzem³⁾.

Jurij Lingwieniewicz⁴⁾, którego działalność p. Stadnicki określa 1447 rokiem, posłował 1448 r. z Litwy na sejm do Lublina⁵⁾, i jeszcze w 1456 r. nadawał kilka sioł, należących do dworu Cholchla, bojarynowi Wasilowi Tołkaczewiczowi⁶⁾.

W 1443 r. *książę Jurij Lingwieniewicz, wspólnie z żoną księżną Zofią i synem Iwanem*, potwierdza i pomnaża fundusz ojca swego *księcia Semena-Lingwienia* na monaster Onufriewski⁷⁾. Księżna Zofia zmarła przed mężem, około 1450 r., jak to dowodzi list metropolity Jona pisany do *księcia Jurja Semenowicza*, pocieszający go po stracie małżonki⁸⁾.

Iwan Jurjewicz Lingwieniewicz⁹⁾, jedyny syn księcia Jurja Lingwieniewicza, wspomniany już w fundacji ojca swego na Onufriewski monaster i w przytoczonym liście metropolity Jony, prowadził w swoim Mścislawiu żywot cichy, który tylko pobożne fundacje znamionują. Ostatnia wzmianka o nim pod r. 1483, w którym: „*książę Iwan Jurjewicz Lingwieniewicz z żoną Julianną i dziećmi* potwierdza i pomnaża nadania, ojca swego *księcia Jurja Lingwieniewicza i dziada księcia Semena Lingwienia Olgerdowicza*, na monaster Onufriewski“¹⁰⁾. Umarł jeszcze za pano-

¹⁾ Ułamek listu Krzyżackiego z doniesieniem, że wydano za księcia Janusza Raciborskiego (*Hanus v. Radmar*) córkę Włodzimierza (?), a „*Langwenne*“ zaślubił „*eines grossen Herzogen Tochter auf jener Seite Moskows*“ (Prochaska, Codex str. 337; list ten mylnie odniesiony do r. 1416, gdyż jak wiadomo ślub córki Koributa z księciem Raciborskim odbył się w zimie 1406—1407 r. (Patrz wyżej str. 153).

²⁾ Latop. Danił. 233.

³⁾ Tamże 59, Kronika Bychowca 47.

⁴⁾ Bracia Wład. Jagielly str. 293—301.

⁵⁾ Długosz V. 42.

⁶⁾ Cztery przywileje wydane w Mścislawiu r. 6963 Marca 25, 6964 Maja 3, Czerwca 14 i 28 indikta 4, zaczynają się od słów: „*Bożju mitostiu my książę Jurij Lyngkwieniewicz*“ (druk. Archeogr. Sbornik dokumentów. Wilno VII. 3—5).

⁷⁾ Druk. Akt. Zap. Ross. I. Nr. 43.

⁸⁾ Druk. Akty istoriczeskije S. Pbg. 1841 I. Nr. 46; mylnie u Daniłowicza Skarbiec Nr. 2013.

⁹⁾ Stadnicki, Bracia Wład. Jagielly str. 301—303.

¹⁰⁾ Metr. Lit. Ks. Spr. Sąd. Nr. 8 f. 190.

wania króla Kazimierza¹⁾ i niezawodnie przed 1489 r., w tym roku bowiem już tylko „*kniażka Julianna Mścislawska*“ słuca skarg kupców Moskiewskich ograbionych przez jej poddanych²⁾.

Księżna Julianna o nie wiele przeżyła swego małżonka i na pewno nie żyła już w 1495 r., kiedy osieroczone dwie księżniczki Mścislawskie Nastazyja i Julianna stanęły w Wilnie przed w. ks. Aleksandrem³⁾.

Na tych dwóch córkach księcia Iwana Mścislawskiego, z których **Anastazyja** żona księcia Szymona Michałowicza Słuckiego⁴⁾ i **Julianna** żona księcia Michała Iwanowicza Zasławskiego⁵⁾, wygasł ród Lingwienia Olgerdowicza.

W 1499 r. Mścislaw został nadany mężowi księżny Julianny Mścislawskiej, księziowi Michałowi Zasławskiemu, który zarzucający ojczyste nazwisko, przybrał tytuł *księcia Mścislawskiego*⁶⁾.

¹⁾ Metr. Lit. Ks. Zap. 6 f. 281—283.

²⁾ Pamiatniki diplomaticzeskich snoszenij Moskowskaho hosudarstwa s Polsko-Litowskim (Sbornik imp. Russ. istoriczeskaho obszczestwa XXXV.) str. 32.

³⁾ Akt. Zap. Ross. I. Nr. 131.

⁴⁾ Patrz wyżej str. 113 i str. 134—135 przypis 8.

⁵⁾ Patrz wyżej str. 42.

⁶⁾ Tamże.

10. Korigajło-Kazimierz ¹⁾

i

II. Wigunt-Aleksander ²⁾.

Życiorysy ich skreślił p. Stadnicki; Wigunta nadto uzupełnił Bartoszewicz ³⁾.

Pan Stadnicki każe Korigajle nosić jeszcze imię Bazylego, a Wiguntowi Fedora-Bazylego! Staraliśmy się już wykazać bezzasadność tego twierdzenia i podania, jakoby Wigunt chwilowo sprawował godność wielkksiążęcą na Litwie ⁴⁾.

Obaj bracia zeszli bezpotomnie. Korigajło zginął w 1390 r. pod Wilnem ⁵⁾; Wigunt, w 1386 r., zaślubił Jadwigę córkę Władysława ks. Opolskiego ⁶⁾ i umarł w Wilnie 28 Czerwca 1392 r. ⁷⁾.

¹⁾ Stadnicki, Bracia Wład. Jagielly str. 249—254. „Carigal“ (Raczyński, Codex dipl. Lith. str. 56—60 r. 1382), „Karigail“ (Supl. histor. Russ. monum. I. 289—291 r. 1391), „Korigajło“ (Póln. Sobr. Russ. lietop. IV. 72, V. 236, VIII. 25, XV. 436), „Korygiello“ (Długosz).

²⁾ Bracia Wład. Jagielly str. 241—248. „Wygant, Wigand“ (Raczyński, Codex 56—60 r. 1382, „Wigont“ (Póln. sobr. Russ. lietop. XV. 436), „Wigunt“ (Rykaczewski, Inventarium str. 374 r. 1386), „Wygunt“ (Prochaska, Codex str. 14 r. 1388), „Wingont“ (Kron. Bychowca 31), „Wigunt“ (Długosz).

³⁾ Encyklopedia Powszechna XXVI. str. 978—982.

⁴⁾ Patrz wyżej str. 86—87 i 149.

⁵⁾ Patrz wyżej str. 60.

⁶⁾ Bracia Wład. Jagielly str. 245 przypis 9.

⁷⁾ Kalendarz Krakowski (Łętowski, Katalog biskupów etc. Krakowskich IV. dodatek str. 80).

Narbut ¹⁾ i Bartoszewicz ²⁾ przypisują Wiguntowi córkę Jadwigę, już w 1402 r. żonę Barnima ks. na Pomorzu. W istocie, w liście w. mistrza ta Jadwiga nazwana *córką brata w. ks. Witowda*, nie jednak nie przemawia za tem, aby tym bratem miał być Wigunt, którego Długosz wyraźnie czyni bezpotomnym ³⁾, a nawet, z porównania dat, fakt to niemożliwy. Owa Jadwiga mogła być córką jednego z rodzonych braci Witowda, a mianowicie Towt-wiła-Konrada ⁴⁾.

Traktat z zakonem nad jeziorem Melno 1422 r. podpisali kniaziowie: Aleksander Władimirowicz, *Iwan Kazimirowicz*, Andrzej Władimirowicz, Fedor Koribut, Jerzy Lingweni itd. ⁵⁾. Książ Iwan Kazimirowicz w liczbie książąt krwi! a więc na pozór syn Korigajły! Niezawodnie jednak w pierwotnym tekście traktatu wkradła się omyłka „Kazimirowicz“ zamiast „Władimirowicz“ ⁶⁾.

¹⁾ Narbut VI. 101.

²⁾ Encykl. Pow. XXVI. 982.

³⁾ Długosz III. 468—469.

⁴⁾ Patrz wyżej str. 61.

⁵⁾ Dogiel, Codex dipl. IV. 115, Naruszewicz V., XXIII. Daniłowicz, Skarbiec Nr. 1359 itd.

⁶⁾ Patrz wyżej str. 101.

12. Szwitrigajło-Bolesław¹⁾.

Książę ten w dokumentach przez siebie wystawionych pisał się „**Szwitrigajło**“²⁾, tak go nazywają źródła Ruskie³⁾, tę więc pisownię uważamy za najwłaściwszą. W źródłach Łacińskich i Niemieckich występuje z fantastycznymi imionami „*Switrigal, Switergal, Switirgal, Swetregal*“ itd.⁴⁾ Długosz ochrzcił go imieniem „*Swidrygielły*“.

Myli się p. Stadnicki dając mu dwie żony⁵⁾. Do wyniesienia swego na wielkie księstwo Litewskie, Szwitrigajło był bezżennym. W 1397 r. swatano go z księżniczką Moskiewską⁶⁾; w 1418 r., wydostawszy się z niewoli chciał się żenić z siostrą

¹⁾ Stadnicki, Bracia Wład. Jagiełły str. 305—366. Nadto życiorys jego napisał Kotzebue. „Switrigail ein Beytrag zu den Geschichten von Lithauen, Russland, Polen und Preussen. Leipzig 1820“.

²⁾ Dokumenty druk. Akt. Zap. Ross. I. Nr. 32, 36, 37, 45, Akt. Jużnoj i Zap. Ross. I. Nr. 15, 16, 18, 19, 20, 21, 24, 25, 30, II. Nr. 69 itd.

³⁾ Połn. sobr. Russ. lietop. IV. 72, V. 236, VII. 255, VIII. 25, XV. 436.

⁴⁾ Prochaska, Codex epist. Vitoldi (patrz index), Raczyński, Codex dipl. Lith. 56—60, Bunge, Liv.-Est. u. Curländisches Urkundenbuch VIII. (Index) itd.

⁵⁾ Bracia Wład. Jagiełły str. 365 przypis 185 opierając się na przywileju „księżnej Swidrygajłowej 1393 r.“ (druk. Daniłowicz, Skarbiec Nr. 644), który to przywilej odnosi się rzeczywiście do r. 1486 (M. Lit. Ks. Zap. 4 f. 123; patrz niżej str. 167). Twierdzenie Kotzebue (Switrigail str. 40) jakoby Szwitrigajło był żonatym w 1418 r. zbliżone do Voigt (Geschichte Preussens VII. 318).

⁶⁾ Daniłowicz, Skarbiec Nr. 670.

biskupa Wrocławskiego, księcia Konrada Oleśnickiego, małżeństwa te jednak nie doszły do skutku¹⁾. Zostawszy w końcu 1430 r. wielkim księciem, powziął Szwitrigajło myśl ustalenia dynastii swej na tronie Litwy i chociaż starzec blisko siedemdziesięcioletni²⁾ zaczął szukać żony. W tym czasie król Zygmunt donosił w. mistrzowi, że „książe (Szwitrigajło) chciałby się ożenić i zasięga w tym celu rady króla. Dotychczas o ożenieniu nie myślał, gdy mu atoli Bóg dopomógł do wywyższenia się, chciałby pojąć za żonę córkę wojewody Mołdawskiego, gdyż przez to małżeństwo mógłby odciągnąć go od związku z Turkami i Polską i uczynić pomocnikiem i sojusznikiem króla Zygmunta“³⁾.

Były to jednak tylko plany; w rzeczywistości Szwitrigajło pojął za żonę księżniczkę Annę Iwanownę Twerską⁴⁾, siostrę stryjeczną Borysa Aleksandrowicza księcia Twerskiego. Ślub odbył się w Twerze w 1431 r.⁵⁾ Według Długosza, Szwitrigajło pod wpływem żony, chociaż sam katolik, sprzyjał obrządkowi wschodniemu⁶⁾; oskarżano go, iż nie miał należytego poszanowania dla wiary rzymsko-katolickiej, osłabiał jej znaczenie pozwalając żonie żyć według własnej woli, nie po chrześcijańsku, mówiono nawet, iż księżna naigrawała się nad obrazem Ś. Jerzego, darowanego jej przez ks. Zygmunta⁷⁾. To też ks. Zygmunt w liście do w. mistrza wprost oskarża Szwitrigajłę, iż od wyznania katolickiego odstąpił⁸⁾. Sprzyjanie Rusi było jednym z głównych powodów utworzenia spisku przez przeciwnie, katolickie i sprzy-

¹⁾ Voigt, Gesch. Preussens VII. 318.

²⁾ Występując po raz pierwszy w 1382 r. (Raczyński, Codex dipl. Lith. str. 56—60) miał co najmniej lat 16 a więc w 1430 musiał mieć przynajmniej 64 lata.

³⁾ Legacya króla Zygmunta do w. mistrza w samym końcu 1430 r. druk. Prochaska, Codex epist. Vitoldi str. 953—954. Kotzebue list ten odnosi mylnie do r. 1435 (Szwitrigail str. 121—122. Także Narbut VII. 166).

⁴⁾ Połn. sobr. Russ. lietop. XV. 489 „*W lieto 6938 (? 1429—1430) kniaź wieliki Switrigajło żenisia w Tweri, poniał kniaźnu Annu kniaźu Iwanowu dszczer Iwanowicza*“.

⁵⁾ Chociaż kronika ślub kładzie na rok 1430 (przypis poprzedni) tem nie mniej musiał on nastąpić w 1431 r. albowiem w samym końcu 1430 r. Szwitrigajło jeszcze nie był żonaty (przypis 3).

⁶⁾ Długosz IV. 414.

⁷⁾ Kotzebue Switrigail 83—84. Daniłowicz Skarbiec Nr. 1621.

⁸⁾ Hildebrand, Urkundenbuch VIII. str. 380.

jające Polsce, stronnictwo, na czele którego stał Zygmunt Kiejstutowicz. Spisek dojrzał prędko. Napadnięty z nienacka w Oszmianie w Sierpniu 1432 r. Szwitrigajło zaledwie zdołał uratować się ucieczką; cały jego orszak i sama wielka księżna, będąca właśnie przy nadziei, dostali się do niewoli, a wkrótce potem 1 Września 1432 r., nastąpiło uroczyste wyniesienie Zygmunta na wielkie księstwo¹⁾. W kilka miesięcy po uwięzieniu, małżonka Szwitrigajły powiła syna (w Grudniu 1432)²⁾, który musiał umrzeć w dzieciństwie³⁾. W. ks. Zygmunt więził ją długo, bo papież listem z d. 14 Listopada 1434 r. domagał się jej oswobodzenia⁴⁾. Niewiadomo kiedy uzyskała wolność; nie mogło to jednak nastąpić później od 1437 r., w którym Szwitrigajło złożwszy ostatecznie oręż, poddał się królowi i uzyskał spokojne posiadanie Wołynia i Kijowa. Księżna musiała osiąść przy mężu, który odtąd rezydował w Łucku; gdy w 1452 r. Szwitrigajło dogorywał, z korony wysłano do Łucka Mikołaja z Panchowa, aby wejrzał w tameczny stan rzeczy i w razie śmierci Szwitrigajły, tak *żonę księcia* jako i starostę Łuckiego Niemirę i bojarów Łuckich utrzymał w wierności przysiężonej królestwu⁵⁾.

Po owdowieniu *księżna Szwitrigajłowa* otrzymała od króla Kazimierza przywilej na majątności Zdzitów, Horodek i Dworce⁶⁾. Istnienie jej do 1471 r. stwierdzają przywileje wydane w tych majątkach na rzecz bojar i poddanych przez „*kniakinę Szwitrigajłową kniahinię Annę*“⁷⁾. Już nie żyła 1486 r., w którym król

¹⁾ Bracia Wład. Jagielly str. 333—335.

²⁾ Kotzebue str. 92. Daniłowicz, Skarbiec Nr. 1639.

³⁾ Podanie jakoby Szwitrigajło z trzech, albo nawet czterech żon miał sześciu synów, a z tych jeden był protoplastą szlacheckiej rodziny (Kosiński, Przewodnik Heraldyczny V. str. 493—498) jest bajką nie zasługującą na uwagę.

⁴⁾ Kotzebue 123 i 154. Daniłowicz, Skarbiec Nr. 1697. Napiersky Russko Liwonskie akty str. 196. W bulli tej księżna Szwitrigajłowa nazwana mylnie „*Zofią*“. Z tego powodu Narbut (VII. 183) tworzy nową małżonkę Szwitrigajły, której każe umierać na początku 1435 r.!

⁵⁾ Długosz V. 95.

⁶⁾ „*Kniahini Szwidrigajłowej Zditow, Horodok, Dworce*“ (Metr. Lit. Ks. Zap. 3 f. 14).

⁷⁾ Przywileje wydane przez księżnę Szwitrigajłową zaczynające się od słów „*My knehini Szwitrigajłowaja knehini Anna*“:

a) W Dworcach Kwietnia 10 b. r. „*Słudze Chodkowi na ziemię, którą ojciec jego trzymał za kniazia Hleba Dowkowiedzicza*“ (Krupowicz, Zbiór dyplomatów str. 20).

Kazimierz nadaje Andruszkowi Fedkowiczowi klucznikowi Łuckiemu majątek Priweredow wysłużony przez niego u „*nieboszczki księżnej Szwitrigajłowej*“¹⁾. Po niej Horodek nadany został kniaziewi Iwanowi Wasilewiczowi Jarosławowiczowi²⁾.

b) W Horodku Kwietnia 7 b. r. „*Antonu Szoszelewiczu na ziemi Topkaczewskoju*“ (Rewizya puszczy etc. i przywileje pow. Pińskiego. Wilno 1867 str. 342).

c) W Horodku 15 Grudnia indikta 7 (1458) „*Moszliaku oswobodzający go od tatarszczyzny i grosza łowczego. Majątek księżna otrzymała po kniaziu Mitku*“ (Tamże str. 330).

d) W Horodeu Października 1 indikta 10 (1461). Cerkwi Św. Nikoły w Perechodowiczach ziemię Bobuczyńską (Tamże str. 358).

e) 6978 indikta 3 Lutego 9 (1470) Słudze Wasilewiczu Lencu na ziemię (Tamże str. 340).

f) 6978 indikta 3 Kwietnia 8 (1470) Słudze Wołosu Łowczyłowu na ziemię Liuczycza (Tamże).

g) W Dworcach 6979 indikta 4 Marca 2 (1471) Daniłu Borisowiczu oswobodzający go od sprawowania miejskiej straży w Horodku (Tamże str. 334).

¹⁾ W Trokach Lipca 30 indikta 4 (1486) (M. Lit. Ks. Zap. 4 f. 123). Dokument ten Daniłowicz odnosi mylnie do r. 1393 (Skarbiec Nr. 644) a wydawcy aktów Zap. Ross. do r. 1456 lub 1471 (I. str. 72 Nr. 59).

²⁾ Patrz wyżej str. 29.

Ród i synowie Gedimina.

Putuwer ks. Litewski † 1292.	Witen w. ks. Litewski † 1315.	Gwalezuta 1310.	Moniwid
Gedimin w. ks. Litewski † 1341.	Wojn ks. Połocki 1326.	Liubko † 1342.	Olgerd
			Jewnut-Iwan
Kiejstut	Koriat-Michał	Lubart-Dymitr	

Michał Narimontowicz ks. Piński	{	Kniazio wie Pińscy (patrz wyżej str. 19—25)
Aleksander Narimontowicz	{	Kniazio wie Koreccy (patrz wyżej str. 18—19)
Jerzy Narimontowicz ks. Belzki	{	Kniazio wie Golicyny i Kurakiny
Patrycy Narimontowicz 1379—1397.	{	Kniazio wie Chowan- scy.
Szymon Narimontowicz	{	
Patrz następną tablicę	{	
Szymon Jewnutiewicz 1390.	{	
Michał Jewnutiewicz † 1399.	{	Kniazio wie Zaslawszy i Mścislawszy (patrz wyżej str. 35—46)
Patirg Kiejstutowicz 1365.	{	Jan ks. Drohicki 1401—1422.
Wojdat Kiejstutowicz 1362.	{	Jerzy ks. Nowogrodzki 1384.
Butaw Kiejstutowicz 1365.	{	Wajdutta 1381.
Witowd-Aleksander † 1430.	{	Zofia za w. ks. Moskiew- skim
Towtiwil-Konrad † 1390.	{	Jadwiga za ks. Pomor- skim
Zygmunt † 1440.	{	Michał † 1452.
Jurij Koriatowicz	{	
Aleksander Koriatowicz	{	
Konstanty Koriatowicz	{	
Fedor Koriatowicz 1408.	{	Anna i Marya 1416.
Lew, Bazyli, Dymitr (?)	{	
Fedor Lubartowicz † 1431.	{	
Lazarz (?)	{	
Szymon (?)	{	

Synowie Olgerda.

Olgerd
w. ks. Litwy † 1377.

Andrzej ks. Połocki † 1399.	{	Michał Andrejewicz Szymon Andrejewicz Iwan Andrejewicz	{	Aleksander Iwanowicz † 1442.		
Dymitr ks. Brański † 1399.	{	Michał Dymitrowicz Iwan Dymitrowicz	{	Kniazio wie Trubeccy (patrz wyżej str. 92—94)		
Konstanty 1383—1386.	{	Wasil Konstantynowicz 1393. Hleb Konstantynowicz 1390.	{	Kniazio wie Czartor- ryscy (patrz wyżej str. 95—100)		
Włodzimierz 1362—1398.	{	Aleksander Władimirowicz ks. Kijowski 1422. † 1454. Iwan Władimirowicz 1422—1446. Andrzej Władimirowicz 1422—1455.	{	Szymon Olelkowicz ks. Kijowski † 1470 Ż. Marya ks. Pińska Michał Olelkowicz ks. Slucki † 1481. Kniazio wie Bielscy (patrz wyżej str. 103—106)	{	Bazyli † 1495. Olena za Fedorem Jaro- slawiczem ks. Pińskim
Fedor ks. Ratneński 1387—1394.	{	Roman Fedorowicz ks. Kobryński 1387—1416. Hurko 1412—1416. Sanguszko na Ratnie 1433—1443.	{	Hleb Andrejewicz 1455.	{	Kniazio wie Sluccy (patrz wyżej str. 112—115)
Jagajło Władysław król Polski † 1434.	{	Jagellonowie wygaśli 1572 r.	{	Semen Romanowicz ks. Kobryński 1431—1455. Janusz Hurkowicz 1442.	{	Iwan Semenowicz ks. Kobryński 1465—1487. Ż. Fedora-Zofia † 1512. Marya
Skirgajło-Iwan † 1396.	{	Iwan Koributowicz 1431.	{	Wasil Sanguszkowicz 1443.	{	Anna za Kostewiczem † 1519.
Koribut-Dymitr † po 1404.	{	Zygmunt Koributowicz † 1435. Fedor Koributowicz 1422—1440.	{	Iwan Sanguszkowicz Aleksander Sanguszkowicz 1446—1491. Michał Sanguszkowicz 1474—1510.	{	Andrzej Aleksandrowicz 1522. Michał Aleksandrowicz † przed 1502. Janusz Michałowicz 1510. Wasil Michałowicz 1522.
Lingweni-Szymon † po 1431. Korigajło-Kazimierz † 1390. Wigunt-Aleksander † 1392. Szwitrigajło-Bolesław † 1452.	{	Jerzy Lingweniewicz ks. Mścislowski 1422—1456. Jarosław Fedor ur. 1411. † 1435.	{	Iwan Jurjewicz ks. Mścislowski 1443—1483.	{	Nastazya za kn. Semenem Sluckim Julianna za kn. Michałem Zaslawskim
					{	Sanguszkowie na Niesuchoiży Andrzej Michałowicz Sanguszkowie na Koszersku. Sanguszkowie na Kowlu

M3558

WAŻNIEJSZE POPRAWKI I DODATKI.

- Str. 22 Przypis 6. Dodać: Bunge, Liv-, Est-, u. Curländisches Urkundenbuch VIII. 501 odnosi ten dokument do 1434 r.
- " 27 przypis 2. Nie „Rodosław“ a „Rodosłownaja“.
- " " 4. Dodać: List ten drukowany także w dziele „Russkaja istoriczeskaja biblioteka. Tom VI. S. Peterburg 1880. Priłożenija str. 135.“
- " 28 wiersz 9. Zamiast „w kwietniu“ — „27 kwietnia“.
- " 30 przypis 5. Nie „Surjewicz“ a „Jurjewicz“.
- " 49 " 3 wiersz 4. Nie „Algimuntowicz“ a „Olgimontowicz“.
- " " " 15. Wstawić: „Iwan Jewłaszkiwicz“ zabity 1399 r. nad Worską (patrz wyżej str. 36)“.
- " 51 przypis 6 wiersz 4—5. Wykreślić nawias: „Sudemund war Witouds schwager und fürst von Wesisken. Lindenblatt 54“, a natomiast wstawić: „Zudemunt swoger Witouds“. Scriptorum rerum Prussicarum III. 605, V. 224“.
- " 53 wiersz ostatni. Dodać: Zresztą „Alexander Patirkens Sohn“, może się odnosić i do wnuka Narimonta Gediminowicza (patrz wyżej str. 17).
- " 62 wiersz 9. Dodać: „Podobno już z żoną udał się Zygmunt w 1390 r. do Prus (Script. rer. Prus. III. 617)“.
- " 73 przypis 2. Dodać: List ten drukowany także w dziele „Russkaja istoriczeskaja biblioteka VI. 1880 przyłożenija str. 29“.
- " 87 wiersz 3—4. Nie „rosprawę“ a „rozprawę“.
- " 89 " 3. Nie „Zato“ a „Za to“.
- " 92 " 4. Nie „Czernikowskich“ a „Czernihowskich“.
- " 107 " 3-ci od końca. Nie „Pieczarskiej“ a „Pieczerskiej“.
- " 118 " 15. Nie „pomieszal“ a „pomieszal“.
- " 120 przypis 1. „ż. Fedora“, powinna stać przy „Iwanie“ a nie przy „Maryi“.
- " " przypis 2 wiersz 5. Nie „des tructum“ a „destructum“.